

Stichting
Pensioenfonds
Flexsecurity

Stichting Pensioenfonds Flexsecurity
Diememere 25
1112 TC DIEMEN

Ingeschreven in het Handelsregister van de
Kamer van Koophandel onder nummer 34111370

Jaarverslag over het boekjaar
1-1-2022 t/m 31-12-2022

Inhoud

	Pagina
Bestuursverslag	
Voorwoord	5
Meerjarenoverzicht	6
Profiel van het fonds	8
De omgeving van Flexsecurity in 2022	9
Missie, visie en strategie	14
De ontwikkeling van het fonds	18
Financiële positie	26
Beleid en uitvoering	34
Beleggingen en rendementen	43
Uitvoeringskosten	63
Risicobeheersing	72
Besturing van het fonds	83
Gebeurtenissen na balansdatum	93
Ondertekening	93
Verantwoording en toezicht	
Rapportage van de visitatiecommissie	96
Reactie van het bestuur op de rapportage van de visitatiecommissie	99
Rapportage van het verantwoordingsorgaan	100
Reactie van het bestuur op de rapportage van het verantwoordingsorgaan	104

Jaarrekening

Balans per 31 december	106
Staat van baten en lasten	108
Kasstroomoverzicht	110
Algemene informatie	111
Grondslagen voor waardering van activa en passiva	113
Toelichting op de balans per 31 december	120
Toelichting op de staat van baten en lasten	129
Risicobeheer	136
Niet uit de balans blijvende verplichtingen	141
Gebeurtenissen na balansdatum	141
Ondertekening	141

Overige gegevens

Resultaatbestemming	143
Actuariële verklaring	144
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	146

Bijlagen

Personalia Flexsecurity	157
Annex SFDR	159

Bestuursverslag

Voorwoord

Voor Flexsecurity was 2022 een jaar met verschillende gezichten. Meest opvallend waren de negatieve beleggingsrendementen die we behaalden. De oorlog in Oekraïne, stijgende energieprijzen, toenemende inflatie en een snelle verhoging van de rente leidden tot ongekende negatieve rendementen. Het vermogen van Flexsecurity nam daardoor voor het eerst in jaren af. Voor onze deelnemers leidden deze ontwikkelingen tot een daling van hun pensioenkapitalen. Daar stond tegenover dat, ondanks deze daling van de pensioenkapitalen, onze deelnemers die in 2022 met pensioen gingen een hoger pensioen konden aankopen.

Binnen het pensioenfonds zagen we in 2022 bemoedigende ontwikkelingen. Zo zagen we de kosten van arbeidsongeschiktheid voor het eerst in jaren dalen. Het aantal deelnemers en het premievolume stegen aanzienlijk door de verkorting van de wachttijd die door sociale partners is afgesproken. We hebben veel kleine pensioenen succesvol kunnen overdragen naar andere pensioenuitvoerders en we hebben onze uitvoeringskosten onder controle kunnen houden.

Binnen het bestuur zijn we druk bezig met de toekomst van het pensioenfonds en de regelingen die we uitvoeren. We hebben een nieuwe missie, visie en strategie vastgesteld. Hiermee zijn we klaar voor de uitdagingen die op ons af komen. Dat is vooral de Wet toekomst pensioenen, die in 2023 wordt ingevoerd. De voorbereidingen voor de vernieuwing van het pensioenstelsel hebben in 2022 al veel aandacht gevraagd van het bestuur, het verantwoordingsorgaan en de werkgevers en werknemers voor wie we de pensioenregelingen uitvoeren. Dat zal de komende jaren nog nadrukkelijker het geval zijn.

In dit jaarverslag lichten we toe welke voornemens we als bestuur in 2022 hadden en wat daarvan terecht is gekomen. Hebben we onze doelstellingen kunnen waarmaken en welke lessen trekken we uit de onverwachte ontwikkelingen die we in 2022 hebben gezien? Ook proberen wij duidelijk te maken welk beleid wij als pensioenfonds voeren, welke keuzes we maken en welke uitdagingen wij voor ons zien.

Onze opdracht is om goed te zorgen voor de pensioenen die door de werkgevers en werknemers aan ons zijn toevertrouwd. We hopen u met dit verslag inzicht te geven hoe we dat gedaan hebben. Wij wensen u veel leesplezier met ons jaarverslag over 2022.

Het bestuur

Meerjarenoverzicht

	2022	2021	2020	2019	2018
Aantal aangesloten ondernemingen	9	11	11	29	30
Aantal verzekerden					
Actieve deelnemers	59.098	51.941	48.651	61.967	66.825
Gewezen deelnemers	150.341	145.101	179.024	187.478	230.877
Totaal	209.439	197.042	227.675	249.445	297.702
Financiële gegevens					
(in duizenden euro)					
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	63.471	52.678 ^{*)}	53.321	58.812	58.069
Uitkeringen (ineens) aan deelnemers:					
Ten behoeve van nabestaandenpensioenen	-349	-395	-387	-177	-181
Ten behoeve van afgekochte pensioenen	-3.087	-4.093	-9.087	-21.619	-24.931
	-3.436	-4.488	-9.474	-21.796	-25.112
Saldo van overdrachten van rechten	-12.921	-66.510 ^{*)}	-17.994	-22.002	-11.891
Kosten vermogensbeheer (excl. Transactiekosten)					
t.o.v. gemiddeld belegd vermogen	0,39%	0,40%	0,42%	0,47%	0,47%
Transactiekosten t.o.v. gemiddeld belegd vermogen	0,04%	0,04%	0,13%	0,08%	0,05%
Totale kosten vermogensbeheer					
t.o.v. gemiddeld belegd vermogen	0,43%	0,44%	0,55%	0,55%	0,52%
Uitvoeringskosten en kosten bezoldiging bestuursleden	-3.479	-3.185	-3.151	-3.309	-3.162
Uitvoeringskosten per deelnemer in euro's	16,61	16,16	13,84	13,27	10,62
Uitvoeringskosten per actieve deelnemer	58,87	61,32	64,77	53,40	47,32
Uitvoeringskosten als percentage van de premie	5,5%	6,0%	5,9%	5,6%	5,4%

^{*)} De vergelijkende cijfers over 2021 zijn voor vergelijkingsdoeleinden aangepast. Voor verdere informatie wordt verwezen naar de jaarrekening, "Grondslagen voor waardering van activa en passiva".

	2022	2021	2020	2019	2018
Financiële positie					
Belegd vermogen	511.487	553.303	539.022	485.219	430.656
Stichtingskapitaal en reserves	26.018	23.849	12.259	13.238	9.974
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers	463.773	496.523	491.423	447.807	399.396
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds	22.923	27.279	32.883	27.055	21.044
Overige technische voorzieningen voor risico fonds	12.167	13.095	13.108	11.872	10.511
Minimaal vereist eigen vermogen	7.012	9.321	10.295	9.003	7.232
Vereist eigen vermogen	7.012	9.321	10.295	9.003	7.232
Pensioenvermogen	524.881	560.746	549.673	499.972	440.925
Beleggingsopbrengsten					
Directe beleggingsopbrengsten	6.493	4.085	6.968	5.871	4.668
Indirecte beleggingsopbrengsten	-84.231	30.523	21.041	42.070	-12.539
Kosten vermogensbeheer	-1.164	-1.121	-1.071	-1.050	-1.199
Totale beleggingsopbrengsten	-78.902	33.487	26.938	46.891	-9.070
Beleggingen					
Aandelen	166.933	183.857	177.456	135.805	120.266
Vastrentende waarden	259.388	293.039	289.447	248.684	224.209
Indirecte beleggingen in vastgoed	57.097	57.496	56.035	41.259	36.235
Derivaten (valutatermijncontracten)	0	0	-76	298	-110
Overige beleggingen inclusief liquide middelen	28.069	18.911	16.160	59.173	49.946
Totaal belegd vermogen	511.487	553.303	539.022	485.219	430.546
<i>waarvan voor risico deelnemers</i>	<i>457.033</i>	<i>490.220</i>	<i>483.637</i>	<i>437.265</i>	<i>392.981</i>
Performance beleggingsportefeuilles					
Totale portefeuille	-14,0%	7,0%	5,4%	11,2%	-2,2%
AO-portefeuille	-15,5%	-1,3%	3,7%	6,5%	0,6%
Belegd eigen vermogen	-13,8%	7,1%	5,0%	6,5%	-1,6%
Rendementsportefeuille	-9,0%	16,9%	3,3%	20,4%	-6,1%
Vastrentende waardenportefeuille	-14,8%	-1,2%	2,7%	4,9%	0,5%
Matchingportefeuille	-47,1%	-15,5%	18,9%	22,1%	4,9%
Dekkingsgraad	105,2%	104,4%	102,3%	102,7%	102,3%
Beleidsdekkingsgraad	104,5%	104,5%	102,5%	102,4%	102,5%
Reële dekkingsgraad ¹⁾	102,1%	102,8%	100,8%	100,7%	101,2%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	101,4%	101,7%	101,9%	101,8%	101,7%
Vereiste dekkingsgraad	100,9%	100,8%	100,9%	100,8%	101,7%

1) De reële dekkingsgraad is gedefinieerd als de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de 'indexatiedekkingsgraad'. De indexatiedekkingsgraad is de dekkingsgraad waarbij volledige toeslagverlening op basis van prijsinflatie mogelijk is, onafhankelijk van de eigen toeslagambitie van het fonds.

Profiel van het fonds

Stichting Pensioenfonds Flexsecurity ('Flexsecurity', 'het fonds' of 'het pensioenfonds'), is opgericht op 16 februari 1999 en statutair gevestigd in Amsterdam. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 34111370.

Flexsecurity is een ondernemingspensioenfonds en treedt op als pensioenuitvoerder van de pensioenregelingen van de dochterondernemingen van Randstad Groep Nederland bv ('RGN') die zich bezig houden met uitzending, detachering en payrolling. Het kenmerkende element van deze aangesloten werkgevers is dat zij werknemers (flexwerkers / payrollwerknemers) ter beschikking stellen van opdrachtgevers om onder leiding en toezicht van deze opdrachtgevers werkzaamheden te verrichten.

Voor de uitvoering van de sinds 1999 geldende pensioenregeling is binnen de uitzendsector een bedrijfstakpensioenfonds ingesteld, te weten Stichting Pensioenfonds voor Personeelsdiensten ('StiPP'). Sinds 2004 is de deelname aan de pensioenregeling wettelijk verplicht gesteld voor alle werkgevers en werknemers in de uitzendsector. RGN en de meeste van haar dochterondernemingen vallen onder de werkingssfeer van de bedrijfstakregeling, maar zijn door StiPP op vrijwillige basis vrijgesteld van de verplichte deelneming. Deze ondernemingen laten de pensioenregelingen door Flexsecurity uitvoeren.

Flexsecurity voert drie pensioenregelingen uit. Naast het verplicht gestelde Basispensioen en Pluspensioen voeren we sinds 1 januari 2021 ook een pensioenregeling uit die gericht is op payrollwerknemers. Dit Payrollpensioen is niet verplicht gesteld en wordt uitsluitend uitgevoerd ten behoeve van de ondernemingen binnen RGN die zich bezig houden met payrolling. Alle drie regelingen die door Flexsecurity worden uitgevoerd zijn beschikbare premieregelingen. Deelnemers van Flexsecurity nemen meestal kort deel aan de pensioenregelingen, waardoor we een groot aantal gewezen deelnemers ('slapers') hebben met veelal kleine pensioenen. Flexsecurity keert zelf geen levenslange pensioenen uit: op de pensioendatum koopt de deelnemer zelf een pensioenuitkering aan bij een verzekeraar naar keuze.

Flexsecurity heeft een paritair samengesteld bestuur dat bestaat uit vier personen dat wordt bijgestaan door drie sleutelfunctiehouders. Daarnaast is er een verantwoordingsorgaan dat eveneens bestaat uit vier personen en dat een aantal goedkeuringsrechten heeft ten aanzien van belangrijke bestuursbesluiten. Beide organen zijn samengesteld uit vertegenwoordigers van werkgevers en deelnemers. Het interne toezicht binnen het pensioenfonds wordt uitgeoefend door een visitatiecommissie, bestaande uit drie personen. Het pensioenfonds heeft geen personeel in dienst. Alle uitvoerende werkzaamheden (pensioenadministratie, vermogensbeheer, communicatie, etc.) zijn uitbesteed aan gespecialiseerde partijen. Het bestuur stuurt deze uitbestedingspartijen aan en houdt toezicht op de uitvoering.

De omgeving van Flexsecurity in 2022

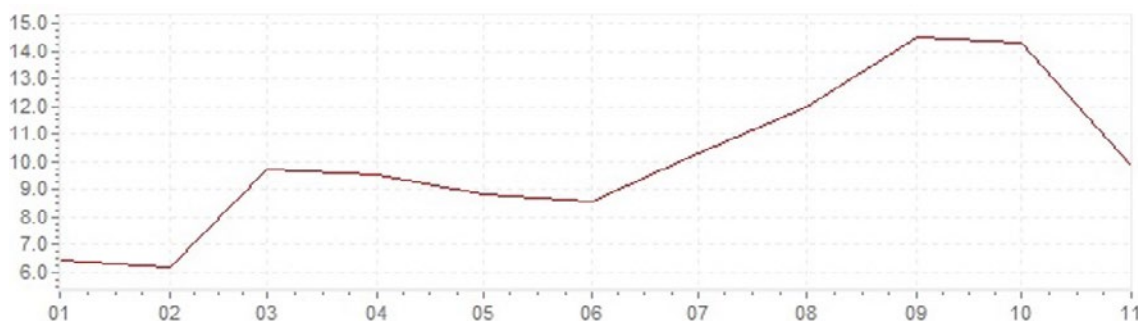
In dit hoofdstuk zijn de belangrijkste ontwikkelingen in de externe omgeving van Flexsecurity beschreven. Als uitvoerder van pensioenregelingen voor de uitzendsector (het meest flexibele deel van de arbeidsmarkt) is Flexsecurity sterk afhankelijk van economische ontwikkelingen. Na twee moeizame coronajaren was er in 2022 weer sprake van een 'gewoon' jaar, waarin echter veel ongewone zaken plaatsvonden. Onderstaand zetten we de belangrijkste gebeurtenissen in de externe omgeving van Flexsecurity op een rij.

Politieke onrust en oorlog

Terugkijkend kan 2022 vooral omschreven worden als een jaar van politieke onrust en onzekerheid. De onverwachte Russische inval van eind februari in Oekraïne markeerde het begin van een periode vol politieke onzekerheid en beroering. De oorlogshandelingen in Oekraïne kregen invloed op het wereldtoneel en de onduidelijkheid over de duur en de uitkomst ervan zorgen voor spanningen die we in jaren niet gezien hebben. Sancties en boycots over en weer, beëindiging van leveringen van olie en aardgas en andere maatregelen hadden ook ingrijpende gevolgen voor de rest van de wereld en de mondiale economie. Energieprijzen stegen tot ongekennde hoogte en alle economische markten bewogen mee met de ontwikkelingen. Hoewel de directe invloed van de oorlogshandelingen voor Flexsecurity ver weg is, zijn de gevolgen in veel aspecten in dit jaarverslag merkbaar.

Inflatie en rentestijgingen

De trend van stijgende prijzen en inflatie was al in de tweede helft van 2021 ingezet, maar de oorlog in Oekraïne zorgde voor een verdere versterking van deze ontwikkelingen. De Nederlandse graadmeter hiervoor, de consumentenprijsindex, kende in 2022 het volgende verloop:

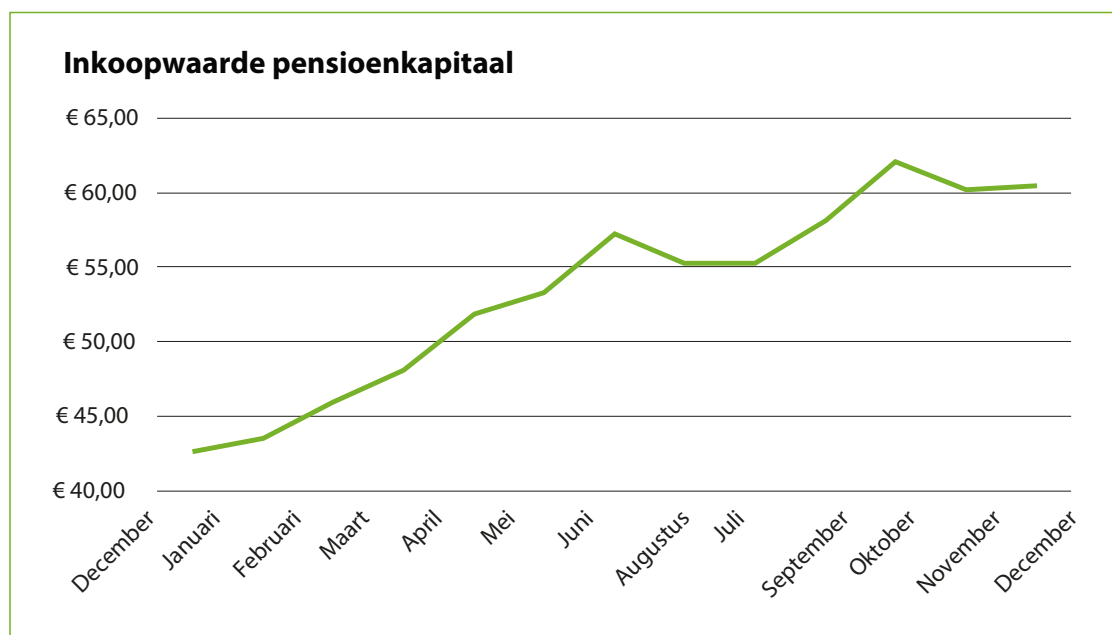

(Bron: Inflation.eu)

Na een toch al niet bescheiden begin van rond de 6% in januari, steeg de inflatie met name in de tweede helft van het jaar door naar ongekennde niveaus van ruim 14% op jaarbasis. De prijsontwikkeling van energiekosten leverde hier de belangrijkste bijdrage in, maar als gevolg hiervan werden ook in andere producten en diensten flinke prijsstijgingen doorgevoerd. Dat leidde tot een stevige looneis aan de cao-onderhandelingstafel van veel sectoren en ondernemingen, waardoor weer een extra kostenstijging werd veroorzaakt. Hoewel (mede dankzij een relatief zachte winter en grote gasvoorraden) de energieprijzen vanaf eind 2022 weer enigszins lijken te normaliseren, zijn de effecten van de inflatie nog lang niet bedwongen en duurt de hoge inflatie vooralsnog in 2023 onverminderd voort.

In reactie op de inflatie kwamen de centrale banken in 2022 wereldwijd in actie om deze te beteugelen. Dit probeerden zij door de bestaande 'opkoopprogramma's' van obligaties te beëindigen en vervolgens door met een ongekende serie van renteverhogingen te komen. Achteraf kan geconstateerd worden dat de acties van de centrale banken niet alleen laat kwamen, maar zeker in de eerste zes maanden van het jaar ook weinig effect sorteerden. De inflatie steeg onverminderd door en kreeg steeds meer greep op de economische ontwikkeling. De verhogingen van de beleidsrente leidden tot een zeer sterke rentestijgingen voor alle looptijden, variërend van 2,7%-punt voor de 3-maands Euribor rente tot ruim 2%-punt voor de 30-jaars swaprente. De rentetarieven voor hypotheekleningen stegen vervolgens naar niveaus die we in jaren niet meer gezien hadden. Er zaten echter ook positieve kanten aan de rentestijgingen. Zo werd er op spaargeld door banken weer heel voorzichtig rente toegekend en konden er door de rentestijgingen gedurende het jaar door de deelnemers van Flexsecurity steeds hogere pensioenen worden aangekocht.

Onderstaande grafiek geeft de ontwikkeling van de 'koopkracht' van een pensioenkapitaal van € 15.000 gedurende 2022 weer. Met dat kapitaal kon eind december 2021 een levenslange pensioenuitkering van € 42,14 per maand worden aangekocht. Een jaar later kon, als gevolg van de opgetreden rentestijging, met hetzelfde kapitaal een uitkering van € 60,50 per maand worden aangekocht. Gedurende het jaar was er sprake van een stijging van de aan te kopen uitkering van 42%. Die stijging was groter dan de daling van de pensioenkapitalen als gevolg van de gestegen rente.

Traditionele pensioenfondsen zagen in 2022 door de stijgingen van de rente oplopende dekkingsgraden en konden (veelal voor het eerst in jaren) de pensioenen weer verhogen. Voor Flexsecurity is dat niet aan de orde, aangezien we geen ingegane pensioenen hebben en de beleggingsresultaten direct voor rekening van onze deelnemers komen. Onze dekkingsgraad is in 2022 dan ook nauwelijks veranderd. De beleidsdekkingsgraad bleef zelfs gelijk.

Negatieve beleggingsresultaten in bijna alle categorieën

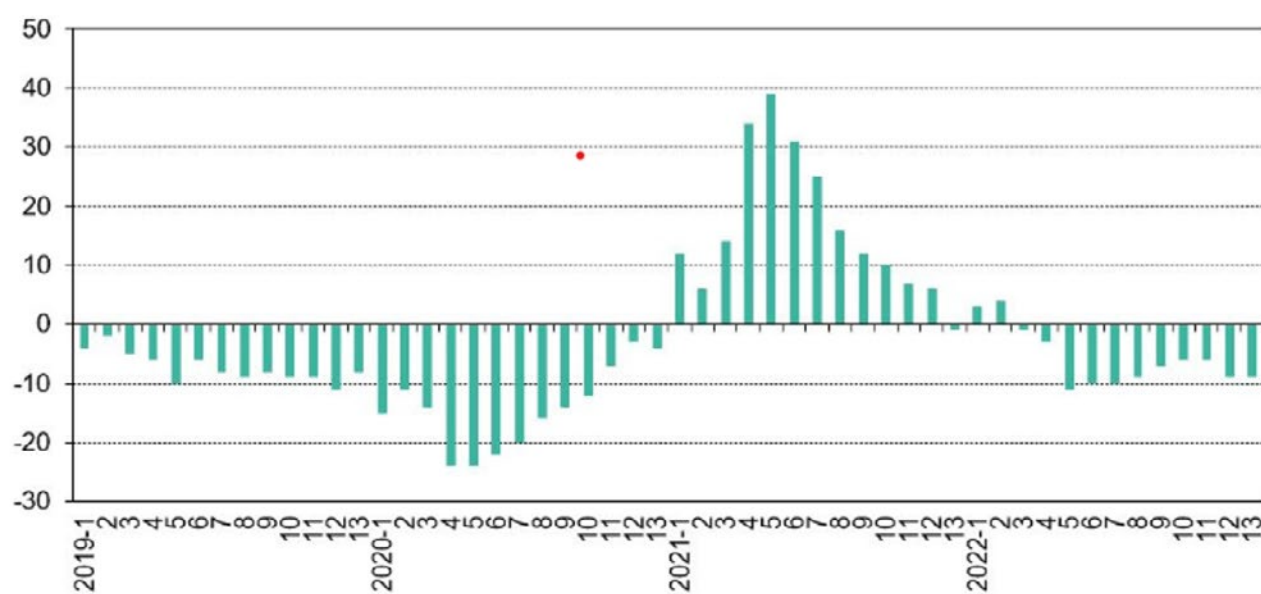
De combinatie van onzekerheid in de economie en sterk stijgende rentes zorgde voor een historisch dieptepunt in onze beleggingsresultaten. Na drie jaren van redelijke tot zeer goede rendementen op aandelenbeleggingen was een correctie niet geheel onlogisch, maar in combinatie met de gevolgen van de enorme rentestijging pakte het voor de totale rendementen dramatisch uit. Gemiddeld genomen daalden de waarden van aandelen met zo'n 12% wereldwijd, waarbij Noord-Amerikaanse aandelen het minder deden dan Europese aandelen en aandelen in opkomende landen nog lager scoorden. Er waren verder grote verschillen tussen

sectoren zichtbaar. Aandelen in de tech- en telecomsector die in de voorgaande jaren juist goed scoorden, vielen in 2022 ver terug. Aandelen in de energiesector realiseerden juist hoge rendementen. De effecten van de oorlog en onzekerheid overvleugelden de positieve effecten van het einde van de Covid-19 pandemie. Alleen de categorie niet-genoteerd vastgoed behield een stabiele waarde.

Obligaties daalden nog veel harder in waarde dan aandelen. Afhankelijk van de looptijd gingen de rendementen door de stijgende rentes over de hele linie met tientallen procenten naar beneden. Ook hypotheekleningen en leningen in opkomende landen werden niet gespaard. Binnen de vastrentende waarden bleken in 2022 alleen de onderhandse leningen nog goed voor een positief rendement. Meer informatie over de economische ontwikkelingen en de beleggingsresultaten is te vinden in het hoofdstuk 'Beleggingen en rendementen'.

Krimp in de uitzendsector

Traditioneel gesproken vormt de uitzendsector de thermometer van de economie. Zijn de uitzichten negatief, dan zullen de omzet en het aantal werkenden in deze sector sterk teruglopen. Gaan de zaken voorspoedig, dan zal het volume van de uitzendsector juist sterk groeien. In 2021 was sprake van een afnemende groei, in 2022 sloeg dit na enkele maanden van stabilisatie om in een stevige daling van het gewerkte aantal uren. In onderstaande grafiek is de ontwikkeling van het aantal gewerkte uren in de uitzendsector in de periode van 2019 tot en met 2022 terug te zien. De genoemde daling is hierin duidelijk zichtbaar.

(Bron: ABU Marktmonitor periode 13 – 2022)

De belangrijkste wijziging voor Flexsecurity betrof de verkorting van de wachttermijn voor deelname aan de Basispensioenregeling per 1 januari 2022 van 26 weken naar 8 weken, op grond van een afspraak van cao-partijen. Door deze reglementswijziging kregen we er in januari niet alleen in één klap zo'n 14.000 nieuwe deelnemers bij, maar werd het aantal deelnemers ook gevoeliger voor fluctuaties in het aantal werkende uitzendkrachten. De krimp in de uitzendsector leidde gedurende het jaar tot een daling van het aantal deelnemers in het Basispensioen. In het Pluspensioen bleef het aantal deelnemers stabiel. Naast de ontwikkeling van het aantal actieve deelnemers zijn de hoogte van de kostendeckende premie en de uitvoeringskosten belangrijke aandachtspunten voor Flexsecurity. De ontwikkelingen en de gevolgen hiervan worden toegelicht in het hoofdstuk 'De ontwikkeling van het fonds'.

Instroom van arbeidsongeschikten daalt voorzichtig

Een van de grootste uitdagingen voor Flexsecurity is de ontwikkeling van de kosten van arbeidsongeschiktheid. De reden hiervoor is dat sinds 2018 de pensioenpremie voor arbeidsongeschikte deelnemers voor rekening van het pensioenfonds komt. Tot en met 2021 vertoonde de instroom van nieuwe arbeidsongeschikten in de WIA een stijgende tendens, die binnen Flexsecurity duidelijk merkbaar was. Tegelijkertijd liepen bij het UWV, dat de keuringen van arbeidsongeschikten verzorgt, de achterstanden op. Dit leidde ertoe dat veel langdurig zieke werknemers op basis van toekenning van een voorschot als arbeidsongeschikt werden aangemeld, zonder dat zij een keuringsarts hadden gezien.

In 2022 hebben we wederom een forse instroom aan nieuwe arbeidsongeschikten gezien die vrijwel zonder uitzondering op basis van een voorschot en in afwachting van een keuring voorlopig arbeidsongeschikt waren bevonden. Toch was deze instroom lager dan in voorgaande jaren, hetgeen overigens ook in de landelijke cijfers het geval bleek. In combinatie met de effecten van de stijgende rente bleken de kosten voor arbeidsongeschiktheid daarmee voor het eerst sinds 2018 niet tegen te vallen. De gevolgen van de arbeidsongeschiktheid komen in meerdere hoofdstukken van dit verslag aan de orde.

De voorbereidingen voor de Wet toekomst pensioenen zijn gestart

In 2022 was het eindelijk zover: de behandeling van de nieuwe wetgeving voor het nieuwe pensioenstelsel in de Tweede Kamer. Na een lange voorbereiding werd het uiteindelijke wetsvoorstel in maart 2022 gepubliceerd. De behandeling in de Tweede Kamer nam het verdere jaar in beslag; op 22 december 2022 vond de stemming plaats en was er een positieve uitslag. Dat was te laat om de oorspronkelijk beoogde invoeringsdatum van 1 januari 2023 te realiseren, aangezien de Eerste Kamer zich ook nog over de nieuwe wet moest uitspreken. Inmiddels is de Wet toekomst pensioenen op 30 mei 2023 ook aangenomen door de Eerste Kamer en zal deze per 1 juli 2023 worden ingevoerd. Uiterlijk op 1 januari 2028 moeten alle pensioenregelingen zijn aangepast aan het nieuwe stelsel.

Helaas is duidelijk geworden dat er in de politiek geen draagvlak bestond voor de instandhouding van de huidige systematiek van het nabestaandenpensioen, die goed past bij sectoren met veel korte dienstverbanden en deelnemers die geen doorlopende dienstverbanden hebben. De lobby die Flexsecurity hiervoor gevoerd heeft, is tevergeefs gebleken. Het gevolg is dat de wijzigingen in het nabestaandenpensioen grote impact voor de uitzendsector en de pensioenuitvoering zullen krijgen. Verder is gedurende het jaar duidelijk geworden dat, anders dan oorspronkelijk te verwachten viel, het nieuwe pensioenstelsel ook voor Flexsecurity om voorbereiding en mogelijke aanpassingen vragen. Samen met het bedrijfstakpensioenfonds StiPP probeert Flexsecurity om de cao-partijen in de uitzendsector te ondersteunen bij het maken van de relevante keuzes in de komende periode. Vanuit de toezichthouder is in 2022 nadrukkelijk aandacht gevraagd voor de voorbereidingen op het nieuwe stelsel in de vorm van onderzoeken en gesprekken. Deze aandacht zal in 2023 ongetwijfeld verder intensiveren.

Directe gevolgen van de Wet toekomst pensioenen zitten voor de uitzendsector en Flexsecurity in de wetswijzigingen die zijn aangenomen om de 'witte vlek' van werknemers zonder pensioenopbouw terug te dringen. Zodra de wet wordt ingevoerd, zal de wachttermijn van 8 weken komen te vervallen en gaan alle uitzendkrachten vanaf 21 jaar vanaf de eerste werkdag deelnemen aan de pensioenregeling. De leeftijdsgrens van 21 jaar zal vervolgens op 1 januari 2024 worden verlaagd naar 18 jaar, waardoor een jonge groep deelnemers tot de pensioenregeling zal toetreden. Het gevolg van deze wijzigingen is dat het aantal deelnemers aan het Basispensioen de komende jaren verder zal gaan stijgen, dat de hoeveelheid kleine pensioenen sterk zal toenemen en dat daardoor de uitvoeringskosten zwaarder gaan wegen in de premiestelling.

Ook aan de cao-tafel in de uitzendsector is in 2022 nadrukkelijk gesproken over de gewenste aanpassingen in de pensioenregelingen. In een akkoord hebben de partijen afgesproken dat men ernaar streeft om de huidige twee pensioenregelingen om te vormen naar één marktconforme pensioenregeling die voldoet aan de eisen van de nieuwe regelgeving. Dit heeft echter nog niet geleid tot concrete afspraken. Wel hebben partijen besloten om de premie in het Basispensioen per 1 januari 2023 met circa 75% te verhogen. Door de combinatie van meer deelnemers en een hogere premie lijkt het Basispensioen de komende jaren de belangrijkste regeling voor het fonds te worden.

Meer over de wijze waarop het fonds uitvoering geeft aan de veranderingen in de regelgeving is te lezen in het hoofdstuk 'Beleid en uitvoering'.

De toekomst van Flexsecurity

Met de komst van de Wet toekomst pensioenen in het verschiet, zien we dat het aantal pensioenfondsen steeds verder afneemt. Vooral in de groep van kleinere ondernemingspensioenfondsen (waartoe ook Flexsecurity behoort) bezinnen steeds meer fondsen zich op hun toekomst, mede gezien de vele uitdagingen die kleine pensioenfondsen op hun pad vinden. De toenemende eisen op het gebied van governance en compliance, de kritische blik van de interne en externe toezichthouders en het toekomstperspectief van nieuwe regelgeving die geïmplementeerd moet worden, maken het besturen van een pensioenfonds steeds complexer. Daarbij komt dat ook de uitvoeringsorganisaties steeds kritischer worden ten aanzien van de kenmerken en omvang van de klanten die zij willen bedienen. Veel kleine fondsen zijn dan ook actief bezig met het beëindigen van hun activiteiten. Ook voor Flexsecurity is duidelijk dat het steeds moeilijker wordt om met de bestaande organisatie alle nieuwe uitdagingen het hoofd te bieden. Een stijgend beroep op externe adviseurs, toenemende afhankelijkheid van uitbestedingspartijen, werkzaamheden van sleutelfunctionarissen en een stijgende tijdsbesteding van bestuursleden zorgen voor hogere kosten en het is duidelijk dat het einde van deze ontwikkeling nog niet in zicht is.

Binnen Flexsecurity is deze discussie in 2022 met name gevoerd in het kader van de totstandkoming van een nieuwe missie, visie en strategie voor het fonds. De centrale vraag is hoe Flexsecurity, ook in het nieuwe pensioenstelsel, voldoende toegevoegde waarde kan bieden voor de deelnemers en de werkgevers en op welke wijze de meerwaarde ten opzichte van alternatieve uitvoeringsvormen kan worden verstevigd. Met de vaststelling van een nieuwe missie, visie en strategie hebben we een fundament gelegd waar we de komende jaren verder op moeten bouwen. De huidige uitvoeringsovereenkomst met de werkgever loopt tot eind 2024. Tegen die tijd zal ook duidelijk zijn welke mogelijkheden de Wet toekomst pensioenen biedt voor de invulling van een eigen beleid en het maken van eigen keuzes.

In het hoofdstuk 'Missie, visie en strategie' is meer te lezen over de nieuwe invulling die we hiervoor gekozen hebben, terwijl in het hoofdstuk 'Beleid en uitvoering' meer te lezen is over de afwegingen en keuzes die wij in 2022 hebben gemaakt.

Missie, visie en strategie

Flexsecurity heeft als doelstelling in de statuten opgenomen om 'te voorzien in pensioen- en andere uitkeringen ten behoeve van deelnemers en hun nagelaten betrekkingen'. Formeel gezien is dat een goede omschrijving van de doelstelling van een pensioenfonds, maar het laat in het midden waar je als pensioenfonds voor gaat, wat de doelstellingen zijn en hoe je die denkt te bereiken. Aan de hand van onze missie, visie en strategie proberen we dit concreter en tastbaarder te maken. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de totstandkoming, inhoud en realisatie van onze nieuwe missie, visie en strategie die eind 2022 zijn vastgesteld.

Wijzigingstraject

Tijdens de jaarlijkse strategiedag in oktober 2021 kwamen het bestuur en het verantwoordingsorgaan tot de conclusie dat de tot dan toe gebruikte missie, visie en strategie de lading niet meer dekten. De primaire overweging daarbij was dat het steeds belangrijker wordt om het onderscheidend vermogen van Flexsecurity te benadrukken. Dat onderscheidend vermogen zit ten aanzien van de deelnemers met name in de dienstverlening, de communicatie en de wijze waarop de pensioenkapitalen belegd worden. Ten aanzien van de werkgever wordt het onderscheidend vermogen gezocht in de flexibiliteit in de pensioenuitvoering en in de aansluiting op de administratieve processen, op de communicatie en op de uitstraling van de werkgevers. Onze doelstelling is om Flexsecurity voor alle belanghebbenden in de rol van 'preferred supplier' voor de pensioenuitvoering te positioneren ten opzichte van mogelijke alternatieven. De missie, visie en strategie moeten dat streven duidelijk tot uiting brengen.

In de zomer van 2022 is begonnen met verkennende sessies onder leiding van een externe adviseur, waarin gefocust werd op de drie terreinen waarop Flexsecurity de ruimte heeft voor een eigen invulling. Dit zijn de administratie, de communicatie en het vermogensbeheer. Voor elk van deze terreinen zijn SWOT-analyses opgesteld, waarmee is vastgesteld waar de sterktes en zwaktes van het fonds liggen. Ook is besproken op welke terreinen er voor Flexsecurity de komende jaren kansen en bedreigingen liggen. Er is met behulp van kennis vanuit de werkgever uitgebreid stilgestaan bij de verwachte ontwikkelingen in de uitzendsector, de rol van arbeidsvoorwaarden in het algemeen en van pensioen in het bijzonder. Ook zijn de ontwikkelingen in de pensioensector en komende wet- en regelgeving meegenomen in de analyse.

Aan de hand van de resultaten van deze analyses heeft het bestuur vervolgens de kernwaarden gedefinieerd waar Flexsecurity voor wil staan en die het wil uitdragen naar de belanghebbenden. Op basis van deze kernwaarden zijn de missie, visie en strategische uitgangspunten nader ingevuld. Een belangrijke constatering is dat de nieuwe missie, visie en strategie niet radicaal anders zijn dan de voorgaande versies ervan. Een aantal elementen van de vorige versies komt ook in de nieuwe versie weer terug. Dat is goed voor de herkenbaarheid en maakt duidelijk dat het fonds door de jaren een stabiel beleid voert, waarin ontwikkelingen binnen en buiten het fonds zich vertalen in verdere verdieping en aanscherping van doelstellingen.

De aangepaste missie, visie en strategie zijn begin 2023 door het bestuur vastgesteld, met een positief advies van het verantwoordingsorgaan. Ze staan hieronder vermeld.

Missie, visie en strategie

Flexsecurity hanteert voor de bepaling van het te voeren beleid een missie, visie en strategie waarin is vastgelegd wat onze kernwaarden zijn, welke speerpunten we hanteren en op welke wijze we onze dienstverlening aan deelnemers en werkgevers optimaal willen vormgeven.

Kernwaarden

Wij hebben de onderstaande kernwaarden gedefinieerd als basis voor onze missie, visie en strategie. Deze kernwaarden geven aan wat wij belangrijk vinden in de dienstverlening aan onze deelnemers en werkgevers.

Flexibel

Door eenvoud en duidelijkheid in onze regelingen, procedures en communicatie kunnen we snel aanpassen en meebewegen met nieuwe ontwikkelingen.

Klantgericht

We zijn betrokken bij wat er speelt binnen de onderneming, de sector en bij onze deelnemers. We leveren de kwaliteit die onze deelnemers en werkgevers van ons verwachten.

Efficiënt

We voeren onze pensioenregelingen kostenbewust en daadkrachtig uit. Dankzij een hoge mate van deskundigheid maken we de juiste keuzes en zorgen we voor een doelmatige dienstverlening.

Missie

Onze missie luidt als volgt:

Flexsecurity wil voor deelnemers en werkgevers een onzekere financiële toekomst ontzorgen, door continu aan te passen aan een veranderende omgeving en behoeften. Wij regelen een pensioen dat past bij jouw loopbaan.

Flexsecurity is betrokken bij de wensen en keuzes van deelnemers en werkgevers. We spelen hierop daadkrachtig en deskundig in, waarbij we geen concessies doen aan de kwaliteit van onze dienstverlening. Eenvoud en duidelijkheid vormen de kern van onze pensioenregelingen, waardoor we flexibel en kostenbewust opereren.

Visie

Flexsecurity voert op een onderscheidende manier pensioenregelingen uit voor werkgevers en deelnemers met flexibele arbeidsrelaties. Met onze pensioenregelingen en dienstverlening spelen we proactief in op de doorlopend veranderende behoeften en ontwikkelingen van onze belanghebbenden. We vullen deze belofte in door in te zetten op de onderscheidende kwaliteiten van het fonds, waarmee we het verschil met andere uitvoerders kunnen maken.

Die kwaliteiten zijn:

- Met gebruik van beschikbare data betere keuzes mogelijk maken;
- Gericht innoveren;
- Grenzen verleggen, doorlopend op zoek naar verbetering;
- Slagvaardig handelen.

Strategie

Flexsecurity hanteert drie strategische speerpunten waarmee we ons de komende jaren onderscheidend willen profileren. Deze strategische speerpunten sluiten aan bij onze kernwaarden en kwaliteiten en worden ondersteund door concrete doelstellingen.

Innovatief gebruik maken van onze data

- 1) Flexsecurity werkt datagedreven en richt (monitoring van) prioriteiten in met behulp van toetsbare inzichten;
- 2) Datakwaliteit wordt proactief hoog gehouden ten dienste van verbetering van de dienstverlening;
- 3) Vanuit rolvastheid en een duidelijk databeleid faciliteert Flexsecurity werkgevers en deelnemers effectief en efficiënt.

Betere keuzes mogelijk maken

- 1) Flexsecurity scoort een hogere waardering onder deelnemers en werkgevers;
- 2) Voorkeuren van werkgevers en deelnemers worden getoetst binnen het door Flexsecurity geregisseerde aanbod;
- 3) Flexsecurity levert communicatie op maat, bijdragend aan de doelstellingen van het fonds en de belanghebbenden.

Versterken van ons verandervermogen

- 1) Flexsecurity ontwikkelen tot een duidelijk 'merk' met een eigen gezicht dat de sterktes van het fonds benadrukt;
- 2) Proactief samenwerking zoeken met geschikte strategische partners en 'gelijkgestemden' in de pensioenwereld;
- 3) Een planmatige en gerichte aanpak van innovatie implementeren in samenwerking met de uitbestedingspartners.

De missie, visie en strategie van Flexsecurity vormen het uitgangspunt voor het te voeren beleid. In onze beleidsdocumenten leggen we nadrukkelijk de link tussen de missie, visie en strategie en het gevoerde beleid.

Realisatie in 2022

Los van de totstandkoming van onze nieuwe missie, visie en strategie zijn in 2022 op verschillende beleidsterreinen vorderingen geboekt die de link met de missie, visie en strategie hebben versterkt. Daarin staan de drie kerntaken administreren, beleggen en communiceren centraal. Onderstaand worden enkele voorbeelden genoemd:

- We hebben – na een uitgebreide voorbereiding – in de tweede helft van 2022 een nieuwe ALM-studie uitgevoerd die vanaf 2023 de basis gaat vormen voor het strategische beleggingsbeleid;

- Er zijn (begin 2023) een nieuw IT-beleid en een datakwaliteitsbeleid vastgesteld waarin de kaders zijn vastgelegd voor het gebruik en de bescherming van onze data;
- We hebben een onderzoek onder onze deelnemers uitgevoerd waarin we specifiek zijn ingegaan op de tevredenheid over de communicatie en de dienstverlening;
- In samenwerking met onze uitvoeringsorganisatie hebben we voorbereidingen getroffen voor de overgang naar een nieuw administratiesysteem dat ons in staat moet stellen om onze ambities op het gebied van communicatie en keuzemogelijkheden in de toekomst waar te maken;
- We hebben een herijking van ons communicatiebeleid uitgevoerd en op basis daarvan een nieuw beleidsplan opgesteld waarmee we onze communicatieve doelstellingen beter mee denken te realiseren.

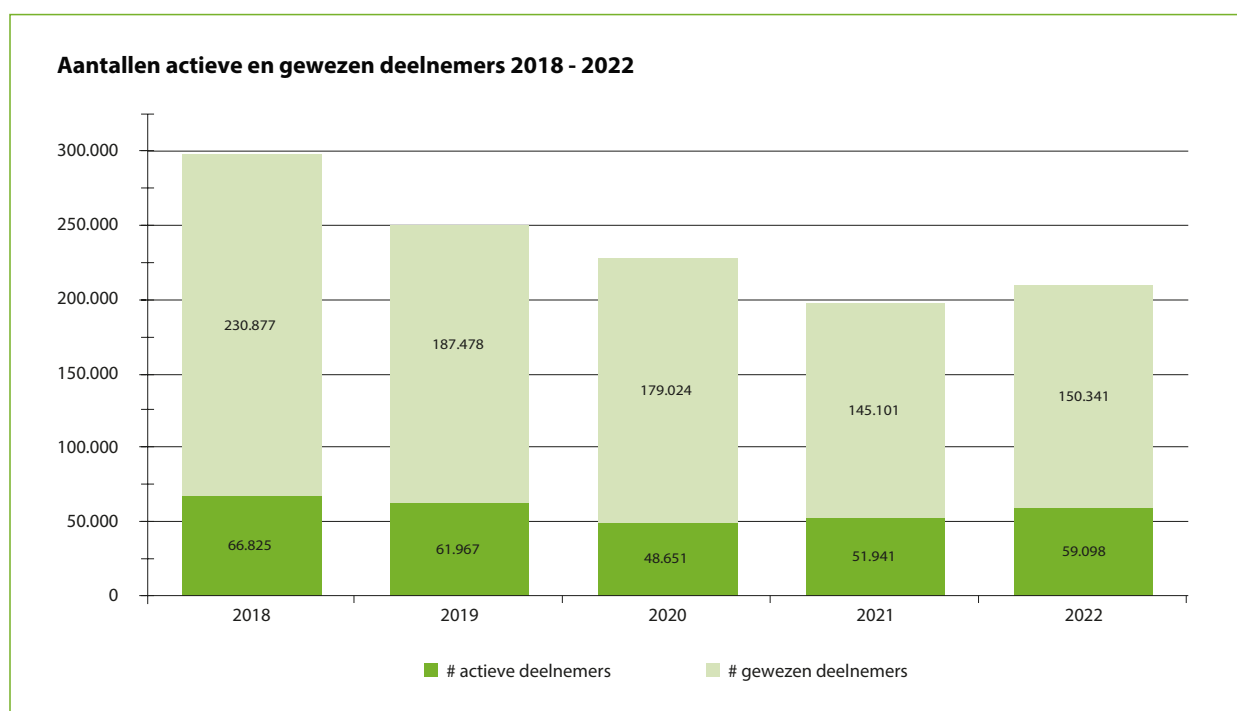
We verwachten dat de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel en de verwachte inhoudelijke verbetering van de pensioenregelingen in de uitzendsector de komende jaren nieuwe mogelijkheden gaan bieden om de pensioenregelingen en –uitvoering naar een nieuw volwassenheidsniveau te brengen. Daar staat tegenover dat met de komende afschaffing van de wachttermijn en de verlaging van de toetredingsleeftijd de administratieve druk en daarmee ook de kostendruk verder zullen toenemen. We zullen binnen dit kader in 2023 verder invulling geven aan onze missie, visie en strategie en zoeken naar de optimale manier om de belangen van onze deelnemers en werkgevers te dienen.

De ontwikkeling van het fonds

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de ontwikkelingen die Flexsecurity in 2022 heeft doorgemaakt. Daarvoor staan we stil bij de ontwikkeling van de deelnemerspopulatie, de pensioenuitvoering, de financiële positie en andere relevante ontwikkelingen gedurende het verslagjaar.

Ontwikkeling deelnemersbestand

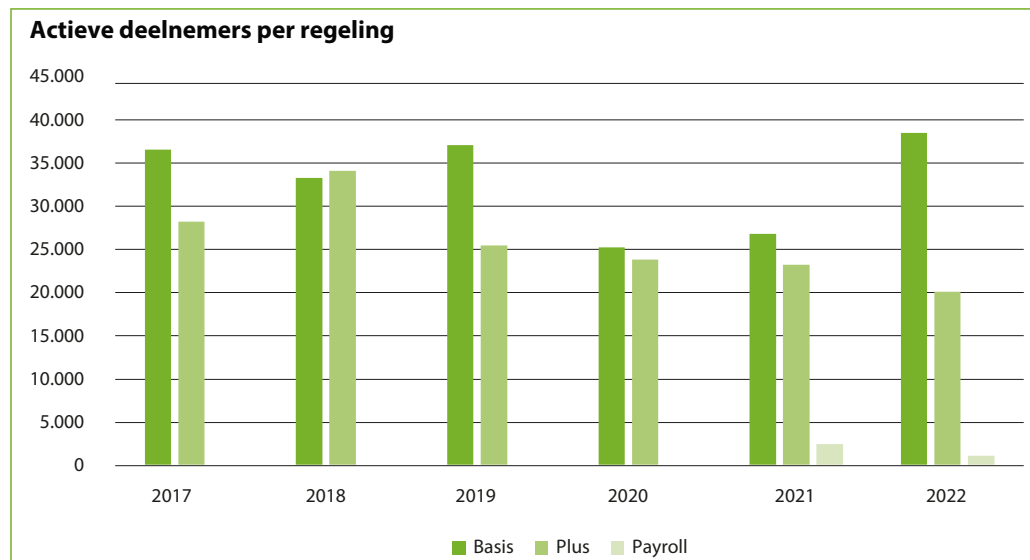
In 2022 hebben we gebroken met de trend van een steeds kleiner wordend deelnemersbestand. Zoals uit onderstaande grafiek blijkt, is ons deelnemersbestand eind 2022 voor het eerst in jaren weer toegenomen. Het totale aantal deelnemers steeg van 197.042 (2021) naar 209.439 eind 2022. Dat is een stijging van 6,3%, die grotendeels kan worden verklaard uit een stijging van het aantal actieve deelnemers.

Het aantal actieve deelnemers steeg per saldo met 7.157 personen, ofwel een kleine 14%. Deze toename is te danken aan de verkorting van de wachttijd voor het Basispensioen die op grond van afspraken in de collectieve arbeidsovereenkomst per 1 januari 2022 van 26 gewerkte weken naar 8 gewerkte weken werd verkort. Als gevolg hiervan trad per 1 januari 2022 een groot aantal nieuwe deelnemers toe tot het Basispensioen.

Er was in 2022 sprake van 63.706 nieuwe toetredingen en van 56.257 deelnemers waarvan de deelneming beëindigd werd. Door de verkorting van de wachttermijn is de dynamiek van toe- en uittredingen binnen Flexsecurity toegenomen. In 2022 is de stijging van het aantal gewezen deelnemers beperkt gebleven, maar gezien de verwachte volledige afschaffing van de wachttermijn bij de invoering van de Wet toekomst pensioenen zal dit aantal in de nabije toekomst naar verwachting weer toenemen.

De verdeling van de actieve deelnemers tussen de verschillende regelingen zag er eind 2022 ten opzichte van voorgaande jaren als volgt uit:

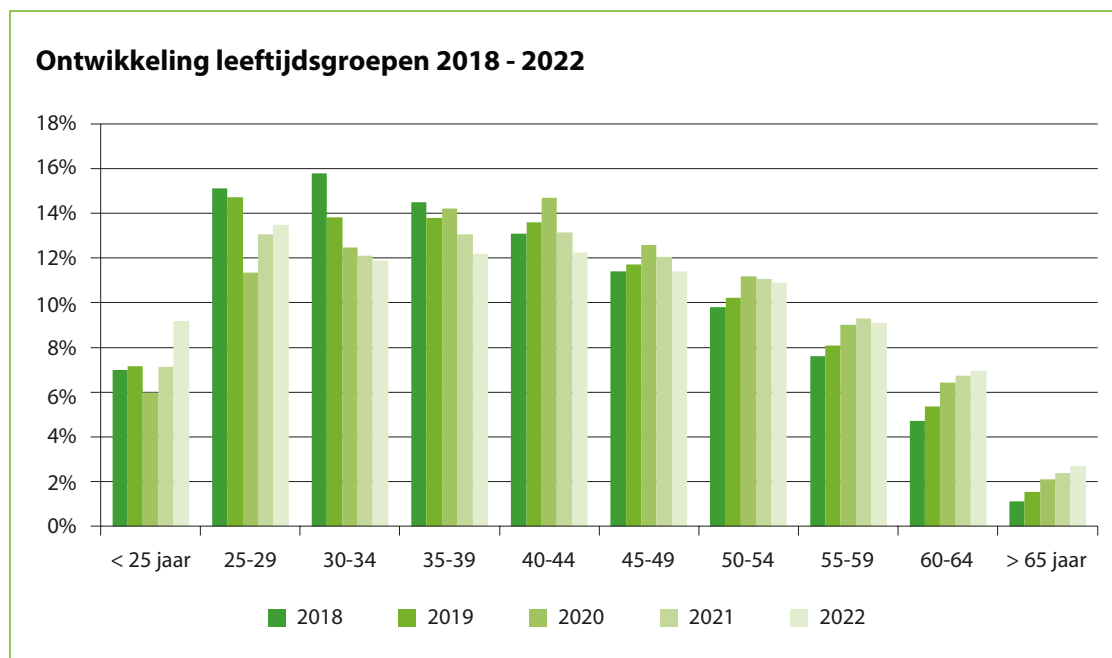

Uit de onderverdeling van de actieve deelnemers per regeling wordt duidelijk dat er in 2022 sprake was van aanzienlijke verschuivingen. Niet alleen nam het aantal actieve deelnemers in het Basispensioen toe met maar liefst 43,7% door de verkorting van de wachttermijn, ook vielen de aantallen actieve deelnemers in het Pluspensioen en vooral het Payrollpensioen juist terug. Het is onduidelijk waar de daling in het Pluspensioen aan te wijten valt. De sterke terugval in de Payrollpensioenregeling kan worden toegerekend aan het feit dat slechts een beperkt aantal van de opdrachtgevers van de payrollondernemingen binnen Randstad Groep Nederland gebruik maakt van deze regeling. Alternatieven zijn het aanbieden van hetzelfde pensioen als het vaste personeel in dienst van de opdrachtgever door middel van een aansluiting bij het betreffende bedrijfstakpensioenfonds of in het geheel geen pensioenregeling aanbieden als het vaste personeel in dienst van de opdrachtgever ook geen pensioenregeling heeft. Gelet op de geringe aantallen actieve deelnemers in het Payrollpensioen is het voor het bestuur de vraag bij welke ondergrens aan actieve deelnemers de voortzetting van deze regeling ter discussie komt te staan.

Het aantal gewezen deelnemers ofwel 'slapers' van Flexsecurity steeg in 2022 per saldo met 5.240 personen. In 2021 heeft Flexsecurity de 'oude' automatische waardeoverdrachten uitgevoerd van gewezen deelnemers die vóór 2018 al inactief waren geworden. Dat leidde in dat jaar tot een forse daling van het aantal gewezen deelnemers. In 2022 hielp de reguliere uitvoering van automatische waardeoverdrachten om het aantal gewezen deelnemers met kleine pensioenen te beheersen, maar per saldo was de instroom van gewezen deelnemers groter dan de uitstroom. In 2022 werden er in totaal 37.012 kleine pensioenen automatisch overgedragen naar een nieuwe pensioenuitvoerder. In 2021 waren dat er 61.664, met de opmerking dat dat cijfer hoog uitviel vanwege de automatische overdrachten over het verleden.

Leeftijdverdeling

De verdeling van de leeftijdsopbouw van het fonds (actieve en gewezen deelnemers samen) heeft zich de afgelopen vijf jaren als volgt ontwikkeld:

Wijzigingen in de pensioenregeling vertalen zich altijd in de samenstelling van het deelnemersbestand. De verkorting van de wachtermijn in het Basispensioen leidt tot een relatieve groei van het aantal jonge deelnemers onder de 30 jaar. In de andere leeftijdsgroepen is het beeld minder verrassend. Net als in de voorgaande jaren zien we dat het zwaartepunt steeds meer verschuift naar de oudere leeftijdsgroepen. In deze leeftijdsgroepen blijkt de automatische waardeoverdracht minder effectief en dus blijven er relatief veel oudere gewezen deelnemers in het fonds achter.

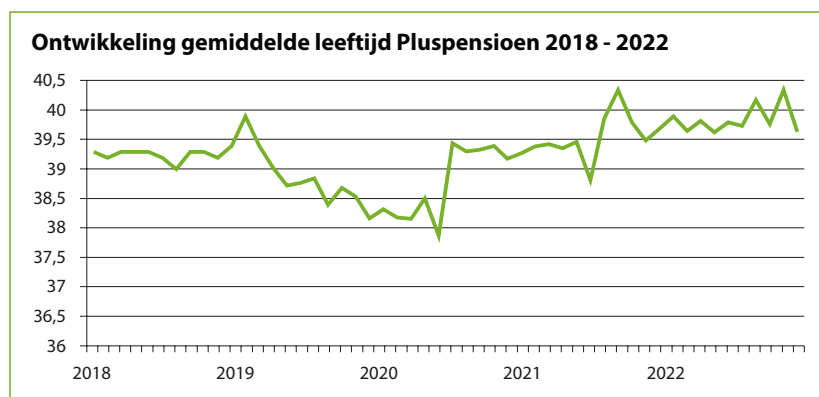
In de groep actieve deelnemers is 62,5% onder de 40 jaar, de overige 37,5% is gelijkmatig verspreid over de oudere leeftijdsgroepen. Van de actieve deelnemers is 55,4% man en 44,6% vrouw. Van de totale groep deelnemers is ruim 19% afkomstig uit landen buiten Nederland, hoofdzakelijk binnen de Europese Unie.

De zogenaamde 'rijpingsgraad' ofwel de verhouding tussen het aantal gewezen deelnemers en het totaal aantal deelnemers, is in 2022 verder gedaald. Dit percentage lag eind 2022 op 72% (2021: 74%). Deze daling is toe te rekenen aan de stijging van het aantal actieve deelnemers als gevolg van de verkorting van de wachtermijn. Naar verwachting zal het effect op de langere termijn echter zijn dat de rijpingsgraad weer gaat oplopen vanwege een groeiend aantal gewezen deelnemers.

De ontwikkeling van de verhouding tussen actieve en gewezen deelnemers is voor Flexsecurity van groot belang, omdat de kosten voor pensioenbeheer volledig worden gefinancierd uit de ontvangen premies voor de actieve deelnemers. Ook voor de gewezen deelnemers maken wij administratieve kosten, maar hier staan geen premie-inkomsten tegenover. Een goede beheersing van het aantal gewezen deelnemers is daarom van belang om het aandeel van de pensioenbeheerkosten in de totale premie op een acceptabel niveau te kunnen houden. Met de toetreding van veel deelnemers die slechts kort actief deelnemen, zal dat in de toekomst een uitdaging worden.

Veroudering deelnemers Pluspensioen

Binnen het Pluspensioen brengen we bij de aangesloten werkgevers en deelnemers een leeftijdsafhankelijke doorsneepremie in rekening. De opbouw van de pensioenkapitalen vindt echter plaats op basis van een leeftijdsafhankelijke premiestaffel. De ontwikkeling van de gemiddelde leeftijd in het Pluspensioen is daarom van groot belang voor de kostendekkendheid van de geheven premie. Onderstaande grafiek geeft de ontwikkeling van de gemiddelde leeftijd van de actieve deelnemers van het Pluspensioen in de afgelopen jaren weer.

Na grotere pieken en dalen in de voorgaande jaren en de stijgende trend van de gemiddelde leeftijd hebben we eind 2021 besloten om de doorsneepremie voor het Pluspensioen in 2022 te verhogen van 12,0% naar 12,3% van de pensioengrondslag om een kostendekkende premie te behouden. In 2022 bleek het beeld redelijk stabiel. De gemiddelde leeftijd van de actieve deelnemers kroop gedurende het jaar geleidelijk omhoog. Mede dankzij de doorgevoerde premieverhoging bleek de in 2022 geheven doorsneepremie hoog genoeg om de pensioenopbouw in het Pluspensioen te kunnen financieren.

Uitvoering automatische waardeoverdrachten

Sinds medio 2019 kunnen pensioenuitvoerders de 'kleine' pensioenen van gewezen deelnemers onder een jaarlijks vast te stellen grens (in 2022 € 520,35 aan pensioen per jaar) automatisch overdragen naar een nieuwe pensioenuitvoerder waar de gewezen deelnemer op dat moment actief pensioen opbouwt. Flexsecurity maakt actief gebruik van deze mogelijkheid en ontvangt zelf ook veel inkomende automatische waardeoverdrachten van andere pensioenuitvoerders. Dit leidt tot een jaarlijkse stroom van (veel) uitgaande en inkomende kleine pensioenen, waardoor de aantallen gewezen deelnemers beheersbaar blijven en actieve deelnemers hogere pensioenkapitalen krijgen.

Inmiddels hebben we als fonds vier jaar ervaring opgedaan met de uitvoering van automatische waardeoverdrachten. Die ervaringen wijzen uit dat het jaarlijks aanbieden van kleine pensioenen voor automatische waardeoverdracht sterk bijdraagt aan de kans op een geslaagde overdracht. Bij de eerste pogingen bleek de succeskans op zo'n 50 tot 60% te liggen, maar bij een tweede, derde of vierde poging kunnen we in flink wat gevallen alsnog succesvol overdragen. Per saldo scoren we tot heden zo'n 80% tot 90% succeskans in de groep die al vier keer is aangeboden bij het Pensioenregister.

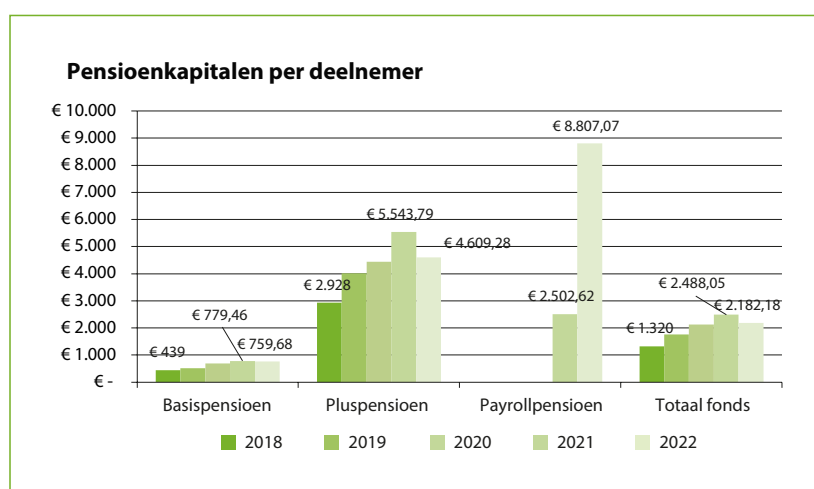
Tegenover dit succes staat de constatering dat er een 'harde kern' is van gewezen deelnemers voor wie automatische waardeoverdracht geen oplossing biedt. Dit zijn bijvoorbeeld gewezen deelnemers die niet meer in dienstbetrekking werkzaam zijn (ZZP'ers) en gewezen deelnemers die zich niet meer in Nederland bevinden. Voor deze groepen werkt de automatische waardeoverdracht niet en zal gezocht moeten worden naar andere mogelijkheden om hun kleine pensioenen een passende bestemming te geven.

Flexsecurity was als één van de eerste fondsen in 2021 al klaar met de automatische waardeoverdrachten over het verleden. Deze omvangrijke operatie loopt bij andere pensioenuitvoerders nog door tot eind 2023 en zal tot dat moment naar verwachting leiden tot

een relatief hoge instroom aan automatische waardeoverdrachten. Als deze operatie is afgerond, zal ongeveer de helft van deze oude kleine pensioenen in Nederland zijn overgedragen en de andere helft niet. Met de succesvolle ervaringen van herhaalde pogingen in het achterhoofd pleiten we voor de mogelijkheid om ook deze oude kleine pensioenen in de toekomst vaker voor overdracht aan te kunnen bieden. Dat zal bijdragen aan een betere realisatie van de pensioendoelstelling en het beheersen van de kosten voor deze slaperspensioenen.

Ontwikkeling pensioenkapitalen

Als gevolg van de meestal korte deelnameduur hebben veel deelnemers aan de pensioenregelingen van Flexsecurity een relatief klein pensioenkapitaal opgebouwd. Desondanks is er de laatste jaren sprake van een gestage groei van de gemiddelde opgebouwde kapitalen per deelnemer. Eind 2022 zag de vergelijking met eerdere jaren er als volgt uit:

In het Pluspensioen wordt (per deelnemer) meer premie ingelegd dan in het Basispensioen en nemen deelnemers langer deel aan de regeling. In het Payrollpensioen liggen de premies gemiddeld genomen weer aanzienlijk hoger dan in het Pluspensioen, maar hierin wordt pas sinds 2021 pensioen opgebouwd. De gemiddelde pensioenkapitalen in zowel het Basispensioen als het Pluspensioen zijn in 2022 voor het eerst sinds jaren gedaald. Deze daling wordt vooral veroorzaakt door de negatieve beleggingsrendementen in 2022. De hoogte van het gemiddelde pensioenkapitaal lag eind 2022 op € 2.182,18 per deelnemer, wat als gevolg van de uitvoering van automatische waardeoverdrachten nog altijd fors hoger is dan de € 1.320 van eind 2018.

Ondanks de ontwikkeling van de gemiddelde pensioenkapitalen die in de afgelopen jaren is gerealiseerd, ligt de hoogte van de gemiddelde pensioenkapitalen ook in het Pluspensioen nog altijd onder de bedragen die Flexsecurity hanteert voor de bepaling van de zogenaamde afkoopgrens. Wel zijn er met name in het Pluspensioen en het Payrollpensioen steeds meer (gewezen) deelnemers met een pensioenkapitaal dat boven deze grens ligt. De pensioenen van deze gewezen deelnemers kunnen niet automatisch worden overgedragen en zullen naar verwachting steeds vaker leiden tot aankoop van een levenslange pensioenuitkering op de pensioendatum.

De omvang van de gemiddelde kapitalen zal de komende jaren naar verwachting niet sterk stijgen. De verwachte afschaffing van de wachttermijn per 1 juli 2023 en de verlaging van de toetredingsleeftijd van 21 jaar naar 18 jaar zullen verder leiden tot een sterke toename van het aantal deelnemers die slechts gedurende een korte periode actief zullen zijn en daardoor kleine pensioenkapitalen opbouwen. Aangezien deze kleine pensioenen niet allemaal succesvol kunnen worden overgedragen, zullen deze kleine pensioenen een neerwaartse invloed hebben op de hoogte van het gemiddelde pensioenkapitaal.

Ingaande pensioenen

De pensioenleeftijd in de regelingen van Flexsecurity ligt op 67 jaar. We benaderen onze deelnemers zes maanden voor de AOW-datum (in 2022 lag de AOW-leeftijd op 66 jaar en zeven maanden) voor de ingang van hun pensioen. Ongeveer 80% van de pensioengerechtigden laat het pensioen ook daadwerkelijk ingaan op de AOW-datum. De anderen kiezen ervoor om het pensioen op 67-jarige leeftijd te laten ingaan. Het is bij Flexsecurity niet mogelijk om de ingang van het pensioen uit te stellen na 67 jaar.

De leeftijdsgroep van 65 jaar en ouder is binnen Flexsecurity relatief klein ten opzichte van de andere leeftijdsgroepen. In 2022 waren er in totaal 1.667 personen die hun ouderdomspensioen lieten ingaan (2021: 1.911). Hoewel we proberen om met automatische waardeoverdrachten zo veel mogelijk kleine pensioenen voor de pensioendatum over te dragen, heeft het overgrote deel van de deelnemers die de pensioenleeftijd bereiken een pensioenkapitaal dat op de pensioendatum onder de afkoopgrens ligt. Dat leidt in vrijwel alle gevallen tot een eenmalige afkoop (uitbetaling) van het pensioen. Dit betrof in 2022 in totaal 1.471 personen (2021: 1.622). Dat betekende dat in 2022 85% van de ingaande pensioenen werd afgekocht. De verwachting was dat het aantal afgekochte pensioenen de komende jaren zou dalen, maar het negatieve rendement van 2022 doorkruiste deze trend. Ook de komende jaren zal in absolute zin sprake zijn van een stijgend aantal afkopen van kleine pensioenen op pensioendatum, omdat het aantal oudere (gewezen) deelnemers binnen Flexsecurity jaarlijks toeneemt.

De deelnemers met een pensioen boven de afkoopgrens kopen een levenslange pensioenuitkering aan bij een verzekeraar naar keuze. Flexsecurity keert immers zelf geen levenslange pensioenen uit. Deze keuze betreft allereerst de keuze tussen een vast of een variabel pensioen en daarna de keuze voor de verzekeraar die het pensioen gaat uitkeren. Om deelnemers te ondersteunen bij het maken van deze keuze, biedt Flexsecurity de ondersteuning van een onafhankelijke tussenpersoon aan, te weten Apple Tree te Amsterdam. Onder andere met behulp van een website waarop de actuele tarieven voor ingaande pensioenen van verzekeraars kunnen worden vergeleken, kan de deelnemer zijn keuze maken. De deelnemer wordt, indien gewenst, ook begeleid bij het verdere administratieve proces van de pensioeningang. Flexsecurity draagt een deel van de kosten van de ondersteuning van Apple Tree. Deelnemers zijn niet verplicht om gebruik te maken van de diensten van Apple Tree en kunnen ook zelf of met ondersteuning van een eigen adviseur hun keuze maken. In 2022 maakten 188 van de 196 (gewezen) deelnemers met een ingaand ouderdomspensioen gebruik van de diensten van Apple Tree. Precies 85% van de ingaande pensioenen werd aangekocht bij verzekeraar Allianz, die in de meeste gevallen de hoogste pensioenuitkeringen bood. De overige pensioenen werden hoofdzakelijk aangekocht bij Zwitserleven. De gemiddelde koopsom voor een ingaand pensioen bedroeg in 2022 € 27.841,- per deelnemer (2021: € 27.410,-). Een lichte stijging dus, ondanks het negatieve rendement in 2022.

Vast of variabel pensioen

Bij het maken van de keuze voor een verzekeraar kan de (gewezen) deelnemer een keuze maken tussen een vast of variabel pensioen. Een vast pensioen kent een gegarandeerde hoogte en wordt tijdens de levenslange looptijd door de verzekeraar niet verhoogd of verlaagd. Een variabel pensioen kan – zoals de naam al zegt – tijdens de uitkeringsperiode variëren in hoogte. Er is een beperkt aantal verzekeraars dat variabele pensioenen aanbiedt, waarbij de aangeboden producten ook nog eens inhoudelijk van elkaar verschillen. Variabele pensioenen zijn complexe producten waarbij goede voorlichting en begeleiding noodzakelijk is. Van de 188 (gewezen) deelnemers die in 2022 hun pensioen via Apple Tree aankochten, waren er 12 deelnemers die daarbij de keuze voor een variabel pensioen maakten. Dat is vergelijkbaar met het aantal van een jaar eerder.

Niet-opgevraagde pensioenen

Helaas moeten we constateren dat we een deel van de personen die recht hebben op een ingaand pensioen, niet of niet tijdig kunnen vinden. Uitvoeringsorganisatie AZL hanteert een protocol om (gewezen) deelnemers met een ingaand pensioen terug te vinden. Dat betekent dat AZL contact probeert te zoeken door middel van brieven, e-mails en telefoon. Deze inspanningen worden jaarlijks herhaald. Desondanks blijkt een deel van de mensen (met name degenen die in het buitenland verblijven) niet vindbaar. De pensioenkapitalen van deze deelnemers worden in portefeuille gehouden, in afwachting van het moment dat de betreffende deelnemer zich alsnog meldt. Eind 2022 waren er in totaal 771 personen die recht hebben op een ingaand pensioen (2021: 678). Hiervan hadden 9 personen een pensioenkapitaal boven de wettelijke afkoopgrens. Op een totaal van 1.667 ingaande pensioenen zijn er in 2022 per saldo 93 (voorlopig) niet-vindbare pensioenen bijgekomen. Dat betekent dat we in 2022 5,5% van de rechthebbenden niet kunnen terugvinden.

Hoewel dit percentage bij Flexsecurity aanzienlijk lager ligt dan bij sommige andere pensioenuitvoerders, baart deze stijging ons zorgen. We spannen ons daarom onverminderd in om alle betrokkenen te vinden. Veel van deze moeilijk vindbare deelnemers bevindt zich in het buitenland, hetgeen het lastig maakt om contact te leggen. We hopen op korte termijn in samenwerking met de Pensioenfederatie en de Sociale Verzekeringsbank (SVB) adressen van deelnemers die in het buitenland verblijven, te kunnen achterhalen om hun pensioenen alsnog uit te kunnen keren.

Ingaande partner- en wezenpensioenen

Naast ingaande ouderdomspensioenen kent Flexsecurity ook ingaande partner- en wezenpensioenen. In 2022 waren deze als volgt verdeeld:

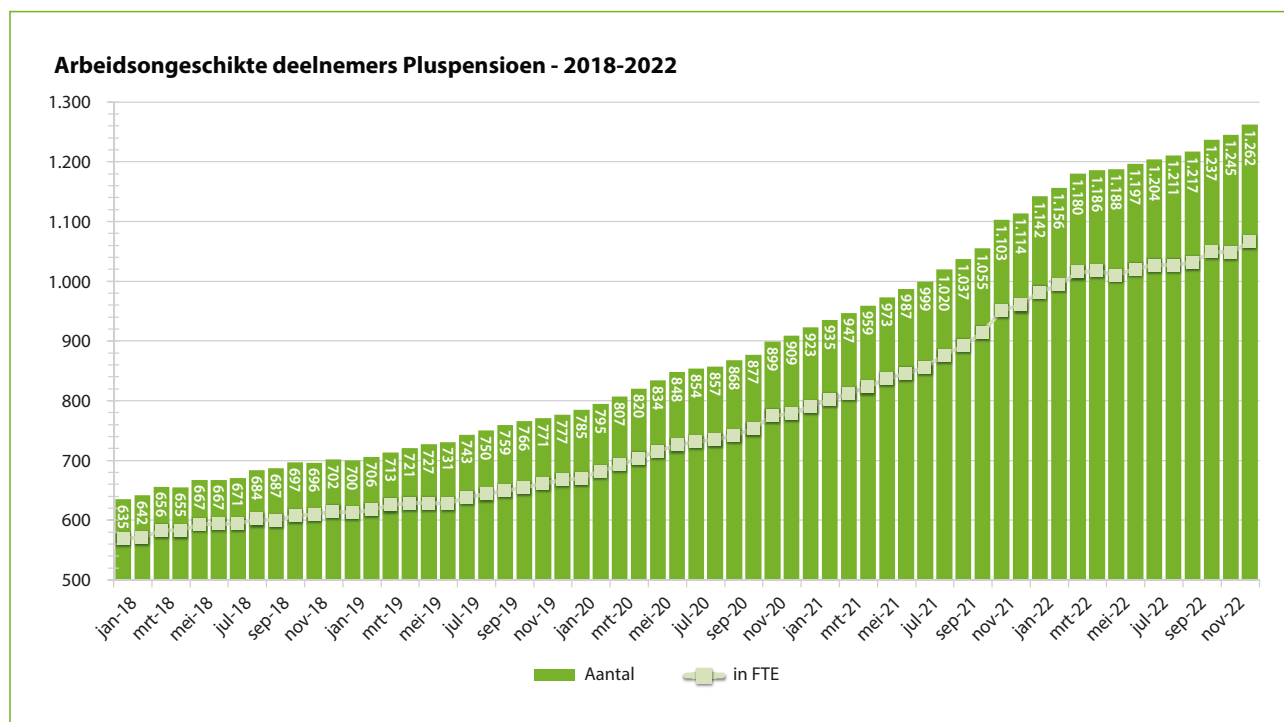
	Afkoop	Aankoop uitkering	Totaal
Partnerpensioenen	128	7	135
Wezenpensioenen	30	0	30

Ook de deelnemers met een ingaand partner- of wezenpensioen kunnen gebruik maken van de diensten van Apple Tree, als zij een partner- of wezenpensioen hebben dat boven de afkoopgrens ligt.

Arbeidsongeschikte deelnemers

Voor actieve deelnemers aan de Pluspensioenregeling zijn risico's van overlijden en arbeidsongeschiktheid verzekerd. De risicoverzekering in geval van arbeidsongeschiktheid dekt de premievrije voortzetting van pensioenopbouw voor deelnemers die gedurende hun deelname aan het Pluspensioen ziek en aansluitend arbeidsongeschikt worden. Sinds 2018 draagt Flexsecurity de financiële gevolgen van deze verzekering in eigen beheer. We houden daarvoor een voorziening aan waaruit de kosten van de premievrije voortzetting worden gefinancierd. Als de voorziening niet toereikend is, dan gaat dit ten laste van het eigen vermogen van Flexsecurity. De ontwikkeling van de instroom van arbeidsongeschikten is daarom van groot belang voor de financiële positie van het fonds.

Het aantal arbeidsongeschikte deelnemers steeg in 2022 van 1.114 (ultimo 2021) naar 1.262 (ultimo 2022). Per saldo is dat een stijging van 148 personen. In 2021 bedroeg deze netto stijging nog 205 personen. Daarmee was in 2022 voor het eerst in jaren sprake van een daling van de jaarlijkse aanwas. Dit effect is overigens ook in landelijke arbeidsongeschiktheidscijfers van het UWV over 2022 zichtbaar. Onderstaande grafiek toont de ontwikkeling in de periode van januari 2018 tot en met december 2022 voor Flexsecurity.

In 2020 en vooral 2021 was sprake van een sterke toename van de instroom van nieuwe arbeidsongeschiktheidsgevallen. Vanaf 2022 lijkt deze trend enigszins gekeerd. Over heel 2022 bedroeg de instroom van nieuwe gevallen 272 personen (2021: 306). Dit cijfer is echter vertekend. Het UWV kampt de laatste jaren met grote achterstanden bij de keuring van arbeidsongeschikten vanwege een tekort aan artsen. Veel langdurig zieken krijgen daarom tegenwoordig na 104 weken ziekte een voorschot op een mogelijke WIA-uitkering. Meestal wordt pas een aantal maanden later daadwerkelijk vastgesteld of men daadwerkelijk recht heeft op een WIA-uitkering. In de circa 30% van deze gevallen wordt achteraf door het UWV geconcludeerd dat er geen recht bestaat op een WIA-uitkering. Het verstrekte voorschot hoeft dan niet te worden terugbetaald aan het UWV, maar in de pensioenregeling bestaat er geen recht op premievrijstelling en wordt alles teruggedraaid. Deze ontwikkeling leidt tot een overschatting van het werkelijke aantal schadegevallen voor het pensioenfonds. Desondanks beschouwen we de lasten voor de arbeidsongeschiktheidsverzekering nog altijd als onwenselijk hoog en dringen wij er, net als in voorgaande jaren, bij de werkgever en de ondernemingsraad van RGN aan op een betere beheersing van de kosten van deze regeling. In het hoofdstuk 'Ontwikkeling van de financiële positie' is meer te lezen over de financiële gevolgen van arbeidsongeschiktheid.

Financiële positie

Anders dan bij de meeste pensioenfondsen is de dekkingsgraad niet het meest relevante gegeven voor de financiële positie van Flexsecurity. We stellen maandelijks de voorgeschreven dekkingsgraden vast, maar gezien het karakter van de pensioenregeling is de dekkingsgraad veel minder beweeglijk en minder afhankelijk van externe factoren dan bij de meeste andere pensioenfondsen. Wisselende renteniveaus en stijgende of dalende beleggingen leiden bij Flexsecurity nauwelijks tot veranderende dekkingsgraden, omdat deze veranderingen direct doorwerken in de pensioenkapitalen van de deelnemers. Het eigen vermogen van het fonds is beperkt van omvang en heeft weinig invloed op de financiële positie. Als bestuur hebben we in het kader van de financiële positie met name oog voor vier onderwerpen: de beleggingen voor risico van de deelnemers, de kostendekkendheid van de geheven premie, de ontwikkeling van de uitvoeringskosten en de ontwikkeling van de voorziening voor het arbeidsongeschiktheidsrisico.

In dit hoofdstuk gaan we in op de verschillende aspecten van de financiële positie in het verslagjaar. De ontwikkeling van de uitvoeringskosten van het fonds lichten we nader toe in het hoofdstuk 'Uitvoeringskosten'.

Beleggingen

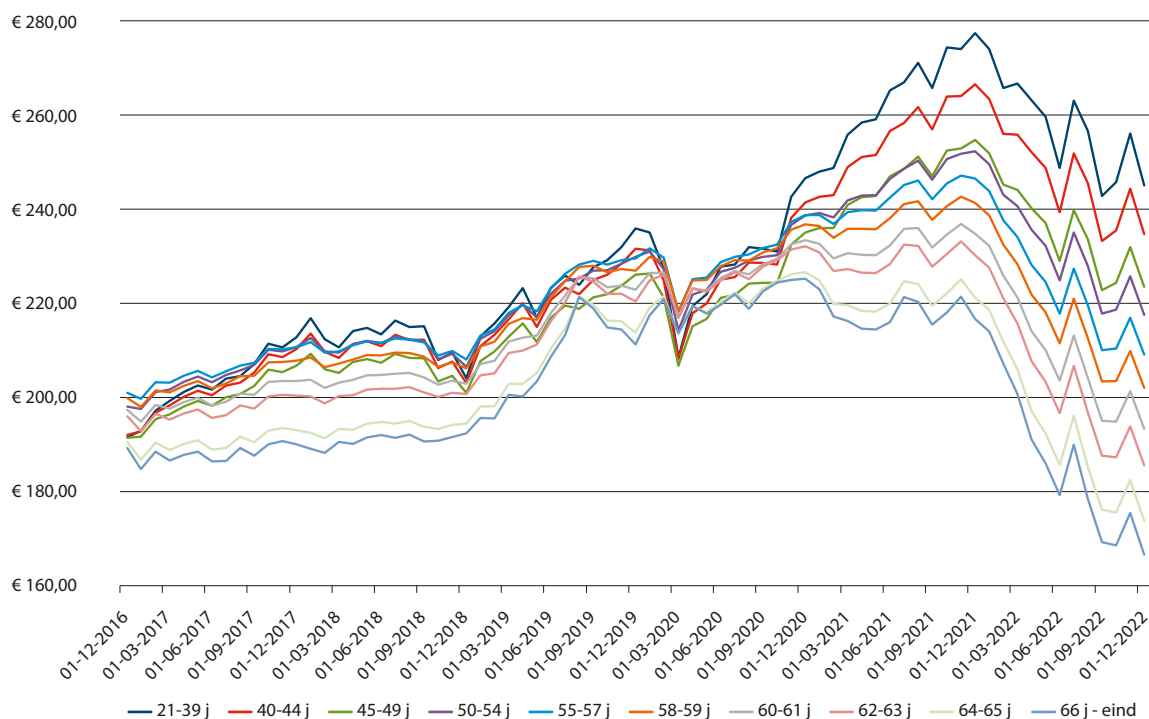
Omdat Flexsecurity alleen zuivere beschikbare premieregelingen uitvoert, is de hoogte van het pensioenkapitaal van de (gewezen) deelnemers direct afhankelijk van de premiestorting en de waardeontwikkeling van de beleggingen. Deze waardeontwikkeling laat zich het beste meten aan de hand van de waarde van de participaties in de beleggingsdepots van Flexsecurity. Sinds 2020 voeren we voor alle regelingen binnen Flexsecurity eenzelfde beleggingsbeleid waarin per leeftijdsgroep wordt belegd, de zogenaamde 'lifecycle'. Er zijn tien leeftijdsgroepen. We stellen per leeftijdsgroep maandelijks een participatiewaarde vast op basis van de behaalde beleggingsresultaten. Onderstaand overzicht geeft de ontwikkeling van de participatiewaarden in 2022 weer.

Ontwikkeling participatiewaarden

	Participatie waarde ultimo 2022	Participatie- waarde ultimo 2021	Waarde ontwikkeling 2022
	In €	In €	In €
– 21-39 jaar	245,01	277,41	-11,7%
– 40-44 jaar	234,66	266,56	-12,0%
– 45-49 jaar	223,47	254,71	-12,3%
– 50-54 jaar	217,55	252,30	-13,8%
– 55-57 jaar	209,05	246,53	-15,2%
– 58-59 jaar	202,00	241,30	-16,3%
– 60-61 jaar	193,32	234,81	-17,7%
– 62-63 jaar	185,52	230,16	-19,4%
– 64-65 jaar	173,72	221,17	-21,5%
– 66 jaar en ouder	166,54	216,63	-23,1%

In vrijwel alle opzichten was 2022 een dramatisch beleggingsjaar. De combinatie van een sterk gestegen rente en dalende aandelenkoersen leidde ertoe dat in alle leeftijdsgroepen forse negatieve rendementen werden behaald. Tussen de leeftijdsgroepen zaten wel aanzienlijke verschillen die veroorzaakt werden door de rentestijging. De ontwikkeling van de participatiewaarden van de leeftijdsgroepen sinds 2016 is te zien in de grafiek 'Ontwikkeling participatiewaarden 2016 - 2022'.

Ontwikkeling participatiewaarden 2016 - 2022

Deze grafiek maakt inzichtelijk hoe groot de verschillen tussen de rendementen van de verschillende leeftijdsgroepen in de afgelopen twee jaar zijn geworden. Opvallend genoeg zijn de uitslagen het grootst bij de oudste leeftijdsgroepen, die volgens het lifecyclemodel juist het beste beschermd zouden moeten zijn tegen koersontwikkelingen. Hoe merkwaardig het ook klinkt; dat is precies wat er in 2022 gebeurd is. De belangrijkste doelstelling van het beleggingsbeleid voor onze oudere deelnemers is namelijk om de invloed van rentebewegingen op het uiteindelijk aan te kopen pensioen te beperken. Inderdaad zijn de participatiewaarden en daarmee de pensioenkapitalen van de oudste deelnemers onder invloed van de gestegen rente tot ruim 23% gedaald. Daar staat tegenover dat de tarieven voor inkoop van pensioen een omgekeerde ontwikkeling hebben laten zien. Eind 2022 leverde een euro pensioenkapitaal bij aankoop van een pensioen bij een verzekeraar daardoor zo'n 42% meer pensioen op dan een jaar eerder. Met andere woorden: ondanks de daling van de participatiewaarden was de uiteindelijk aan te kopen pensioenuitkering goed beschermd. En dat is precies de doelstelling van ons beleggingsbeleid. In het hoofdstuk 'Beleggingen en rendementen' wordt nader ingegaan op de achtergronden van de ontwikkeling van de rendementen.

De categorie deelnemers die hier weinig aan had, was de groep deelnemers met ingaande pensioenen onder de wettelijke afkoopgrens. Zij werden bij de afkoop van hun kleine pensioen, met name in de tweede helft van 2022, geconfronteerd met een forse daling ten opzichte van de waarde van een jaar eerder. Ook de komende jaren zal dit effect van de sterke rentestijging in 2022 naar verwachting nog doorklinken in de kleine pensioenen die op pensioendatum afgekocht worden. Dit is de consequentie van de bescherming die het fonds wil bieden aan deelnemers die bijna met pensioen gaan. We hebben naar aanleiding van deze ontwikkeling de mogelijkheden onderzocht om een apart beleggingsbeleid in te richten voor de groep oudere deelnemers met een kapitaal onder de afkoopgrens. De conclusie hiervan is dat de kans aanzienlijk zou zijn dat het loslaten van het bestaande beleid voor deze groep opnieuw zou leiden tot verliezen. Daarnaast bleek de inrichting van een apart beleid voor deze groep onder meer kostenverhogend en zou de administratieve complexiteit toenemen. Op grond hiervan heeft het bestuur besloten om de bestaande systematiek met een hoge mate van afdekking van renterisico ook voor deze groep voort te zetten.

Kostendekkendheid pensioenpremie

Door de verkorting van de wachttermijn is het aantal deelnemers in het Basispensioen sterk gestegen. Ook de ontvangen premie heeft daardoor een forse sprong gemaakt in 2022. Daarnaast hebben we de premie voor het Pluspensioen in 2022 verhoogd naar 12,3% van de pensioengrondslag, wat ook heeft geleid tot een stijging van de ontvangen premie. Alles bij elkaar stegen de door de deelnemers en de werkgever verschuldigde pensioenpremies van € 52,7 miljoen in 2021 naar € 63,4 miljoen in 2022. De omvang van de ontvangen pensioenpremies is daarmee met € 10,7 miljoen ofwel ruim 20% toegenomen.

De zogeheten kostendekkende pensioenpremie bestaat uit de optelsom van de premie-inleg die ten behoeve van de deelnemers in de beleggingsdepots wordt gestort plus de kosten voor risicodekkingen voor overlijden en arbeidsongeschiktheid, de uitvoeringskosten van het fonds en een opslag voor toekomstige uitvoeringskosten (deze bedraagt 2,5% van de gestorte premies). In de kosten voor risicodekkingen houden we rekening met de vrijval van pensioenkapitalen van overleden deelnemers die geen nabestaanden hebben. Deze kapitalen komen ten goede aan het fonds en leiden daarmee tot een verlaging van de kosten voor de actieve deelnemers.

De kostendekkende premie bedroeg in 2022 € 60,5 miljoen (2021: € 51,3 miljoen). De kostendekkende premie is daarmee lager dan de verschuldigde premie, er is sprake van een premieoverschot van € 2,9 miljoen (2021: overschot van € 1,4 miljoen). De premie heeft daarmee in 2022 een positieve bijdrage geleverd aan de financiële positie van het fonds.

Het overzicht van de premies is opgenomen in onderstaande tabel.

Pensioenpremies

In € 1.000

	2022	2021
Feitelijke (verschuldigde) premie	63.471	52.678
Kostendekkende premie	60.535	51.292
Premieoverschot	2.936	1.386

De samenstellingen van genoemde feitelijke en kostendekkende premies zijn terug te vinden in de volgende tabel.

Feitelijke (verschuldigde) pensioenpremie

In € 1.000

	2022	2021
Premiebijdragen Basispensioen (door werkgever)	20.082	12.085
Premiebijdragen Pluspensioen (door werkgever en deelnemers)	40.509	36.144
Premiebijdragen Payrollpensioen (door werkgever en deelnemers)	2.880	4.449
Totaal	63.471	52.678

De stijging van het premievolume in 2022 kan grotendeels toegerekend worden aan de sterke toename van het aantal deelnemers in het Basispensioen. In het Pluspensioen zorgde de combinatie van een hogere premie en een stijgend aantal deelnemers eveneens voor een stijging van de premiebijdragen. In het Payrollpensioen was juist sprake van een forse daling van het premievolume als gevolg van het teruglopende aantal actieve deelnemers.

Kostendekkende pensioenpremie

In € 1.000

	2022	2021
Premiestortingen in pensioenkapitalen deelnemers	53.634	44.372
Risicopremies	3.101	3.450
Directe uitvoeringskosten	3.479	3.185
Solvabiliteitsopslag	321	285
Totaal	60.535	51.292

Uit de ontvangen premies financiert Flexsecurity ook de kosten voor het pensioenbeheer. Deze kosten bedroegen in 2022 € 3,5 miljoen, ofwel € 0,3 miljoen meer dan een jaar eerder. We streven ernaar om de uitvoeringskosten van Flexsecurity zo laag mogelijk te houden om een optimale benutting van de pensioenpremies mogelijk te maken. Meer informatie over de uitvoeringskosten is te vinden in het gelijknamige hoofdstuk van dit verslag.

Ontwikkeling voorziening risico deelnemers

De technische voorziening voor risico deelnemers bestaat uit de optelsom van alle pensioenkapitalen van de individuele (gewezen) deelnemers. Deze voorziening stijgt als gevolg van de instroom van nieuwe premies en inkomende waardeoverdrachten. Aan de andere kant daalt de voorziening door de uitstroom van deelnemers als gevolg van pensioneringen, waardeoverdrachten en afkopen van kleine pensioenen. De gerealiseerde beleggingsrendementen zorgen meestal voor een stijging van de voorziening, maar dat was in 2022 bepaald niet het geval. In 2022 heeft de voorziening zich als volgt ontwikkeld:

Ontwikkeling voorziening risico deelnemers

In € 1.000

	2022	2021
Voorziening primo	496.523	491.423
Premie	52.277	43.290
Premie arbeidsongeschikten	1.987	1.774
Rendement	-69.683	31.706
Inkomende waardeoverdrachten regulier	792	109
Inkomende automatische waardeoverdrachten	43.587	37.542
Uitgaande waardeoverdrachten regulier	-6.637	-911
Uitgaande automatische waardeoverdrachten	-45.487	-96.978
Afkopen kleine pensioenen	-3	-3
Overdrachten bij pensionering	-5.176	-4.652
Afkopen en uitkeringen op pensioendatum	-3.084	-6.606
Overlijden	-1.267	-604
Vervallen hele kleine pensioenen	-81	-70
Overige mutaties	25	503
Voorziening ultimo	463.773	496.523

De voorziening daalde in 2022 met bijna € 33 miljoen. De belangrijkste oorzaak van deze daling was het sterk negatieve beleggingsrendement. De stromen uitgaande en inkomende automatische waardeoverdrachten hielden elkaar in 2022 min of meer in

evenwicht. Bij de reguliere waardeoverdrachten was sprake van een stijging, omdat de dekkinggraad van de grote pensioenfondsen in 2022 zodanig was gestegen dat zij weer uitvoering konden geven aan 'opgespaarde' verzoeken voor waardeoverdracht. De toename van de premies kon niet verhinderen dat de voorziening voor risico deelnemers uiteindelijk met 6,6% daalde in een jaar tijd.

Ontwikkeling voorziening arbeidsongeschiktheid

Naast de attentie voor de beleggingen en de kostendekkendheid van de pensioenpremies is de ontwikkeling van de voorziening inzake arbeidsongeschiktheid van groot belang voor het fonds. Flexsecurity heeft dit risico sinds 2018 volledig in eigen beheer. In de kostendekkende premie van het Pluspensioen berekenen we een bijdrage voor de financiering van deze dekking. Deze premie moet toereikend zijn voor de financiering van de nieuwe schadegevallen. Daarnaast hanteren we eigen grondslagen voor de financiering van de voorziening. Deze grondslagen hebben met name betrekking op de kansen op revalidering (herstel tot een lagere mate of beëindiging van arbeidsongeschiktheid) en overlijden. Aan de hand van de gerealiseerde resultaten toetsen we jaarlijks of de gehanteerde premiestelling en grondslagen realistisch zijn. Is dat niet het geval, dan moeten we deze aanpassen. Als er sprake is van een stijging van de voorziening als gevolg van een aanpassing van de grondslagen of een te lage gehanteerde premiestelling, dan gaat dat ten laste van het eigen vermogen en dus van de financiële positie van het fonds.

In de onderstaande tabel geven we de ontwikkeling van de voorziening arbeidsongeschiktheid in 2022 weer.

Ontwikkeling voorziening arbeidsongeschiktheid

In € 1.000

	2022	2021
Voorziening primo	27.279	32.883
Aanpassing dekking arbeidsongeschiktheid	0	-9.074
Invalidering	4.721	6.163
Revalidering	-1.544	-1.000
Overlijden	-317	-43
Risicopremie overlijden	51	191
Risicopremie arbeidsongeschiktheid	665	556
Benodigde intrest	-99	-140
Uitkeringen (vrijgestelde premies)	-1.863	-1.591
Vrijval overlijdensrisicopremie over uitkeringen	-324	-277
Wijziging rentetermijnstructuur	-5.385	-943
Wijziging sterftegrondslagen	30	0
Aanpassing voorziening uitlooprisko	917	554
Aanpassing revalideringskansen	0	0
Aanpassing opslag overlijdensrisico	-1.208	0
Voorziening ultimo	22.923	27.279

Ondanks een stijging van het aantal arbeidsongeschikten is de voorziening voor dit risico in een jaar tijd fors gekrompen. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door de sterk gestegen rente. De wijziging van de rentetermijnstructuur leidde tot een daling van de voorziening van € 5,4 miljoen. Daarnaast kon door de rentestijging de opslag voor het overlijdensrisico ook fors lager worden vastgesteld. De toename van de revalideringen (deelnemers die minder arbeidsongeschikt of volledig arbeidsgeschikt werden bevonden) hielp ook een handje mee. De regeling zelf is in 2022 ongewijzigd gebleven, maar de financiering (ook van de

nieuwe invalideringen) valt door de gestegen rente een stuk goedkoper uit. Dit is een belangrijke oorzaak van het gerealiseerde premieoverschot. Alle premies waren immers gebaseerd op de rentestand aan het begin van het jaar.

Het resultaat op arbeidsongeschiktheid bedroeg in 2022 - € 1,839 miljoen (2021: - € 3,474 miljoen). Dat is weliswaar een stuk minder negatief dan een jaar eerder, maar nog altijd geen resultaat waar het bestuur vrede mee heeft. De reden van het negatieve resultaat ligt vooral in de verhoging van de voorziening voor toekomstige arbeidsongeschiktheidsgevallen. Deze wordt gebaseerd op de gemiddelde instroom van de voorgaande vijf jaar. De sterk gestegen instroom in de afgelopen vijf jaren vertaalt zich in een jaarlijkse stijging van deze voorziening.

Voorziening toekomstige uitvoeringskosten

Flexsecurity kent ook een voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten. De omvang van deze voorziening is gekoppeld aan de omvang van de voorziening voor risico deelnemers, ofwel de optelsom van de pensioenkapitalen van de (gewezen) deelnemers. De voorziening voor risico deelnemers is gedaald en dus is de voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten ook gedaald naar € 12,1 miljoen eind 2022. We hebben in 2021 een onderzoek laten uitvoeren of de omvang van deze voorziening toereikend is en toen geconstateerd dat een voorziening van 2,5%, gelet op de mogelijke exit-scenario's van het fonds, realistisch is. In 2023 zullen we de benodigde hoogte van de voorziening opnieuw onderzoeken, ook gezien de inflatie en de impact daarvan op de uitvoeringskosten.

Resultaat, eigen vermogen en dekkingsgraden

Vanwege de relatief eenvoudige opzet van het pensioenfonds en de beperkte relevantie van (actuariële) aannames bij het vaststellen van de financiële positie, kan het resultaat van Flexsecurity tamelijk eenvoudig in beeld worden gebracht. Waardeoverdrachten, afkopen en uitkeringen leiden nooit tot resultaten voor het fonds, omdat we in alle gevallen het volledige kapitaal als overdrachtswaarde hanteren en wij geen aannames over aanspraken hoeven te gebruiken, zoals bij een traditionele pensioenregeling wel het geval is. In onderstaande tabel is de uitsplitsing van het resultaat zichtbaar gemaakt.

Resultaatbepaling

In € 1.000

	2022	2021
Beleggingsopbrengsten risico fonds	-3.735	2.864
Resultaat op premie	3.133	1.542
Resultaat op sterfte	1.082	512
Resultaat op kosten	409	1.782
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	-1.839	-3.474
Aanpassing technische voorziening	3.110	8.184
Andere oorzaken	9	180
Totaal	2.169	11.590

Per saldo resulteert er in 2022 een positief resultaat van € 2,2 miljoen (2021: € 11,6 miljoen). Het resultaat op beleggingsopbrengsten heeft uitsluitend betrekking op de beleggingen voor risico van het fonds. De resultaten zoals vermeld onder de post 'Aanpassing technische voorziening' bevatten een specifiek resultaat dat nadere toelichting verdient. Het betreft een positief resultaat van € 0,08 miljoen dat voortvloeit uit het laten vervallen van hele kleine pensioenen (een jaarlijkse aanspraak onder € 2). In 2021 bedroeg deze post € 0,07 miljoen. In de wet is bepaald dat deze hele kleine pensioenen van rechtswege komen te vervallen bij einde deelneming. De middelen die zijn vrijgevallen als gevolg van het laten vervallen van deze hele kleine pensioenen zijn toegevoegd aan het eigen vermogen van het pensioenfonds. Daarmee komen zij indirect ten goede aan de pensioenen van de andere deelnemers. Mochten

deelnemers met een vervallen klein pensioen in de toekomst ooit weer pensioen gaan opbouwen bij Flexsecurity, dan heractiveren wij hun vervallen kleine pensioen en voegen we deze waarde toe aan de nieuwe pensioenopbouw.

Het positieve resultaat van € 2,2 miljoen (2021: € 11,6 miljoen) is toegevoegd aan het eigen vermogen van het fonds, dat als gevolg hiervan toenam van € 23,8 miljoen tot € 26,0 miljoen. Het eigen vermogen, in de verslaggeving gepresenteerd als 'algemene reserve', is naast de voorziening toekomstige uitvoeringskosten bedoeld voor (mogelijke) toekomstige financiële verplichtingen en voor het opvangen van eventuele tekorten.

Flexsecurity moet op basis van het Financieel Toetsingskader (FTK) voor pensioenfondsen beschikken over een minimaal vereist eigen vermogen (MVEV). Dit MVEV bedraagt ultimo 2022 € 7,0 miljoen (2021: € 9,3 miljoen). Aan deze eis is ruimschoots voldaan. In het MVEV is onder meer een buffer ten behoeve van het overlijdensrisico opgenomen. Deze buffer is gelijk aan 60% van het MVEV. Hoewel dit overlijdensrisico volledig verzekerd is, schrijft het FTK voor dat ter dekking van het risico van een faillissement van de verzekeraar een financiële buffer bij het pensioenfonds aanwezig moet zijn, die daarmee dus drukt op de financiële positie van het fonds.

Het vereist eigen vermogen (VEV) dat Flexsecurity in het kader van het FTK op basis van het strategische beleid moet hebben, bedraagt € 4,7 miljoen (2021: € 4,5 miljoen). Aangezien het VEV lager is dan het MVEV, wordt het VEV op basis van de vereisten van het FTK gelijkgesteld aan het MVEV. Het eigen vermogen van het fonds, de algemene reserve (of het eigen vermogen), is groter dan het MVEV en het VEV: de financiële positie van het fonds is daarmee toereikend op basis van de wettelijke regels.

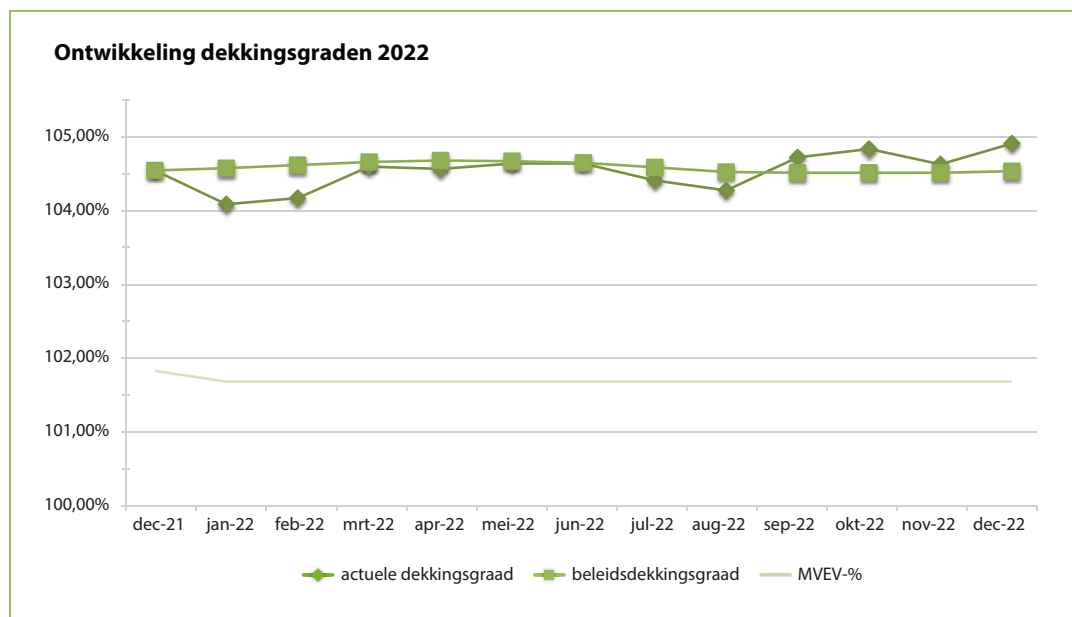
Flexsecurity verkeert niet in een tekortsituatie, maar monitort maandelijks de ontwikkeling van de financiële positie om, indien nodig, tijdig maatregelen te kunnen nemen om een eventueel reservetekort te voorkomen. Met name de ontwikkelingen rond de voorziening arbeidsongeschiktheid en de instroom van nieuwe arbeidsongeschiktheidsgevallen zijn daarbij bepalend. Om het effect van de arbeidsongeschiktheid op de hoogte van de premies en de financiële positie van het fonds verder te verminderen streeft het bestuur in overleg met de werkgever en de ondernemingsraden naar een verdere versobering van de regeling inzake arbeidsongeschiktheid.

De dekkingsgraden van het fonds weerspiegelen de financiële positie van het fonds. Zie onderstaande tabel:

Dekkingsgraden Flexsecurity

Ultimo jaar	2022	2021
Dekkingsgraad	105,20%	104,40%
Beleidsdekkingsgraad	104,50%	104,50%
Minimaal vereiste dekkingsgraad strategisch	101,40%	101,70%
Vereiste dekkingsgraad strategisch	100,90%	100,80%
Reële dekkingsgraad	102,10%	102,80%

De actuele dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad hebben zich gedurende 2022 als volgt ontwikkeld:

De dekkingsgraden van Flexsecurity zijn in 2022 zeer stabiel gebleven. Er zijn drie elementen die kunnen bijdragen aan een verbetering of verslechtering van onze dekkingsgraad. Allereerst is de vraag of de geheven premie kostendekkend is en of deze eventueel een overschot oplevert. In 2022 was er sprake van een overschot in de premie van een kleine € 3 miljoen, wat positief was voor de dekkingsgraad. Het tweede element betreft de verhouding tussen inkomende en uitgaande (automatische) waardeoverdrachten. Bij uitgaande overdrachten treedt er een kleine 'vrijval' op omdat voor deze pensioenen geen voorziening toekomstige uitvoeringskosten van 2,5% in stand hoeft te worden gehouden. Bij inkomende overdrachten gebeurt het tegenovergestelde: de financiering van de voorziening voor deze nieuwe pensioenen moet uit het eigen vermogen van het fonds komen. In 2022 waren er per saldo meer uitgaande dan inkomende waardeoverdrachten, wat een beperkt positief effect had op de dekkingsgraad. Het derde element betreft het resultaat op de risicoverzekeringen, met name voor arbeidsongeschiktheid. In 2022 was dit resultaat weliswaar negatief, maar kleiner van omvang dan in de afgelopen jaren. Per saldo bleef de dekkingsgraad in 2022 daardoor schommelen tussen de 104% en 105%.

De dekkingsgraad van Flexsecurity is stabiel en toereikend, maar niet riant. De aanwezige buffers zijn beperkt van omvang. Deels is dat de bedoeling, omdat hiermee vermeden wordt dat er premiegelden worden aangewend voor onnodige buffervorming. Anderzijds kunnen financiële tegenvallers, zoals bijvoorbeeld op het terrein van arbeidsongeschiktheid, een relatief grote invloed hebben op de financiële positie.

Beleid en uitvoering

In dit hoofdstuk doen we verslag van en leggen we verantwoording af over de activiteiten die wij als bestuur van Flexsecurity in 2022 hebben ondernomen om de pensioenregelingen volgens onze missie, visie en strategie uit te voeren. Daarbij staan de realisatie van de geformuleerde beleidsvoornemens en het inspelen op nieuwe ontwikkelingen centraal. Ook gaan we in op specifieke aspecten van de pensioenuitvoering die in het verslagjaar de aandacht vroegen. Wij proberen per onderwerp aan te geven in hoeverre we onze beleidsvoornemens hebben gerealiseerd en welke andere activiteiten onze bestuurlijke aandacht hebben gevraagd. Tot slot lichten we onze beleidsdoelstellingen voor 2023 toe.

Beleidsdoelstellingen voor 2022

Jaarlijks formuleren we bij aanvang van het jaar een aantal beleidsdoelstellingen in het kader van de besturing van het fonds. Daarbij stellen we – los van alle zaken die het pensioenfonds moet doen of overkomen gedurende het jaar – de specifieke bestuurlijke aandachtspunten vast die in dat jaar leidend zijn voor het bestuur en het verantwoordingsorgaan. Dat waren in 2022 de volgende onderwerpen:

- Herziening missie, visie en strategie;
- Herijking IT-beleid;
- Vaststelling beleid datakwaliteit;
- Uitvoering ALM-studie;
- Opstellen nieuw strategisch beleggingsbeleid;
- Herijking MVB-beleid;
- Marktvergelijking vermogensbeheer;
- Voorbereiding wijzigingen IT-landschap AZL;
- Onderzoek dienstverlening en informatiebehoefte deelnemers;
- Herijking communicatiebeleid;
- Voorbereiding transitie nieuw pensioenstelsel;
- Onderzoeken consequenties wijziging nabestaandenpensioen;
- Lobby kleine pensioenen buitenlandse werknemers.

In de onderstaande paragrafen gaan we in op de realisatie van deze doelstellingen.

Herziening missie, visie en strategie

Zoals aangegeven in het hoofdstuk over de missie, visie en strategie, was de conclusie aan het begin van het jaar dat deze aan een stevige opfrisbeurt toe was. Met de hulp van een consultant en de kritische toets van het verantwoordingsorgaan hebben we in 2022 gewerkt aan een geactualiseerde versie die meer richting geeft aan onze ambities en inspanningen. Dit heeft geresulteerd in de totstandkoming van een beleidsdocument waarin we de nieuwe missie, visie en strategie benoemen en duidelijk maken op welke manier Flexsecurity de komende jaren het verschil wil maken. We beschouwen deze beleidsdoelstelling daarmee als volledig gerealiseerd.

Onze uitdaging is om de komende tijd de missie, visie en strategie door te laten klinken in onze beleidsuitingen en ons handelen als bestuur.

Herijking IT-beleid

Als er één terrein is waarop de ontwikkelingen snel gaan, dan is dat de informatietechnologie (IT). De ontwikkelingen gaan hard en de bedreigingen nemen in een nog hoger tempo toe. We stellen enerzijds steeds hogere eisen aan de functies en snelheid van de systemen waarmee we werken, anderzijds zien we de risico's van cybersecurity, misbruik van data en andere misstanden. Ook de interne en externe toezichthouders vragen nadrukkelijk onze aandacht voor de risico's die hiermee samenhangen. De mogelijkheden en onmogelijkheden van ICT zijn leidend bij de uitbestedingen die wij aan diverse partijen doen. Om duidelijk te maken welke eisen wij

op IT-gebied stellen hebben we in 2022 ons bestaande IT-beleid met ondersteuning van een gespecialiseerde consultant aangescherpt en geactualiseerd. De eisen die we hierin hebben vastgelegd gelden voor onze uitbestedingspartners, maar ook voor de (beperkte) IT-activiteiten die we zelf binnen ons fonds uitvoeren.

Het vaststellen van beleid is één ding, maar het implementeren en toezicht houden op een goede naleving is minstens zo belangrijk. Onze uitbestedingspartijen ondersteunen ons daarbij in toenemende mate door het verstrekken van risicorapportages en verklaringen waaruit blijkt of de werkprocessen conform de opzet en de beschrijvingen worden uitgevoerd. Met het nieuwe beleid en het aangescherpte toezicht op de naleving ervan beschouwen we ook dit beleidsvoornemen als gerealiseerd.

Vaststelling beleid datakwaliteit

Het 'buzzword' in de pensioenwereld in 2022 was het woord 'datakwaliteit'. Dit begrip wordt meestal gebruikt in relatie tot de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel, die de komende jaren moet gaan plaatsvinden. De omzetting van de huidige pensioenaanspraken naar het nieuwe stelsel (het zogenaamde 'invaren') vereist dat de kwaliteit van de gehanteerde data optimaal moet zijn om fouten en missers tijdens deze operatie te voorkomen. De uitdaging voor veel pensioenfondsen is dat de kwaliteit van gegevens ('data') uit een verder verleden niet altijd goed vast te stellen is, dat gegevens soms missen en dat het niet meer mogelijk is om de originele bronnen te raadplegen om de kwaliteit van de gegevens te kunnen controleren.

We zijn als bestuur van mening dat het streven naar een optimale datakwaliteit niet zozeer behoort af te hangen van de transitie naar een nieuw pensioenstelsel, maar dat deze doorlopend zou moeten worden gewaarborgd. Omdat Flexsecurity vanaf het ontstaan van het fonds al premieregelingen met pensioenkapitalen uitvoert, geen jaarlijkse pensioenaanspraken vaststelt en onze historie met 24 jaar relatief kort is, ligt de complexiteit van de datakwaliteit op een ander niveau dan bij de meeste pensioenfondsen. Desondanks was het noodzakelijk om een beleid inzake datakwaliteit vast te stellen dat richting geeft aan de eisen die wij stellen ten aanzien van de door ons gebruikte data. Dat streven is begin 2023 gerealiseerd. De volgende stap is om aan de hand van dit beleid vast te stellen of en zo ja in welke onderdelen van onze administratie mogelijk issues zijn op het gebied van datakwaliteit. In 2022 zijn daar de eerste werkzaamheden voor uitgevoerd en dat zal in 2023 worden uitgebreid.

Uitvoering ALM-studie

Ieder pensioenfonds wordt geacht om ten minste eens per drie jaar een zogenaamde 'Asset Liability Management-studie' ofwel ALM-studie uit te voeren. Het doel van een ALM-studie is vaststellen welk beleggingsbeleid het beste past bij het pensioenfonds, gelet op de kenmerken van de pensioenverplichtingen, de deelnemers en hun risicohouding. Flexsecurity had de laatste ALM-studie in 2018 uitgevoerd, gevolgd door een quick scan in 2019, en daarom was het in 2022 hoog tijd voor een nieuwe studie.

We zijn begonnen met een kritische analyse van de voorgaande ALM-studies die we in de afgelopen jaren hebben uitgevoerd. Wat konden we daarvan leren, welke zaken hebben we onderschat en waar hadden we meer aandacht aan moeten besteden? Vervolgens hebben we de basiselementen van ons beleggingsbeleid, zoals onze principes en onze investment cases doorgenomen en waar nodig aangepast. De risicohouding van onze deelnemers hadden we in 2021 door middel van een onderzoek al vastgesteld. Daarna kwam de echte ALM-studie aan bod. Onder leiding van een gespecialiseerde consultant en met inbreng van het bestuur, het verantwoordingsorgaan en de fiduciaire vermogensbeheerder is in meerdere stappen het traject uitgevoerd, zijn diverse alternatieven onderzocht en hebben we uiteindelijk conclusies getrokken ten aanzien van de gewenste aanpassingen in het beleggingsbeleid, zowel voor de beleggingen ten behoeve van de deelnemers als voor de beleggingen van het fonds zelf.

De beschrijving van de uitgevoerde studie, de onderzochte alternatieven en de onderbouwde keuzes en conclusies hebben we vastgelegd in een 'besluitvormingsdocument', dat met goedkeuring van het verantwoordingsorgaan is vastgesteld. We beschouwen dit traject daarmee als volledig gerealiseerd.

Opstellen nieuw strategisch beleggingsbeleid

De vervolgstap na het afronden van de ALM-studie betreft het opstellen van een nieuw strategisch beleggingsbeleid. Op basis van de conclusies en keuzes naar aanleiding van de ALM-studie hebben we een nieuw beleggingsbeleid vastgesteld. De hoofdlijnen van dit beleid zijn dat we de huidige structuur met tien leeftijdsgroepen in stand laten, maar dat we voor jongere deelnemers meer risico in zakelijke waarden gaan nemen. Voor de oudere deelnemers houden we het beperkte risico van zakelijke waarden min of meer gelijk, maar verhogen we de afdekking van het renterisico. Hiermee verkleinen we de kans dat rentewijzigingen in de laatste jaren nog veel invloed hebben op het aan te kopen pensioen. Verder is sprake van een aantal wijzigingen binnen de beleggingsportefeuilles. Zo verlagen we het gewicht van aandelenbeleggingen in opkomende landen, gaan we meer onderhandse leningen aan de portefeuille toevoegen en proberen we de afdekking van het renterisico nog nauwkeuriger uit te voeren. Ook ten aanzien van maatschappelijk verantwoord beleggen zetten we met het nieuwe beleid weer een aantal stappen.

Het nieuwe strategische beleggingsbeleid is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met de fiduciaire vermogensbeheerder en is met goedkeuring van het verantwoordingsorgaan begin 2023 vastgesteld. De implementatie ervan heeft plaatsgevonden per 1 april 2023. Vanwege de wijzigingen in de portefeuille moesten er de nodige transacties worden uitgevoerd. Het nieuwe beleid is tegen acceptabele kosten en zonder problemen ingevoerd. In beginsel heeft het nieuwe beleid een looptijd van drie jaar. Mochten er tussentijds ingrijpende wijzigingen plaatsvinden in de situatie van Flexsecurity, dan zullen we op dat moment een nieuwe ALM-studie uitvoeren om vast te stellen of we het strategische beleid moeten bijstellen.

Herijking MVB-beleid

Onze ambitie was om tegelijkertijd met de vastlegging van het nieuwe strategische beleggingsbeleid ook ons beleid op gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) aan te scherpen. Die ambitie bleek iets te hoog gegrepen, vooral vanuit praktische overwegingen hebben we besloten om dit voornemen door te schuiven naar 2023. Het feit dat we dit voornemen niet hebben gerealiseerd, wil niet zeggen dat we daarmee een verouderd beleid hebben. Het huidige beleid dateert uit 2021 en er zijn ook in het verslagjaar veel ontwikkelingen geweest die ertoe leiden dat het onderwerp in vrijwel iedere bestuursvergadering aan de orde komt. Europese regelgeving op MVB-gebied is in 2022 aangepast en dwingt tot betere rapportages en duidelijkere verantwoording over de MVB-doelstellingen en de realisatie daarvan. In het hoofdstuk 'Beleggingen en rendementen' gaan we uitgebreid in op het beleid dat we op MVB-gebied voeren en welke resultaten we in 2022 hebben kunnen realiseren.

Marktvergelijking vermogensbeheer

De contractuele relaties met onze belangrijkste uitbestedingspartijen liggen voor meerdere jaren vast. Dat geeft duidelijkheid voor beide partijen en daarmee een basis voor investeringen van beide kanten in een langdurige relatie. Jaarlijks evalueren we de prestaties van deze partijen en voeren we kritische gesprekken over wat er goed gaat en wat er beter kan. Toch vinden we het van belang om eens in de paar jaar (en meestal voorafgaand aan besluitvorming over het verlengen van een overeenkomst met een uitbestedingspartij) een onderzoek door een onafhankelijke partij te laten uitvoeren naar de marktconformiteit van de dienstverlening, de prijsstelling en de voorwaarden.

In 2022 hebben we een gespecialiseerde consultant opdracht gegeven voor de uitvoering van een marktvergelijking op het gebied van fiduciair vermogensbeheer. De consultant heeft de prestaties en voorwaarden van onze langjarige beheerder vergeleken met wat er bij andere aanbieders in deze competitieve markt 'te koop is'. De uitkomsten van dit onderzoek zijn besproken met het bestuur en het verantwoordingsorgaan en hebben geleid tot het principebesluit om de samenwerking met Van Lanschot Kempen Investment Management in 2023 voort te zetten. Op basis van de resultaten van het onderzoek zijn een aantal kritische punten vastgesteld waaraan in de nieuwe overeenkomst met onze beheerder extra aandacht zal worden besteed.

Vorbereiding wijzigingen IT-landschap AZL

Met onze andere grote uitbestedingspartij, onze administrateur AZL, hebben wij in 2022 veel tijd gestoken in de voorbereiding van wijzigingen in het bestaande IT-landschap. De bestaande IT-systemen van AZL zijn niet voorbereid op de eisen die het nieuwe

pensioenstelsel met zich meebrengt. Daarnaast zien we dat zowel wij als onze deelnemers steeds meer verwachten van online dienstverlening, real-time informatievoorziening, portals en digitale communicatie. Het is dus noodzakelijk om te investeren in nieuwe systemen die dit mogelijk maken.

AZL is een organisatie met zo'n 50 verschillende pensioenfondsklanten met uiteenlopende regelingen en wensen. Flexsecurity is voor AZL één van de grotere klanten, maar voert pensioenregelingen uit die afwijken van hetgeen bij de meeste andere klanten gebruikelijk is. Dat leidt ertoe dat we als bestuur sterk gefocust zijn op de consequenties die dergelijke IT-wijzigingstrajecten hebben voor ons pensioenfonds. In 2022 hebben we lang moeten wachten tot AZL duidelijkheid kon geven over de keuze voor een nieuw systeem en het implementatietraject hiervoor. We hebben, mede op verzoek van AZL, besloten om als 'testklant' te fungeren, zodat AZL in staat zou zijn om te beoordelen of het geselecteerde systeem van de Deense aanbieder Festina inderdaad geschikt is voor implementatie in de Nederlandse pensioenomgeving. Dit traject is in oktober gestart en in april 2023 afgerond, waarbij AZL geconcludeerd heeft de overgang naar Festina door te zetten.

Meedoen aan zo'n testtraject vraagt aan de ene kant bestuurlijke aandacht en enige investering in de vorm van gespecialiseerde ondersteuning, maar geeft aan de andere kant een goed zicht en mogelijke invloed op wat we hier de komende jaren van kunnen verwachten. Op het moment van schrijven van dit verslag is het nog onduidelijk hoe het verdere traject van de implementatie van Festina en de uiteindelijke overgang naar het nieuwe stelsel er voor Flexsecurity uit gaan zien. Dit zal in de loop van 2023 verder uitgewerkt moeten worden. Daarmee geven we tegelijkertijd aan dat dit beleidsvoornemen nog wel enkele jaren op de agenda zal blijven staan.

Onderzoek dienstverlening en informatiebehoefte deelnemers

Vrijwel ieder jaar voeren we een onderzoek onder onze deelnemers uit. In 2021 ging het over de risicohouding en in 2022 hebben we specifiek ingezoomd op de vraag hoe onze deelnemers aankijken tegen onze communicatie en de dienstverlening van het fonds. We hebben er bewust voor gekozen om niet al te veel verschillende onderwerpen te behandelen, zodat het invullen van de enquête niet te veel tijd zou vragen. Met de hulp van onderzoeksbureau Motivaction hebben we een vragenlijst opgesteld die voldoende inzicht zou moeten bieden in de wensen en meningen van onze deelnemers. Helaas bleek de deelname aan het onderzoek beperkt, met 769 ingevulde vragenlijsten kwamen we tot een magere respons van 1,1%. Dat betekent dat bij de interpretatie van de resultaten een slag om de arm moet worden gehouden als het gaat om de representativiteit van de antwoorden.

De belangrijkste bevinding was dat een groot deel van onze deelnemers niet of beperkt bekend is met Flexsecurity. De binding met het fonds is dan ook voor de meeste deelnemers beperkt. Het vertrouwen in Flexsecurity is desondanks behoorlijk, maar een flink deel van de respondenten maakt zich zorgen over zijn pensioen. De relatief lage tevredenheidsscore van 6,4 maakt dit ook duidelijk. Er zitten wel verschillen tussen de deelnemers van verschillende regelingen. Deelnemers van het Pluspensioen, die meestal langere tijd deelnemen, zijn overwegend meer bekend met het fonds en meer geïnteresseerd in hun pensioen. Het oordeel over de pensioencommunicatie is positiever dan over de merkbeleving. De meeste communicatiemiddelen scoren naar behoren en sluiten aan bij de behoeften van de deelnemers. De dienstverlening van de helpdesk kan beter, volgens een deel van de deelnemers die hiermee contact hebben gehad.

We gebruiken de uitkomsten van het onderzoek om onze dienstverlening en communicatie verder aan te scherpen en onze inspanningen te richten op die terreinen waar we kunnen verbeteren.

Herijking communicatiebeleid

Communicatie is één van de drie terreinen waarop Flexsecurity zich kan onderscheiden van andere pensioenuitvoerders. Daarom vinden we het belangrijk dat we een communicatiebeleid hebben en uitvoeren dat aansluit bij de behoeften en wensen van onze deelnemers. Het bovengenoemde onderzoek heeft richting gegeven aan de herijking van ons communicatiebeleid. Het bestaande beleidsplan was na drie jaar toe aan een opfrisbeurt, en met de ondersteuning van AZL hebben we het beleid aangepast en gemoderniseerd. De uitgangspunten van het beleid zijn ongewijzigd gebleven: we streven nog steeds naar een hogere bekendheid en

herkenbaarheid van het fonds voor de deelnemers. De strategie die we daarvoor ook de komende jaren zullen inzetten is gebaseerd op de drie fasen: see me, meet me en keep me.

In het nieuwe beleid maken we een duidelijker onderscheid tussen de verschillende doelgroepen in onze communicatie, afhankelijk van criteria zoals de pensioenregeling, de werkgever, leeftijd en de hoogte van het pensioenkapitaal. We zijn in staat om gericht te communiceren en zullen daarbij ook nieuwe communicatiemiddelen inzetten. We proberen de herkenbaarheid van Flexsecurity te vergroten door meer aan te sluiten bij de communicatie van de aangesloten werkgevers en het vergroten van de zichtbaarheid in de digitale omgeving van de werkgever. We willen de digitale informatievoorziening verbeteren door de website verder te ontwikkelen, door met filmpjes en animaties complexe onderwerpen uit te leggen en door het organiseren van webinars en e-learnings. Ook willen we de data die we verzamelen via onze website gebruiken om de informatievoorziening beter aan te passen aan de wensen van de deelnemers.

In het beleidsplan hebben we concrete doelstellingen vastgelegd om de effectiviteit van onze inspanningen te meten. Ook dat kan tegenwoordig steeds makkelijker. Door het testen van verschillende middelen en methoden hopen we onze communicatie steeds beter aan te passen aan de beleving en behoeften van onze deelnemers.

Vorbereiding transitie nieuw pensioenstelsel

Hoewel 2028 nog ver weg klinkt, is in 2022 gebleken dat we niet met de armen over elkaar kunnen gaan wachten op de komst van het nieuwe pensioenstelsel. Zowel binnen het overleg van werkgevers en werknemers als binnen het pensioenfonds zullen belangrijke keuzes gemaakt moeten worden. De voorbereidingen hiervoor zijn in 2022 in gang gezet, hoewel er ook nog veel onduidelijkheden in het traject zijn. In overleg met Bpf StiPP wordt gekeken welke acties al in gang kunnen worden gezet en wat we kunnen doen om tijdig klaar te zijn voor de overgang naar het nieuwe stelsel.

Flexsecurity heeft in meerdere opzichten een bijzondere en daarmee afwijkende positie ten opzichte van veel andere fondsen:

- De afspraken rond de pensioenovereenkomst waar wij uitvoering aan geven worden gemaakt aan de cao-tafel van de uitzendsector, waar Bpf StiPP in principe de pensioenuitvoerder is. Wij hebben geen directe lijn met de cao-partijen en moeten er rekening mee houden dat zij mogelijk afspraken maken die minder of niet passen bij ons fonds;
- De pensioenregelingen die wij uitvoeren zijn geheel op basis van beschikbare premie. Daarin zijn we niet uniek, maar er zijn weinig pensioenfondsen die uitsluitend dergelijke regelingen uitvoeren;
- Wij keren geen pensioenen uit en hebben geen gepensioneerden. Daarmee zijn we – voor zover bekend – het enige fonds in Nederland.

Gezien de afwijkende kenmerken van ons fonds zoeken we nadrukkelijk de dialoog met de toezichthouder om te bepalen welke keuzes er door wie gemaakt moeten worden, welke acties wanneer in gang kunnen worden gezet en welke rol wij als pensioenfonds daarbij hebben. Voor zover bekend, gaan de cao-partijen en Bpf StiPP uit van een overgang naar het nieuwe pensioenstelsel per 1 januari 2026. Flexsecurity zal deze planning volgen en de werkzaamheden hier op afstemmen, in overleg met de uitvoeringsorganisaties. In 2023 zullen we dit traject vervolgen en intensiveren.

Onderzoeken consequenties wijziging nabestaandenpensioen

Met de introductie van de Wet toekomst pensioenen vindt een belangrijke aanpassing van de regels rond het nabestaandenpensioen plaats. Flexsecurity juicht een deel van deze aanpassingen toe, aangezien nabestaandenpensioenen hierdoor in de toekomst eenvoudiger worden en beter op elkaar aan zullen sluiten. Waar we minder gelukkig van worden, is dat er voor gewezen deelnemers in het nieuwe stelsel in het geheel geen dekking meer is. Op dit moment hebben de nabestaanden van een gewezen deelnemer in geval van overlijden voor de pensioendatum recht op een nabestaandenpensioen dat wordt gefinancierd vanuit het opgebouwde pensioenkapitaal. Deze 'restitutieregeling' zal in het nieuwe pensioenstelsel echter niet meer toegepast mogen worden.

De maatregelen die de wetgever vervolgens bedacht heeft om dit te ondervangen (de zogenaamde 'uitloopdekkingen') zijn zeer arbeidsintensief qua administratie, zullen in de uitzendsector naar verwachting een hoog kostenbeslag met zich meebrengen en werpen de nodige vragen op over de praktische uitvoerbaarheid. Los daarvan is de verwachting dat de afspraken rond de hoogte van het nabestaandenpensioen voor actieve deelnemers eveneens zullen leiden tot een stijgende verzekeringspremie.

Vanwege de vertraging die in 2022 is opgetreden in de behandeling van het wetsvoorstel is het niet mogelijk gebleken om het voorgenomen onderzoek uit te voeren. In 2023 zullen we de consequenties hiervan alsnog in kaart brengen.

Lobby kleine pensioenen buitenlandse werknemers

De uitvoering van de automatische waardeoverdrachten heeft sinds 2019 duidelijk gemaakt dat dit instrument voor een aanzienlijk deel van de gewezen deelnemers van Flexsecurity een geschikte oplossing biedt. We slagen er – zij het vaak na meerdere pogingen – in veel gevallen in om opgebouwde kleine pensioenen van gewezen deelnemers op een efficiënte manier over te dragen naar hun nieuwe pensioenuitvoerder. Voor deelnemers met een andere nationaliteit die tijdelijk in Nederland gewerkt hebben en – waarschijnlijk – inmiddels weer teruggekeerd zijn naar hun land van herkomst, werkt de automatische waardeoverdracht echter niet. Omdat zij geen nieuwe pensioenopbouw in Nederland hebben, is er voor hen in de regel geen nieuwe pensioenuitvoerder te vinden.

Uit een onderzoek dat is uitgevoerd in opdracht van de Pensioenfederatie, is inmiddels gebleken dat voor deze specifieke doelgroep een tussentijdse afkoop van het kleine pensioen feitelijk de enige logische optie is. We streven er als bestuur naar om de Pensioenwet op dit punt zodanig aangepast te krijgen, zodat deze versnelde afkoop van kleine pensioenen specifiek voor niet-Nederlandse ingezetenen bij vertrek uit Nederland mogelijk wordt gemaakt. Na de publicatie van het genoemde onderzoek hebben we getracht om aandacht te vragen voor dit onderwerp bij het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en bij de pensioenkoepels. Helaas heeft deze actie in 2022 nog weinig rendement opgeleverd, aangezien de focus van alle partijen (niet geheel onlogisch) op dit moment bij de Wet toekomst pensioenen ligt. Dit beleidsvoornemen is dus nog niet gerealiseerd en zal naar verwachting nog wel enkele jaren op de beleidsagenda van het fonds blijven staan.

Overige bestuurlijke aandachtspunten

Naast de realisatie van de voorgenomen beleidsdoelstellingen heeft het bestuur als taak om ook op andere terreinen te zorgen dat Flexsecurity voldoet aan alle gestelde voorwaarden en anticipeert op (mogelijke) komende wijzigingen in wet- en regelgeving en andere omstandigheden. Onderstaand worden de belangrijkste dossiers en acties uit 2022 toegelicht.

Beheersing van de schadelast van premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid

Al enkele jaren hebben we de beheersing van de lasten van arbeidsongeschiktheid als de vaste nummer één van onze risico's. Zoals eerder in dit jaarverslag aangegeven, hebben we in 2022 voor het eerst in jaren een daling van de WIA-instroom kunnen waarnemen. In combinatie met de effecten van de gestegen rente leidde dit tot een lagere schadelast en een minder negatief resultaat dan we de voorgaande jaren hebben gerealiseerd. Toch zijn we als bestuur nog steeds van mening dat de huidige regeling voor arbeidsongeschikten onevenwichtig is gezien de relatief hoge premie die benodigd is voor de dekking van dit risico. In verband hiermee hebben we moeten besluiten om de premie voor het Pluspensioen in 2023 ongewijzigd vast te stellen op 12,3% van de pensioengrondslag vanwege de kosten van arbeidsongeschiktheid. De premie is daarmee hoger dan de premie die StiPP voor het Pluspensioen hanteert.

We hebben in samenspraak met de werkgever in 2022 een onderzoek laten uitvoeren naar de WIA-instroom en oorzaken daarvan bij RGN in vergelijking met de beroepsbevolking van Nederland en de uitzendsector als geheel. Daaruit werd duidelijk dat de WIA-instroom in de uitzendsector structureel hoger is dan in de meeste andere sectoren. De uitkomsten van dit onderzoek zijn besproken met de ondernemingsraad. Helaas hebben de resultaten van dit onderzoek niet geleid tot aanpassingen in de regeling of een betere beheersing van de schadelast.

De premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid is één van de onderwerpen waar de cao-partijen in het kader van de totstandkoming van een nieuwe pensioenregeling over spreken. De verwachting is dat de bestaande regeling tot het moment van totstandkoming van een nieuwe pensioenregeling ongewijzigd zal blijven.

Sleutelfuncties

In september 2020 hebben we de zogenaamde sleutelfuncties geïmplementeerd en de betreffende functionarissen benoemd. Na het opdoen van de eerste ervaringen met deze nieuwe rollen in de governance van het fonds, hebben we in 2022 verder ingezet op het vergroten van de toegevoegde waarde van de sleutelfunctiehouders. Voor de onderdelen risicobeheer en interne audit zijn er jaarplannen en een meerjarenplanning opgesteld.

Naast het opstellen van het risicodashboard is de sleutelfunctiehouder risicobeheer in 2022 nadrukkelijker betrokken bij het overleg en de besluitvorming binnen het fonds. In dat kader heeft hij risico-opinies verstrekt bij relevante bestuursbesluiten en bij aanvragen voor goedkeuring of advies aan het verantwoordingsorgaan. De afstemming ten aanzien van risicobeheer vindt in de praktijk maandelijks plaats.

Op het gebied van interne audit zijn in 2022 audits uitgevoerd ten aanzien van de werking van het integraal risicomanagement en de beheersing van de processen rond het vermogensbeheer. Beide onderzoeken hebben geleid tot concrete aanbevelingen die meegenomen worden bij de aanpassing van beleid en werkprocessen. Ook heeft de sleutelfunctiehouder reviews uitgevoerd op de interne audits die ten behoeve van haar klanten door uitvoeringsorganisatie AZL zijn uitgevoerd.

De werkzaamheden van de sleutelfunctie actuarieel zijn relatief beperkt, passend bij de karakteristieken van het fonds.

Begin 2023 hebben we de sleutelfuncties in overleg met de sleutelfunctiehouders voor het eerst geëvalueerd. Naast de overwegend positieve ervaringen zien zowel het bestuur als de functiehouders mogelijkheden voor verbetering. Ook het kostenbewustzijn speelt daarbij een belangrijke rol. Met deze ervaringen in het achterhoofd zullen we de samenwerking met de sleutelfuncties in 2023 verder versterken.

Communicatie

Op het gebied van communicatie waren de inspanningen gericht op de doelstellingen die zijn vastgelegd in het strategische communicatiebeleid. In dit beleid staan de bewustwording en het onderhouden van contacten met de (gewezen) deelnemers centraal. Ons beleid is erop gericht om deelnemers kennis te laten maken met het fonds, een connectie tot stand te brengen en deze band (voor zover relevant) in stand te houden. Deze doelstellingen worden gerealiseerd door het aanbieden van laagdrempelige communicatie, het zo eenvoudig mogelijk vindbaar maken van de relevante informatie en een optimale digitale aanwezigheid van het fonds, mede gezien het grote aantal jonge deelnemers. We maken gebruik van diverse digitale hulpmiddelen om de band met de deelnemers te versterken.

Naast de inmiddels gebruikelijke communicatie-activiteiten zoals de verzending van een digitale nieuwsbrief en de publicatie van een verkorte versie van het jaarverslag hebben we op onze website meer ruimte gemaakt voor specifieke onderwerpen die veel deelnemers van Flexsecurity raken. Zo hebben we een speciale pagina gewijd aan ingaande pensioenen, hebben we een tool ontwikkeld waarmee deelnemers eenvoudig kunnen vaststellen wat er na einde deelneming met hun pensioenkapitaal gebeurt en zijn er diverse animaties en 'uitlegvideo's' op de website gepubliceerd. Ook hebben we in 2022 meer segmentatie toegepast in onze communicatie naar verschillende doelgroepen. Door gerichte informatie te versturen hopen we onze deelnemers meer te kunnen interesseren voor hun pensioen.

Tot slot hebben we een nieuw strategisch communicatiebeleid vastgesteld dat richtinggevend is voor onze inspanningen vanaf 2023.

Uitbesteding van werkzaamheden

Flexsecurity heeft vrijwel alle uitvoerende taken van het fonds uitbesteed aan externe partijen. Dat stelt eisen aan de wijze waarop het fonds beslist over en toezicht houdt op de uitbesteding van werkzaamheden. In 2022 zijn er geen nieuwe uitbestedingen tot stand gekomen. Wel is het nodige geïnvesteerd in de samenwerking met de diverse uitbestedingspartijen.

Eind 2022 eindigde de vijfjarige uitbestedingsovereenkomst tussen AZL en Flexsecurity. Flexsecurity was voornemens om de overeenkomst te verlengen op basis van voorwaarden die voor beide partijen voldoende toekomstperspectief bieden. Besloten is om de samenwerking voor drie jaar te verlengen en de systematiek van de financiële vergoedingen te vereenvoudigen.

In de besprekingen met AZL werd het centrale thema in 2022 gevormd door de voorgenomen overgang naar een nieuw administratiesysteem. Voor Flexsecurity en alle andere opdrachtgevers van AZL is het van groot belang dat alle noodzakelijke wijzigingen als gevolg van de nieuwe regels van de Wet toekomst pensioenen tijdig en volledig in de administratie verwerkt kunnen worden. Dat legt een grote druk bij AZL en andere uitvoeringsorganisaties. Helaas is gebleken dat nieuwe keuzes binnen AZL hebben geleid tot een langduriger traject en minder voortgang dan waar aan het begin van het jaar op werd gehoopt. In 2023 zullen er serieuze stappen moeten worden gezet om het ambitieuze tijdpad van de Wet toekomst pensioenen te kunnen realiseren.

In de uitbestedingsrelatie met de fiduciaire vermogensbeheerder Van Lanschot Kempen Investment Management (VLK) is in 2022 inhoudelijk weinig gewijzigd. Wel zijn de rapportages van VLK ten aanzien van niet-financiële risico's en serviceniveau verbeterd. We hebben in 2022 een vergelijkend onderzoek uitgevoerd onder diverse aanbieders van fiduciaire dienstverlening. Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek hebben we besloten om de samenwerking met VLK vanaf 2023 voort te zetten. Uit het onderzoek zijn wel enkele verbeterpunten naar voren gekomen, die meegenomen worden in de nieuwe afspraken. In de samenwerking met de beleggingsadministrateur AssetCare en custodian CACEIS zijn in 2022 geen grote wijzigingen opgetreden.

Onderdeel van ons uitbestedingsbeleid is een structurele monitoring en evaluatie van de uitbestedingspartijen. Voor dit doel gebruiken we een gestandaardiseerde evaluatiemethodiek. We delen de uitkomsten van de evaluaties met de betrokken partijen. Ten aanzien van alle uitbestedingspartijen hebben in 2022 de jaarlijkse evaluaties plaatsgevonden.

Innovatie in pensioenuitvoering

Flexsecurity streeft naar een doorlopende verbetering en verhoging van de (kosten)efficiency van de administratieve uitvoering van de pensioenregeling. Hoewel de pensioenregelingen in de kern eenvoudig van opzet zijn, leiden de grote aantallen mutaties soms tot complexe processen. Met de komende afschaffing van de wachttermijn en de verlaging van de toetredingsleeftijd zal deze complexiteit verder gaan toenemen. We proberen om in samenwerking met uitvoeringsorganisatie AZL de administratieve werkprocessen in goede banen te leiden en de efficiency te verbeteren. Ook de communicatie met de deelnemers vormt daarbij een belangrijk aandachtspunt.

Om het belang van innovatie te benadrukken hebben we gezamenlijk met AZL structurele ruimte in ons uitvoeringsbudget gecreëerd voor het uitvoeren van innovatieve projecten en ontwikkeling van nieuwe werkwijzen. Dit moet leiden tot een hogere efficiency, hogere klanttevredenheid en verlaging van uitvoeringskosten. Net als in voorgaande jaren is in 2022 gebleken dat het innovatiebudget onvoldoende is benut. Door het heroverwegen van gemaakte keuzes en een langdurig selectietraject heeft AZL gedurende een groot deel van 2022 onduidelijkheid laten bestaan over de voorgenomen overgang naar een nieuw administratiesysteem. In het huidige systeem zijn verbeteringen moeilijk te implementeren. Als gevolg van deze situatie is er onvoldoende voortgang geboekt en zijn de beoogde doelstellingen zoals een verdere automatisering van de werkprocessen, verbeterde klantbediening, integratie van keuzemogelijkheden en meer gerichte deelnemerscommunicatie, in 2022 slechts ten dele gerealiseerd. In 2023 zullen in de samenwerking serieuze stappen gezet moeten worden om onze ambities te kunnen realiseren.

Premiestelling 2023

Bij Flexsecurity is de vaststelling van de premies voor het komende jaar een proces dat afhankelijk is van veel onzekerheden. De ontwikkeling van de uitzendsector (groei of krimp, wel of geen personeelstekorten, ontwikkeling van leeftijdsmix) is bepalend voor de ontwikkeling van de deelnemerspopulatie en daarmee voor de hoogte van de kostendeekkende premie. Daarnaast zijn aanpassingen in onze pensioenregelingen relevant voor de berekeningen die we maken om een kostendeekkende premie vast te stellen. De forse verhoging van de werkgeversbijdrage met ingang van 1 januari 2023 aan het Basispensioen was een belangrijke wijziging die effect heeft op de te heffen premie en de diverse ratio's.

Bij de voorbereiding van de premiestelling voor 2023 heeft het bestuur, met het oog op de vele onzekerheden, diverse scenario's onderzocht. Ook zijn de kritieke grenzen bepaald op diverse indicatoren die relevant zijn voor de kostendeekkende premie. Op basis hiervan zijn de (door het verantwoordingsorgaan goedgekeurde) premies voor de verschillende regelingen voor 2023 vastgesteld. Voor het Basispensioen is de premie conform de besluitvorming van cao-partijen vastgesteld op 8% van de pensioengrondslag, voor het Pluspensioen is de premie ongewijzigd vastgesteld op 12,3% van de pensioengrondslag. De werkgeverspremie voor het Payrollpensioen is op basis van wettelijk voorschrift marginaal verlaagd naar 15,7% van de pensioengrondslag, plus een ongewijzigde bijdrage van 1% ten laste van de werknemer voor de arbeidsongeschiktheidsverzekering.

Maandelijks monitoren we de ontwikkeling van de geheven premies en de relevante indicatoren. Mocht gedurende het jaar blijken dat we sterk afwijken van de verwachtingen, dan kan de premie tussentijds verhoogd of verlaagd worden. Gezien de verwachte afschaffing van de wachttermijn per 1 juli 2023 hielden we enige voorzichtigheid aan bij het inschatten van de benodigde premies voor 2023.

Beleidsvoornemens voor 2023

Het bestuur van Flexsecurity stelt jaarlijks in overleg met het verantwoordingsorgaan nieuwe beleidsvoornemens vast. Deze voornemens leggen we vast in een beleidsplan, dat als onderlegger voor de bestuurlijke activiteiten en planning in het nieuwe jaar fungeert. Onderstaand noemen we de belangrijkste beleidsvoornemens van Flexsecurity voor 2023:

1. Versterking van het IT-beleid
2. Vaststelling nieuwe klachten- en geschillenregeling
3. Herijking MVB-beleid
4. Uitvoering Extended Proof Of Concept AZL
5. Voorbereiding en implementatie wijzigingen IT-landschap AZL
6. Marktverkenning custody
7. Voorbereiding transitie nieuw pensioenstelsel
8. Aanpassing IRM-systematiek
9. Uitvoering eigen risico beoordeling

Veel van onze bestuurlijke voornemens voor 2023 hangen direct of indirect samen met de komende invoering van de Wet toekomst pensioenen. De vele veranderingen in de wet- en regelgeving stellen nieuwe eisen aan onze werkzaamheden, van het te voeren beleid tot de feitelijke uitvoering.

Bij de realisatie van de beleidsvoornemens is veelal de advisering of goedkeuring van het verantwoordingsorgaan vereist. Het bestuur betreft het verantwoordingsorgaan daarom nadrukkelijk bij de realisatie van de doelstellingen. We hebben, zoals gebruikelijk, een bestuurskalender opgesteld waarin de genoemde beleidsvoornemens en alle reguliere onderdelen van de bestuurlijke cyclus zijn vastgelegd. Hiermee wordt de voortgang van de werkzaamheden bewaakt en wordt er duidelijkheid gegeven over de samenwerking tussen bestuur en verantwoordingsorgaan.

Beleggingen en rendementen

Risicohouding en doelstellingen

Het beleggingsbeleid is één van de drie aspecten van de pensioenregeling waarmee Flexsecurity voor de deelnemers waarde kan toevoegen. We streven naar een optimaal beleggingsbeleid voor alle (gewezen) deelnemers dat zoveel mogelijk rekening houdt met de risicohouding en andere relevante kenmerken van onze deelnemers. We hebben in de afgelopen jaren meerdere onderzoeken uitgevoerd naar de risicobereidheid en het risicodraagvlak van onze deelnemers en de vraag hoe deze zich verhouden tot die van deelnemers bij andere pensioenfondsen. In het voorjaar van 2021 hebben we het meest recente onderzoek uitgevoerd, waarin we specifiek aandacht besteed hebben aan het risicodraagvlak van onze deelnemers. Dat geeft aan welke (financiële) risico's onze deelnemers kunnen opvangen. De onderzoeken hebben in de afgelopen jaren uitgewezen dat de meeste deelnemers van Flexsecurity overwegend minder bereid zijn tot het nemen van risico's dan deelnemers van andere pensioenfondsen. Jongeren zijn bereid om wat meer risico te nemen dan oudere deelnemers. Daarnaast hebben de deelnemers van Flexsecurity, ongeacht hun leeftijd, in veel gevallen een beperkt risicodraagvlak. Dat betekent dat zij beperkt in staat zijn om tegenvallende beleggingsresultaten op te vangen.

Op grond van deze kenmerken zijn de uitgangspunten van het beleggingsbeleid ten behoeve van de deelnemers als volgt bepaald:

- Het risicodraagvlak van deelnemers is beperkt;
- Jongere deelnemers zijn bereid om meer risico te nemen dan oudere deelnemers;
- Het beleggingsbeleid van Flexsecurity is daarom opgebouwd volgens de lifecycle-systematiek waarbij risico's stapsgewijs worden opgebouwd naarmate de pensioendatum nadert.

Op grond van deze uitgangspunten zijn de volgende beleggingsdoelstellingen bepaald:

- Het behalen van een maximaal reëel rendement op de lange termijn voor jongere deelnemers tegen een aanvaardbaar risico;
- Toerekenen van risico en rendement aan doelgroepen;
- Het realiseren van een stabiel beleggingsresultaat;
- Behouden van de uiteindelijke 'pensioenwaarde' ofwel stabiliteit van het op de pensioendatum aan te kopen pensioen.

Het bestuur bepaalt welke risico's het fonds bereid is te nemen bij de realisatie van deze doelstellingen, met inachtneming van de opbouw van het deelnemersbestand, de vereiste solvabiliteit en de beschikbare premie. Daarbij houden we rekening met de bovengenoemde uitgangspunten. De uitwerking van de beleggingsdoelstellingen naar deelgroepen vindt plaats binnen het specifieke beleggingsbeleid dat per leeftijdsgroep is vastgesteld.

Vanwege het karakter van de pensioenregelingen (individuele beschikbare premie) wordt bijna 90% van het totale belegde vermogen van het fonds belegd voor rekening en risico van de deelnemers. De resterende ruim 10% van de beleggingen betreft beleggingen die voor risico van het fonds komen. Dit zijn het eigen vermogen van het fonds, de kostenvoorziening en de voorziening voor de financiering van het arbeidsongeschiktheidsrisico. De doelstellingen voor deze separate beleggingsportefeuilles zijn gericht op het volgen van de ontwikkeling van de pensioenkapitalen en de verplichtingen op het gebied van arbeidsongeschiktheid.

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid hebben we een externe, fiduciaire vermogensbeheerder aangesteld, te weten Van Lanschot Kempen Investment Management N.V. (hierna: "VLK"¹⁾), die het beleggingsbeleid uitvoert binnen de door het bestuur gestelde richtlijnen en kaders. De fiduciaire vermogensbeheerder rapporteert maandelijks aan het bestuur over de uitvoering van het beleggingsbeleid. De bewaarneming van de beleggingen is ondergebracht bij een custodian (CACEIS). Beleggingsadministrateur AssetCare is verantwoordelijk voor het maandelijks administreren en vaststellen van de waarden van de deelportefeuilles van de beleggingen, de participatiewaarden van de verschillende leeftijdsgroepen en controle op de gerapporteerde beleggingsperformance van VLK.

1) Van Lanschot Kempen Investment Management N.V. is een 100%-dochteronderneming van Van Lanschot Bankiers N.V.

Beleggingsbeleid

Bij het opstellen en uitvoeren van het beleggingsbeleid gaat Flexsecurity uit van de voor het fonds vastgestelde beleggingsovertuigingen. Deze overtuigingen geven aan welke principes wij hanteren bij de uitwerking van het beleggingsbeleid en de samenstelling van de beleggingsportefeuille. Voorbeelden van deze beleggingsovertuigingen zijn dat de portefeuille eenvoudig van opzet moet zijn, dat het nemen van beleggingsrisico op termijn moet lonen, dat het spreiden over verschillende soorten beleggingen toegevoegde waarde heeft, dat er in beginsel passief belegd wordt (niet proberen de markt te verslaan) en dat maatschappelijk verantwoord beleggen belangrijk is.

Voorafgaand aan het doen van beleggingen én periodiek beoordelen we of de belegging (nog steeds) voldoet aan de overtuigingen van het fonds. Uiteraard is, zoals gebruikelijk, kostenbewustzijn daarbij ook een belangrijke factor. De onderbouwing van de redenen om in een bepaalde categorie te beleggen wordt vastgelegd in een zogenaamde 'investment case', die minimaal eens in de drie jaar wordt herzien.

Beleggingen voor risico deelnemers

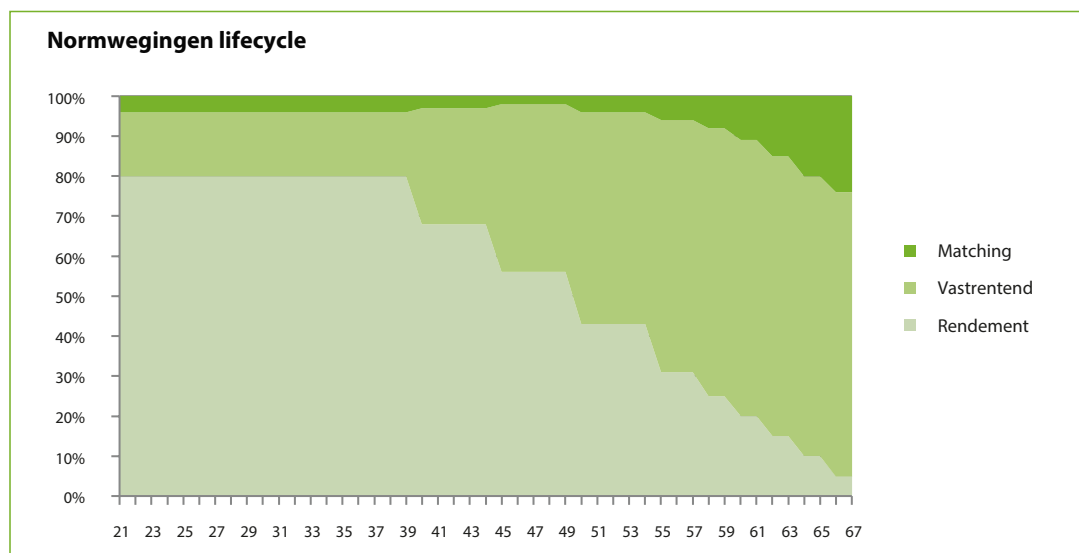
Het beleggingsbeleid van Flexsecurity is gericht op de lange termijn, maar probeert ook rekening te houden met de belangen van de deelnemers die op kortere termijn het fonds verlaten als gevolg van automatische waardeoverdracht of pensionering. Per leeftijdsgroep wordt een verschillend beleggingsbeleid gevoerd dat rekening houdt met de specifieke kenmerken van de betreffende groep. Daarbij is de resterende duur van deelname tot de pensioendatum leidend. Voor jongere deelnemers nemen we relatief veel risico in zowel zakelijke waarden (aandelen, onroerend goed) als in vastrentende waarden (bedrijfsobligaties, onderhandse leningen). Naarmate de pensioenleeftijd nadert bouwen we deze risico's af en wordt ook het risico van renteveranderingen voor de pensioeninkoop stapsgewijs verlaagd.

De implementatie van dit leeftijdsafhankelijke beleggingsbeleid gebeurt met behulp van drie verschillende deelportefeuilles. Voor iedere leeftijdsgroep maken we gebruik van wisselende mixen van dezelfde drie deelportefeuilles:

- de vastrentende portefeuille is gericht op een stabiel rendement en wordt ingevuld met een combinatie van staatsobligaties, bedrijfsobligaties en woninghypotheken;
- de rendementsportefeuille bevat beleggingsmogelijkheden die het verwachte langetermijnrendement van het fonds kunnen vergroten, zoals aandelen, onroerend goed en hoogrentende leningen;
- de matchingportefeuille is gericht op het beheersen van het renterisico en bestaat uit staatsobligaties, liquide middelen en LDI¹⁾-fondsen.

1) LDI = liability driven investment

Flexsecurity kent tien leeftijdsgroepen die alle in andere, vaste verhoudingen in de drie deelportefeuilles participeren. In 2022 hebben zich geen wijzigingen in de samenstelling van deze leeftijdsgroepen voorgedaan. Onderstaande grafiek geeft de verhoudingen tussen de verschillende deelportefeuilles per leeftijdsgroep (de zogenaamde 'lifecycle') in 2022 weer.

Deelnemers hebben op de pensioendatum de mogelijkheid om bij een verzekeraar een variabele pensioenuitkering aan te kopen, waardoor ook na de pensioendatum beleggingsrisico kan worden genomen. Voor deelnemers van 57 jaar en ouder die dat van plan zijn, is het mogelijk om in het beleggingsbeleid te anticiperen op de aankoop van zo'n variabele uitkering. Zij kunnen beleggen in het zogeheten 'beleggingsalternatief', wat betekent dat zij tot aan de pensioendatum een beleggingsmix houden die normaliter hoort bij de leeftijdsgroep 55-57 jaar. Deze beleggingsmix is dus risicovoller dan de standaard afbouw van risico die normaal voor deze leeftijdsgroepen gevolgd wordt.

Beleggingen voor risico fonds

Flexsecurity kent een apart beleggingsdepot voor arbeidsongeschiktheid. Hieruit worden de premies voor de arbeidsongeschikte deelnemers gefinancierd. De beleggingen in dit depot zijn erop gericht om hetzelfde 'rendement' te behalen als de verplichtingen die het fonds in dit kader heeft. Deze beleggingen zijn zodoende gericht op de afdekking van het renterisico op de verplichtingen inzake arbeidsongeschiktheid van het fonds. Deze portefeuille bestaat uitsluitend uit vastrentende waarden (staatsobligaties, bedrijfsobligaties en hypotheekleningen).

Flexsecurity heeft ook een apart beleggingsdepot voor het eigen vermogen van het fonds. De doelstelling van deze beleggingen is om het eigen vermogen te laten ontwikkelen conform het totaalrendement van de leeftijdsgroepen. Als dat lukt, dan blijft de relatieve omvang van het eigen vermogen stabiel ten opzichte van de beleggingen voor risico van de deelnemers. Omdat het eigen vermogen voor risico van het fonds wordt belegd, wordt dit geld niet vermengd met de drie deelportefeuilles die voor risico van de deelnemers beleggen. Het belegd vermogen in deze portefeuille is min of meer gelijk verdeeld over aandelen ontwikkelde landen, staatsobligaties en bedrijfsobligaties.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Maatschappelijk verantwoord beleggen ('MVB' of de Engelse term 'ESG') wordt ieder jaar belangrijker in het beleggingsbeleid van pensioenfondsen. Flexsecurity heeft een MVB-beleid dat gebaseerd op drie overtuigingen:

- Maatschappelijk verantwoord beleggen is een belangrijk uitgangspunt;
- Maatschappelijk verantwoord beleggen loont. Duurzame ontwikkeling en bedrijfsvoering kunnen een positieve invloed hebben op de rendement-risico-verhouding;
- Een goed en stabiel rendement op de lange termijn vereist voldoende aandacht voor milieu, maatschappij en goed ondernemingsbestuur.

Door middel van onderzoeken onder onze deelnemers hebben we de afgelopen jaren vastgesteld hoeveel draagvlak er bestaat voor MVB. Hieruit is duidelijk geworden dat onze deelnemers een positief-kritische houding hebben ten opzichte van MVB. Het grootste deel van onze deelnemers staat positief tegenover MVB, ongeveer de helft is bereid om daar ook een stukje rendement voor in te leveren. Als belangrijkste thema's rond MVB werden in een onderzoek in 2019 de wapenindustrie, landen waar mensenrechten onder druk staan en corruptie genoemd. Op basis van deze wensen van de deelnemers en de toenemende aandacht en verplichtingen rond maatschappelijk verantwoord beleggen heeft Flexsecurity een specifieke missie voor het MVB-beleid geformuleerd. Deze luidt als volgt:

Het fonds streeft er in zijn beleggingsbeleid naar om binnen de mogelijkheden van het fonds – waaronder begrepen de fiduciaire plicht die het fonds heeft jegens zijn deelnemers om een optimaal rendement te behalen tegen een aanvaardbaar risico - een positieve bijdrage te leveren aan de maatschappij (positief maatschappelijk rendement) en te allen tijde proberen te voorkomen dat door zijn beleggingsbeleid het maatschappelijk belang wordt geschaad.

We hebben als ambitie om met ons MVB-beleid een positief maatschappelijk rendement te behalen zonder dat dit ten koste gaat van het financieel rendement en/of leidt tot een onaanvaardbaar hoger risico, gelet op de andere beleggingsovertuigingen van het fonds. We sluiten ons op het gebied van het MVB-beleid aan bij bestaande ontwikkelingen die als passend worden beoordeeld zonder hierbij als voor(op)loper te fungeren. Daarbij is het belangrijk dat onze deelnemers en andere belanghebbenden zich comfortabel voelen bij ons beleggingsbeleid en dat we een mogelijk reputatierisico als gevolg van het doen van 'verkeerde' beleggingen kunnen beperken.

Doelstellingen

De doelstellingen met betrekking tot het MVB-beleid zijn:

- Verbetering/bestendiging van de rendement-risico-verhouding op lange termijn;
- Beperking van reputatierisico;
- Realisatie van een positief maatschappelijk rendement zonder negatieve gevolgen voor het financiële rendement.

Binnen de brede context van MVB moeten we keuzes maken welke onderwerpen prioriteit krijgen, omdat het fonds niet alles kan doen en omdat niet alle doelstellingen zich even makkelijk laten vertalen naar de beleggingsportefeuille. Als klein fonds met een beperkt belegd vermogen zijn we immers aangewezen op standaard beleggingsproducten die uitvoering geven aan MVB-doelstellingen. Mede vanuit praktisch oogpunt kiezen we ervoor om – net als veel andere pensioenfondsen - het thema klimaat specifieke aandacht te geven in de breedte van de beleggingen. Klimaatverandering vormt voor onze maatschappij wereldwijd een ongekende uitdaging. De wetenschappelijke consensus is dat de groeiende hoeveelheid broeikasgassen in de atmosfeer van de aarde aan menselijk handelen toegeschreven kan worden en dat dit broeikaseffect leidt tot klimaatverandering. Hierdoor ontstaan negatieve maatschappelijke effecten, die steeds vaker ook als beleggingsrisico's worden gezien. We vergelijken de ontwikkeling van de CO₂-uitstoot van onze beleggingen met de zogenaamde 'Paris Aligned Benchmark', die ontwikkeld is om de aansluiting bij het Klimaatakkoord te monitoren. Dat betekent dat we, waar dit mogelijk is en past binnen de andere overtuigingen, een forse reductie van de CO₂-uitstoot van onze beleggingen nastreven, met een verdere jaarlijkse reductie van de uitstoot in lijn met het reductiepad van het Klimaatakkoord. Daarnaast willen we binnen onze mogelijkheden de blootstelling naar CO₂-intensieve bedrijven reduceren.

We adresseren het thema klimaat door middel van de volgende maatregelen:

1. Het meten van de CO₂-voetafdruk van de beleggingen;
2. De ambitie tot uitsluiten van CO₂-intensieve bedrijven;
3. Onderschrijven van internationale, collectieve engagement initiatieven, aangezien we als klein pensioenfonds op eigen kracht geen engagement initiatieven kunnen ondernemen.

Normen en standaarden

Bij het opstellen van ons MVB- beleid gebruiken we internationale normen en standaarden ten aanzien van verantwoord beleggen. Dit zijn de OESO-richtlijnen voor multinationals en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights. Deze principes beschrijven de wijze waarop mensenrechten kunnen worden toegepast in het bedrijfsleven. Daarbij gebruiken we de OESO-richtlijnen voor institutionele beleggers als leidraad. We verwachten van onze fiduciaire manager, van de vermogensbeheerders en van de ondernemingen waarin uiteindelijk belegd wordt dat zij conform deze internationale standaarden handelen en dit publiekelijk kenbaar maken.

In lijn met de Richtlijn aandeelhoudersrechten hanteren we het uitgangspunt van maatschappelijke waardecreatie op de lange termijn als leidend principe. Gegeven het belang dat we hechten aan MVB kwalificeren de pensioenregeling en de beleggingsportefeuille van Flexsecurity als financieel product dat karakteristieken van ESG promoot (het zogenaamde artikel 8-product onder de SFDR-regelgeving). Het belang van MVB komt duidelijk naar voren in onze overtuigingen, doelstellingen en ons MVB-beleid.

Daarnaast hanteren we de Global Compact van de Verenigde Naties. Dit zijn tien breed geaccepteerde principes gebaseerd op internationale verdragen, zoals de verklaring van de rechten van de mens en de International Labour Organisation (ILO). Tot slot geven we, zoals hierboven toegelicht, extra aandacht aan het Klimaatakkoord. Het Klimaatakkoord is gesloten om maatregelen te treffen om de opwarming van de aarde tot maximaal 2°C te beperken.

Randvoorwaarden voor het MVB-beleid

Bij de keuze voor de uitvoeringsvormen en de intensiteit van het MVB-beleid nemen we de volgende factoren in overweging:

- Beschikbare resources;
- Uitvoerbaarheid;
- Beleggings- en evaluatiehorizon;
- ESG-risicoanalyse;
- Kosten afgezet tegen rendement / risico.

Een kleiner pensioenfonds als Flexsecurity heeft minder budget en mensen beschikbaar, en daarom besteden wij om praktische redenen de uitvoering van ons MVB-beleid uit aan onze fiduciair vermogensbeheerder, die de laatste jaren belangrijke stappen heeft gezet op dit terrein. Deze beschikt over meer kennis, uitgebreidere resources en kan de belegde vermogens van verschillende klanten bundelen om efficiënter te kunnen opereren. We trekken dan ook samen op om de kennis en kunde op MVB-vlak bij beide partijen te vergroten.

De uitvoerbaarheid van de verschillende uitvoeringsvormen van MVB wordt voornamelijk bepaald door de vraag in hoeverre wij als participant invloed hebben op het beleggingsbeleid binnen de onderliggende beleggingsfondsen waarin we ons pensioenvermogen beleggen. Door gebruik te maken van benchmarks die uitvoering geven aan onze MVB-ambities proberen we beleggingsfondsen te selecteren die een beleid voeren dat past bij onze overtuigingen. De uitdaging daarbij is om in alle categorieën waarin we beleggen een consistent beleid uit te voeren. Dat kan in de praktijk lastig zijn omdat niet in alle beleggingen de MVB-ambities even makkelijk toepasbaar zijn en er niet altijd geschikte beleggingsfondsen te vinden zijn.

De beleggings- en evaluatiehorizonnen hebben ook invloed op de mogelijkheden voor implementatie van ons beleid. Het uitsluiten van beleggingen in bepaalde bedrijven of sectoren is tegenwoordig ook voor een klein pensioenfonds relatief makkelijker vorm te geven.

Verdergaande betrokkenheid, zoals actief aandeelhouderschap, vereist een groter financieel belang en een langere horizon waarbij een intensieve, langdurige relatie met de onderneming wordt aangegaan. Die vorm is voor Flexsecurity als individueel pensioenfonds niet haalbaar en kan alleen worden gerealiseerd door aan te sluiten bij initiatieven die breder in de sector worden ondernomen en de inspanningen van de managers van de beleggingsfondsen.

Conform de bepalingen van de Europese SFDR-regelgeving houden we binnen ons gehele beleggingsproces rekening met ESG-risico's (of duurzaamheidsrisico's). Bij iedere stap, van de bepaling van onze risicohouding en uitgangspunten tot de monitoring en evaluatie van de beleggingen, wegen we de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren mee. Dit doen we aan de hand van een ESG-risicoanalyse, ook wel due-diligence proces genoemd. We monitoren en evalueren de ongunstige effecten van onze MVB-beleggingen, inclusief de vereiste effecten zoals opgenomen in SFDR, en de effectiviteit van de beheersmaatregelen. We rapporteren hierover in ons aparte MVB-jaarverslag en in de bijlage die we hebben opgenomen in dit jaarverslag.

We zetten de kosten van de uitvoering van ons MVB-beleid af tegenover het rendement en het risico in de breedste zin van het woord. Het MVB-beleid mag (zeker op de lange termijn) niet ten koste gaan van de fiduciaire verplichting die we als pensioenfonds hebben tegenover onze deelnemers. Onze ervaring is dat MVB-beleggingen zeker in de belangrijkste beleggingscategorieën tegenwoordig niet of nauwelijks meer kosten dan beleggingen die geen MVB-insteek hebben. Wel is in 2021 en 2022 duidelijk geworden dat MVB-beleggen leidt tot meer geconcentreerde beleggingsportefeuilles die qua rendement behoorlijk kunnen afwijken van de marktindices die geen rekening houden met MVB-uitgangspunten. Op grond van deze ervaringen wegen we nadrukkelijk deze risico's. Afwijkingen in gerealiseerde rendementen moeten acceptabel en uitlegbaar zijn.

Uitvoering

Binnen ons MVB-beleid onderscheiden we verschillende uitvoeringsvormen, die onderstaand worden toegelicht, inclusief de stand van zaken in 2022.

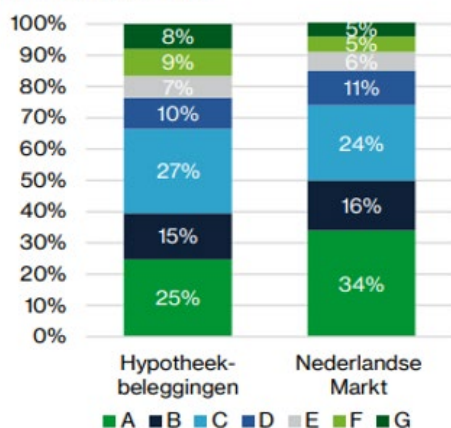
ESG-integratie

In ons selectieproces voor vermogensbeheerders en in ons beleggingsbeleid passen we ESG-integratie toe. Dat houdt in dat we de rol van duurzaamheidsrisico's meewegen. Bij de keuze van benchmarks en managers beoordelen we op welke wijze ESG geïntegreerd is in het beleggingsproces. Waar wenselijk hanteren we voor de beleggingen in aandelen en bedrijfsobligaties een zogenaamde 'best-in-class-aanpak', wat inhoudt dat we ernaar streven om alleen te beleggen in ondernemingen die goed scoren op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Binnen de beleggingen in niet-genoteerd vastgoed richten we ons op beleggingsfondsen die een bovengemiddelde score behalen of kunnen behalen op duurzaamheid. Het gaat dan bijvoorbeeld om uitstoot van broeikasgassen, afvalstoffen en watergebruik. Een onafhankelijke benchmark die een dergelijke duurzaamheidsscore meet, is de GRESB. De gedachte is dat voor verdere verduurzaming van vastgoed het juiste beleid, gekwalificeerde mensen, transparantie, systemen en meetgegevens nodig zijn. Aan de hand van de GRESB wordt ieder individueel vastgoedfonds vergeleken met een groep vergelijkbare fondsen. In 2022 is onze fiduciaire vermogensbeheerder mede namens Flexsecurity de dialoog aangegaan met één van de vastgoedbeheerders om de betrokkenheid van aandeelhouders binnen het fonds te versterken. Dit heeft geresulteerd in de aanstelling van een adviesraad waarin onze fiduciaire vermogensbeheerder zitting heeft.

Op het gebied van hypotheekbeleggingen worden de eerste stappen naar verduurzaming gezet. In deze categorie is het lastig om een positieve impact te maken, omdat de hypotheekmarkt sterk is gereguleerd door de overheid. Mogelijkheden liggen onder andere in het actief aanbieden van duurzaamheidsdepots waarmee woningeigenaren specifiek geld kunnen lenen om de eigen woning te verduurzamen. Ook de energielabels van de woningen en informatie over de CO₂-uitstoot kunnen relevant worden voor de keuze voor hypotheekfondsen. In de onderstaande grafiek uit ons MVB-jaarverslag wordt de verdeling van de energielabels van onze hypotheekbeleggingen vergeleken met die van de Nederlandse markt.

Energielabelverhouding portefeuille vs. de Nederlandse markt

In de categorie onderhandse leningen waarin Flexsecurity belegt, worden steeds vaker afspraken over duurzaamheidsdoelstellingen gemaakt. Als lenende partijen voldoen aan afgesproken doelstellingen kunnen ze daarmee korting op de rentevergoeding krijgen. Inmiddels zit er in de fondsen waarin Flexsecurity belegt, op 53% van de uitstaande onderhandse leningen een duurzaamheidsdoelstelling waarvan zo'n 21% al is gerealiseerd.

Uitsluiting

In ons MVB-beleid sluiten we beleggingen in ondernemingen uit waarvan de bedrijfsactiviteiten afwijken van onze MVB-overtuigingen. Zo beleggen we niet in ondernemingen of landen waarvoor een wettelijk besluit tot een handelsembargo door de Europese Unie (EU Sanctielijst) of de Verenigde Naties (VN Veiligheidsraad Sanctielijst) is afgegeven. Ook investeren we niet in ondernemingen die betrokken zijn bij de productie, toelevering, distributie of verkoop van controversiële wapens, zoals clusterbommen, landmijnen en nucleaire, biologische en chemische wapens. In de gescreende beleggingen van het pensioenfonds zijn er geen ondernemingen opgenomen die worden gerelateerd aan controversiële wapens.

We zijn van mening dat bedrijven de verantwoordelijkheid hebben om met respect voor de maatschappij te ondernemen. Als een onderneming ernstige negatieve impact veroorzaakt, dan kiezen we ervoor deze uit te sluiten van de beleggingen. Hiervoor wordt de UN Global Compact als maatstaf gebruikt. Ondernemingen die negatief scoren op deze maatstaf moeten doorgaans kosten maken om de schade te herstellen, ook door juridische claims. Ultimo 2022 belegden we in vijf ondernemingen die de UN Global Compact normen hebben overschreden, het totaalgewicht in de portefeuille bedroeg 0,01%.

Ook hebben we besloten om niet te willen beleggen in bedrijven die betrokken zijn bij de productie, toelevering, distributie en/of verkoop van tabak en tabakgerelateerde producten vanwege de ernstige schade die roken toebrengt aan de gezondheid. Eind 2022 hadden we beleggingen in twee kleinere ondernemingen die inkomsten halen uit tabak. Bedrijven die actief zijn in het winnen van steenkool of het opwekken van energie uit steenkool, hebben we in 2022 volledig uitgesloten in onze beleggingen.

De lijst van uitsluitingen is te vinden in ons MVB-jaarverslag.

Betrokkenheidsbeleid

We zijn ons als pensioenfonds bewust van de invloed die wij als belegger kunnen uitoefenen en zien het als onze maatschappelijke verantwoordelijkheid om hier bewust invulling aan te geven. Wij proberen binnen onze beleggingsportefeuille goed ondernemingsbestuur te stimuleren door middel van de volgende activiteiten:

- als betrokken aandeelhouder via het (laten) uitbrengen van stemmen op aandeelhoudersvergaderingen en het voeren van de dialoog met bedrijven waar we in beleggen;
- door bedrijven met goed ondernemingsbestuur te belonen door er (meer) in te beleggen en door minder of niet te beleggen in bedrijven met een minder goed ondernemingsbestuur.

Flexsecurity maakt in beginsel via de managers van de beleggingsfondsen gebruik van haar stemrecht op de aandeelhoudersvergaderingen van bedrijven waarin we beleggen. Ook steven we ernaar om invulling te geven aan de richtlijnen die volgen uit de Richtlijn aandeelhoudersrechten. Bij het uitbrengen van stemmen op aandeelhoudersvergaderingen zijn de duurzaamheidsdoelstellingen, waaronder het klimaat- en milieubeleid van ondernemingen, van belang. Ons stembeleid richt zich op zaken als goed ondernemingsbestuur (bijvoorbeeld het voeren van een rechtvaardig beloningsbeleid), milieu- en klimaat, verbetering van arbeidsomstandigheden en eerbiediging van mensenrechten. Soms wordt ook bewust tegen voorstellen van andere aandeelhouders gestemd als deze niet in lijn zijn met onze duurzaamheidsdoelstellingen.

In 2022 stemden we via onze uitvoerders in 13% van de stemmingen tegen de voorstellen van het management. Die stemmen waren dan gericht tegen zaken als bescherming tegen overnames, reorganisaties, hoge vergoedingen voor het management, aandelenuitgiften en klimaat. In het MVB-jaarverslag gaan we nader in op het aantal keren en bij welke ondernemingen we onze stem hebben uitgebracht en tot welk resultaat dat heeft geleid.

Naast het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen proberen we ook een constructieve dialoog ('engagement') aan te gaan met de bedrijven waarin we beleggen. Deze dialoog is gericht op het tot stand brengen van positieve veranderingen op het gebied van milieu, maatschappij en goed ondernemingsbestuur. Als relatief kleine speler voeren we die dialoog niet zelf, maar laten we die mede namens ons voeren door onze fiduciaire vermogensbeheerder, de beleggingsfondsen waarin we beleggen en door ons aan te sluiten bij internationale engagement-initiatieven.

De fiduciaire vermogensbeheerder heeft in 2022 met zo'n 200 ondernemingen en alle vermogensbeheerders in onze portefeuille gesprekken gevoerd over verschillende duurzaamheidsthema's, waaronder de aandacht voor mensenrechten in ondernemingen die hun productie in opkomende landen onderbrengen. Via de beleggingsfondsen waarin we beleggen, wordt inmiddels voor ruim 50% van de portefeuille engagement uitgevoerd op de bedrijven waarin we beleggen. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om het voorkomen van schade aan klimaat en biodiversiteit als gevolg van productiemethoden.

Via het samenwerkingsverband 'Climate Action 100+' bundelen we de krachten met andere beleggers om de dialoog aan te gaan met bedrijven in CO₂-actieve sectoren. Het gaat om 166 bedrijven die verantwoordelijk zijn voor 80% van de wereldwijde industriële emissie. Het doel is om de opwarming van de aarde te beheersen en de transitie te maken naar een klimaatneutrale economie. Daarbij wil Climate Action 100+ het bestuurlijke raamwerk van bedrijven verbeteren, evenals de manier waarop zij over klimaat(plannen) rapporteren.

Inmiddels hebben 119 van de 166 van de bedrijven een "net zero"-doelstelling vastgesteld voor het jaar 2050. Dat wil zeggen dat deze bedrijven zich hebben vastgelegd om de doelstelling van het Akkoord van Parijs te halen: klimaatneutraal zijn in 2050. Maar veel bedrijven hebben moeite met het vaststellen van (tussen)doelstellingen voor de korte en middellange termijn. Dat geldt ook voor het afstemmen van de kapitaaluitgaven om tot het scenario van 1,5°C opwarming van de aarde te komen. Climate Action 100+ geeft de prioriteit aan een dialoog met bedrijven waar een dergelijke klimaatdoelstelling en een gedefinieerd pad om tot deze klimaatdoelstelling te komen, nog onvoldoende aanwezig zijn, zodat er sneller klimaatactie kan worden ondernomen.

Engagement is meestal een lange weg waar resultaten pas op de langere termijn kunnen worden gerealiseerd. De vraag is soms of het wel verstandig is om lange trajecten zonder al te veel uitzicht op concreet resultaat te doorlopen. Doordat Flexsecurity participeert in beleggingsfondsen, kunnen we niet zelfstandig besluiten om afscheid te nemen van een onderneming als de dialoog (inclusief herstel

en verhaal) geen of onvoldoende resultaat levert. We gaan echter uit van de optimistische visie dat de betreffende onderneming bij onvoldoende progressie vanwege een (potentiële) negatieve impact op basis van de uitsluitingscriteria (Global Compact en ESG-rating) alsnog uit de portefeuille zal worden verwijderd. Er vindt halfjaarlijks een evaluatie plaats naar de effectiviteit van de ondernomen activiteiten.

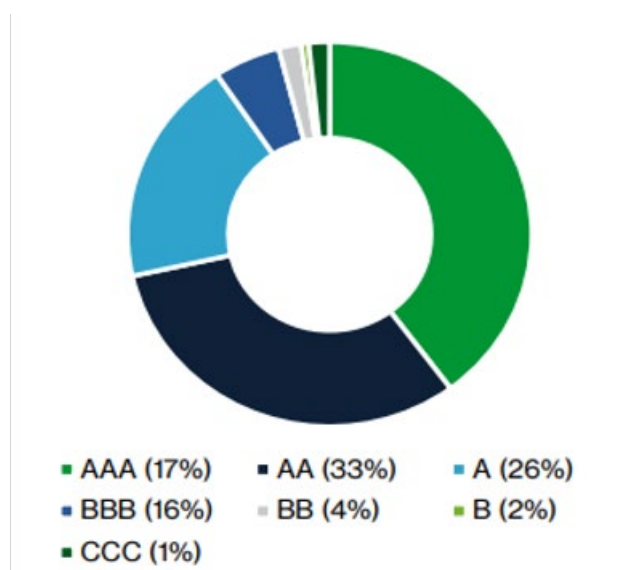
Positieve selectie

Flexsecurity geeft specifieke aandacht aan het thema klimaat. Een voorbeeld hiervan betreft de voorkeur om in 'groene obligaties' te beleggen. Zo'n 15% van de staatsobligaties kwalificeert als een 'groene obligatie'. Naast het voorkomen van negatieve impact onderzoeken we beleggingsmogelijkheden die bijdragen aan maatschappelijke verbetering passend bij het ambitieniveau van het fonds in lijn met het klimaatbeleid.

ESG-ratings

Flexsecurity heeft de ambitie om niet te beleggen in ondernemingen met de laagste ESG-rating, oftewel ondernemingen die geen aandacht schenken aan maatschappelijk verantwoord ondernemen. Waar wenselijk hanteren we een 'best-in-class' aanpak. Met een best-in-class aanpak streven we ernaar om alleen te beleggen in ondernemingen die goed scoren op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Een goed ondernemingsbestuur is daarbij een belangrijk onderdeel. De selectie van ondernemingen die goed scoren op MVB-gebied wordt bepaald op basis van de ESG-ratings die door onafhankelijke ratingbureaus worden vastgesteld.

Het onderstaande diagram toont dat er binnen de portefeuille van Flexsecurity bijna geen beleggingen zijn in bedrijven met de laagste rating (CCC) en nauwelijks bedrijven met een lage B-rating.

Eind 2022 hanteerde 13% van onze vermogensbeheerders (excl. niet-genoteerde alternatieve beleggingen) een best-in-class beleid. Begin 2023 hebben we besloten dit percentage verder te verhogen door meer te beleggen in dergelijke fondsen.

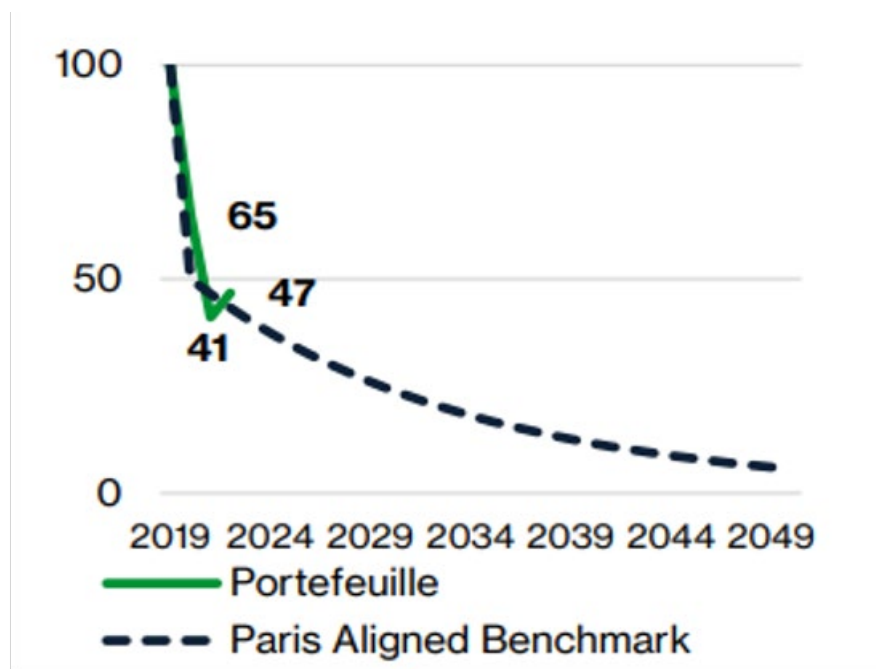
Resultaten van ons klimaatbeleid

We streven ernaar om in lijn met de doelstelling van het Klimaatakkoord de uitstoot van de schadelijke broeikasgassen (CO₂) wereldwijd terug te dringen en daarmee de negatieve impact op het klimaat te beperken. We richten ons daarbij op drie hoofdzaken:

- Het reduceren van de CO₂e-uitstoot. Het doel is uiteindelijk klimaatneutraal te zijn;
- Inzicht hebben in de blootstelling naar mogelijke 'stranded assets';
- Het vermijden van beleggingen in CO₂e-intensieve bedrijven zoals kolenmijnen.

De eerdergenoemde activiteiten in het kader van Climate Action 100+ moeten hier een belangrijke bijdrage aan leveren.

We hebben er vooralsnog niet voor gekozen om het realiseren van de 'Paris Aligned Benchmark' (PAB) van het klimaatakkoord van Parijs als doelstelling te hanteren. Wel streven we jaarlijkse naar een stapsgewijze afname van de CO₂-uitstoot in onze portefeuille. Onderstaande grafiek geeft weer hoe de CO₂-voetafdruk van de portefeuille in procenten afneemt ten opzichte van het startjaar 2019. Na een daling naar 65% in 2020 en 41% in 2021 was in 2022 weer sprake van een lichte stijging van de uitstoot naar 47%. Uit deze cijfers wordt duidelijk dat ondanks een lichte stijging in 2022, de beursgenoteerde beleggingsportefeuille van Flexsecurity beweegt rondom het pad van de PAB en voldoet aan onze ambitie.

De sectoren energie, materialen en nutsbedrijven hebben de grootste 'voetafdruk' op het gebied van CO₂-uitstoot. Om tot een verdere verlaging in de toekomst te komen, zullen met name in deze sectoren aanpassingen noodzakelijk zijn.

Als de klimaatdoelstellingen wereldwijd niet gerealiseerd worden, kan het aantal overstromingen, droogtes en stormen toenemen. We hebben een inschatting gemaakt van de mogelijke financiële gevolgen van dergelijke gebeurtenissen. De inschatting is dat het mogelijke verlies neerkomt op zo'n € 2,2 miljoen (ongeveer 1% van de beursgenoteerde beleggingen). De energietransitie die de komende jaren aan de orde zal zijn, kan het risico van zogenaamde 'stranded assets' met zich meebrengen. Dit zijn beleggingen in ondernemingen die gedurende de energietransitie veel van hun waarde zullen verliezen. Ons besluit om niet meer te beleggen in kolenmijnen en kolencentrales is mede ingegeven vanuit de wens om het risico op stranded assets zo veel mogelijk te beperken.

MVB-jaarverslag

Wij rapporteren jaarlijks over de ontwikkeling en de realisatie van ons MVB-beleid in een apart jaarverslag dat op onze website beschikbaar is. Hierin gaan we nader in op de resultaten van het gevoerde MVB-beleid en leggen we verantwoording af over de bereikte resultaten.

SFDR-rapportage Annex IV

In de bijlage bij dit jaarverslag hebben we onze SFDR-rapportage over 2022 opgenomen. Deze periodieke rapportage (Annex IV van SFDR) is een verplicht onderdeel voor financiële producten met een artikel 8-categorisatie onder de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) wetgeving van de Europese Unie. Deze wetgeving verplicht aanbieders van financiële producten, zoals pensioenfondsen, en deelnemers aan financiële markten om jaarlijks informatie te verschaffen over de duurzaamheidsaspecten van financiële producten die ecologische en/of sociale kenmerken promoten.

We hebben ons beleid ten aanzien van deze kenmerken uiteengezet in de precontractuele informatie, oftewel Annex II die op onze website onder de noemer 'Duurzaamheidsinformatie' te vinden is. In de periodieke rapportage (Annex IV) in de bijlage bij dit jaarverslag leggen we verantwoording af over de duurzaamheidsprestaties van ons financiële product en welke acties en maatregelen we hebben ondernomen om te voldoen aan de gepromote duurzaamheidskenmerken. De Europese duurzaamheidswetgeving, de zogenaamde EU-Taxonomie, is gerelateerd aan de SFDR-regelgeving, maar richt zich specifiek op beleggingen in een economische activiteit die substantieel bijdragen aan een "ecologisch duurzame doelstelling".

Vooruitblik

We hebben in 2022 veel ontwikkelingen gezien op het gebied van MVB, maar we kunnen ook kritische kanttekeningen plaatsen bij het beleid en de uitvoering ervan. Zo is duidelijk geworden dat MVB-keuzes kunnen leiden tot duidelijke concentratierisico's in de portefeuille. Hoe specifieker het beleid, des te meer beleggingen worden uitgesloten of verminderd, hoe verder de performance kan afwijken van de marktgewogen benchmarks. De claim dat maatschappelijk verantwoord beleggen uiteindelijk tot hogere rendementen zal leiden is vooralsnog niet waargemaakt en uit analyses is duidelijk geworden dat de 'ESG-scores' van ondernemingen sterk kunnen verschillen per dataprovider. Het is in de praktijk lastig om vast te stellen welke beleggingen daadwerkelijk bijdragen aan de MVB-doelstellingen en welke (andere) risico's daar weer mee gelopen worden. In 2023 zullen we – met dit voortschrijdend inzicht in het achterhoofd – een nieuwe versie van ons MVB-beleid opstellen en implementeren.

Economische ontwikkelingen in 2022

Vanaf het najaar van 2021 werd inflatie het belangrijkste thema in de economische ontwikkelingen. Als gevolg van de wereldwijd snel aantrekkende economische groei nam de krapte in productieketens wereldwijd toe. Deze problematiek werd mede veroorzaakt doordat na meerdere perioden van lockdowns als gevolg van de Covid19-pandemie, de economie forse opstartproblemen vertoonde. Dit effect werd vanaf eind februari 2022 versterkt door de Russische inval in Oekraïne. Als gevolg hiervan schoten de energieprijzen – en met name de gasprijzen in Europa – omhoog, waardoor de inflatie niveaus bereikte die in tientallen jaren niet meer gezien waren. Naarmate de maanden verstreken bleek de inflatie hardnekkiger dan gedacht, waardoor de inflatie- en renteverwachtingen gedurende het jaar verder stegen.

Centrale banken, vooral het Amerikaanse stelsel van centrale banken ('de Fed'), hielden lang vol dat de oplopende inflatie(verwachtingen) tijdelijk zouden zijn. De centrale banken zagen daarom aanvankelijk geen aanleiding voor grote renteaanpassingen. Maar in de loop van 2022 maakte de Fed een sterke draai. De centrale bank bouwde het al jaren draaiende obligatie-opkoopprogramma versneld af en verhoogde de rente in de periode van maart tot december 2022 met maar liefst 4,25 procentpunt. De Europese Centrale Bank (ECB) kondigde ook aan het obligatie-opkoopprogramma in 2022 af te bouwen. Het beleid van de ECB was oorspronkelijk om eerst de opkoopprogramma's af te bouwen en daarna pas de rente te verhogen. Gedwongen door de sterk stijgende inflatie zag de ECB zich echter genooddaakt om de renteverhoging in juli al een maand eerder aan te kondigen. Deze

stijging was met 0,5 procentpunt ook hoger dan verwacht. Daarna volgde nog 2 procentpunt aan renteverhogingen tot het einde van het jaar. Door de hoge inflatie en het hoge tempo van de renteverhogingen liepen ook de kapitaalmarktrentes snel op.

De hoge inflatie en krappere financiële omstandigheden hadden gevolgen voor de economische groei in 2022. Waar veel landen aan het begin van het jaar nog economische rugwind hadden van heropening na de lockdowns, werden vooral in het tweede en derde kwartaal van 2022 de negatieve effecten van de hoge inflatie en oplopende rentes zichtbaar. Het vertrouwen onder producenten daalde en ook het vertrouwen onder consumenten kelderde. De consumptiegroei nam af, wat de vrees voor een recessie aanwakkerde. Ook coronagolven en economische lockdowns in China, gecombineerd met financiële problemen in de Chinese vastgoedsector droegen bij aan het lagere wereldwijde groeitempo. Dankzij een overschot aan besparingen dat gezinnen tijdens de coronapandemie hadden opgebouwd, krappe arbeidsmarkten en heropeningseffecten bleef de economische groei per saldo wel positief. Richting het einde van het jaar begon de inflatie in de VS te dalen, terwijl die in de eurozone nog hoog bleef. Door een milde winter en goed gevulde gasvoorraden daalden de Europese gasprijzen snel in de laatste maanden van 2022. De doorwerking van de inflatie in het dagelijks levensonderhoud was daarmee echter nog niet ten einde gekomen en zal naar verwachting ook de komende tijd nog lang merkbaar zijn.

De waarde van de Amerikaanse dollar steeg gedurende het jaar met circa 6% ten opzichte van de euro onder invloed van de sneller oplopende renteniveaus in de VS. Het Britse pond, de Japanse yen en de Chinese renminbi daalden alle in waarde ten opzichte van de euro.

Aandelen ontwikkelde markten

De oplopende inflatie en de stijgende rente leidden gedurende het jaar tot druk op de aandelenkoersen. De bedrijfswinsten bleven nog op peil doordat de meeste bedrijven hun stijgende kosten konden doorberekenen in hun prijzen. Per saldo daalde de wereldwijde aandelenindex in 2022 in euro's gemeten met bijna 13%. De sterkere dollar heeft deze daling voor de eurobeleggers nog enigszins verzacht, mits het valutarisico niet volledig werd afgedekt. Per sector waren de verschillen in rendementen groot. Zogenaamde groeisectoren als informatietechnologie en communicatiediensten die het in 2021 uitstekend deden, werden in 2022 door de oplopende renteniveaus relatief hard geraakt. Aan de andere kant deed de sector energie het bijzonder goed, omdat deze kon profiteren van de oplopende olie- en gasprijzen en de onzekerheid die op energiemarkten ontstond na de inval van Rusland in Oekraïne.

Aandelen opkomende markten

Aandelen uit opkomende landen bleven in 2022 wederom achter bij ontwikkelde markten en moesten een verlies incasseren van bijna 15%. Dit was in belangrijke mate het gevolg van de eerder genoemde ontwikkelingen in China. Het strenge zero-covid beleid werd door de Chinese overheid pas aan het einde van het jaar onverwacht versoepeld, wat tot de verwachting leidde dat de groei van de Chinese economie zou aantrekken. Dit kon de opgelopen schade in aandelenkoersen die gedurende het jaar was ontstaan niet meer goedmaken.

Vastrentende waarden

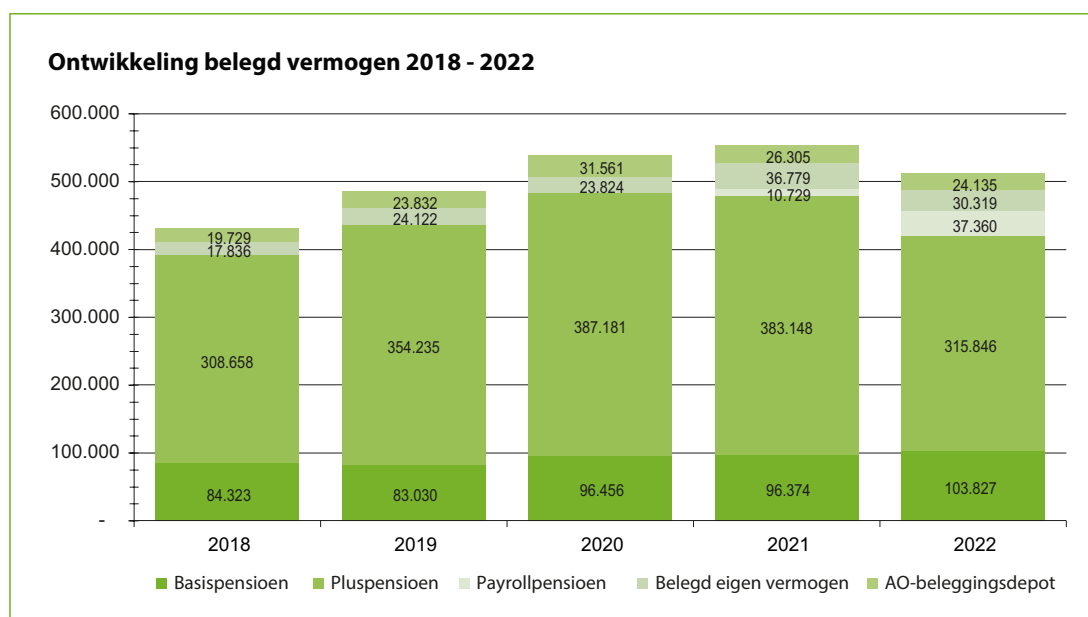
Rentes kenden een volatiel verloop. Per saldo stegen kapitaalmarktrentes wereldwijd fors onder invloed van de oplopende inflatiecijfers en ingrijpen door centrale banken. Dit leidde tot een ware 'bear market' op obligatiemarkten met ongekende verliezen. De Duitse 10-jaars rente steeg in 2022 van -0,18% naar +2,55%. De Europese AAA-staatsleningenindex liet hierdoor een negatief rendement van -18,5% zien. Ook kredietopslagen liepen over het jaar op als gevolg van verslechterende economische vooruitzichten. Europese bedrijfsobligaties boekten een negatief rendement van -14,2%. Door de wereldwijde rentestijgingen lieten ook staatsleningen van opkomende landen (EMD) en hypotheekleningen een negatief rendement zien.

Onroerend goed

Beursgenoteerd vastgoed was een categorie die het in 2022 moeilijk had. Ondanks de koppeling van huren met inflatie hadden de opgelopen renteniveaus een grote invloed op de waardeontwikkeling binnen de sectoren woningen en kantoren. Bij beursgenoteerd vastgoed was dit direct zichtbaar. Wereldwijd liet de bijbehorende vastgoedindex een waardedaling van ruim 20% zien, en in Europa was dit, onder invloed van een dreigende recessie, nog groter met 37%. Voor niet-genoteerd vastgoed werkt dit effect naar verwachting vertraagd door met naar verwachting druk op de waarde van de beleggingen in de loop van 2023. In de tweede jaarhelft van 2022 was in niet-genoteerd vastgoed al een voorzichtige daling te zien, vooral in de sector kantoren. Bij kantoren zijn er nog altijd vraagtekens rondom de gevolgen op lange termijn van de toename van thuiswerken. De verwachting is echter dat de vraag naar A-locaties groot zal blijven en dat de benodigde ruimte per werknemer op kantoor zal toenemen.

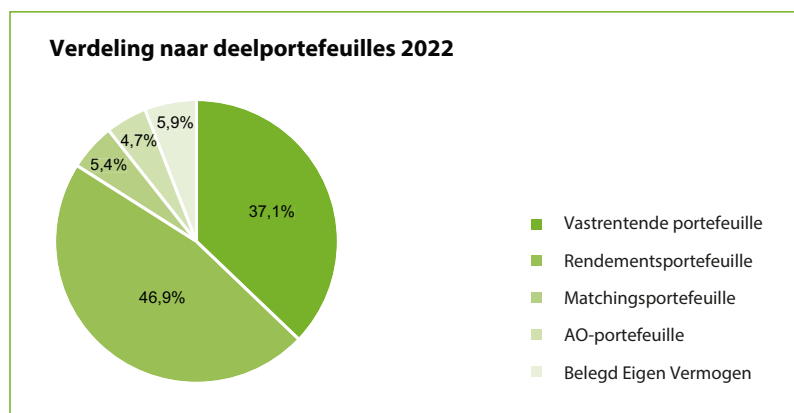
Ontwikkeling belegd vermogen

Het totaal belegde vermogen van Flexsecurity is, net als dat van alle andere pensioenfondsen, in 2022 gedaald. Afgerond bedroeg de waarde van alle beleggingen per einde van het jaar ruim € 511 miljoen, tegen € 553 miljoen eind 2021. De daling van het belegde vermogen kan grotendeels verklaard worden uit de negatieve rendementen van bijna € 70 miljoen die op de beleggingen werden gerealiseerd. Daarnaast was er sprake van een aanzienlijke uitstroom van uitgaande waardeoverdrachten van € 52 miljoen en pensioneringen van € 8 miljoen. Daar stond een instroom van ruim € 44 miljoen aan inkomende waardeoverdrachten en € 63 miljoen aan nieuwe premie tegenover, die de daling niet volledig konden compenseren. Per saldo daalde het belegd vermogen van Flexsecurity voor het eerst in jaren met een kleine € 42 miljoen.

Uit de grafiek blijkt dat het volume van de beleggingen van het Basispensioen in 2022 juist groeide, maar in het Pluspensioen daalde. Dit kan verklaard worden door de sterke toename van het aantal actieve deelnemers in het Basispensioen als gevolg van de verkorting van de wachttermijn. Het aantal deelnemers in het Pluspensioen daalde juist. De omvang van het Payrollpensioen is flink gegroeid. Zowel het belegd eigen vermogen als het AO-beleggingsdepot is kleiner geworden, hetgeen niet onlogisch is gezien de doelstellingen van deze portefeuilles.

De verdeling van het belegd vermogen over de verschillende deelportefeuilles van het fonds was eind 2022 als volgt:

Totaalrendement van het fonds

Omdat de beleggingen verdeeld zijn over meerdere leeftijdsgroepen met ieder een eigen behaald rendement, is de vaststelling van een totaalrendement op fondsniveau voor Flexsecurity weinig relevant. Iedere deelnemer zal immers vooral geïnteresseerd zijn in het rendement dat in zijn leeftijdsgroep is gerealiseerd. Omdat in vergelijkingen met andere pensioenfondsen wel wordt gerefereerd aan het totaalrendement, nemen we dit fondsrendement op in dit hoofdstuk. Het totaalrendement van Flexsecurity bedroeg in 2022 -14,0% ten opzichte van 7,0% in 2021. Het rendement van het gemiddelde pensioenfonds in Nederland lag in 2022 rond de -21,5%.

Rendementen per deelportefeuille

In de volgende tabellen staan de behaalde rendementen van de drie verschillende deelportefeuilles waarin de (leeftijds)groepen een aandeel hebben. Hierbij merken we op dat de weergegeven rendementen netto zijn, wat betekent dat de beleggingskosten hierop al in mindering zijn gebracht. Voor een zuivere vergelijking met de benchmark moet dus rekening gehouden worden met deze kosten. De beleggingskosten bestaan uit de beheerkosten, de transactiekosten en de overige kosten die binnen de beleggingsfondsen gemaakt worden. Deze kosten kunnen per deelportefeuille verschillen. Op totaalniveau voor het fonds bedroegen de beleggingskosten in 2022 0,43% per jaar van het gemiddeld belegd vermogen (2021: 0,44%). Meer over de kosten van beleggingen is te lezen in het hoofdstuk 'Uitvoeringskosten'.

Rendementsportefeuille

De rendementsportefeuille leverde in 2022 een rendement van -9,0% op (2021: 16,9%), waarmee de portefeuille op totaalniveau achterbleef bij de benchmark die een rendement van -8,1% scoorde. De onderverdeling per categorie is als volgt:

Rendementsportefeuille

	Weging	Rendement Portefeuille	Rendement Benchmark	Relatief Rendement
Aandelen ontwikkeld Europa	18,2%	-13,8%	-12,2%	-1,6%
Aandelen ontwikkeld Noord-Amerika	15,5%	-15,1%	-14,3%	-0,9%
Aandelen ontwikkeld Wereld	9,9%	-16,5%	-16,5%	0,0%
Aandelen Azië / Pacific	2,1%	-8,9%	-7,3%	-1,6%
Aandelen opkomende landen	20,1%	-17,0%	-14,9%	-2,1%
Onroerend goed niet-genoteerd	23,8%	12,3%	12,3%	0,0%
Vastrentende waarden hoogrentende landen	9,6%	-10,0%	-9,2%	-0,8%
Totaal	100,0%	-9,0%	-8,1%	-0,9%

Bijna alle categorieën in de rendementsportefeuille eindigden met negatieve cijfers, zowel de absolute resultaten per categorie als de relatieve performance ten opzichte van de benchmarks. De enige uitzondering kwam van de categorie niet-genoteerd onroerend goed, waar de resultaten vooral in de eerste helft van het jaar nog sterk positief waren. Deze positieve bijdrage hield het totale rendement van de portefeuille nog enigszins overeind, en onderbouwde daarmee het nut van een brede diversificatie in de portefeuille.

In alle regio's scoorden de aandelenbeleggingen forse negatieve rendementen. Dat was anders dan de verwachtingen die we aan het begin van het jaar hadden, toen we nog een beperkte stijging voorzagen. De relatief kleine regio Azië / Pacific had nog de minste last van de negatieve rendementen. Ook de beleggingen in staatsobligaties van opkomende landen leverden een negatieve bijdrage aan het rendement.

Als we kijken naar de relatieve performance van onze beleggingen, dan zien we dat we vrijwel over de hele linie negatieve resultaten hebben gerealiseerd. De underperformance die gescoord werd in alle aandelenbeleggingen is vooral te herleiden tot de strategische keuze om in deze categorieën te beleggen met een MVB-insteek. In 2021 leverde dat een positieve bijdrage op, maar in 2022 bleven de ESG-indices, en daarmee ook onze performance, aanmerkelijk achter bij de algemene marktindices. De lagere allocatie naar aandelen in de sectoren energie, materialen en nutsbedrijven zorgde voor een flinke min in de resultaten.

Het positieve rendement in de categorie 'niet-genoteerd onroerend goed' maskeert enigszins de ontwikkeling van deze categorie gedurende het jaar. Na hoge rendementen in de eerste helft van het jaar werd in de tweede helft een daling ingezet. Doordat deze categorie geen beursnoteringen kent, is de verwachting dat de daling van de waarde hier niet alleen later inzet, maar ook langer zal voortduren. De vooruitzichten van deze categorie, die hoofdzakelijk bestaat uit beleggingen in Nederlandse huurwoningen, zijn daarmee voor 2023 gematigd positief. Daarnaast is de constatering dat de vooruitzichten voor de rendementen in de (relatief beperkte) beleggingen in winkels en kantoren op een aanzienlijk lager niveau liggen. We oriënteren ons daarom al enige tijd op mogelijkheden om deze beleggingen tegen acceptabele voorwaarden van de hand te doen.

De Amerikaanse dollar steeg in 2022 met ongeveer 7% in waarde ten opzichte van de euro. Flexsecurity dekt het valutarisico niet af. Deze strategische keuze leidde in 2022 per saldo tot een positief resultaat. Dat verzachtte de koersval van de Amerikaanse aandelen enigszins. De impact van andere valuta was vanwege de geringe koersbewegingen beperkt. De strategische keuze om het valutarisico niet af te dekken heeft in 2022 dus positief uitgedrukt, net als een jaar eerder.

Vastrentende portefeuille

De totale vastrentende portefeuille behaalde een rendement van -14,8% (2021: -1,2%) tegenover een benchmarkrendement van -14,7%. Hoewel we aan het begin van het jaar al rekening hielden met een stijging van de rente en daarmee met lage of licht negatieve rendementen, is dit een resultaat van geheel andere orde. Dit negatieve rendement kan volledig worden toegeschreven aan de enorme rentestijging die in 2022 optrad. Vrijwel alle categorieën binnen de vastrentende portefeuille behaalden daardoor een negatief resultaat.

Vastrentende portefeuille	Weging	Rendement Portefeuille	Rendement Benchmark	Relatief Rendement
Staatsobligaties	50,8%	-18,0%	-17,8%	-0,2%
Bedrijfsobligaties	19,0%	-13,8%	-14,2%	0,4%
Hypotheek	17,8%	-16,4%	-16,3%	-0,1%
Onderhandse leningen	6,4%	5,5%	5,6%	0,1%
Liquiditeiten	6,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Totaal	100,0%	-14,8%	-14,7%	-0,1%

Opvallend zijn de sterk negatieve rendementen in de categorie hypotheekleningen. Deze lage rendementen worden veroorzaakt door de stijging van de risicopremies die de hypotheekverstrekkers in 2022 hebben toegepast in reactie op de sterke rentebeweging. Dit leidde tot een extra negatief rendement. De enige positieve uitzondering in de rendementen op vastrentende waarden is de relatief kleine categorie van onderhandse leningen. Omdat deze leningen een variabele rente kennen (als de marktrente stijgt, stijgt de rente op de verstrekte leningen mee), had deze categorie geen last van de omstandigheden en werden er nog steeds stabiele en positieve resultaten gerealiseerd. De prestaties lagen min of meer in lijn met die van de benchmark, alleen in de categorie bedrijfsobligaties kon dankzij actief beleid een iets kleiner negatief resultaat worden gerealiseerd dan de benchmark. De overige negatieve verschillen kunnen verklaard worden uit de kosten die verrekend worden binnen de beleggingsfondsen.

Matchingportefeuille

De matchingportefeuille heeft als doel om met een relatief kleine portefeuille de rentegevoeligheid van de (in 2022 gestegen) rente te compenseren. Dat leidde in 2022 tot een negatief rendement van maar liefst -47,1% (2021: -15,5%). Daarmee was het resultaat net wat minder slecht dan de benchmark die -49,2% scoorde. Vooral voor de oudere leeftijdsgroepen met een relatief grote allocatie naar de matchingportefeuille leidde dit in 2022 tot sterk dalende participatiewaarden. Daarbij merken we op dat de gestegen rente in 2022 een minstens zo grote invloed heeft gehad op de tarieven die verzekeraars hanteren voor de aankoop van direct ingaande pensioenen. Voor deelnemers die een levenslange uitkering aankopen als ze met pensioen gaan is die impact op de omvang van hun aan te kopen pensioen daarmee beperkt.

Matchingportefeuille	Weging	Rendement Portefeuille	Rendement Benchmark	Relatief Rendement
Staatsobligaties	49,5%	-39,8%	N.v.t.	N.v.t.
LDI-fondsen	28,5%	-68,2%	N.v.t.	N.v.t.
Liquiditeiten	22,0%	0,0%	N.v.t.	N.v.t.
Totaal	100,0%	-47,1%	-49,2%	2,1%

Belegd eigen vermogen

De beleggingen in het belegd eigen vermogen rendeerden in 2022 met -13,8% (2021: 7,1%). Dat was een stukje lager dan de benchmark die -13,3% scoorde.

Belegd eigen vermogen	Weging	Rendement Portefeuille	Rendement Benchmark	Relatief Rendement
Staatsobligaties	29,0%	-19,1%	-18,6%	-0,5%
Bedrijfsobligaties	30,1%	-13,6%	-14,2%	0,6%
Aandelen ontwikkelde landen	30,1%	-13,4%	-11,8%	-1,6%
Liquiditeiten	10,8%	-0,4%	0,1%	-0,4%
Totaal	100,0%	-13,8%	-13,3%	-0,5%

De beleggingsdoelstelling voor het belegd eigen vermogen is om de waardeontwikkeling van de gehele portefeuille voor risico deelnemers min of meer bij te houden met een eenvoudige portefeuille. Ondanks het sterk negatieve rendement is die doelstelling in 2022 gerealiseerd. Het totale fondsrendement bedroeg -14,0%, dat bijna exact werd gerepliceerd in het belegd eigen vermogen.

Als we kijken naar de bijdrage van de verschillende categorieën aan het resultaat, dan valt vooral de negatieve relatieve performance op aandelenbeleggingen op. Net als in de rendementsportefeuille is dit resultaat te herleiden tot de MVB-keuzes die ook in deze portefeuille doorgevoerd zijn.

AO-portefeuille

De AO-portefeuille bestaat volledig uit vastrentende waarden en heeft als doel om de renteontwikkeling van de verplichtingen die het fonds heeft vanwege arbeidsongeschiktheid zo goed mogelijk te volgen. In 2022 bedroeg het rendement van deze portefeuille -15,5%. Dat was nog iets lager dan de benchmark (die bepaald wordt door de verplichtingen van het fonds), want die daalde met -14,5%.

AO-portefeuille	Weging	Rendement Portefeuille	Rendement Benchmark	Relatief Rendement
Staatsobligaties	39,5%	-19,4%	N.v.t.	N.v.t.
Bedrijfsobligaties	9,8%	-14,1%	N.v.t.	N.v.t.
Hypotheke	26,7%	-19,5%	N.v.t.	N.v.t.
Liquiditeiten	24,1%	-0,2%	N.v.t.	N.v.t.
Totaal	100,0%	-15,5%	-14,5%	-1,0%

In de AO-portefeuille zijn geen benchmarks per categorie van toepassing, omdat de ontwikkeling van de verplichtingen op AO-gebied de benchmark voor het geheel vormt. De rente is daarbij de bepalende factor. Per kwartaal wordt de portefeuille aangepast aan de ontwikkeling van de AO-verplichtingen.

Door de sterke rentestijging waren gedurende het jaar enkele aanpassingen in de portefeuille noodzakelijk. De weging naar staatsobligaties werd verlaagd ten gunste van liquiditeiten. Verder werd in 2022 duidelijk dat de allocatie naar hypotheke zorgde voor een aanzienlijke afwijking van het rendement van de bedrijfsobligaties. Dit heeft geleid tot de constatering dat we de weging naar hypotheke in 2023 zullen afbouwen om deze risicobron ten opzichte van de verplichtingen te verminderen.

Algemeen beeld en conclusies

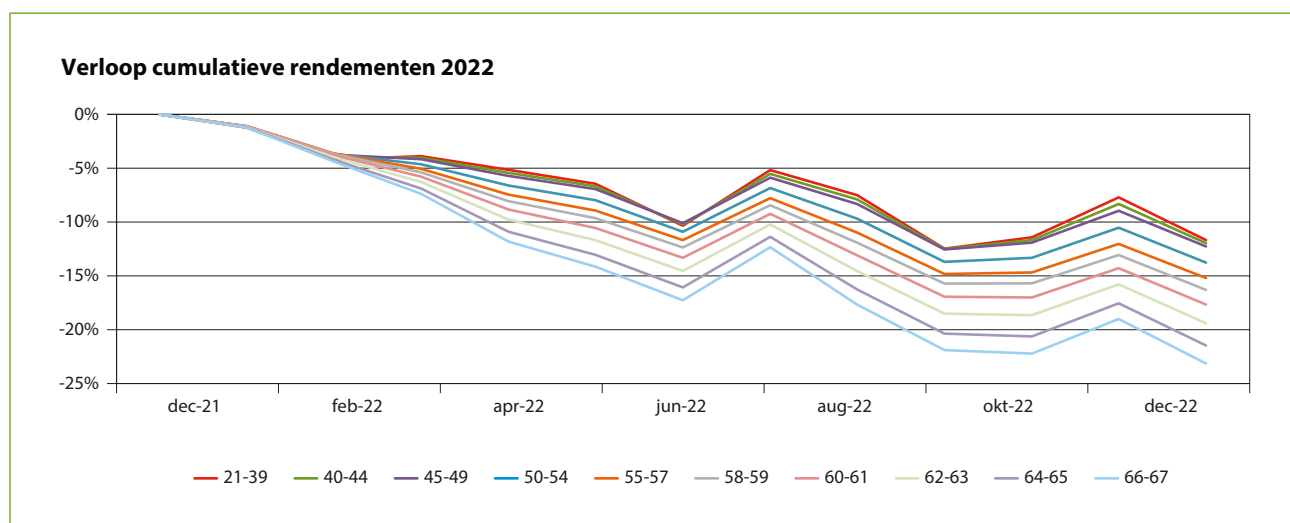
De in 2022 behaalde beleggingsrendementen wijken sterk af van de veronderstelde langjarige rendementen die in de beleggingsplannen van Flexsecurity waren opgenomen. Vrijwel alle categorieën in de zakelijke waarden presteerden sterk negatief, waar tevoren beperkte positieve rendementen waren verwacht. Van enige afstand bezien is de negatieve performance aanvaardbaar, gezien de hoge rendementen van voorgaande jaren. Wel valt het effect van MVB-beleggen op, wat zich in 2022 vertaalde in een extra daling. De categorie aandelen opkomende landen bleef in 2022 wederom achter bij de andere regio's, hetgeen aanleiding geeft om de allocatie naar deze categorie in de toekomst kritisch te beschouwen.

In de categorie vastrentende waarden waren de rendementen in bijna alle categorieën sterk negatief als gevolg van de opgetreden rentestijging. Een stijging van de rente was voorzien, maar de ontwikkeling in 2022 viel buiten iedere verwachting. De categorie onderhandse leningen vormde, net als in vorige jaren, de enige positieve uitzondering. Ondanks de gestegen rente werd hierin wederom een hoger rendement gerealiseerd dan aan het begin van het jaar werd verwacht.

Het risicobeleid bleek in 2022 voldoende effectief. Het fonds is (los van de marktontwikkelingen zoals de stijgende rente) niet geconfronteerd met onverwachte ontwikkelingen, onvoorziene risico's of andere zaken die een negatieve invloed op de ontwikkeling van de rendementen of de participatiewaarden hadden. Wel hebben we als gevolg van de rentestijging enkele malen tussentijdse aanpassingen in de portefeuilles moeten uitvoeren om binnen de afgesproken bandbreedtes te blijven. In de matchingportefeuille en de AO-portefeuille hebben we gedurende het jaar de bandbreedtes moeten aanpassen aan de gewijzigde marktomstandigheden. Alle risicoparameters zijn in 2022 binnen de vooraf gestelde maximale waarden gebleven. Ook de afdekking van het renterisico per leeftijdsgroep heeft gedurende het gehele jaar conform beleid plaatsgevonden.

Rendementen per leeftijdsgroep

Op basis van de rendementen die in de deelportefeuilles zijn behaald en de beleggingsmix die per leeftijdsgroep wordt gehanteerd, worden de rendementen per leeftijdsgroep vastgesteld. In 2022 waren de resultaten van alle deelportefeuilles negatief, en daarmee waren ook de rendementen per leeftijdsgroep negatief. Vanwege de verschillen tussen de rendementen van de drie deelportefeuilles zijn er verschillen tussen de rendementen van de verschillende leeftijdsgroepen. Voor jongere deelnemers met een relatief groot aandeel in de rendementsportefeuille waren de rendementen minder laag dan voor de oudere deelnemers die vooral beleggen in de vastrentende en matchingsportefeuille. Hoe ouder de leeftijdsgroep, hoe groter de bescherming tegen renterisico, hoe lager de gerealiseerde rendementen. In onderstaande grafiek is het verloop van de cumulatieve rendementen in 2022 per leeftijdsgroep weergegeven.

Uit de grafiek kan worden afgeleid dat zowel risico nemen in zakelijke waarden als afdekken van renterisico in 2022 bepaald niet beloond werd. In voorgaande jaren leverde dat juist meestal een sterke positieve bijdrage aan de rendementen. De rentestijging die zich gedurende vrijwel het gehele jaar voordeed vertaalde zich met name voor de oudere leeftijdsgroepen in fors negatieve rendementen. Voor jongere deelnemers die vooral in de rendementsportefeuille beleggen was het beeld niet veel positiever. Afgezien van enkele tijdelijke oplevingen in augustus en november was gedurende het gehele jaar sprake van een voortdurende daling van de rendementen.

Onderstaande tabel geeft per leeftijdsgroep de rendementen van 2022 en de gemiddelde jaarrendementen voor de driejaarsperiode 2020-2022 en de vijfjaarsperiode 2018-2022 weer.

	2022	2020-2022	2018-2022
21-39	-11,68%	1,78%	3,37%
40-44	-11,97%	0,89%	2,66%
45-49	-12,26%	0,03%	1,95%
50-54	-13,77%	-1,41%	1,02%
55-57	-15,21%	-2,64%	0,24%
58-59	-16,29%	-3,36%	-0,16%
60-61	-17,67%	-4,11%	-0,56%
62-63	-19,40%	-4,96%	-0,98%
64-65	-21,45%	-5,94%	-1,44%
66-67	-23,12%	-6,77%	-1,86%

De resultaten van deze tabel stemmen niet tot vreugde. Zeker voor de oudere leeftijdsgroepen is sprake van consistent negatieve rendementen. Dit hangt sterk samen met de rentestijging die zich sinds medio 2021 heeft voorgedaan. Voor jongere deelnemers is het beeld op de langere termijn minder negatief, maar hebben de resultaten van 2022 ook een bepalende invloed.

Ondanks de negatieve rendementen is de conclusie dat de lifecycle datgene doet waarvoor deze is ingesteld. Voor jongere deelnemers wordt meer risico genomen, wat zich vertaalt in hogere rendementen. De oudere deelnemers bereiken met een lager risico ook lagere rendementen. Dit verband, dat overigens op een kortere termijn niet altijd terug te vinden is in de resultaten, is in 2022 zowel op 1-jaars, 3-jaars en 5-jaarsbasis zichtbaar. Daarbij merken we op dat de rentestijging grote invloed heeft op de absolute hoogte van de rendementen. De sterk negatieve rendementen voor de oudere leeftijdsgroepen in 2022 zijn, hoe vreemd dat ook mag klinken, in lijn met de beleggingsdoelstelling voor deze groepen. Die doelstelling is immers om de 'pensioenwaarde' van de uiteindelijk aan te kopen levenslange uitkeringen op peil te houden, en die doelstelling is gerealiseerd.

We peilen maandelijks hoe de ontwikkeling van de rendementen in de oudste leeftijdsgroepen zich verhoudt tot de tariefstelling van verzekeraars die direct ingaande vaste pensioenen aanbieden. Daarbij gaan we uit van een vaste koopsom die wordt omgezet in een levenslange uitkering. Eind 2022 bleek het aan te kopen levenslange pensioen als gevolg van de rentestijging met 42% te zijn gestegen ten opzichte van het niveau van eind december 2021. Dit is het directe gevolg van de opgetreden rentestijging. Het beleggingsrendement van -23,12% in de oudste leeftijdsgroep heeft deze stijging grotendeels gecompenseerd. Achteraf gezien zouden deze deelnemers deze compensatie waarschijnlijk liever niet gehad hebben, maar het strategische uitgangspunt is dat in deze leeftijdsgroep 85% van het renterisico afgedekt wordt. Dat is dus grotendeels gelukt en in die zin heeft het beleid naar behoren gefunctioneerd.

Vergelijking met andere aanbieders van premieregelingen

Los van de vergelijking met de benchmarks die we zelf per beleggingscategorie hanteren, is het ook interessant om onze beleggingsresultaten te vergelijken met die van andere pensioenuitvoerders. Zoals eerder aangegeven, is een vergelijking met totaalrendementen van andere pensioenfondsen daarvoor weinig relevant, gezien de afwijkende opzet van ons pensioenfonds.

Daarom vergelijken we onze beleggingsresultaten bij voorkeur met andere uitvoerders van beschikbare premieregelingen. Dat is in de eerste plaats het bedrijfstakpensioenfonds StiPP, dat een vergelijkbaar beleggingsbeleid voert, maar daarnaast ook verzekeraars en premiepensioeninstellingen die premieregelingen uitvoeren. Actuarieel adviesbureau Bell onderzoekt jaarlijks de rendementen, kosten en risico's van collectieve DC-producten. Uit de vergelijking wordt ieder jaar duidelijk dat de kenmerken en resultaten van de lifecycle

van Flexsecurity zich goed verhouden tot die van Bpf StiPP, maar dat de verschillen met de lifecycles van commerciële aanbieders van jaar tot jaar groot kunnen zijn. De verschillen zitten vooral in het risico in zakelijke waarden dat voor de jongere leeftijdsgroepen wordt genomen, met name in de aandelenbeleggingen. Commerciële marktpartijen nemen voor jonge deelnemers meer aandelenrisico en bouwen dat risico minder snel af. Daarnaast begint de afdekking van renterisico meestal ook op een hogere leeftijd.

Het bestuur heeft de conclusies van deze vergelijkingen en de ervaringen van 2022 meegenomen in de voorbereiding van het nieuwe strategische beleggingsbeleid dat vanaf april 2023 is ingevoerd.

Vooruitblik 2023

2022 was het derde en laatste jaar van onze driejaarlijkse strategische beleggingscyclus. In de tweede helft van het jaar hebben we, na een uitgebreide voorbereiding, een ALM-studie uitgevoerd en op basis hiervan een nieuw strategisch beleggingsbeleid opgesteld. Dit beleid is inmiddels in april 2023 geïmplementeerd. Verder zullen we in 2023 ons MVB-beleid opnieuw op de schop nemen.

In ons nieuwe strategische beleggingsbeleid zijn de volgende wijzigingen aan de orde:

- We verhogen voor de oudere deelnemers de afdekking van het renterisico;
- We verhogen voor de jongere deelnemers het aandeel in de rendementsportefeuille;
- Binnen de rendementsportefeuille gaan we meer beleggen in aandelen van ontwikkelde landen en minder in opkomende landen. Ook verwijderen we staatsobligaties opkomende landen uit de rendementsportefeuille, in plaats daarvan hevelen we de onderhandse leningen over van de vastrentende portefeuille naar de rendementsportefeuille;
- In de vastrentende portefeuille worden als gevolg van de overheveling van de onderhandse leningen de allocaties naar staatsobligaties, bedrijfsobligaties en hypotheek verhoogd;
- In de matchingportefeuille worden de verhoudingen aangepast aan de gewijzigde rentestanden en de beoogde mate van afdekking van renterisico;
- In de arbeidsongeschiktheidsportefeuille wordt de weging naar hypotheek verlaagd ten gunste van staatsobligaties en bedrijfsobligaties;
- In het Belegd Eigen Vermogen wordt de weging naar aandelen ontwikkelde landen verhoogd ten laste van staatsobligaties, bedrijfsobligaties en liquiditeiten om de ontwikkeling van de beleggingen voor risico deelnemers beter te volgen.

Met deze aanpassingen verwachten we beter tegemoet te komen aan de risicohouding van onze deelnemers en de realisatie van onze beleggingsdoelstellingen.

Uitvoeringskosten

Kostenbewustzijn is een belangrijk onderdeel van de strategie van Flexsecurity. Wij voeren pensioenregelingen uit voor deelnemers die in veel gevallen een korte deelnameduur, beperkte premie-inleg en kleine pensioenkapitalen hebben. De kosten die wij maken voor de uitvoering van de pensioenregelingen worden gefinancierd uit de premies en het belegd vermogen. Daardoor bestaat er een direct verband tussen het kostenniveau en het uiteindelijke pensioenresultaat. Dat wil niet zeggen dat we altijd streven naar zo laag mogelijke kosten. De uitdaging is om een zorgvuldige afweging te maken tussen de kwaliteit van de uitvoering en de kosten die we daarvoor als verantwoord beschouwen. Als we bewust kiezen voor een betere dienstverlening, betere informatievoorziening of de mogelijkheid om hogere beleggingsrendementen te realiseren, dan kiezen we bewust voor de hogere kosten die daarmee gemoeid kunnen zijn. We toetsen kritisch en doorlopend of we die veronderstelde meerwaarde ook daadwerkelijk kunnen realiseren. Is dat niet het geval, dan stellen we onze keuzes en uitgaven bij. We zien het als onze taak om kostenbewust te opereren en wegen de kosten bij iedere beleidsbeslissing nadrukkelijk mee.

Sinds een aantal jaren worden de uitvoeringskosten van pensioenfondsen op een uniforme manier in jaarverslagen gepresenteerd. Dat maakt een vergelijking van het kostenniveau met andere fondsen mogelijk. In die vergelijkingen komt Flexsecurity stevast als één van de pensioenfondsen met de laagste kosten voor pensioenbeheer per deelnemer uit de bus. Dat is op zich positief, maar het bestuur beschouwt deze maatstaf niet als de meest relevante. We kijken zelf vooral naar de hoogte van die kosten ten opzichte van de betaalde premies. Op basis van die maatstaf is het beeld iets minder rooskleurig. Door de over het algemeen lage pensioenpremies en de nog altijd grote aantallen (gewezen) deelnemers is er bij Flexsecurity sprake van een kostenniveau dat procentueel gezien hoger ligt dan bij het gemiddelde pensioenfonds. We proberen dit kostenpercentage kritisch te bewaken en streven ernaar om de uitvoeringskosten – voor zover mogelijk – in de hand te houden door efficiënte werkprocessen en het vermijden van onnodige werkzaamheden. In de volgende paragrafen lichten we toe hoe de uitvoeringskosten van Flexsecurity zich in 2022 in absolute en relatieve zin hebben ontwikkeld. Alle kosten in dit hoofdstuk zijn vermeld in euro's.

Ten behoeve van de duidelijkheid over deze verslaglegging volgen onderstaand de wettelijk vereiste kostenbedragen en -percentages voor 2022. In het vervolg van dit hoofdstuk worden deze getallen en percentages nader toegelicht.

Kengetal	2022	2021
Totale kosten voor pensioenbeheer in euro	€ 3.479.000	€ 3.185.000
Kosten voor pensioenbeheer in euro per deelnemer	€ 58,86	€ 61,32
Totale kosten voor vermogensbeheer in euro	€ 2.053.430	€ 2.119.054
Totale transactiekosten in euro	€ 180.776	€ 204.824
Kosten van vermogensbeheer als percentage van het gemiddeld belegd vermogen	0,39%	0,40%
Transactiekosten als percentage van het gemiddeld belegd vermogen	0,04%	0,04%

Kosten voor pensioenbeheer

De kosten voor pensioenbeheer bestaan hoofdzakelijk uit de kosten die we maken voor administratie, communicatie en de besturing van het pensioenfonds. In de berekening van de kostendeekkende premie nemen we (boven op de kosten voor de premie-inleg in de pensioenkapitalen van de deelnemers) een procentuele opslag mee voor de kosten van pensioenbeheer. Deze kosten worden daarmee gefinancierd vanuit de door de werkgever en deelnemers verschuldigde pensioenpremies. De kosten voor pensioenbeheer bepalen daarmee dus voor een deel de hoogte van de geheven premies.

De kosten van het pensioenbeheer bedroegen in 2022 € 3.479.000 (2021: € 3.185.000). Dat betekent een stijging van € 294.000 ofwel 9,2%. Het grootste deel van deze kosten wordt bepaald door de kosten die uitvoeringsorganisatie AZL in rekening brengt voor alle administratieve en communicatieprocessen. Daarnaast zijn hierin opgenomen de kosten die ten behoeve van Flexsecurity gemaakt worden door Randstad Groep Nederland, de kostenvergoedingen voor de bestuursleden en leden van het verantwoordingsorgaan en de sleutelfunctiehouders. Tot slot zijn er alle 'verplichte' kosten zoals de wettelijk verplichte bijdragen voor De Nederlandsche Bank, de Autoriteit Financiële Markten en het Pensioenregister, plus de kosten voor de inhuur van de accountant en de certificerende actuaar. Onderstaande tabel geeft een inzicht in de samenstelling en ontwikkeling van de kosten voor pensioenbeheer.

Kosten pensioenbeheer	2022	2021
Kosten administratieve uitvoering en communicatie	2.788.000	2.520.000
Kosten bestuur en verantwoordingsorgaan	98.000	90.000
Kosten toezichthouders (AFM / DNB)	59.000	57.000
Kosten accountant en actuaar	114.000	117.000
Sleutelfuncties	57.000	66.000
Overige kosten, waaronder advies	363.000	335.000
Totaal	3.479.000	3.185.000

De kosten voor administratieve uitvoering en communicatie zijn in 2022 gestegen als gevolg van de stijging van het aantal deelnemers en het stijgende aantal mutaties in het deelnemersbestand. Dit leidt tot meer administratieve en communicatieve inspanningen. Binnen de andere kosten is sprake van beperkte veranderingen ten opzichte van 2021. De post 'overige kosten' omvat onder andere de adviesdiensten van externe adviseurs. Inclusief de vergoedingen voor de vervullers van de sleutelfuncties bedroegen de kosten voor de sleutelfuncties ongeveer € 57.000. De inzet van externe adviseurs was hoger dan in 2021, met name vanwege de uitvoering van de ALM-studie. Daarnaast zijn in de overige kosten de kosten opgenomen die Randstad Groep Nederland aan ons in rekening brengt voor de inzet van de voorzitter en de werkzaamheden die door diverse onderdelen van de Randstad Groep worden verricht.

De definitie die door de Pensioenfederatie wordt gehanteerd als het gaat om de berekening van de pensioenbeheerkosten per deelnemer, bepaalt dat deze jaarlijkse kosten worden gedeeld door het aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden per einde jaar. Flexsecurity had eind 2022 59.098 actieve deelnemers (2021: 51.941). Het fonds kent geen pensioengerechtigden. Dat betekent dat de kosten voor pensioenbeheer in 2022 € 58,86 per actieve deelnemer bedroegen (2021: € 61,32). Dat is een daling van 4,0%, terwijl de totale kosten juist stegen. Deze daling van de kosten per actieve deelnemer wordt volledig veroorzaakt door het gestegen aantal actieve deelnemers als gevolg van de verkorting van de wachttijd in het Basispensioen.

Als alle deelnemers, dus zowel actieve als gewezen deelnemers, betrokken worden in de berekening van de gemiddelde kosten per deelnemer, dan worden de pensioenbeheerkosten in 2022 verdeeld over 209.439 personen (2021: 197.042). Volgens die definitie bedroegen de kosten van pensioenbeheer in 2022 € 16,61 per deelnemer (2021: € 16,16). Dat is juist weer een stijging van 2,8%, die zich laat verklaren uit de combinatie van stijgende kosten en een beperkte stijging van het totale aantal deelnemers.

Ondanks de stijgingen in de afgelopen jaren zijn de pensioenbeheerkosten van Flexsecurity per deelnemer nog altijd relatief laag in vergelijking met die van andere pensioenfondsen. Als percentage ten opzichte van de geheven premie liggen de uitvoeringskosten echter op een hoog niveau. Als we de kosten voor pensioenbeheer uitdrukken als een percentage van de ontvangen premie (waaruit de pensioenbeheerkosten worden gefinancierd), dan bedraagt het percentage voor de kosten van pensioenbeheer in 2022 5,48% (2021: 6,04%). Deze daling laat zich verklaren door het hogere premievolume in 2022. Ondanks deze daling liggen onze procentuele pensioenbeheerkosten aanzienlijk hoger dan de percentages bij de meeste pensioenfondsen, die meestal rond de 3% liggen. De

discrepancie met de lage kosten per deelnemer laat zich verklaren vanuit de relatief lage premies die per deelnemer worden ingelegd en de intensieve handelingen die Flexsecurity moet verrichten voor grote aantallen deelnemers die vaak maar gedurende korte tijd binnen het fonds pensioen opbouwen, in veel gevallen gevolgd door een automatische waardeoverdracht.

Kosten voor vermogensbeheer

De kosten van het vermogensbeheer worden verantwoord in de jaarrekening. De vermogensbeheerkosten die in de jaarrekening vermeld worden, zijn de zogenaamde 'out-of-pocket-kosten', ofwel de kosten die Flexsecurity feitelijk direct betaalt aan de partijen die betrokken zijn bij het vermogensbeheer, zoals de fiduciaire vermogensbeheerder, de beleggingsadministrateur en de custodian. Deze kosten worden verrekend in de participatiewaardes (ofwel de beleggingsrendementen) die het fonds maandelijks vaststelt.

Naast deze zichtbare kosten zijn er ook meer 'verborgen' kosten. Dit zijn de vermogensbeheerkosten die direct verrekend worden met de waarde van de beleggingen van de beleggingsfondsen waarin Flexsecurity participeert. Deze kosten zijn niet zichtbaar in de jaarrekening, maar vormen wel een aanzienlijk deel van de kosten van het vermogensbeheer. Vermogensbeheerder VLK en Flexsecurity spannen zich in om deze kosten zo objectief mogelijk 'boven water' te krijgen.

De transactiekosten die samenhangen met de aan- en verkopen van beleggingen binnen beleggingsfondsen zijn het lastigst te bepalen. Deze kosten schatten we zo nauwkeurig mogelijk in op basis van ervaringscijfers en gegevens van de fondsbeheerders. Bij het maken van deze schattingen gebruiken we de kosten per transactie en de 'omloopsnelheden' binnen de beleggingsfondsen als maatstaf – onder de aanname dat de toe- en uitredingskosten van een beleggingsfonds kostendekkend zijn voor de bijbehorende transacties binnen het beleggingsfonds. Als de beheerder van het beleggingsfonds wel een specifieke opgave van de transactiekosten van het fonds doet, hanteren we uiteraard die opgave.

Als maatstaf voor de beheerkosten gebruiken we de ongoing charges figure (OCF) van de beleggingsfondsen waarin belegd wordt. De OCF bevat de beheervergoeding plus de administratiekosten, accountantskosten, bewaarkosten en overige relevante kosten van het beleggingsfonds. Beleggingsfondsen publiceren de OCF in hun jaarverslagen. Aangezien het boekjaar van beleggingsfondsen per fonds verschilt en de jaarverslagen niet altijd tijdig voor de afronding van het jaarwerk van Flexsecurity beschikbaar zijn, gebruiken we de meest recent gepubliceerde OCF van het betreffende beleggingsfonds. Als een beleggingsfonds geen OCF, maar het minder omvattende kengetal van de TER (total expense ratio) rapporteert, dan gebruiken we deze maatstaf.

Flexsecurity heeft in 2022 een vergoeding van ruim € 22.000 betaald voor de outperformance die de beheerder van het beleggingsfonds van onderhandse bedrijfsleningen heeft gerealiseerd. Zogenaamde 'performance fees' worden door Flexsecurity zoveel mogelijk vermeden, aangezien deze in beginsel niet stroken met het beloningsbeleid van het fonds. Alleen in de categorie onderhandse bedrijfsleningen kunnen dergelijke prestatiegerelateerde beloningen worden toegekend.

De vermogensbeheerkosten worden gebruikelijk uitgedrukt als een percentage van het gemiddeld belegd vermogen, dat op basis van maandelijks metingen wordt vastgesteld. In 2022 bedroeg het gemiddelde belegd vermogen van Flexsecurity € 518.846.391.

De schatting van de vermogensbeheerkosten over 2022 is opgenomen in onderstaande tabel:

Geschatte kosten van vermogensbeheer 2022 in €

Beleggingscategorie	Beheer- kosten	Performance	Transactie- kosten	Totaal
		gerelateerde -kosten		
Vastgoed	213.251	-	3.277	216.528
Aandelen	170.614	-	133.276	303.890
Vastrentende waarden	445.249	22.006	21.745	489.000
Overige beleggingen	16.005	-	157	16.162
Kosten overlaybeleggingen	13.061	-	22.321	35.382
Totale kosten toe te wijzen aan categorieën	858.180	22.006	180.776	1.060.962
Kosten vermogensbeheer pensioenfondsen en bestuursbureau	-	-	-	-
Kosten fiduciair beheer	938.244	-	-	938.244
Bewaarloon	57.000	-	-	57.000
Beleggingsadministratie	178.000	-	-	178.000
Overige kosten	-	-	-	-
Totaal overige vermogensbeheerkosten	1.173.244	-	-	1.173.244
Totale kosten vermogensbeheer	2.031.424	22.006	180.776	2.234.206
In procenten van het gemiddeld belegde vermogen	0,39%	0,00%	0,04%	0,43%

Anders dan veel andere pensioenfondsen belast Flexsecurity geen bestuurs- of advieskosten door naar het vermogensbeheer.

De kosten die samenhangen met de beleggingen in 2022 worden in onderstaande tabel vergeleken met de kosten in 2021:

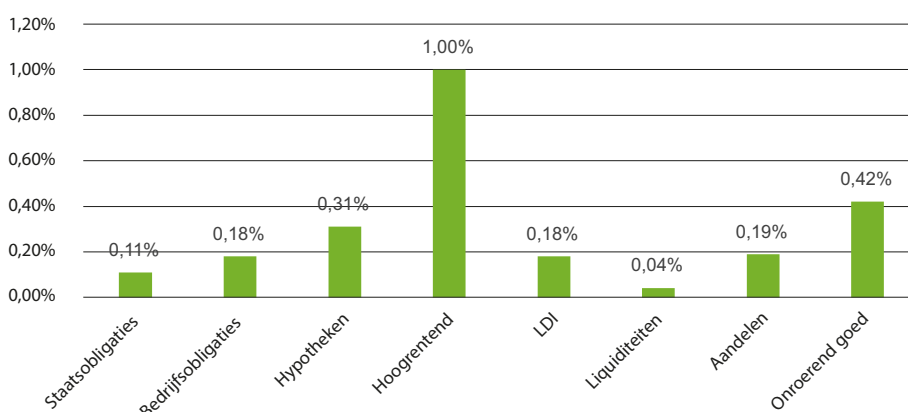
Vergelijking kosten vermogensbeheer 2022 - 2021

	2022	2021
Beheerkosten (€)	€ 2.031.424	€ 2.119.054
Performancegerelateerde kosten (€)	€ 22.006	-
Transactiekosten (€)	€ 180.776	€ 204.824
Totale kosten (€)	€ 2.234.206	€ 2.323.878
Beheerkosten (%)	0,39%	0,40%
Performancegerelateerde kosten (%)	0,00%	0,00%
Transactiekosten (%)	0,04%	0,04%
Totale kosten (%)	0,43%	0,44%

De kosten die samenhangen met het beheer van het belegd vermogen zijn zowel in absolute als in relatieve zin vrijwel gelijk gebleven aan de kosten in 2021. De daling van het belegd vermogen ten opzichte van het vorige jaar heeft geleid tot een beperkte daling van de absolute kosten. We hebben in 2022 geen grote transitie of omzettingen doorgevoerd in de portefeuille, waardoor de transactiekosten beperkt bleven.

De vermogensbeheerkosten zijn afhankelijk van de beleidskeuzes van Flexsecurity en gerelateerd aan onder meer het risicoprofiel van Flexsecurity en de hieruit voortvloeiende beleggingsmix. Per beleggingscategorie worden de beheerkosten in 2022 door de fiduciaire vermogensbeheerder als volgt ingeschat:

Gemiddelde beheerkosten per categorie 2022

Uit het overzicht wordt duidelijk dat de 'illiquide' beleggingen ofwel de beleggingen die niet dagelijks verhandeld kunnen worden, de hoogste kostenniveaus kennen. Met name de relatief hoge kosten voor de categorie 'hoogrentend' steken er bovenuit. Dit zijn staatsobligaties van opkomende markten en vooral onderhandse leningen, ook wel bekend als 'direct lending'. Het kostenniveau voor de laatste categorie staat op gespannen voet met het strategisch uitgangspunt van kostenbewustzijn van Flexsecurity, zeker omdat hier ook nog een vergoeding voor de gerealiseerde outperformance aan de orde is, iets waar wij geen voorstander van zijn. Anderzijds is gebleken dat, net als in voorgaande jaren, ook in 2022 de netto bijdrage van deze categorie aan het beleggingsresultaat (na aftrek van de hoge kosten) een stuk hoger ligt dan die van andere vastrentende waarden. Die afweging leidt ertoe dat Flexsecurity er bewust voor kiest om deze relatief dure beleggingen in portefeuille te houden. Uiteraard beoordelen we ieder jaar kritisch of we deze hogere kosten gerechtvaardigd vinden.

De toelichting op de kosten van vermogensbeheer in dit bestuursverslag wijkt af van de kosten zoals gepresenteerd in de jaarrekening. Deze toelichting in het bestuursverslag is gebaseerd op de Aanbevelingen Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie. In de jaarrekening zijn de kosten verantwoord overeenkomstig de Richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving. Dit betreft de kosten die in 2022 direct voor rekening van het fonds zijn gekomen. In onderstaande tabel is de aansluiting tussen de kosten van vermogensbeheer zoals gepresenteerd in het bestuursverslag en in de jaarrekening weergegeven.

Beheervergoedingen	Transactie-		Totaal
	Beheerkosten	kosten	
Kosten fiduciair beheer	946.000	-	946.000
Bewaarloon	40.000	-	40.000
Overige kosten	178.000	-	178.000
Kosten opgenomen in de jaarrekening	1.164.000	-	1.164.000
Kosten gesaldeerd met indirecte beleggingsopbrengsten	889.430	180.776	1.070.206
Totale kosten vermogensbeheer	2.053.430	180.776	2.234.206

Benchmarking

In de aanbevelingen die de Pensioenfederatie doet over de rapportage over uitvoeringskosten wordt aangegeven dat pensioenfondsen hun kosten in perspectief dienen te zetten door middel van benchmarking. Dit helpt om kosten in de context te kunnen beoordelen, waarbij rekening wordt gehouden met de specifieke kenmerken van het pensioenfonds, het beleggingsbeleid en de uitvoering van de regeling. Flexsecurity heeft in de afgelopen jaren gebruik gemaakt van de zogeheten IBI Benchmark van het Institutioneel Benchmarking Instituut (IBI). In deze benchmark worden door Nederlandse pensioenfondsen de aan de toezichthouders gerapporteerde gegevens over de kosten van pensioenuitvoering en vermogensbeheer – op vrijwillige basis – met elkaar vergeleken. Deze benchmark probeert een vergelijking te maken tussen pensioenfondsen van vergelijkbare omvang, in termen van belegd vermogen en aantal deelnemers. Gezien de specifieke kenmerken van Flexsecurity (veel deelnemers, kleine pensioenen, volledig beschikbare premie) is het altijd lastig om de vergelijking met andere fondsen te kunnen maken op basis van een benchmarkvergelijking. Daarnaast leverden de vergelijkingen van de afgelopen jaren weinig nieuwe inzichten op. Daarom hebben we besloten om in 2022 geen nieuwe benchmarkvergelijking op te laten stellen.

Onderstaand geven we – op basis van de ervaringen in de voorgaande jaren – aan wat de conclusies zijn die we kunnen trekken uit de vergelijkingen van voorgaande jaren.

Vergelijking vermogensbeheerkosten

De IBI Benchmark liet in de afgelopen jaren veelal zien dat Flexsecurity meestal lagere beleggingsrendementen haalde dan de qua omvang vergelijkbare pensioenfondsen. Dat verschil werd stevast veroorzaakt doordat we het renterisico in veel mindere mate afdekken dan de andere (traditionele) pensioenfondsen in de benchmarkgroep. Tot en met 2020 was er sprake van een gestage daling van de rente, hetgeen tot positieve rendementen leidde bij een hoge afdekking van dit risico. Flexsecurity dekt weliswaar renterisico af, maar doet dat vooral voor oudere deelnemers die een relatief klein aandeel in het totaal belegde vermogen vertegenwoordigen. In 2022 zal, gegeven de gestegen rente, het beeld anders zijn. Het gemiddelde rendement van pensioenfondsen was in 2022 circa -21,5%, waar Flexsecurity over het gehele vermogen een rendement van 'slechts' -14% realiseerde.

De benchmark meet vervolgens de kosten die gemaakt worden om de beleggingsrendementen te realiseren. Afgezien van transactiekosten bedroegen deze kosten voor Flexsecurity in 2022 0,39% van het gemiddeld belegde vermogen. Bij vergelijkbare pensioenfondsen lagen deze kosten, volgens de IBI Benchmark, de afgelopen jaren tussen de 0,30% en 0,35%. Het voor Flexsecurity nadelige verschil wordt volledig veroorzaakt door de 'overige beheerkosten'. Dit zijn de kosten die door Flexsecurity gemaakt worden voor het onafhankelijk van de vermogensbeheerder voeren van een beleggingsadministratie en uitvoeren van controlewerkzaamheden. De beheerkosten die Flexsecurity per beleggingscategorie maakt, liggen op een iets lager niveau dan die van de andere pensioenfondsen. Het verschil tussen de beheerkosten van Flexsecurity en die van vergelijkbare fondsen is de laatste jaren wel gedaald.

Vergelijking pensioenbeheerkosten

Ten aanzien van de kosten van pensioenbeheer toonde de vergelijking met de cijfers van andere pensioenfondsen in de afgelopen jaren aan dat de kosten bij Flexsecurity per deelnemer aanzienlijk lager liggen dan die van andere pensioenfondsen. In 2022 bedroegen deze kosten bij Flexsecurity per actieve deelnemer € 58,86 en € 16,61 per deelnemer indien ook de gewezen deelnemers worden meegenomen in de berekening. Bij andere pensioenfondsen zijn deze bedragen duidelijk veel hoger en liggen deze rond de € 200 per deelnemer. Ook de grootste pensioenfondsen komen hoger uit dan de kosten per actieve deelnemer die Flexsecurity realiseert. Daarbij moeten we wel opmerken dat Flexsecurity op serviceniveau aan deelnemers gebruikelijk lager scoort dan de andere fondsen in de vergelijking. Als we ons vergelijken met het kostenniveau van premiepensioeninstellingen die vergelijkbare pensioenregelingen als Flexsecurity uitvoeren, dan zien we dat de kosten van deze uitvoerders met zo'n € 40 per jaar aanzienlijk onder ons kostenniveau per actieve deelnemer liggen. De pensioenbeheerkosten per deelnemer van het veel grotere Bpf StiPP liggen ongeveer tussen die van premiepensioeninstellingen en Flexsecurity in.

Flexsecurity is gezien de karakteristieken van het fonds (grote aantallen deelnemers met relatief kleine pensioenen in relatief eenvoudige pensioenregelingen) anders dan veel andere fondsen. Directe vergelijking met andere fondsen is derhalve – net als bij de vermogensbeheerkosten – lastig. We onderschrijven de wens om door middel van 'benchmarking' de prestaties ten aanzien van de uitvoeringskosten te kunnen vergelijken, maar constateren dat er te weinig relevant vergelijkingsmateriaal in de markt beschikbaar is om een zinnige analyse uit te voeren. We hebben het voornemen om in samenwerking met andere fondsen die min of meer vergelijkbare regelingen uitvoeren, zoals Bpf StiPP, te komen tot een meer gerichte vergelijking die meer inzicht geeft in onze prestaties. Op langere termijn zal, met de overgang naar premieregelingen in het kader van de Wet toekomst pensioenen, meer eenduidigheid gaan ontstaan in de pensioenmarkt en kunnen diepgaandere analyses worden gemaakt.

Oordeel van het bestuur over ontwikkeling van de uitvoeringskosten

Een essentieel onderdeel van de visie van Flexsecurity is dat we alle inspanningen kostenbewust en op basis van een zorgvuldige afweging uitvoeren. Kostenbeheersing vormt een belangrijk uitgangspunt van de strategie van het fonds.

Bij de kosten die betrekking hebben op het pensioenbeheer kiezen we er bewust voor om op korte termijn (extra) kosten te maken als we daarmee op de langere termijn hogere kosten kunnen vermijden. Deze kosten hebben vooral betrekking op de kleine pensioenen van gewezen deelnemers. Investerings in efficiëntere processen voor de uitvoering van automatische waardeoverdrachten en de digitalisering van de deelnemerscommunicatie dragen bij aan een efficiëntere uitvoering. De kosten die we maken voor de optimalisering van onze administratie en innovatie in de werkprocessen zijn noodzakelijk om onze pensioenbeheerkosten op de lange termijn beheersbaar te houden. De uitvoering van automatische waardeoverdrachten draagt bij aan het beheersen van de kosten voor gewezen deelnemers, maar gezien de verwachte stijging van de aantallen deelnemers zal dit de komende jaren een uitdaging blijven.

In 2022 zijn de kosten van pensioenbeheer gestegen. Die stijging is direct te herleiden tot de stijging van het aantal deelnemers. Daarnaast zien we een lichte stijging van de kosten als gevolg is van de inzet van de sleutelfunctionarissen en een groter beroep op de inzet van externe adviseurs. Deze kosten beschouwen we als onvermijdelijk, aangezien deze kosten voortvloeien uit wettelijke verplichtingen. Desondanks spreken we – net als vorig jaar – onze zorgen uit over de jaarlijkse stijgende kosten die samenhangen met de governance van het fonds, aangezien deze steeds zwaarder drukken op de te heffen premies.

We beschouwen de ontwikkeling van de kosten van pensioenbeheer als verantwoord. De kostenstijging in 2022 is volledig verklaarbaar en de kosten per deelnemer zijn licht gedaald. De kosten voor de administratieve uitvoering en communicatie zijn aanzienlijk, maar worden doorlopend kritisch gemonitord. Bij iedere aanpassing van werkprocessen wordt een kosten-/batenanalyse gemaakt en het werkelijke verloop van de kosten wordt zorgvuldig bewaakt.

Ondanks deze ontwikkelingen liggen de procentuele uitvoeringskosten ten opzichte van de geheven premie nog altijd hoger dan wenselijk. Gelet op de toenemende druk op de governance en het arbeidsintensieve karakter van de pensioenadministratie ziet het bestuur echter geen mogelijkheden om op korte termijn tot een verlaging van deze procentuele kosten te komen. De verwachte ontwikkelingen in de komende jaren (verhoging van premies versus meer deelnemers met korte deelnameduur) moeten gaan uitwijzen of we de gewenste kostenverlaging ten opzichte van de premie kunnen realiseren. In 2023 zullen de kosten van pensioenbeheer toenemen als gevolg van de verwachte afschaffing van de wachttermijn voor het Basispensioen. Deze ontwikkeling zal ertoe leiden dat de kosten per deelnemer dalen, maar dat de procentuele kosten ten opzichte van de geheven premie juist stijgen als gevolg van de toename van het aantal deelnemers met een beperkte premie-inleg.

Ten aanzien van de kosten voor vermogensbeheer constateren we dat de totale kosten die ten laste van de pensioenkapitalen van de deelnemers worden gebracht, in 2022 met 0,43% vrijwel gelijk gebleven zijn aan de kosten in 2021 (0,44%), ondanks een daling van het belegd vermogen. Ons langjarige streven is om de totale kosten voor vermogensbeheer onder de 0,50% te houden. Dat streven hebben we in 2022 ruimschoots gerealiseerd. Een verdere verlaging vanaf het huidige niveau zal echter minder eenvoudig zijn. Er is een groei van de portefeuille nodig om de benodigde schaalvoordelen te realiseren die leiden tot relatief lagere kosten.

Binnen de beleggingsportefeuille is sprake van relatief hoge beheerkosten voor enkele categorieën zoals onderhandse leningen en niet-genoteerd vastgoed. We beoordelen jaarlijks in hoeverre deze hogere beheerkosten gerechtvaardigd worden door de bijdrage aan het rendement en het risico die door deze categorieën geleverd wordt. Onze conclusie is dat ook in 2022 aan dit criterium is voldaan. Tegelijkertijd waken we voor opnemings van andere categorieën met hoge kosten en/of prestatiegerelateerde vergoedingen. Het kostenniveau zal ook de komende jaren een belangrijke afweging blijven vormen bij besluitvorming omtrent de inrichting van de beleggingsportefeuille.

Ongeacht de stabilisatie van de vermogensbeheerkosten op een lager niveau dan in het verleden, constateren we dat het relatieve niveau van de kosten nog altijd hoog is ten opzichte van andere pensioenfondsen van vergelijkbare omvang. We wijzen erop dat dit verschil mede wordt veroorzaakt door de kosten die gemaakt worden voor de complexe administratieve processen tussen de fiduciaire vermogensbeheerder en de administratieve uitvoerder. De afstemming van de participatiewaarden per leeftijdsgroep vergt extra handelingen die bij een 'traditioneel' pensioenfonds niet aan de orde zijn. Dit maakt een goede vergelijking met de kosten van andere

pensioenfondsen lastig. In 2023 zullen we nieuwe onderhandelingen voeren met onze fiduciaire vermogensbeheerder en custodian om de vergoedingen op een marktconform niveau te brengen. Dit kan bijdragen aan een verdere beheersing van de kosten van het vermogensbeheer.

In de Aanbevelingen van de Pensioenfederatie wordt gevraagd om inzichtelijk te maken wat de relatie tussen de kosten van vermogensbeheer en het gerealiseerde rendement op de langere termijn is. Uit benchmarkvergelijkingen in voorgaande jaren is gebleken dat de rendementen en kosten per beleggingscategorie van Flexsecurity vergelijkbaar zijn met die van andere pensioenfondsen. De wezenlijke verschillen worden veroorzaakt door de bij Flexsecurity lagere afdekking van renterisico en de hogere kosten voor de administratieve processen. Deze beide factoren zijn inherent aan het beleggingsbeleid van het fonds en de kenmerken van de regeling. Op grond van de vergelijking van rendementen en kosten per beleggingscategorie stemmen de prestaties van Flexsecurity overeen met die van vergelijkbare fondsen. We zijn dan ook van mening dat de verhouding tussen de kosten en gerealiseerde rendementen acceptabel is en dat de gemaakte kosten weloverwogen zijn. We streven als pensioenfonds doorlopend naar een verdere verlaging van onze vermogensbeheerkosten, maar blijven altijd de afweging maken tussen de verwachte rendementen en de daarmee gemoeide kosten.

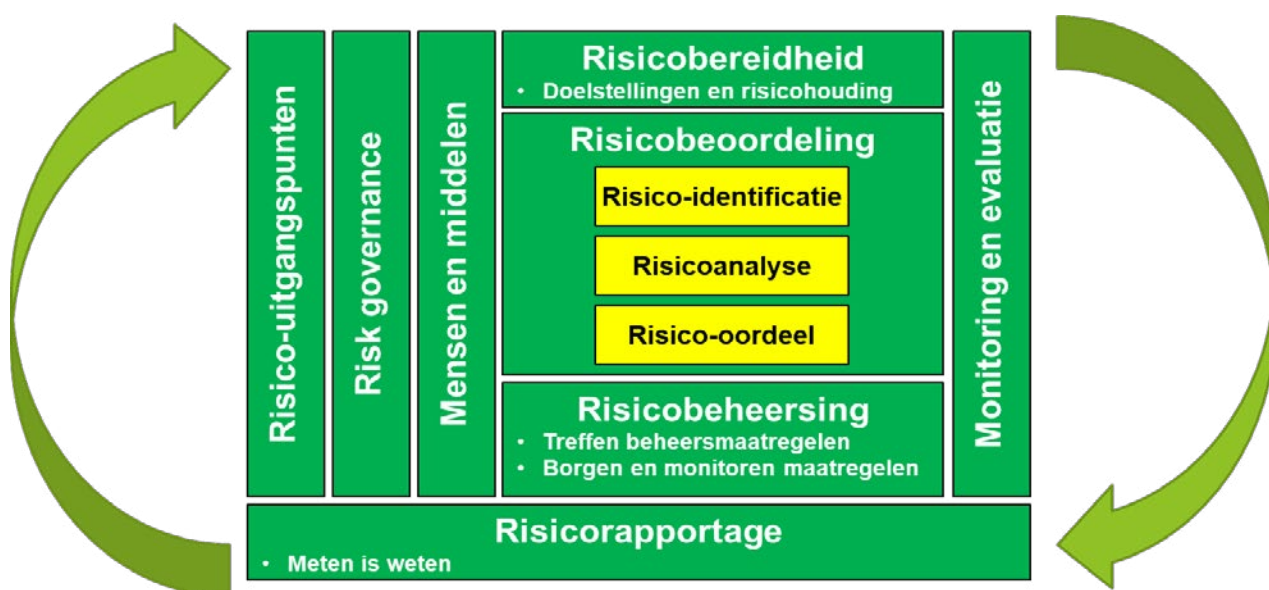
Risicobeheersing

Het beheersen van risico's vraagt veel aandacht van pensioenfondsen. Welke risico's worden er bewust of onbewust gelopen, welke maatregelen kun je nemen om risico's te beheersen en hoe stel je vast of je de risico's effectief beheerst? Risicomanagement komt terug op alle beleidsterreinen en beïnvloedt de besluitvorming aan de bestuurstafel steeds nadrukkelijker. Risicobeheersing is echter geen absolute wetenschap. Hoeveel rekensommen en modellen we ook inzetten om risico's beter inzichtelijk en meetbaar te maken, het blijft altijd de opdracht om kritisch te blijven en niet achterover te leunen omdat alle wijzertjes op groen staan. Ons doel is om, op basis van de beschikbare kennis en inzichten, onze risicobeheersing zodanig vorm te geven dat de realisatie van de doelstellingen van het fonds zo min mogelijk bedreigd wordt.

Na de vaststelling en implementatie van een nieuw beleid op het gebied van risicomanagement en een nieuw risicodashboard hebben we in 2022 onze energie gestopt in een verbetering van de uitvoering ervan. Ook heeft onze sleutelfunctiehouder interne audit een onderzoek uitgevoerd naar onze systematiek van risicobeheersing. In dit hoofdstuk gaan we in op de hoofdlijnen van onze risicobeheersing en de ontwikkelingen die zich in 2022 ten aanzien van risicomanagement hebben voorgedaan.

Uitgangspunten van integraal risicomanagement

De kern van ons integrale risicomanagement wordt gevormd door het risicomanagementproces. Dit proces wordt ondersteund door meerdere bouwstenen die tezamen het raamwerk van het risicomanagement vormen. Dit ziet er als volgt uit:

Dit raamwerk is gebaseerd op de ISO-norm voor risicomanagement aan de hand van een cyclus die ingebed is in de organisatie van en besluitvorming binnen Flexsecurity. Deze cyclus begint met het bepalen van de risico-uitgangspunten en de risk governance en eindigt met het monitoren en evalueren van de effectiviteit van het risicoraamwerk.

Voor de concretisering van het risicomanagement hebben we zeven risico-uitgangspunten vastgesteld. Deze vormen het fundament voor ons risicoraamwerk en zijn als volgt geformuleerd:

1. Om onze doelstellingen te bereiken is gestructureerd risicomanagement geïntegreerd in de besturing en uitvoering van Flexsecurity.
Dit betekent dat bij alles wat Flexsecurity doet het uitgangspunt is dat het actief managen van risico's bijdraagt aan het realiseren van het de doelstellingen van het fonds. Risicomanagement maakt integraal onderdeel uit van besturing, beleidsbepaling en uitvoering.
2. Risicomanagement is het beheersen van (on)gewenste en/of onbeloonde risico's, niet het vermijden van risico's.
En daarom stelt Flexsecurity vooraf doelen, zodat met behulp van de risicobeheersing de doeltreffendheid kan worden bepaald.
3. Bij risicomanagement geldt 'inspecting over expecting': als we niet naar risico's vragen of er niet naar zoeken, dan vinden en/of kennen we ze niet. En hebben we geen keuze met betrekking tot het managen ervan.
Dit betekent dat er alleen gestuurd kan worden als we onze risico's kennen en er wat te kiezen valt. Dit vereist een open houding en veel 'doorvragen'.
4. Ons risicomanagement is situationeel bepaald, heeft betrekking op het hele pensioenfonds, maar kent een focus.
Het risicomanagement van Flexsecurity is geen kopie, is van iedereen die bestuurlijk of uitvoerend bij het fonds betrokken is en richt zich ten eerste op de risico's met de grootst mogelijke impact op de doelstellingen van het fonds.
5. Ons risicomanagement is dynamisch; wendbaarheid is een must om te kunnen reageren op veranderingen van binnenuit en/of van buitenaf.
Het risicomanagement van het fonds is nooit 'af', daarom zijn er ook oneindige cycli ingebouwd; het past zich voortdurend aan de situatie aan om effectief te zijn. Het is een doorlopend proces van analyseren, oordelen, monitoren, evalueren en verbeteren. Flexsecurity leert ook van incidenten die zich hebben voorgedaan en risico's die zich hebben gemanifesteerd.
6. Ons risicomanagement is kritisch en doelgericht; het wordt uitgevoerd door hen die er direct belang bij en/of invloed op hebben – het bestuur van het fonds - waarbij het gevaar voor 'blindheid' onderkend is.
Dit betekent dat Flexsecurity alleen de risico's beoordeelt en beheerst die relevant zijn. Dit gebeurt in principe 'in de lijn', bij het bestuur. Risicomanagement is niet gedelegeerd aan een staffunctie. Het bestuur is echter ook zelfkritisch en kent zijn beperkingen; daarom wordt regelmatig door de sleutelfunctiehouders van het fonds of een buitenstaander een 'outside-in'-blik op verschillende aspecten van het risicomanagement geworpen.
7. Identificeren, beoordelen en beheersen van relevante risico's is belangrijker dan de risicorapportages.
Wij weten dat risicomanagement vaak subjectief is; bovendien zijn niet alle risico's 'grijpbaar' of eenvoudig meetbaar. Daarom is het praten over risico's en de (gewenste) beheersing ervan meestal belangrijker dan de exacte uitkomst van een risicometing.

Organisatie van het risicomanagement

Voor de organisatie van het risicomanagement hebben we een heldere verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden vastgesteld. Hierbij is, gebaseerd op het principe van het 'three lines of defence-model', een onderscheid gemaakt naar risico-eigenaren (de eerste lijn), risicocontroleurs (de tweede lijn) en interne auditors (de derde lijn). De eerste lijn wordt gevormd door het bestuur van Flexsecurity, in de tweede lijn acteert voornamelijk de sleutelfunctiehouder risicobeheer van het fonds en in de derde lijn is de sleutelfunctiehouder interne audit aan zet. Naast de sleutelfunctiehouder risicobeheer zijn in de tweede lijn ook de sleutelfunctiehouder actuariael en de compliance officer van het fonds actief. Verder zijn er ook een onafhankelijk accountant, een certificerend actuaire en een visitatiecommissie aanwezig. Deze kennen allen binnen hun eigen rollen specifieke en wettelijk vastgelegde taken. Zij maken geen deel uit van de organisatie van het risicomanagement van Flexsecurity. Wel vormen de door hen vastgestelde bevindingen input voor verbetering van het risicomanagement.

Het bestuur legt verantwoording over het risicomanagement af aan het verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag. Het verantwoordingsorgaan maakt zelf ook deel uit van de risk governance: aangezien bij Flexsecurity dit orgaan naast adviesrechten ook goedkeuringsrechten heeft – en het bestuur zodoende op bepaalde beleidsterreinen pas besluiten kan (laten) uitvoeren / implementeren als het verantwoordingsorgaan zijn instemming hieraan verleend heeft – is het verantwoordingsorgaan op die beleidsterreinen ook deel van de eerste lijn. Het bestuur heeft een zogenaamde RACI-indeling ten behoeve van het

risicomanagementproces vastgesteld. Hierin worden de verschillende rollen ten aanzien van het onderwerp verduidelijkt, waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen verantwoordelijkheid (Responsible), eindverantwoordelijkheid (Accountable), raadpleging (Consulted) en geïnformeerd (Informed) zijn.

Het onderwerp risicomanagement wordt elke bestuursvergadering geagendeerd, daarnaast worden separate vergaderingen georganiseerd om het risicomanagement van het fonds 'uit te diepen'. Alle geïdentificeerde risico's zijn toegewezen aan individuele bestuursleden, waarmee het risico-eigenaarschap wordt ingevuld. Periodiek rapporteren de bestuursleden over de aan hen toegewezen geïdentificeerde risico's. Ieder kwartaal worden de risico's en de beheersing ervan besproken aan de hand van het risicodashboard dat wordt opgesteld door de sleutelfunctiehouder risicobeheer. Bij belangrijke bestuursbesluiten wordt voorafgaand zowel een risicoparagraaf als een separate risico-opinie van de sleutelfunctiehouder beoordeeld. Met een afzonderlijke risicoparagraaf van het bestuur en een risico-opinie van de sleutelfunctiehouder wordt zichtbaar invulling gegeven aan de rollen van de eerste en tweede lijn.

Geïdentificeerde risico's

Flexsecurity heeft voor de indeling van de relevante risico's vijf hoofdcategorieën vastgesteld. De vijf hoofdcategorieën zijn de volgende:

- Financieel risico deelnemers;
- Financieel risico fonds;
- Strategisch risico;
- Governance- en compliancerisico;
- Uitvoeringsrisico.

Financieel risico deelnemers	Financieel risico fonds	Strategisch risico	Governance- en compliance- risico	Uitvoerings- risico
Beleggingsbeleidrisico	Verzekeringstechnisch risico	Omgevingsrisico	Governancerisico	Uitbestedingsrisico
Renterisico	Renterisico	Reputatierisico	Juridisch risico	IT-risico
Inflatierisico	Doorsneepremierisico	Communicatierisico	Integriteitsrisico	Operationeel risico
Marktrisico				
Valutarisico				
Kredietrisico				
ESG-risico (financieel)				

In totaal onderkennen we 19 risico's en 21 subrisico's. Daarnaast is er een set van 11 subrisico's die betrekking hebben op het integriteitsrisico, die nader zijn omschreven in de Systematische Integriteits Risico-Analyse (SIRA). Alle risico's en subrisico's zijn vastgelegd in zogenaamde 'risicokaarten'. Op deze risicokaarten zijn de definities van en een eventuele toelichting bij het (sub) risico opgenomen, is een inschatting van de kans en impact van het risico weergegeven, zijn de beheersmaatregelen en mogelijke aanvullende beheersmaatregelen omschreven en is vastgelegd in welke beleidsdocumenten het omschreven (sub)risico een rol speelt.

Ieder bestuurslid is op basis van de binnen het bestuur afgesproken verdeling van aandachtsgebieden primair verantwoordelijk voor de beheersing van de daarbij behorende risico's. Het betreffende bestuurslid bereidt de periodieke bespreking van de risico's in de bestuursvergadering voor. Het bestuur analyseert en beoordeelt de risicokaarten op alle aspecten, waarbij het verantwoordelijke bestuurslid een voorstel doet voor eventuele aanpassing. De sleutelfunctiehouder risicobeheerder ondersteunt dit proces.

Risicobereidheid

De risicobereidheid geeft aan in welke mate we bereid zijn om op geaggregeerd niveau risico's te accepteren bij het nastreven van de strategische doelstellingen. De risicobereidheid bepaalt daarmee de grenzen waarbinnen we onze strategie kunnen uitvoeren. We stellen per risico vast welke mate van onzekerheid we als gewenst of acceptabel beschouwen en welke risico's we bewust opzoeken of aanvaarden. Mede op basis van onze missie, visie en strategie hebben we onze risicobereidheid 'ingekleurd'. Deze risicobereidheid is op basis van een schaalverdeling van vier niveaus van 'laag' tot 'zeer hoog', als volgt vastgesteld:

Hoofdcategorie	Risicobereidheid				Omschrijving
	L	M	H	ZH	
Financieel risico deelnemers		●			Voor het realiseren van beleggingsrendement is het nemen van financiële risico's noodzakelijk. We zijn bereid om gematigde financiële risico's ten behoeve van deelnemers te nemen, waarbij deze risico's voor jongere deelnemers groter zijn dan voor oudere deelnemers.
Financieel risico fonds	●				Onze strategie is erop gericht de continuïteit van de pensioen-uitvoering te waarborgen door een gezonde financiële balans. In dit kader hanteren we een lage risicobereidheid en moet de verschuldigde pensioenpremie kostendekkend zijn.
Strategisch risico		●			We hebben een gematigde risicobereidheid voor strategisch risico. Onze strategie is om wendbaar te zijn om in te kunnen spelen op veranderingen in de omgeving. We accepteren tot zekere hoogte (reputatie)risico's die hiermee gepaard gaan.
Governance- en compliancerisico	●				Onze communicatie is helder, transparant en relevant. We houden ons wet- en regelgeving, maar treden bewust in overleg met de toezichthouders over verplichtingen die onuitvoerbaar zijn of waarvan de kosten onevenredig hoog zijn. De risicobereidheid is laag, zeker ten aanzien van integriteitsrisico's.
Uitvoeringsrisico		●			Onze administratieve processen zijn eenvoudig van opzet en worden zoveel mogelijk geautomatiseerd uitgevoerd. Hiermee proberen we kosten te beheersen. We hebben voor het uitvoeringsrisico een gematigde risicobereidheid: het volledig mitigeren van alle uitbestedings-, IT-, datakwaliteit- en operationele risico's is (te) kostbaar en draagt niet bij aan de doelstellingen van het fonds.

Op het niveau van de hoofdcategorieën hebben we geen hoge of zeer hoge risicobereidheid. Wel hebben we een hogere risicobereidheid ten aanzien van bepaalde onderliggende (sub)risico's die we bewust zoeken of accepteren, zoals het marktrisico en het valutarisico in de financiële risico's voor deelnemers.

Systematiek van risicobeoordeling

De eerste stap in de systematiek betreft een inschatting van de kans dat een omschreven risico zich voordoet. Hiervoor hanteren we een indeling die gebaseerd is op de periode waarbinnen het risico zich redelijkerwijs zou kunnen voordoen. Deze kansen worden op een vijfpuntschaal gerangschikt van 'zeer onwaarschijnlijk' voor een risico dat zich naar verwachting de komende drie jaar niet zal voordoen tot 'zeer waarschijnlijk' voor een risico dat vrijwel zeker in het komende jaar zal optreden.

Na de bepaling van de kans wordt de mogelijke impact van het risico vastgesteld. Met deze inschatting wordt getracht de (financiële) consequenties van het risico tot uitdrukking te brengen, waarbij wederom een verdeling in vijf klassen wordt aangehouden. Deze indeling varieert van 'minimaal' tot 'maximaal'. Een minimale score geeft aan dat de gevolgen voor het fonds verwaarloosbaar zijn, een maximale score betekent dat de impact van het risico zodanig kan zijn dat de activiteiten van het fonds niet kunnen worden voortgezet.

De combinatie van de geschatte kans en impact leidt tot het oordeel van het geanalyseerde risico, zijnde het risicoprofiel. Dit geldt zowel voor het zogeheten bruto- als het netto-risico. Het bruto-risico is de inschatting van het risicoprofiel zonder daarbij aanwezige beheersmaatregelen in ogenschouw te nemen. Het netto-risico is het risico waarbij de huidige aanwezige beheersmaatregelen wel meegenomen worden in de beoordeling. Voor de bepaling van het risicoprofiel hanteren we vier verschillende kwalificaties:

Score	Netto-risico (Risicoprofiel)	Omschrijving
1-3	Laag	Het risico vergt normale bestuurlijke aandacht
4-5	Medium	Het risico is acceptabel, maar bewaking is vereist
6-10	Hoog	Het risico is zorgwekkend, verdere beheersing is vereist, tenzij de risicobereidheid 'hoog' of 'zeer hoog' is
>10	Zeer hoog	Het risico is onacceptabel, er is directe beheersing nodig, tenzij de risicobereidheid ook 'zeer hoog' is

Bij de beoordeling van het risico zetten we het risicoprofiel af tegen de risicobereidheid die we bepaald hebben voor de betreffende hoofdcategorie. Als de risicobereidheid hoger dan of gelijk is aan het risicoprofiel, dan wordt het geïdentificeerde risico adequaat beheerst. Is dat niet het geval, dan ondernemen we in principe actie. Bij alle risico's waarvan het netto-risicoprofiel is vastgesteld als 'hoog' of 'zeer hoog' zijn per definitie aandacht van het bestuur en verdere beheersing van het risico vereist.

Risicodashboard

Om de risicobeheersing tastbaar en 'top of mind' te houden stelt de sleutelfunctiehouder risicobeheer na afloop van ieder kwartaal een risicodashboard op, dat vervolgens in de bestuursvergadering wordt besproken. Het risicodashboard biedt op overzichtelijke wijze inzicht in de inschatting van kans en impact van de (sub)risico's, de mogelijke veranderingen die zich hierin hebben voorgedaan en de vooruitzichten voor de komende periode. Ook rapporteert de sleutelfunctiehouder over de risicobeheersing van de uitbestedingspartijen van het fonds. Bij het opstellen van het risicodashboard maakt de sleutelfunctiehouder gebruik van rapportages van uitbestedingspartijen, input van bestuursleden en eigen observaties. De risicobeoordelingen worden toegelicht en vormen voor het bestuur onderwerp van discussie.

We geven onze 'toprisico's' permanente aandacht

Risico's waarbij het risico-oordeel is dat er een ongewenst verschil is tussen het risicoprofiel en de risicobereidheid en risico's waarbij de kans groot wordt geacht dat er op korte termijn een dergelijk ongewenst verschil kan ontstaan, merken we aan als toprisico's. In feite worden deze risico's niet adequaat beheerst of is er een gerede kans dat op korte termijn de beheersing minder zal zijn. Daarnaast kunnen we ook om andere redenen bepaalde risico's aanmerken als toprisico's. Bijvoorbeeld omdat het om belangrijke (strategische) risico's gaat.

De beheersing van toprisico's is voor ons van groot belang. We monitoren toprisico's daarom actiever dan de andere geïdentificeerde risico's: ze krijgen feitelijk permanente aandacht. Onderstaand lichten we onze toprisico's per eind 2022 toe.

Prijsvolatiliteitsrisico en valutarisico (Financieel risico deelnemers)

Het prijsvolatiliteitsrisico heeft betrekking op mogelijke veranderingen in de waarde van het pensioenkapitaal van de individuele deelnemer als gevolg van wijzigingen in marktprijzen van beleggingen. Het valutarisico is het risico dat de waarde van het pensioenkapitaal van de deelnemer daalt als gevolg van een appreciatie of depreciatie van vreemde valuta ten opzichte van de euro.

Het prijsvolatiliteitsrisico is inherent aan beleggingen met een volatiele waarde, zoals aandelen. Zeker voor jongere deelnemers nemen we dit risico binnen de lifecycle van Flexsecurity bewust, met als doel om op de lange termijn een hoger rendement te realiseren. De reden dat dit risico als toprisico scoort, is dat de risicobereidheid voor de hoofdcategorie is vastgesteld op 'gematigd', terwijl het netto-profiel van dit risico als gevolg van bewust beleid als 'hoog' kwalificeert. Ten aanzien van dit specifieke risico zijn we van mening dat het netto-profiel gewenst en acceptabel is. Er zijn voldoende beheersingsmaatregelen getroffen om het risico te mitigeren.

Het valutarisico is aan de orde bij de beleggingen die een notering in andere valuta dan de euro hebben. Ook dat is met name bij aandelenbeleggingen, en dus vooral bij jongere deelnemers, aan de orde. We voeren bewust een beleid om dit risico niet af te dekken, waardoor het netto-profiel als 'hoog' scoort. Afdekken van het valutarisico brengt, afhankelijk van marktomstandigheden, kosten met zich mee en voegt op de lange termijn geen waarde toe. We hebben er daarom bewust voor gekozen om dit risico niet af te dekken. De volatiliteit die als gevolg hiervan kan optreden in de waardeontwikkeling van de pensioenkapitalen van jongere deelnemers is in de ALM-studie onderzocht en beschouwen we als aanvaardbaar. Daarom nemen we geen aanvullende maatregelen om dit risico te beheersen.

Inflatierisico (Financieel risico deelnemers)

Als gevolg van de ontwikkelingen in de financiële markten heeft het inflatierisico zich in 2022 gemanifesteerd. Door de inflatie loopt de koopkracht van burgers sterk terug. Anders dan veel andere pensioenfondsen hebben wij geen expliciete doelstelling om inflatie te compenseren. De lifecycle die we hanteren is primair gericht op de opbouw en het behoud van een nominale uitkering, daarnaast hebben we geen ingegane pensioenuitkeringen. Toch zien we dat de hoge inflatie op de lange termijn een bedreiging vormt voor de op te bouwen pensioenen, het risico is daardoor momenteel hoger dan onze risicobereidheid. In het beleggingsbeleid zetten we verschillende instrumenten in waarmee we proberen om de inflatie te compenseren. Gezien de beperkte mogelijkheden die we hebben om dit risico te beheersen, accepteren we dit risico tijdelijk.

Verzekeringstechnisch risico op arbeidsongeschiktheid (Financieel risico fonds)

Dit betreft het risico dat de voorziening voor arbeidsongeschiktheid niet toereikend is, met als gevolg een financieel nadeel voor het fonds. We hanteren op dit onderdeel een lage risicobereidheid, maar het netto-profiel van dit risico kwalificeren we eind 2022 nog altijd als 'zeer hoog'. Ondanks het nemen van diverse beheersmaatregelen is de inschatting van het risico in 2022 ongewijzigd gebleven. Wel hebben we de negatieve resultaten in 2022 kleiner zien worden ten opzichte van de voorgaande jaren. De instroom van nieuwe arbeidsongeschikten daalde en het aantal revalideringen nam toe. Dat kan aanleiding zijn om de inschatting van dit risico in 2023 te verlagen, maar daarmee zal het risico nog altijd hoger liggen dan onze risicobereidheid.

Renterisico voor risicoverzekeringen (Financieel risico fonds)

De doelstelling van de AO-beleggingsportefeuille is om de rentegevoeligheid van de verplichtingen voor arbeidsongeschiktheid volledig te compenseren. In 2022 is gebleken dat, mede als gevolg van de inzet van hypotheek en bedrijfsobligaties in deze portefeuille, deze doelstelling in tijden van grote rentestijgingen niet gerealiseerd werd. Dit wordt veroorzaakt doordat in tijden van financiële stress de waardeontwikkeling van deze beleggingen afwijkt van het verloop van de swaprente waarmee deze verplichtingen worden berekend. Naar aanleiding van deze ontwikkelingen hebben we in de ALM-studie onderzocht hoe we de beleggingsportefeuille zouden moeten aanpassen om dit risico te verlagen. De allocatie naar hypotheek is in het nieuwe strategische beleggingsbeleid verlaagd ten gunste van staatsobligaties. We verwachten dit risico hiermee binnen de risicobereidheid te kunnen brengen.

Doorsneepremierisico (Financieel risico fonds)

Het doorsneepremierisico is het risico dat de geheven pensioenpremie niet toereikend is voor de verplichtingen en uitvoeringskosten van het fonds. We beoordelen het netto-profiel van dit risico eind 2022 als 'gematigd', terwijl de risicobereidheid laag is. We hebben dit risico kunnen verlagen doordat gebleken is dat de kosten van arbeidsongeschiktheid in het Pluspensioen toereikend waren ingeschat. Daarnaast leidden een wijziging van de premieberekening en een aanzienlijke verhoging van de premie in het Basispensioen per 1 januari 2023 tot een verlaging van dit risico. De redenen waarom dit risico nog altijd hoger scoort dan onze risicobereidheid, zijn de afhankelijkheid van de ontwikkeling van de gemiddelde leeftijd van de deelnemers in het Pluspensioen en de gevolgen van de toetreding van veel nieuwe deelnemers met korte dienstverbanden als gevolg van de komende afschaffing van de wachttermijn en de verlaging van de toetredingsleeftijd. In de loop van 2023 zal moeten blijken welke effecten deze ontwikkelingen hebben op het doorsneepremierisico en welke maatregelen nodig zijn om dit risico verder te beheersen.

Risico van veranderende wet- en regelgeving (Strategisch risico)

Dit risico komt voort uit veranderende wet- en regelgeving die zodanig effect heeft dat deze de pensioenuitvoering van het fonds bestuurlijk en/of kostentechnisch onder druk zet. Het netto-profiel wordt als 'hoog' ingeschat, terwijl onze risicobereidheid op 'gematigd' is vastgesteld.

In 2022 is gebleken dat de Wet toekomst pensioenen op een aantal punten uitdagingen voor Flexsecurity gaat geven. Op korte termijn betreft dit de afschaffing van de wachttermijn en de verlaging van de toetredingsleeftijd, die zullen leiden tot een grote instroom van deelnemers met kortdurende dienstverbanden en beperkte pensioenopbouw. Op de langere termijn zijn er zorgen over de uitwerking van de regels voor het nabestaandenpensioen, die slecht aansluiten bij de praktijk van korte dienstverbanden en naar verwachting tot grote kostentechnische consequenties kunnen leiden. Tot slot is er onduidelijkheid over de vraag of en hoe de opgebouwde pensioenkapitalen overgezet zouden moeten worden naar het nieuwe stelsel. Ondanks een gevoerde lobby op de genoemde onderdelen zijn de voorgenomen regels gedurende het wetgevingsproces niet aangepast. Nu duidelijk is dat de regels niet zullen veranderen, is onze opdracht om de (financiële) gevolgen ervan zoveel als mogelijk te beperken.

Effectiviteit van de risicobeheersing

In vergelijking met de situatie van eind 2021 is een aantal toprisico's uit het lijstje verdwenen. Dat kan zijn doordat de beheersing ervan beter is geworden, maar dat kan ook het gevolg zijn van ontwikkelingen die buiten de directe invloedssfeer van het bestuur liggen. Zo is het strategische risico van hoge uitvoeringskosten in verhouding tot de premie in 2022 weer binnen de risicobereidheid gekomen als gevolg van de aanzienlijke verhoging van de premie in het Basispensioen in per 1 januari 2023. De relatieve uitvoeringskosten zullen hierdoor dalen naar een percentage onder de grens van 6% die we hiervoor nastreven. Ook het bestuursrisico uit de categorie governance- en compliancierisico is weer binnen de risicobereidheid gebracht door de aanstelling van een nieuw bestuurslid als opvolger van Marion Verheul. Gezien de kleine omvang van het bestuur en het verantwoordingsorgaan blijft dit risico echter aanwezig.

Het risico op een inflexibel systeem uit de categorie uitvoeringsrisico is in 2022 eveneens weer binnen de risicobereidheid van het fonds gebracht. Als gevolg van de keuze die uitvoeringsorganisatie AZL uiteindelijk heeft gemaakt voor de overgang naar een nieuw

administratiesysteem was de inschatting per eind 2022 dat dit risico weer binnen onze risicobereidheid viel. Ook ten aanzien van het datakwaliteitsrisico uit de categorie uitvoeringsrisico zijn in 2022 stappen gezet die hebben geleid tot een lagere inschatting van het netto-risico. Zo hebben we een beleid voor datakwaliteit vastgesteld en hebben we in samenwerking met AZL eerste controles uitgevoerd op de juistheid en volledigheid van de gegevens in onze administratie. De resultaten hiervan geven ons voldoende vertrouwen om dit risico lager in te schatten.

Beheersing van overige risico's

Ook de netto-profielen van onze andere (sub)risico's vallen binnen de vastgestelde risicobereidheid. Dat wil niet zeggen dat we geen aandacht besteden aan de beheersing van deze risico's. Onderstaand vatten we per hoofdcategorie samen welke risico's we onderkennen en welke maatregelen we nemen om deze te beheersen.

Financiële risico's voor deelnemers

Dit betreft de beleggingsrisico's die onze deelnemers lopen als gevolg van het gevoerde beleggingsbeleid. Binnen dit beleggingsbeleid hebben we per leeftijdsgroep bepaald welke risico's we bewust zoeken of juist vermijden. Onderstaand noemen we een aantal beheersmaatregelen die we hebben genomen om de gewenste risico's te kunnen nemen en de ongewenste risico's te kunnen vermijden:

- We stellen de risico's binnen het beleggingsbeleid periodiek vast door het uitvoeren van een ALM-studie, waarin de pensioenresultaten van representatieve maatmensen als uitgangspunten worden genomen. In 2022 hebben we een nieuwe ALM-studie uitgevoerd;
- Op basis van de uitkomsten van de ALM-studie stellen we een strategisch beleggingsbeleid voor de langere termijn (drie jaar) vast, waarin de risicohouding van onze deelnemers als uitgangspunt geldt. Begin 2023 hebben we een nieuw strategisch beleggingsbeleid vastgesteld en geïmplementeerd;
- We leggen onze beleggingsmandaten vast in jaarlijks vast te stellen richtlijnen voor de fiduciaire vermogensbeheerder, met daarin opgenomen eisen ten aanzien van de kredietwaardigheid waar de beleggingen aan moeten voldoen;
- Per deelportefeuille waarin de verschillende categorieën beleggingen worden beheerd hebben we, gelet op de verschillende doelstellingen, verschillende normen en bandbreedtes vastgesteld waarmee concentratierisico's worden beheerst;
- Voor de verschillende leeftijdsgroepen hebben we 'risicobudgetten' vastgesteld die aangeven welke mate van risico ten opzichte van de kapitaalwaarde maximaal mag worden genomen;
- Ook hebben we restricties opgenomen ten aanzien van de hoeveelheid renterisico die we per leeftijdsgroep verantwoord achten;
- Maandelijks wordt de berekening van de waarden van de participaties in de beleggingsdepots en de performance van de vermogensbeheerder uitgevoerd door een onafhankelijke partij, zodat de kans op het berekenen en publiceren van de verkeerde participatiewaarden gemitigeerd is;
- Maandelijks rapporteert de vermogensbeheerder door middel van beleggingsrapportages over de samenstelling van de beleggingsportefeuilles, de beleggingsrendementen en de risico's die er gemoeid zijn met het beleggen van het vermogen. Deze rapportages worden uitgebreid binnen het bestuur besproken;
- Door middel van een aangescherpt MVB-beleid worden ESG-risico's zoals daling van beleggingswaarden als gevolg van klimaatverandering en energietransitie beheerst.

Financiële risico's voor het fonds

De belangrijkste financiële risico's voor het fonds kwalificeren als toprisico's en zijn als zodanig hierboven al beschreven. Er is ook een verzekeringstechnisch risico op de verzekeringsdekking voor overlijden. Door de volledige herverzekering van dit risico beschouwen we dit als acceptabel.

Strategisch risico

Naast de toprisico's uit deze categorie zijn hierin met name risico's te vinden die betrekking hebben op de omgeving waarin het fonds opereert, zoals het beëindigen van de uitvoeringsovereenkomst en het eindigen van de verplichtstelling. De beïnvloeding

van deze risico's is vaak lastig en beperkt zich veelal tot het voeren van lobby-activiteiten en aansluiting bij relevante ontwikkelingen. Ook reputatierisico's die samenhangen met bijvoorbeeld het gevoerde MVB-beleid en risico's op het gebied van een ontoereikende communicatie vallen onder deze categorie. We zien de doorlopende verbetering van de communicatie met de deelnemers als een strategisch speerpunt en beoordelen doorlopend het gevoerde beleid op mogelijke negatieve gevolgen voor onze reputatie.

Governance- en compliancerisico

We geven aandacht aan de evenwichtige belangenafweging door een expliciete onderbouwing van de relevante afwegingen in bestuursdocumenten en besluiten van het bestuur. Door de inzet van een actieve compliance officer is gekozen voor nadrukkelijker aandacht voor integriteitsrisico's en overige aspecten van compliance binnen het fonds.

Binnen deze categorie vallen ook de integriteitsrisico's die binnen het bereik van de SIRA vallen, waaronder het frauderisico. De procedures en de bestuurlijke inrichting van het fonds hebben als doel om deze risico's te minimaliseren. Zo worden compliancemeldingen maandelijks binnen het bestuur besproken, worden alle betalingen van het fonds door twee bestuursleden gefiatteerd en uitgevoerd door de uitvoeringsorganisatie. Bestuursleden hebben geen bevoegdheden om rechtsreeks wijzigingen aan te brengen in de administratie of om opdrachten aan uitvoeringsorganisaties te verstrekken. Dit is geborgd door middel van afspraken met de betreffende partijen.

Uitvoeringsrisico

De uitvoeringsrisico's van Flexsecurity zijn nauw verbonden met de partijen aan wie Flexsecurity werkzaamheden heeft uitbesteed. De inspanningen van het bestuur en de uitbestedingspartijen zijn erop gericht om deze risico's zoveel als mogelijk te beperken, maar gezien de enorme hoeveelheden deelnemers en transacties zijn operationele misslagen helaas niet te voorkomen. In 2022 hebben we bij de toezichthouder melding moeten maken van het feit dat er in 2021 sprake is geweest van te late verzending van start- en stopbrieven aan deelnemers. We hebben deze verzending alsnog uitgevoerd en hebben maatregelen getroffen om herhaling te voorkomen. Verder is er in het verslagjaar geen sprake geweest van incidenten die bij de toezichthouder gemeld moesten worden. Wel waren er enkele afwijkingen van vastgelegde procedures bij de uitvoeringsorganisatie, die in de meeste gevallen voortkomen uit menselijke handelingen.

In deze categorie vragen de verschillende IT-risico's de meeste aandacht. De ontwikkelingen gaan bijzonder snel en vragen doorlopende bijstelling van normen en procedures. Om hier voldoende aandacht aan te kunnen geven hebben we de diensten van een externe adviseur ingeroepen. We hebben in 2022 ons IT-beleid herijkt en hebben met de uitbestedingspartijen maatregelen afgesproken om de dienstverlening op IT-gebied op het vereiste peil te brengen en te houden.

Interne audit risicomanagement

De sleutelfunctiehouder interne audit heeft in de zomer van 2022 een audit uitgevoerd naar de werking van het risicomanagement. Het doel van de audit was om vast te stellen dat het in 2021 herijkte integrale risicomanagement voldoende sturing en inzicht geeft in het beheersen van risico's en hierdoor het behalen van de strategische doelstellingen effectief ondersteunt. Het oordeel op basis van de audit is dat het integraal risicomanagementbeleid robuust is ingericht en onder meer:

- in lijn is met missie en doelstellingen van het fonds;
- met behulp van de interne en externe periodieke verantwoordingsrapportages er voldoende aandacht is voor het identificeren, monitoren en mitigeren van de risico's;
- dat er bij het bestuur voldoende aandacht is voor IRM en een goed inzicht bestaat in de stand van zaken bij het fonds en de uitbestedingsrelaties;
- dat risicomanagement zichtbaar en onafhankelijk gepositioneerd is.

Een overall oordeel luidt 'voldoende tot goed'. Risicomanagement is (echter) nooit af. Binnen de uitwerking van de vernieuwde cyclische aanpak is er ruimte voor verbetering. Om de beheersing te verbeteren zijn er door de auditor een aantal bevindingen

en aanbevelingen gedaan. Een belangrijke aanbeveling is dat er nadere kwantitatieve duiding gegeven zou moeten worden aan de impactklassen en de risicokaarten waarin de risico's beschreven worden, met name voor de financiële risico's voor deelnemers. Daarnaast beveelt de auditor aan om de werking van beheersmaatregelen duidelijker aan te tonen door te verwijzen naar concrete en actuele documentatie.

We hebben aangegeven deze en andere aanbevelingen naar aanleiding van deze audit op te zullen volgen. In 2023 zullen we, met inachtneming van de gedane aanbevelingen, de IRM-systematiek aanscherpen en verbeteren.

Eigen Risico Beoordeling

Flexsecurity heeft eind 2019 als één van de eerste pensioenfondsen in Nederland een Eigen Risico Beoordeling (ERB) uitgevoerd. In deze ERB zijn destijds op basis van het risicoprofiel van het fonds vier specifieke scenario's voor Flexsecurity geformuleerd. Deze scenario's hadden betrekking op strategische, financiële, economische en ESG-aspecten. De scenario's zijn gekwantificeerd en doorgerekend om de effecten ervan te kunnen vaststellen.

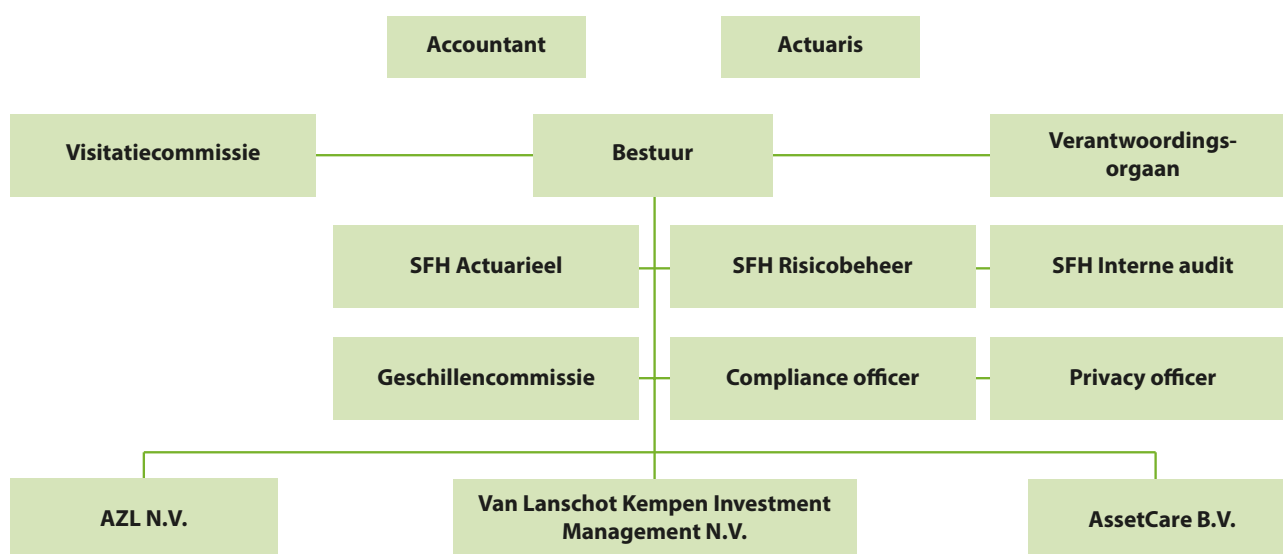
De regelgeving stelt als eis dat ten minste eens in de drie jaar pensioenfondsen een nieuwe ERB uitvoeren. We constateren dat de onderwerpen van de ERB uit 2019 nog steeds actueel zijn, maar dat er inmiddels wel anders tegen bepaalde risico's wordt aangekeken. Daarnaast vormt de Wet toekomst pensioenen een belangrijke 'gamechanger' die veel invloed zal hebben op de risico's en de inschattingen hiervan. In 2023 gaan we een nieuwe versie van de ERB uitvoeren die meer inzicht moet bieden in de veranderingen die de Wet toekomst pensioenen op risicogebied zal gaan veroorzaken.

Besturing van het fonds

In dit hoofdstuk gaan we in op de bestuurlijke inrichting van Flexsecurity, de relatie tussen het bestuur en het verantwoordingsorgaan en met de interne en externe toezichthouders¹⁾. Ook staan we stil bij het onderwerp compliance en leggen we verantwoording af over de naleving van de Code Pensioenfondsen.

Organogram

Onderstaand organogram geeft de bestuurlijke opzet van het fonds en de uitbestedingspartijen van het pensioenfonds weer.

Bestuur

Het bestuur vertegenwoordigt het pensioenfonds en draagt de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de pensioenregelingen en het daarbij behorende pensioen- en beleggingsbeleid. Om tot rechtsgeldige besluiten te komen moet een meerderheid van de bestuursleden haar stem uitbrengen, waarbij ten minste de helft van de uitgebrachte stemmen moet instemmen met het voorgestelde besluit. Voor bepaalde besluiten kan daarnaast voorafgaand advies of een latere goedkeuring van het verantwoordingsorgaan vereist zijn. Bestuursvergaderingen kunnen online plaatsvinden en ook buiten bestuursvergaderingen kunnen rechtsgeldige besluiten genomen worden.

Het bestuur van Flexsecurity is paritair samengesteld en bestaat uit twee deelnemersvertegenwoordigers en twee werkgeversvertegenwoordigers. Op 31 december 2022 was het bestuur als volgt samengesteld:

Bestuursleden namens werkgever

	<i>Functie</i>	<i>Datum toetreden</i>	<i>Datum aftreden</i>
Raimond Schikhof	Voorzitter	1 januari 2015	30 juni 2026
Marianne Hamerslag	Plv. voorzitter	1 juli 2019	30 juni 2025

¹⁾ Voor de personalia en nevenfuncties van de in dit hoofdstuk vermelde (mede)beleidsbepalers wordt verwezen naar het onderdeel 'Personalia' aan het eind van dit jaarverslag.

Bestuursleden namens deelnemers

	<i>Functie</i>	<i>Datum toetreden</i>	<i>Datum aftreden</i>
Edmund Hammen	Secretaris	1 augustus 2011	31 juli 2023
Suzanne van de Bor	Plv. secretaris	1 januari 2022	31 december 2026

Om te voorkomen dat alle bestuursleden gelijktijdig aftreden hanteren we een rooster van aftreden op basis van de in de tabellen vermelde data van aftreden. Herbenoeming is voor alle bestuursleden mogelijk tot een maximale zittingstermijn van twaalf jaren, conform de norm in de Code Pensioenfondsen. Na een bestuurslidmaatschap van zeven jaar heeft Marion Verheul per 31 maart 2022 afscheid genomen van Flexsecurity. Het bestuur is Marion zeer erkentelijk voor de inspanningen die zij, in eerste instantie als adviseur en later als bestuurslid, voor Flexsecurity geleverd heeft. Marion heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van ons beleggingsbeleid en het daarbij behorende risicomanagement.

Door het vertrek van Marion Verheul ontstond een vacature voor een bestuurslid namens de deelnemers, met als specialisatie beleggingen. In de eerste maanden van 2022 is het bestuur op zoek gegaan naar een geschikte opvolger voor Marion Verheul, met een voorkeur voor een jonge kandidaat, gezien het streven naar diversiteit binnen het bestuur. Dit traject heeft geresulteerd in de benoeming van Suzanne van de Bor als bestuurslid per 1 april 2022. Per 1 augustus 2023 zal Edmund Hammen zijn maximale termijn van 12 jaar als bestuurslid volmaken. Dat betekent dat hij zal aftreden en dat er een nieuwe vacature voor een bestuurslid namens de deelnemers ontstaat. Samen met de voordragende ondernemingsraad zullen we een selectieproces organiseren dat uiteindelijk moet leiden tot de benoeming van een geschikte opvolger van Edmund Hammen.

Het bestuur van Flexsecurity vergaderde in 2022 in totaal dertien keer. Een deel van deze vergaderingen vond vanwege de coronabeperkingen door middel van video-overleg plaats. Tussentijds heeft het bestuur meerdere malen overleg gevoerd over specifieke onderwerpen. Daarnaast hebben er vier overlegvergaderingen met het verantwoordingsorgaan plaatsgevonden. De jaarlijkse gezamenlijke strategiedag van bestuur en verantwoordingsorgaan vond eind oktober plaats. Het bestuur heeft ook in 2022 intensief contact onderhouden met de verschillende uitbestedingspartijen, waarbij regelmatig werkbezoeken werden afgelegd. We hebben in begin 2023 in eigen kring een zelfevaluatie uitgevoerd aan de hand van duo-gesprekken, waarbij het accent heeft gelegen op het persoonlijk functioneren, de ambities en de rollen binnen het bestuur. Het geschiktheids- en opleidingsplan is gedurende het verslagjaar geactualiseerd.

Verantwoordingsorgaan

Flexsecurity heeft een verantwoordingsorgaan waaraan het bestuur verantwoording aflegt over het gevoerde en het te voeren beleid. Het verantwoordingsorgaan van Flexsecurity heeft naast de wettelijke adviesrechten ook een aantal goedkeuringsrechten met betrekking tot bepaalde besluiten van het bestuur. Deze goedkeuringsrechten hebben betrekking op:

- het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsovereenkomst (met de werkgever);
- het strategische beleggingsbeleid;
- de vaststelling van de premie;
- uitbesteding van het vermogensbeheer;
- uitbesteding van de pensioenadministratie.

Vanwege deze goedkeuringsrechten kwalificeren de leden van het verantwoordingsorgaan als medebeleidsbepalers van het pensioenfonds en worden zij, net als bestuursleden, door De Nederlandsche Bank getoetst op geschiktheid en betrouwbaarheid. De leden van het verantwoordingsorgaan vallen net als het bestuur onder de werking van het geschiktheids- en opleidingsplan van het fonds.

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit twee leden namens de werkgever en twee leden namens de deelnemers. De leden namens de deelnemers worden benoemd op basis van de uitslag van een verkiezing onder de deelnemers. De samenstelling van het verantwoordingsorgaan was in 2022 als volgt:

Leden verantwoordingsorgaan namens werkgever

	<i>Functie</i>	<i>Datum toetreden</i>	<i>Datum aftreden</i>
Hans van Slooten	Voorzitter	1 januari 2015	31 december 2025
Swen Laarveld	Lid	11 april 2017	31 december 2026

Leden verantwoordingsorgaan namens deelnemers

	<i>Functie</i>	<i>Datum toetreden</i>	<i>Datum aftreden</i>
Esther Gotink	Lid	1 juli 2019	1 juli 2023
Bruce van Haasen	Lid	1 januari 2022	23 maart 2025

De zittingstermijn van Esther Gotink loopt op 1 juli 2023 af. We organiseren de verkiezing voor leden namens de deelnemers in beginsel een jaar voor het aflopen van de zittingstermijn van het betreffende lid, zodat er voldoende tijd beschikbaar is om een nieuw gekozen lid op te leiden en in te werken. Esther Gotink heeft zichzelf kandidaat gesteld voor de verkiezing die we in de zomer van 2022 hebben georganiseerd en is met grote overmacht herkozen voor een nieuwe termijn van vier jaar, ingaande per 1 juli 2023. Daarmee zijn de continuïteit en het behoud van kennis binnen het verantwoordingsorgaan geborgd. De nieuwe zittingstermijn van Esther Gotink zal lopen van 1 juli 2023 tot 1 juli 2027.

Het verantwoordingsorgaan brengt een eigen verslag uit dat deel uitmaakt van dit jaarverslag en waarin wordt ingegaan op de activiteiten in 2022. Tevens geeft het verantwoordingsorgaan een oordeel over het handelen van het bestuur aan de hand van het bestuursverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van het intern toezicht, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, evenals over beleidskeuzes voor de toekomst.

Visitatiecommissie

Ten behoeve van het interne toezicht heeft Flexsecurity een visitatiecommissie ingesteld. Het bestuur heeft Visitatie Commissie Pensioenfondsen (VCP) aangesteld als partner voor de bemensing van deze commissie. In het najaar van 2022 en begin 2023 heeft deze commissie haar jaarlijkse visitatie uitgevoerd, door de in tabel vermelde personen. De resultaten hiervan zijn elders in dit verslag opgenomen.

Leden Visitatiecommissie

	<i>Functie</i>
Berry Debrauwer	Voorzitter
Annemiek Vollenbroek	Lid
Alexander van Coberen	Lid

De leden van de visitatiecommissie worden benoemd op voordracht van het verantwoordingsorgaan. De samenstelling van de visitatiecommissie is ongewijzigd ten opzichte van de visitatie over 2021. Wel heeft de voorzitter van de visitatiecommissie, Berry Debrauwer, aangegeven dat dit zijn laatste visitatie voor Flexsecurity was. In overleg met VCP zullen we op zoek gaan naar een capabele opvolging, waarbij we ernaar streven om de samenwerking met de andere twee leden van de commissie voort te zetten.

Om te borgen dat er voldoende aandacht wordt besteed aan de aanbevelingen die de visitatiecommissie jaarlijks aan het bestuur doet, verwerken we deze aanbevelingen in een overzicht waarin we bijhouden welke opvolging aan de aanbevelingen is gegeven.

We bespreken dit overzicht halverwege het jaar met de voorzitter van de visitatiecommissie, waardoor de commissie een tussentijds inzicht krijgt in de vorderingen.

Geschillencommissie

Flexsecurity heeft een klachten- en geschillenregeling en een geschillencommissie die door deelnemers kan worden ingeschakeld voor de beoordeling van geschillen met het pensioenfonds. De commissie bestaat uit drie leden, te weten een onafhankelijke voorzitter en twee leden die afkomstig zijn uit de beide geledingen van het verantwoordingsorgaan.

Leden Geschillencommissie

	<i>Functie</i>
Dieuwke Visser	Voorzitter
Hans van Slooten	Lid namens de werkgever
Esther Gotink	Lid namens de deelnemers

De geschillencommissie is door het bestuur gemandateerd tot het doen van bindende uitspraken.

In beginsel worden klachten van deelnemers behandeld door de administratieve uitvoerder van het fonds. Als deze afhandeling niet naar tevredenheid heeft plaatsgevonden of als er sprake is van een geschil waarbij belanghebbenden zich in hun rechtspositie geschaad menen, dan kunnen belanghebbenden zich wenden tot de geschillencommissie. De geschillencommissie stelt een nader onderzoek naar de feiten in en past daarbij het beginsel van hoor en wederhoor toe. De geschillencommissie is tevens bevoegd om klachten of geschillen te behandelen die betrekking hebben op de verwerking van persoonsgegevens. Indien een belanghebbende zich niet kan vinden in de uitspraak van de geschillencommissie, dan kan de belanghebbende zich wenden tot de Ombudsman Pensioenen. Flexsecurity conformeert in voorkomende gevallen aan het oordeel van de Ombudsman. Voor geschillen die betrekking hebben op gebruik van persoonsgegevens is de Autoriteit Persoonsgegevens de instantie voor hoger beroep.

De geschillencommissie heeft in 2022 geen geschillen behandeld. De afhandeling van klachten door de administratieve uitvoerder is – gezien de aantallen deelnemers – een doorlopend proces. Dit betreft enkele tientallen klachten per jaar. Het bestuur wordt aan de hand van rapportages op de hoogte gehouden over de aard en de afhandeling van de klachten. Indien noodzakelijk wordt het bestuur door de administratieve uitvoerder betrokken bij de behandeling van klachten.

De algemene ledenvergadering van de Pensioenfederatie heeft in juni 2022 ingestemd met de nieuwe gedragslijn ‘Goed omgaan met klachten’, die uiterlijk op 1 januari 2024 geïmplementeerd moet zijn. Deze gedragslijn regelt het behandelen, rapporteren en leren van klachten van deelnemers. De gedragslijn bevat 35 gedrags- en 30 volwassenheidsbepalingen. De eisen die de Wet toekomst pensioenen gaat stellen, alsmede de aanbevelingen van de Ombudsman Pensioenen en de AFM, zijn in de gedragslijn opgenomen. Onze pensioenuitvoeringsorganisatie AZL is direct betrokken geweest bij de totstandkoming van deze gedragslijn.

Om te zien waar de pensioenfondsen staan, is in het najaar van 2022 een nulmeting uitgevoerd onder leden van de Pensioenfederatie. We zijn in 2022 gestart met de implementatie van de gedragslijn, die in 2023 zal worden voortgezet. Door de verruiming van de definitie van een klacht in de gedragslijn, verwachten wij vanaf 2023 een stijging in het aantal geregistreerde klachten. In het jaarverslag over 2023 wordt over dit onderwerp meer informatie opgenomen.

Vooruitlopend op de nieuwe verplichtingen is in 2022 door uitvoeringsorganisatie AZL meer aandacht besteed aan een actieve opvolging van klachten, duidelijker procedures en het verkorten van de behandeling van klachten. In 2023 zullen we onze klachtenregeling aanpassen aan de nieuwe eisen die aan klachtenbehandeling gesteld worden.

Sleutelfunctiehouders

Met ingang van 1 september 2020 heeft de aanstelling van de drie sleutelfunctiehouders door het bestuur plaatsgevonden. Het houderschap van de actuariële sleutelfunctie is ondergebracht bij de certificerend actuaris van het fonds. De sleutelfuncties op het gebied van risicobeheer en interne audit zijn door middel van 'insourcing' bij externe functionarissen belegd. Op 31 december 2022 vervulden de onderstaande personen de sleutelfuncties:

Sleutelfunctiehouders

	<i>Sleutelfunctie</i>
Hamadi Zaghdoudi	Actuarieel
Ronald Ganzeboom	Risicobeheer
Hans Sieraad	Interne audit

Afhankelijk van de wensen en de behoeften van de sleutelfunctiehouders en het bestuur kunnen vervullers worden ingezet die de sleutelfunctiehouder ondersteunen bij de uitvoering van de taken. De vervulling van de actuariële functie is ondergebracht bij Willis Towers Watson. Voor de vervulling van de interne auditfunctie wordt, afhankelijk van de aard van de uit te voeren audit, gebruik gemaakt van een nader te selecteren partij. Voor de risicobeheerfunctie is geen permanente vervuller benoemd; afhankelijk van de aard van de te verrichten werkzaamheden kan de sleutelfunctiehouder zelf besluiten of incidentele inschakeling van een externe vervuller noodzakelijk is.

Compliance

Het bestuur heeft in 2022 weer ruime tijd en aandacht besteed aan het onderwerp compliance, ofwel het voldoen aan wet- en regelgeving. We hebben een compliance officer aangesteld die toeziet op de naleving van de toepasselijke regelgeving. De voornaamste taak van de compliance officer is het onafhankelijk toezichthouden op de naleving van de gedragscode van het fonds. Daarnaast heeft de compliance officer als taak om bewustzijn te creëren ten aanzien van compliance, bijvoorbeeld met betrekking tot (schijnbare) belangenverstrengeling en fraude.

De rol van compliance officer wordt uitgevoerd door het externe gespecialiseerde bureau Partner in Compliance. Danny Smit, partner van dit compliancebureau, is de compliance officer van het fonds. De compliance officer stelt jaarlijkse een compliancekalender op en rapporteert ieder kwartaal aan het bestuur over de voortgang van de werkzaamheden en zijn bevindingen. Ook verstrekt de compliance officer ieder kwartaal een nieuwsbrief waarin relevante en actuele ontwikkelingen op het gebied van compliance en integriteit worden belicht.

De rol van 'privacy officer' in het kader van zaken die te maken hebben met de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) wordt sinds medio 2021 ingevuld door de heer Joop Jansen, eveneens werkzaam bij Partner in Compliance.

We hebben in 2022 zoals ieder jaar de Systematische Integriteits Risico Analyse (SIRA) van het fonds geactualiseerd. Hierbij zijn alle mogelijke risico's ten aanzien van integriteit en compliance besproken en heeft een actualisatie van de risico's, beheersmaatregelen en kansen plaatsgevonden. Ook het voorkomen van fraude maakt hiervan deel uit. Naar aanleiding van deze bespreking is de SIRA in april 2022 geactualiseerd.

Flexsecurity beschikt over een interne gedragscode, waarmee onder andere voldaan wordt aan de eisen die de Autoriteit Financiële Markten (AFM) hanteert bij haar effectentypisch gedragstoezicht bij pensioenfondsen. Ook zijn de normen uit de Code Pensioenfondsen ten aanzien van integriteit en gedrag opgenomen in de gedragscode. Alle bestuursleden, leden van het verantwoordingsorgaan en andere betrokkenen, de zogeheten verbonden personen, hebben aan de compliance officer van het fonds schriftelijk verklaard in 2022 conform de geldende gedragsregels te hebben gehandeld. De compliance officer heeft geen onregelmatigheden geconstateerd en heeft in zijn jaarlijkse verslag hierover gerapporteerd.

Extern toezicht

Toezicht op pensioenuitvoerders wordt met name uitgevoerd door De Nederlandsche Bank (DNB) en de Autoriteit Financiële Markten (AFM). In 2022 hebben we op verzoek van DNB medewerking verleend aan meerdere uitvragen en onderzoeken. Hier zijn geen specifieke rapportages of bevindingen uit naar voren gekomen. We hebben in 2022 één gesprek gevoerd met onze toezichthouder over de voortgang van de implementatie van de Wet toekomst pensioenen. Verder is er geen specifieke correspondentie gevoerd. DNB heeft in 2022 aan Flexsecurity geen dwangsommen of boetes opgelegd. Ook zijn er geen aanwijzingen gegeven. Er is geen bewindvoerder aangesteld en de bevoegdheidsuitoefening van organen van het pensioenfonds is niet gebonden geweest aan toestemming van de toezichthouder.

De contacten met de AFM waren in 2022 eveneens beperkt. Wel hebben we naar aanleiding van administratieve fouten van onze uitvoeringsorganisatie in 2022 melding gemaakt van de te late verzending van enkele duizenden start- en stopbrieven aan nieuwe en gewezen deelnemers. AFM reageerde hierop met een 'normoverdragende brief'. Vervolgens zijn in overleg met de AFM en de uitvoeringsorganisatie maatregelen genomen om de betreffende deelnemers alsnog adequaat te informeren en dergelijke fouten in de toekomst te voorkomen. Daarnaast heeft Flexsecurity de jaarlijkse 'toezichtrapportage' ingevuld en ingediend. Ook door de AFM zijn in 2022 geen boetes of andere toezichtmaatregelen opgelegd aan het fonds.

Naleving AVG

Sinds 2018 is er Europese regelgeving op het gebied van de bescherming van persoonsgegevens van kracht. Deze regels zijn met name van belang voor de uitvoering van de deelnemersadministratie en de communicatie met onze deelnemers. Wij hebben deze activiteiten in hoofdzaak uitbesteed aan onze administrateur AZL. Flexsecurity heeft een eigen privacybeleid en privacystatement, beide zijn terug te vinden op onze website. Nieuwe deelnemers worden bij aanvang van de deelneming expliciet gewezen op dit beleid en de wijze waarop wordt omgegaan met hun persoonsgegevens. We hebben een privacy officer aangesteld die waakt over de juiste hantering van de gegevensbescherming (zie ook hierboven).

AZL rapporteert jaarlijks over de naleving van de AVG door middel van een uitgebreid verslag dat is opgesteld aan de hand van de Gedragslijn Verwerking Persoonsgegevens Pensioenfondsen. AZL geeft in dat verslag over 2022 aan op alle voor Flexsecurity relevante onderdelen te hebben voldaan aan de normen van de Gedragslijn. We zijn in 2022 negen maal geconfronteerd met een datalek (2021: acht keer), waarbij in totaal gegevens van vijftien deelnemers voor onbevoegden zichtbaar zijn geworden. In vier gevallen heeft er een melding aan de Autoriteit Persoonsgegevens plaatsgevonden. In de overige gevallen werd melding niet noodzakelijk bevonden omdat de gelekte gegevens niet leiden tot 'verhoogde risico's voor de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen'. Als er financiële gegevens of kenmerken als een BSN-nummer worden gelekt, dan vindt er altijd melding plaats.

Uit de analyse van de datalekken blijkt dat deze datalekken in meer dan 70% van de gevallen toe te rekenen zijn aan verkeerde of verouderde correspondentie-adressen van deelnemers in onze pensioenadministratie. In enkele gevallen zijn de datalekken veroorzaakt door menselijke fouten aan de kant van AZL. Alle gelekte informatie betreft individuele gegevens van deelnemers, er is in 2022 geen sprake geweest van bestanden van deelnemers of andere collectieve gegevens die op enigerlei wijze gelekt zijn. Er zijn door de Autoriteit Persoonsgegevens geen maatregelen getroffen of sancties opgelegd.

Om de problematiek van de onjuiste correspondentie-adressen te verkleinen is besloten om vanaf eind 2022 standaard uit te gaan van het adres zoals dat geregistreerd is in de Basis Registratie Personen (BRP). Het nadeel hiervan is dat we voor een aanzienlijk deel van onze (gewezen) deelnemers geen koppeling kunnen maken met de BRP. Voor deze groep zijn we aangewezen op correspondentie via e-mail (indien beschikbaar) of een spontane melding van de deelnemer zelf.

Er is in 2022 door één deelnemer gevraagd om het recht op inzage in de eigen persoonsgegevens. Dit recht is gehonoreerd. Er is door deelnemers geen beroep gedaan op andere rechten die de AVG toekent.

Naleving Code Pensioenfondsen

Sinds 2014 is de Code Pensioenfondsen van kracht. Deze vorm van (wettelijk ondersteunde) zelfregulering binnen de pensioensector bevat normen voor 'goed pensioenfondsbestuur'. Het streven van de pensioensector is om door middel van de Code de kwaliteit van het pensioenfondsbestuur inzichtelijk te maken en vast te stellen waar mogelijke lacunes zitten.

Randvoorwaarde hierbij is dat het pensioenfonds integer en transparant handelt. De Code is gebaseerd op het 'pas-toe-of-leg-uit-beginsel'. Ieder pensioenfonds wordt geacht aan te kunnen geven of en zo ja, waarom het fonds bepaalde keuzes heeft gemaakt die afwijken van de Code.

De Code Pensioenfondsen kent 65 normen, gerubriceerd in acht categorieën. In deze paragraaf gaan we in op de wijze waarop Flexsecurity de Code Pensioenfondsen in 2022 heeft toegepast, ten aanzien van welke onderwerpen uit de Code er sprake is van afwijkingen en welke argumentatie het bestuur hierbij heeft. Ook worden specifiek de normen genoemd waarover verplicht dient te worden gerapporteerd. De weergave in dit bestuursverslag is een samenvatting van de volledige beschrijving van de naleving van de Code Pensioenfondsen die per norm is onderbouwd en die jaarlijks wordt vastgesteld.

Onderdeel 1: vertrouwen waarmaken

We zijn van mening dat Flexsecurity in 2022 aan alle negen genoemde normen in dit onderdeel heeft voldaan. We hadden ten aanzien van dit onderdeel van de Code in 2022 twee nieuwe voornemens geformuleerd. Het eerste voornemen betrof het opstellen van een nieuwe missie, visie en strategie om een betere en actuelere basis te geven aan ons beleid. Het tweede voornemen was het uitvoeren van een interne audit naar de werking van het risicomanagementsysteem. We hebben beide voornemens gerealiseerd. De nieuwe missie, visie en strategie is na een uitgebreid traject uiteindelijk in begin 2023 vastgesteld en wordt toegelicht in het hoofdstuk dat hieraan gewijd is.

De audit naar ons risicomanagementsysteem is in de zomer van 2022 uitgevoerd door onze sleutelfunctiehouder interne audit. De aanbevelingen die uit deze audit naar voren zijn gekomen, zullen we in 2023 verwerken in een nieuwe versie van ons beleid voor integraal risicomanagement.

Onderdeel 2: verantwoordelijkheid nemen

Dit onderdeel kent vijf normen. Deze normen hebben hoofdzakelijk betrekking op de wijze waarop het fonds de werkzaamheden doet uitvoeren en de ingeschakelde uitbestedingspartijen aanstuurt. We zijn van mening dat het fonds aan alle normen voldoet. We kiezen voor een actieve rol ten aanzien van de uitbesteding van de uitvoerende activiteiten en zetten bewust in op het onderhouden van een open en kritische verstandhouding met onze externe uitvoerders. Evaluaties delen en bespreken we met onze uitbestedingspartijen, waarbij we ook van de wederpartij een kritische inbreng op onze rol verwachten.

Voor 2023 hebben we een verbeterpunt in deze categorie opgenomen; dit betreft het zicht dat het bestuur heeft op de keten van uitbesteding (norm nummer 12). In 2023 zullen we onze aandacht specifiek richten op de onderuitbestedingen van onze uitbestedingspartijen en de risico's die daarmee gemoeid zijn. Met de toenemende kwetsbaarheid op het gebied van ICT is het essentieel dat we inzicht hebben in de volledige keten van uitbesteding, inclusief de onderuitbestedingen en de daarmee samenhangende kwetsbaarheden.

Onderdeel 3: integer handelen

We zijn van mening dat aan alle acht normen in dit onderdeel wordt voldaan. De normen in dit onderdeel hebben betrekking op de governance en compliance binnen het fonds. Door de inschakeling van een externe compliance officer die uit eigen beweging bevaagt en onderzoek uitvoert, is er een groot bewustzijn onder de verbonden personen ten aanzien van de integriteit van het handelen, zowel gezamenlijk als individueel. De cultuur binnen het bestuur en het verantwoordingsorgaan is zodanig dat betrokkenen transparant zijn en elkaar kunnen aanspreken over de wijze waarop invulling wordt gegeven aan integer handelen en besturen. De diverse fondsdocumenten die in dit onderdeel aan de orde komen worden periodiek geactualiseerd.

Onderdeel 4: kwaliteit nastreven

Ook dit onderdeel omvat acht normen, waaraan in 2022 volledig werd voldaan. Zowel het bestuur als het verantwoordingsorgaan heeft een zelfevaluatie uitgevoerd, zij het dat de bestuurlijke evaluatie vanwege praktische overwegingen in het begin van 2023 heeft plaatsgevonden.

Onderdeel 5: zorgvuldig benoemen

Ten aanzien van deze negen normen was er eind 2022 sprake van één afwijking. Dit betreft norm 33, die bepaalt dat in zowel het bestuur als het verantwoordingsorgaan tenminste één vrouw en één man en zowel leden van boven als onder de 40 jaar zitting hebben. Onze ambitie is al een aantal jaren om ook aan deze norm te kunnen voldoen. Zowel het bestuur als het verantwoordingsorgaan kent één of meerdere vrouwelijke leden, dus aan dat deel van de norm wordt in beide organen al enige tijd voldaan.

Een belangrijk wapenfeit is dat we er in geslaagd zijn om door de benoeming van Suzanne van de Bor als bestuurslid per 1 april 2022 een bestuurslid onder de 40 jaar te benoemen en daarmee dus een deel van onze ambitie hebben kunnen realiseren. Binnen het bestuur is ook de geleding onder de 40 jaar daarmee vertegenwoordigd. Helaas is dat binnen het verantwoordingsorgaan (nog) niet het geval.

Ter gelegenheid van de nieuwe verkiezing voor een lid namens de deelnemers ontstond in 2022 in ieder geval theoretisch de mogelijkheid om deze tekortkoming te beëindigen. Bij de oproep voor de kandidaatstelling zijn jonge deelnemers nadrukkelijk uitgenodigd om zich kandidaat te stellen, daarnaast zijn organisaties als Pensioenlab benaderd om mogelijke kandidaten te interesseren. Ondanks deze inspanningen hebben zich geen kandidaten onder de 40 jaar aangemeld voor deze vacature. Met de herverkiezing van Esther Gotink is in ieder geval de vrouwelijke inbreng binnen het verantwoordingsorgaan behouden, maar is het (wederom) niet gelukt om aan de norm ten aanzien van leeftijd te voldoen.

In 2023 zal er in het bestuur een nieuwe vacature ontstaan vanwege het vertrek van Edmund Hammen. Hoewel het bestuur in alle opzichten voldoet aan de diversiteitsnormen, is het streven om ook voor deze vacature jonge kandidaten te werven. Binnen het verantwoordingsorgaan zullen in 2023 naar verwachting geen vacatures ontstaan.

Norm 31 in dit onderdeel heeft betrekking op de samenstelling van de fondsorganen ten aanzien van geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit. Het bestuur heeft vastgesteld dat op hoofdlijnen aan deze norm wordt voldaan. In het geschiktheidsplan wordt aandacht besteed aan deze aspecten, die in de zelfevaluatie kritisch besproken worden.

Onderdeel 6: gepast belonen

Dit onderdeel betreft vijf normen met betrekking tot het voeren van een verantwoord en beheerst beloningsbeleid, gericht op kwaliteit, continuïteit en consistentie. We zijn van mening dat het pensioenfonds volledig aan deze normen voldoet. Het beloningsbeleid wordt jaarlijks geëvalueerd en waar nodig geactualiseerd. Ons beloningsbeleid is terug te vinden op onze website.

Onderdeel 7: toezicht houden en inspraak waarborgen

We zijn van mening dat we in 2022 volledig hebben voldaan aan de twaalf normen uit dit onderdeel. Voor de naleving van norm 47 betreffende de wijze waarop het intern toezicht de Code Pensioenfondsen betreft bij de uitoefening van zijn taak, verwijzen we naar het oordeel van de visitatiecommissie elders in dit jaarverslag.

Onderdeel 8: transparantie bevorderen

Ook aan de acht normen in dit laatste onderdeel werd naar onze mening in 2022 voldaan.

We zijn van mening dat er volledig voldaan wordt aan norm 58 inzake het inzicht in de missie, visie en strategie van het fonds. Deze zaken komen duidelijk naar voren in dit bestuursverslag. Norm 62 heeft betrekking op het vastleggen en beschikbaar stellen van overwegingen omtrent verantwoord beleggen. We zijn van mening dat we met de informatie in dit bestuursverslag en die op onze website aan deze norm voldoen. Anderzijds zien we ook ruimte voor verbetering; we hebben ons voorgenomen om ons MVB-beleid in 2023 te actualiseren en te verduidelijken. Ook aan norm 64 (rapporteren over naleving gedragscode en Code Pensioenfondsen) wordt door middel van dit bestuursverslag voldaan.

Tot slot is er norm 65 over een toegankelijke en adequate klachten- en geschillenprocedure. Deze procedure is aanwezig en is ook duidelijk terug te vinden op de website van het fonds. Deelnemers worden expliciet gewezen op het bestaan van de klachten- en geschillenprocedure en de daarvoor te bewandelen route. Ook worden door uitvoeringsorganisatie AZL klachten proactief gemeld aan het bestuur, waar het de toepassing van de reglementen betreft. Gezien de aandacht die er in de pensioenwereld bestaat voor de behandeling van klachten en geschillen hebben we besloten om de klachten- en geschillenprocedure in 2023 aan te scherpen en ons als bestuur actiever op te stellen bij de behandeling van klachten.

Al met al is de constatering dat Flexsecurity net als in 2021 niet voldoet aan één norm van de Code Pensioenfondsen, namelijk norm 33 inzake de vereiste diversiteit ten aanzien van de leeftijd van leden van bestuur en verantwoordingsorgaan. De tekortkoming betreft de afwezigheid van leden onder de 40 jaar binnen het verantwoordingsorgaan. Verder zien we mogelijkheden om de naleving van de normen 12, 62 en 65 (betrekking hebbend op de keten van uitbesteding, de overwegingen omtrent verantwoord beleggen en de klachtenbehandeling) in 2023 te verbeteren.

De Code Pensioenfondsen geeft aan dat in het bestuursverslag over een aantal specifieke onderwerpen gerapporteerd moet worden. Informatie over de kosten van de uitvoering van de pensioenregeling is te vinden in het hoofdstuk 'Uitvoeringskosten'. Over de naleving van de gedragscode en de afhandeling van klachten en geschillen wordt in dit hoofdstuk verslag gedaan.

Uitvoeringsovereenkomst

Flexsecurity werkt aan de hand van een met de werkgever afgesloten uitvoeringsovereenkomst. In deze overeenkomst is vastgelegd dat Flexsecurity de pensioenovereenkomsten tussen de werknemers en de werkgever uitvoert. De werkgever waarmee de uitvoeringsovereenkomst gesloten wordt is Randstad Groep Nederland bv. Dit is de juridische entiteit van de Randstad Groep waarin alle Nederlandse werkmaatschappijen zijn ondergebracht die zich bezig houden met ter beschikkingstelling van personeel. In totaal waren er eind 2022 negen aangesloten ondernemingen. Voor vijf van de negen aangesloten ondernemingen geldt dat zij onder de verplichtstelling van het bedrijfstakpensioenfonds StiPP vallen. Van de overige ondernemingen houden drie werkgevers zich uitsluitend bezig met activiteiten op het gebied van payroll. Deze ondernemingen maken op basis van een vrijwillige aansluiting gebruik van de Payrollpensioenregeling. De andere werkgever is vrijwillig aangesloten voor deelname aan de Pluspensioenregeling.

In de uitvoeringsovereenkomst is expliciet vastgelegd dat de financiële verplichtingen van de werkgever niet verder strekken dan de tijdige betaling van de pensioenpremies en dat er in geen geval sprake kan zijn van premiekorting of teruggave van premies aan de werkgever. Flexsecurity is zelf verantwoordelijk voor zijn financiële positie en kan hierbij in geen geval terugvallen op de werkgever.

In de uitvoeringsovereenkomst zijn daarnaast bepalingen opgenomen voor werknemers van de werkgever ten aanzien van lidmaatschappen van het bestuur en het verantwoordingsorgaan van het fonds. Ook is bepaald hoe het fonds zich in beginsel opstelt ten aanzien van collectieve waardeoverdrachten, mocht de werkgever bijvoorbeeld overnames doen waarbij overname van pensioenverplichtingen aan de orde is. Het fonds werkt in principe mee aan collectieve waardeoverdrachten indien bij de verwerving van pensioenkapitaal voor de nieuwe deelnemers geen verslechtering ontstaat van de financiële positie van het fonds en de bestaande deelnemers.

De bestaande uitvoeringsovereenkomst met de werkgever heeft een looptijd van drie jaar van 1 januari 2022 tot en met 31 december 2024.

Actuariële en bedrijfstechnische nota (abtn)

De actuariële en bedrijfstechnische nota (abtn) van het fonds wordt periodiek aangepast. De laatste aanpassing dateert van 31 december 2022. In de abtn wordt voornamelijk de financiële systematiek van de pensioenregeling beschreven. Verder worden de belangrijkste kenmerken van het reglement, het beleggingsbeleid en het beleid inzake risicobeheersing beschreven.

Als uitvoerder van zuivere beschikbare-premieregelingen zonder ingegane pensioenen hoeft Flexsecurity geen haalbaarheidstoets uit te voeren.

Gebeurtenissen na balansdatum

Op 30 mei 2023 heeft de Eerste Kamer ingestemd met de Wet toekomst pensioenen, die in 2023 en de volgende jaren invloed zal hebben op de regelingen en karakteristieken van het pensioenfonds. Ter voorbereiding op deze ontwikkelingen heeft het bestuur een werkgroep ingesteld die de voorbereidingen voor de overgang naar de nieuwe wetgeving op zich neemt.

Ondertekening

Dit jaarverslag is vastgesteld op 2 juni 2023 en ondertekend te Diemen op 21 juni 2023.

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity,

Raimond Schikhof, voorzitter

Edmund Hammen, secretaris

Marianne Hamerslag, plaatsvervangend voorzitter

Suzanne van de Bor, plaatsvervangend secretaris

Verantwoording en toezicht

Rapportage van de visitatiecommissie

Samenvatting van het visitatierapport

De taak van de visitatiecommissie (hierna VC) bestaat uit het toezicht houden op het beleid van het bestuur van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity (hierna het fonds, of SPF), op de algemene gang van zaken in het fonds en het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. De VC heeft het jaar 2022 onderzocht. Het bestuur, noch het Verantwoordingsorgaan (hierna VO) hebben voor de visitatie over 2022 onderwerpen benoemd die om specifieke aandacht vragen.

De VC baseert zich bij de aanpak van de visitatie op de Toezichtscodex 2019 van de VITP en de 8 thema's uit de Code Pensioenfonds. De VC legt jaarlijks haar bevindingen vast in een rapport en legt verantwoording af aan het VO, aan het bestuur en aan de werkgever. Onderstaand worden per aandachtsgebied van de visitatie de belangrijkste elementen van de oordeelsvorming van de VC en daaruit eventueel voortvloeiende aanbevelingen vermeld. Voor een volledig overzicht van de oordeelsvorming en aanbevelingen verwijst de VC naar het visitatierapport over 2022.

Overall beeld

Pensioenfonds Flexsecurity kent misschien wel meer dan het gemiddelde pensioenfonds, de nodige uitdagingen die ook in 2022 op een betrokken en deskundige wijze door het bestuur zijn opgepakt. Het bestuur zit kort op de bal en heeft ruim voldoende oog voor zich voordoende ontwikkelingen zowel in- als extern. De VC valt in herhaling als zij stelt dat een klein bestuur zonder ondersteunende commissies kwetsbaar is. Het bestuur is zich daarvan bewust, maar houdt vast aan de bestaande structuur, mede gebaseerd op de uitkomsten van zelfevaluaties. Het bestuur is ook ambitieus. De VC waardeert dat, maar plannings worden niet altijd gehaald. Daar is verbetering mogelijk en wenselijk.

Het functioneren van de governance

De rolverdeling tussen werkgevers- en werknemersvertegenwoordigers in het bestuur functioneert naar tevredenheid van het bestuur. Het bestuur is bewust bezig met het bevorderen van diversiteit in de fondsorganen, dit heeft er in geresulteerd dat dit jaar een nieuw bestuurslid van onder de veertig jaar is toegetreden.

De governance van het fonds is naar behoren ingericht. De verschillende fondsorganen opereren naar behoren. Taken en bevoegdheden zijn vastgelegd in reglementen en charters, er is overigens geen separaat bestuursreglement.

Naar de mening van de VC wordt door het bestuur en VO op een constructieve en goede manier samengewerkt die de kwaliteit van de besluitvorming ten goede komt. Dit komt mede door de positief-kritisch houding van het VO.

Functioneren van het bestuur

De vergaderfrequentie van het bestuur is hoog en alle belangrijke zaken staan op de agenda. De beleidsvoornemens die het bestuur jaarlijks formuleert, dragen op zich bij aan bestuurlijke focus en veel van deze voornemens worden ook zeker gerealiseerd, echter de doorlooptijd van een aantal onderwerpen is lang waardoor het zwaartepunt van beleidsbesluiten valt in december of doorloopt naar het volgende jaar. De VC meent dat dit meer aandacht behoeft.

Het beleid van het bestuur

Bij het opstellen of actualiseren van het beleid, vindt de VC dat het bestuur zorgvuldig kijkt naar de verschillende beleidsopties die het heeft. Voor wat betreft een te ontwikkelen beleid voor de Wet toekomst Pensioen vindt de VC dat het bestuur zich in grote lijnen goed bewust is van de mogelijke impact op fonds en van het belang nauw aangesloten te blijven bij de ontwikkelingen daaromtrent bij de sociale partners. De VC hoopt dat het bestuur via de scenario-analyses in 2023 een start kan maken met een meer gedetailleerde uitwerking van de gevolgen van de Wet toekomst pensioen. Het beleggingsbeleid wordt op een gestructureerde wijze aangepakt en alle stappen worden op gedegen wijze doorlopen.

Algemene gang van zaken in het fonds

De VC vindt dat het bestuur duidelijker zou moeten zijn over de vraag wanneer de financiering van de regeling, respectievelijk de kostendekkendheid van de premie voor de verschillende regelingen niet meer acceptabel is voor het bestuur. De VC beveelt nogmaals aan hiervoor scenario-analyses op te stellen.

Mede in het licht van de beperkte bestuurscapaciteit, mist de VC in de vastlegging een heldere afweging van de voor- en nadelen om als pilotklant op treden bij de overgang naar het nieuwe systeem dat AZL wil gaan implementeren voor het nieuwe pensioensysteem.

Adequate risicobeheersing

Er is sprake van een goed opgezet en werkend risicomanagementsysteem. Het fonds besteedt daar de nodige tijd aan en ook het Verantwoordingsorgaan kan daarmee goed haar rol oppakken. Ook het risicobewustzijn van het fonds is op orde. De actie om de geplande besprekingen over het nieuwe pensioenstelsel vooraf te laten gaan door een risicoanalyse wordt van harte ondersteund.

Evenwichtige belangenafweging

De VC constateert op basis van de informatie verkregen uit verslaglegging, stukken en interviews dat het bestuur met de benodigde aandacht en zorgvuldigheid omgaat met het wegen van de belangen en daarbij oog heeft voor de belangen van alle belanghebbenden. Het VO wordt in de gezamenlijke vergaderingen geïnformeerd en betrokken bij de diverse onderwerpen die op de bestuurstafel liggen en waar nodig/verplicht wordt het VO om instemming of advies gevraagd. De VC wijst hier nogmaals op het belang van de hiervoor genoemde aanbeveling om een norm te formuleren waarbuiten de financiering van de regeling, respectievelijk de kostendekkendheid van de premie voor de verschillende regelingen, niet meer acceptabel is voor het bestuur omdat dit de evenwichtige belangenafweging raakt.

Communicatie

In 2022 is duidelijk een verbetering gekomen in de realisatie van het communicatiejaarplan. Ondanks de beperkte respons, biedt het deelnemerstevredenheidsonderzoek naar de mening van de VC waardevolle informatie over de vraag of het communicatiebeleid van Flexsecurity aansluit bij de behoefte van de deelnemers. Zoals uit de resultaten blijkt, heeft Flexsecurity hier nog uitdagingen. De VC zal in de volgende visitatieperiode kunnen zien hoe de uitkomsten van het deelnemersonderzoek het communicatiebeleid beïnvloeden.

Naleving Code Pensioenfondsen

Het bestuur heeft in het jaarverslag 2021 uitgebreid verantwoording afgelegd over de toepassing van de normen in de Code Pensioenfondsen. De VC is van mening dat het fonds aan alle normen heeft voldaan met uitzondering van norm 33 waarbij nog niet wordt voldaan aan leden onder de 40 jaar in het VO.

Cultuur en gedrag

Het bestuur kenmerkt zich als een deskundig en gedreven bestuur dat 'hands on' en oplossingsgericht werkt. Het bestuur als team functioneert goed en is steeds beter in staat is de taken te verdelen.

Het valt de VC wel op dat het bestuur wat ontwijkend reageert als het gaat om de vraag of de inrichting van de governance binnen het bestuur knelt als het gaat om de beschikbare capaciteit om alle werkzaamheden te kunnen uitvoeren.

De druk op de capaciteit wordt echter alleen maar groter en de VC heeft in dit rapport op verschillende terreinen de zorg uitgesproken of de capaciteit van het bestuur toereikend is.

Opvolging van eerdere aanbevelingen van het interne toezicht

De VC is van oordeel dat het bestuur de aanbevelingen serieus heeft beoordeeld. De lijst van openstaande aanbevelingen is aanmerkelijk korter dan voorgaande jaren.

De visitatiecommissie:

de heer H.J.J. Debrauwer (voorzitter)

de heer A.W.J. van Coberen

mevrouw A.J.E.M. Vollenbroek

10 februari 2023

Reactie van het bestuur op de rapportage van de visitatiecommissie

Alvorens in te gaan op de inhoud van de rapportage van de visitatiecommissie, wil het bestuur allereerst zijn waardering en dank uitspreken voor de voorzitter van de commissie, die over de periode van 2018 tot en met 2022 de werkzaamheden van de commissie vaardig heeft geleid en er altijd in geslaagd is om de verhoudingen tussen visitatiecommissie en bestuur te managen. We betreuren het vertrek van de voorzitter, maar hebben uiteraard begrip voor zijn overwegingen om deze werkzaamheden te beëindigen. We vertrouwen op een waardige opvolger om de goede samenwerking voort te zetten.

We constateren dat de visitatiecommissie er wederom in geslaagd is om het bestuur op een aantal punten een kritische spiegel voor te houden. De bevindingen van de visitatie zijn concreet en herkenbaar verwoord. De aanpak en bevindingen van de visitatie worden door zowel het bestuur als het verantwoordingsorgaan als gedegen ervaren en de aanbevelingen zijn goed onderbouwd. Naast een aantal terugkerende thema's heeft de visitatiecommissie ook oog voor nieuwe uitdagingen die zich voor het fonds aandienen. De commissie weet op basis van gedegen, specifieke kennis de zaken te belichten die ongemerkt naar de achtergrond verdwijnen en tijdig te signaleren waar aanpassing wenselijk is.

We herkennen de opmerkingen over de toenemende bestuurlijke belasting en de ambitieuze beleidsvoornemens die helaas niet allemaal tijdig worden gerealiseerd. Deze opmerkingen worden niet voor het eerst gemaakt. De Wet toekomst pensioenen zal de komende jaren ongetwijfeld (nog) meer druk gaan leggen op de bestuurlijke capaciteit. Dit onderwerp zal in 2023 nadrukkelijk besproken worden, waarbij verschillende opties voor een versterking van de bestuurlijke capaciteit zullen worden overwogen. Ook zullen we kritisch kijken naar onze ambities en de prioriteiten die we daarbij stellen. Een realistische planning van de bestuurlijke activiteiten vormt daarbij een belangrijk aandachtspunt.

De visitatiecommissie wijst verder nadrukkelijk op het nut van scenario-analyses in relatie tot de inschatting van toekomstige ontwikkelingen. Ons voornemen is om dit instrument nadrukkelijker te gaan hanteren, zeker in relatie tot de impact die de Wet toekomst pensioenen zal gaan hebben op de pensioenuitvoering. Ook de kritische opmerkingen over de samenwerking met uitvoeringsorganisatie AZL ten aanzien van de nieuwe administratieve omgeving nemen we ter harte. We delen de mening van de commissie dat er nog een lange weg te gaan is om onze communicatie optimaal af te stemmen op de wensen en behoeften van onze deelnemers, maar hopen in dat kader in 2023 belangrijkste stappen te kunnen zetten.

We onderkennen daarmee het grootste deel van de gedane aanbevelingen, die we overwegend als realistisch en haalbaar beschouwen. Niet alle aanbevelingen worden in dezelfde mate onderschreven, we zullen dan ook in de terugkoppeling aan de commissie per aanbeveling aangeven in welke mate we opvolging als nuttig beschouwen. Hierbij worden de nog openstaande aanbevelingen uit eerdere jaren niet vergeten. Aan de hand van het halfjaarlijkse overleg tussen de voorzitter van de visitatiecommissie en de voorzitter van het bestuur geven we tussentijds inzicht in de vorderingen.

We bedanken de visitatiecommissie voor haar betrokkenheid bij en haar inzet voor het fonds en zullen in overleg met het verantwoordingsorgaan de visitatiecommissie uitnodigen om, onder leiding van een nieuwe voorzitter, in het najaar van 2023 een nieuwe visitatie uit te voeren.

Rapportage van het verantwoordingsorgaan

Inleiding

Het bestuur legt jaarlijks verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan (VO) over het beleid en de manier waarop het beleid is uitgevoerd, waarna het VO de bevoegdheid heeft een oordeel te geven over het handelen van het bestuur.

Het VO van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity is medebeleidsbepalend, wat betekent dat het niet alleen adviseert maar ook goedkeuringsrechten heeft bij bestuursbesluiten over het beleggingsbeleid, de uitvoeringsovereenkomst met de werkgever, de premiestelling en de uitbesteding van het vermogensbeheer en de pensioenadministratie.

Om een goede afweging te kunnen maken en een oordeel te geven, is het VO regelmatig mondeling geïnformeerd door het bestuur en heeft het inzage gekregen in vergadernotulen, premiedashboards, conceptbeleidsplannen, onderzoeksvoorstellen, beleggingsrapportages, het jaarverslag, de jaarrekening, de actuariële certificering en het accountantsverslag.

Samenstelling

Het verantwoordingsorgaan is samengesteld uit vier vertegenwoordigers, twee namens de werkgever en twee namens de deelnemers van het fonds. Omdat Flexsecurity zelf geen pensioenuitkeringen doet, is er geen zetel namens gepensioneerden. Dit laat onverlet dat de leden van het VO zich zonder meer inspannen voor alle stakeholders binnen het fonds, wat evenzeer geldt voor de grote groep gewezen deelnemers.

Het VO werkt volgens een rooster van aftreden om de continuïteit te borgen. De zittingstermijn van Swen Laarveld loopt af op 1 januari 2023; hij heeft zitting namens de werkgever en is inmiddels opnieuw voorgedragen door Randstad Groep Nederland voor een nieuwe termijn die zal eindigen op 1 januari 2027. De eerste termijn van Esther Gotink loopt af op 1 juli 2023. Omdat zij een zetel heeft namens de deelnemers, zijn in september verkiezingen gehouden en heeft Esther een ruime meerderheid van de stemmen verzameld. Haar volgende termijn zal lopen tot 1 juli 2027.

Dankzij de inzet van het bestuur samen met het VO is het mogelijk geworden om een VO-lid dat tijdens de zittingstermijn gewezen deelnemer wordt, toch te laten deelnemen aan de verkiezingen voor een nieuwe termijn. Actieve deelnemers krijgen op die manier de keuze om de kennis en ervaring die een zittend VO-lid heeft opgebouwd langer te behouden. Tevens is bewust gekozen voor vervroegde verkiezingen, zodat een kandidaat die nog niet de kennis en ervaring heeft, voldoende de tijd krijgt om mee te lopen met het fonds als deel van het leertraject voorafgaand aan de benoeming. Esther is de eerste kandidaat die als gewezen deelnemer is herkozen in het verantwoordingsorgaan. Het VO kijkt uit naar de hernieuwde samenwerking met Swen en Esther per 2023.

Bijeenkomsten

Het bestuur en het verantwoordingsorgaan zijn in 2022 vier keer bijeengekomen, waarbij het VO telkens voorafgaand aan elk overleg een eigen vergadering heeft belegd om zijn visies en standpunten te bepalen. Ook is het VO regelmatig door het bestuur bijgepraat over en meegenomen in belangrijke thema's, waarbij dit verslagjaar de nadruk lag heeft gelegen op de ALM-studie en de vertaling daarvan naar een nieuw strategisch beleggingsbeleid. Afgesproken is om volgend jaar specifieke aandacht te besteden aan de pensioentransitie en de rol van zowel het bestuur als het VO daarin.

In januari 2023 heeft het VO een bijeenkomst gehad met de visitatiecommissie betreffende het verslagjaar 2022. Voorts is er online overleg geweest tussen de leden van het verantwoordingsorgaan en de accountant en certificerend actuaire. Gedurende het verslagjaar heeft het voltallige VO een verdiepende module Vermogensbeheer gevolgd bij SPO en hebben afzonderlijke leden fysieke en online bijeenkomsten bijgewoond van de Pensioenfederatie, het IVP Instituut voor Pensioeneducatie, Cardano+Actiam en Candriam Academy over pensioenactualiteiten waaronder het WTP en ESG.

Strategiedag

De jaarlijkse strategiedag met het bestuur heeft plaatsgehad op 28 oktober 2022. Deze sessie richtte zich in het bijzonder op de ALM-studie en het daaruit volgende strategisch beleggingsbeleid, dat verder zijn beslag krijgt in het nieuwe jaar. Ook deelde het bestuur in concept een nieuwe missie, visie en strategie (MVS) voor het fonds, die volgens het VO aan kracht kan winnen als er termen worden gebruikt die meer recht doen aan het specifieke karakter van Flexsecurity. Het bestuur heeft dit opgepakt en de MVS aangescherpt, wat voor het verantwoordingsorgaan een mooi voorbeeld is van de wijze waarop het meegenomen en gehoord wordt door het bestuur, zelfs al heeft het VO hierin formeel geen advies- of goedkeuringsrecht. Een derde onderwerp betrof het deelnemersonderzoek, waaruit blijkt dat de mate van vertrouwen en tevredenheid samenhangen met de mate waarin de deelnemers kennis hebben van pensioenmaterie algemeen en Flexsecurity Pensioen in het bijzonder. Het VO juicht toe dat het bestuur de resultaten van dit onderzoek wil inzetten bij de uitwerking van het communicatiebeleid. Tijdens de strategiedag is voorts een marktvergelijking fiduciair vermogensbeheer besproken, als aanloop naar besluitvorming over een langjarige voortzetting van de samenwerking met Van Lanschot Kempen Investment Management N.V. – een onderwerp waarbij het VO een goedkeuringsrecht heeft. Het VO dankt het bestuur voor het organiseren van deze strategiedag.

Zelfevaluatie

De Code pensioenfondsen schrijft voor dat het bestuur jaarlijks een zelfevaluatie organiseert en driejaarlijks onder begeleiding van een externe partij. Voor het VO is vastgelegd dat de zelfevaluatie plaatsvindt 'met enige regelmaat' (norm 30). Dit is een open norm, die het VO invult met het streven elke twee jaar een formele reflectie te organiseren. Vanwege de coronacrisis werd de zelfevaluatie uitgesteld in 2020 en nogmaals in 2021; uiteindelijk heeft die plaatsgehad op 21 april 2022 met hulp van een externe partij.

Alle vier VO-leden waren bij deze evaluatie aanwezig en hebben o.m. met elkaar afgesproken dat het verantwoordingsorgaan wil blijven werken als collectief en niet met individuele aandachtsgebieden; zal aansturen op vroegtijdige verkiezingen bij de opvolging van VO-leden; en vaker de verdieping zoekt in actuele thema's. Deze afspraken hebben alle in het afgelopen jaar direct hun beslag gekregen, door meer als collectief op te treden naar het bestuur, met het mede initiëren van vroegtijdige verkiezingen voor de vacante VO-plaats per juli 2023, en met het gezamenlijk volgen van een verdiepende opleiding in vermogensbeheer.

Intern toezicht

Jaarlijks verzorgt een visitatiecommissie (VC) het intern toezicht op het fondsbeleid. De commissie kijkt of het bestuur de risico's goed beheerst en de belangen evenwichtig afweegt. De visitatie heeft eind 2022 plaatsgehad. Naar de mening van de commissie werken bestuur en VO onderling goed samen en kan dankzij een goed opgezet en werkend risicomanagement het VO zijn zwaardere rol oppakken, zoals die ook past bij de uitvoering van een DC-regeling. Het verantwoordingsorgaan onderschrijft beide observaties en dankt de visitatiecommissie voor haar zorgvuldige werkwijze en rapportage. Op aanbeveling van de visitatiecommissie is inmiddels gestart met een nieuwe aanpak in de interne verslaglegging van het VO (de zogenoemde 'audit trail') zodat de totstandkoming van adviezen en besluiten door het VO als medebeleidsbepaler nog beter te volgen is.

Advies en goedkeuring

Het VO heeft in 2022 de volgende advies- en goedkeuringsaanvragen en stukken ter kennisgeving behandeld:

- Eindrapportage Visitatiecommissie / kennisneming
- Jaarrapportage compliance officer / kennisneming
- Jaarverslag en jaarrekening / positief advies
- ABTN 2022 / positief advies
- Invulling van de bestuursvacature / Positief advies
- Beloningsbeleid / positief advies
- Strategiedocument MVS / kennisneming met advies
- Deelnemertevredenheidsonderzoek / kennisneming
- Communicatiejaarplan / kennisneming met advies

- Geschiktheids- en opleidingsplan / kennisneming met advies
- Vergoedingen en vacatiegelden 2022 / kennisneming met advies
- Beleggingsrichtlijnen en beleggingsjaarplan 2022 / positief advies
- Beleidsplan 2022 / kennisneming met advies
- SLA-rapportages uitbestedingspartijen / kennisneming
- Eindresultaten ALM-studie / positief advies
- Onderzoek uitbreiding verkiezingen VO / kennisneming met advies
- Aanpassing statuten / positief advies
- MVB-jaarverslag / kennisneming met advies
- Premiestelling / Goedkeuring
- Risicorapportages sleutelfunctiehouder risk / kennisneming met advies
- Aanstelling visiteurs in 2022 / goedkeuring
- Transitieproces WTP / kennisneming met advies
- Actuarieel rapport 2022 / kennisneming
- Accountantsverslag 2022 / kennisneming
- Certificeringsrapport 2022 / kennisneming
- Privacybeleid / kennisneming
- Diversiteitsbeleid en stappenplan / kennisneming
- Rapportage audit integraal risicomangement / kennisneming
- Meerjarenplan interne audit 2023-2025 en Interne audit jaarplan 2023 / kennisneming
- Evaluatie uitbesteding KCM / kennisneming
- Evaluatie sleutelfuncties / kennisneming
- Opzet werkgroep Pensioenakkoord / kennisneming met advies
- Concepten premiestelling en reglementen / kennisneming

Oordeel

Het Verantwoordingsorgaan (VO) blikt terug op een jaar waarin het goed is meegenomen door het pensioenfondsbestuur in tal van complexe dossiers, waaronder de ALM-studie en de strategische assetallocatie in concept, het MVB-beleid en de vaststelling van een nieuwe missie, visie & strategie.

Het VO onderkent dat het een turbulent jaar is geweest, zowel extern door grote geopolitieke verschuivingen, stuwende energieprijzen, hoge inflatie en een stijgende rente, als intern door vacante posities die vlot invulling nodig hadden in zowel de geleding zelf als de bestuurlijke ondersteuning.

In deze woelige momenten heeft het VO de samenwerking met het bestuur steevast ervaren als constructief en prettig, waarbij opnieuw is gebleken dat de bestuurders openstaan voor scherpe vragen en kritische kanttekeningen en het VO goed meenemen in nieuwe processen zoals de route naar een nieuw beleggingsbeleid en de Wet toekomst pensioenen (Wtp).

Het pensioenfonds gaat een uitdagend traject in met de Wtp, omdat Flexsecurity geen directe relatie heeft met sociale partners die onderhandelen over het contract en de transitie; zij doen dat immers met het verplicht-gestelde bedrijfstakpensioenfonds StiPP (waarvan de flexwerkers bij Randstad Groep Nederland zijn vrijgesteld). Hierdoor is ook de rol van het VO van Flexsecurity ambigu, reden waarom het er bij het bestuur op aandringt om deelgenoot te mogen zijn van alle aspecten waarin het bestuur wél invloed kan uitoefenen en een eigen koers mag varen. Het VO is trots op de wijze waarop het bestuur dit al doet, door zich te hebben aangeboden als pilot-fonds voor een nieuw op te zetten administratiesysteem bij uitbestedingspartner AZL.

Op het gebied van communicatie zien de VO-leden een duidelijke verbetering, met een helder beleid en goede uitwerking in het jaarplan. Gezien de lage naamsbekendheid van het fonds moet dit nog zijn beslag krijgen, maar we erkennen dat het bestuur hier hard aan werkt. We willen als fonds graag gevonden worden en de deelnemers ook zelf goed kunnen vinden – dit blijft een grote uitdaging, reden waarom we het bestuur op het hart drukken hier ook in het komende jaar nadrukkelijk actie op te blijven ondernemen.

De beleggingsresultaten waren het afgelopen jaar teleurstellend en voor 95% van onze deelnemers geldt dat zij daar direct mee worden geconfronteerd in hun waardeoverdrachten. Ook dit verdient de nodige aandacht in de communicatie, bijvoorbeeld door een relatie te leggen met een benchmark of met peer fondsen.

Verder ziet het VO de arbeidsongeschiktheid onder de deelnemers van het fonds afvlakken, maar onderschrijft het de mening van het bestuur dat de zorgen over het AO-dossier nog niet zijn verdwenen; het geeft dan ook de aanbeveling aan het bestuur om dit actief te blijven monitoren.

Het verantwoordingsorgaan heeft dankzij grote zorg en aandacht van het bestuur en de uitbestedingspartners het complexe traject van de ALM-studie nauwgezet kunnen volgen. Het bestuur had kort daarvoor te maken met belangrijke interne wisselingen, door het vertrek van Marion Verheul als bestuurslid met aandachtsgebieden beleggingen en vermogensbeheer, en Bert Oudelaar als bestuursondersteuner. Zij zijn opgevolgd door respectievelijk Suzanne van der Bor en Rolanda Pruntel – beiden heet het VO bij deze van harte welkom.

Met de ALM-studie werd de input van Suzanne direct zichtbaar en bijzonder gewaardeerd. Ook Rolanda voegt gelijk waarde toe door taken over te nemen die voorheen zijn belegd bij de VO-secretaris, waarmee het verantwoordingsorgaan zich kan richten op zijn primaire taken. Dat is belangrijk, omdat de pensioentransitie de komende jaren naar verwachting meer tijd en energie van het VO zal verlangen.

Het verantwoordingsorgaan wil het bestuur dankzeggen voor alle geleverde inspanningen in het afgelopen jaar.

Diemen, 9 juni 2023

Het verantwoordingsorgaan

Hans van Slooten (wg), voorzitter

Swen Laarveld (wg)

Esther Gotink (dn)

Bruce van Haasen (dn)

Reactie van het bestuur op de rapportage van het verantwoordingsorgaan

Het bestuur kijkt terug op een jaar waarin de samenwerking met het verantwoordingsorgaan verder versterkt is. Door het uitspreken van wederzijdse verwachtingen en het maken van duidelijke afspraken is de effectiviteit van de samenwerking vergroot en worden de kwaliteiten van de beide organen optimaal benut. Het verantwoordingsorgaan stelt zich niet alleen kritisch op naar het bestuur, maar ook naar zichzelf. Dit vertaalt zich in een constructieve bijdrage die het verantwoordingsorgaan levert aan de besturing van het pensioenfonds. De samenwerking op enkele langer lopende trajecten, zoals de ALM-studie, is in 2022 goed bevallen en zal ook in komende trajecten bewust worden gezocht.

De aanbevelingen die het verantwoordingsorgaan doet ten aanzien van de communicatie met onze deelnemers nemen we ter harte. We hebben in 2022 op dat vlak belangrijke stappen gezet, maar er valt nog veel te winnen. We willen onze bekendheid vergroten en beter aansluiten op de communicatieve behoeften onze deelnemers. Meer duidelijkheid geven over wat veranderingen betekenen en op het juiste moment de relevante informatie bieden. Daar gaan we in 2023 verder aan werken. Ook andere dossiers, zoals de kosten van arbeidsongeschiktheid, hebben onverminderd onze aandacht.

De grote uitdaging voor de komende jaren is de Wet toekomst pensioenen. De wet is er inmiddels, maar er is ook nog veel onduidelijk over hoe de nieuwe regels voor onze deelnemers gaan uitwerken. Samen met het verantwoordingsorgaan gaan we dit traject in, met als doel om de juiste keuzes te maken en om het vertrouwen van onze deelnemers en werkgevers waar te maken.

Het bestuur bedankt het verantwoordingsorgaan voor de getoonde inzet en de prettige samenwerking in het verslagjaar en ziet uit naar een voortzetting van deze werkwijze in 2023.

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming saldo; in duizenden euro)

Activa	2022	2021
Beleggingen voor risico pensioenfondsen [1]		
Aandelen	9.111	11.481
Vastrentende waarden	36.225	44.352
Overige beleggingen	9.118	7.250
	54.454	63.083
Beleggingen voor risico deelnemer [2]		
Vastgoedbeleggingen	57.097	57.496
Aandelen	157.822	172.376
Vastrentende waarden	223.163	248.687
Overige beleggingen	18.951	11.661
	457.033	490.220
Vorderingen en overlopende activa [3]	9.451	6.947
Liquide middelen [4]	4.234	772
Totaal activa	525.172	561.022

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2022	2021
Reserves [5]		
Algemene reserve	26.018	23.849
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers [6]	463.773	496.523
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds [7]	22.923	27.279
Overige technische voorziening voor risico fonds [8]	12.167	13.095
Kortlopende schulden en overlopende passiva [9]	291	276
Totaal passiva	525.172	561.022

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2022	2021
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen [10]		
Directe beleggingsopbrengsten	347	152
Indirecte beleggingsopbrengsten	-9.513	1.789
Kosten van vermogensbeheer	-109	-100
	-9.275	1.841
Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers [11]		
Directe beleggingsopbrengsten	6.146	3.933
Indirecte beleggingsopbrengsten	-74.718	28.734
Kosten van vermogensbeheer	-1.055	-1.021
	-69.627	31.646
Premiebijdragen van werkgever en deelnemers [12]	63.471	52.678^{*)}
Saldo van overdrachten van rechten [13]	-12.921	-66.510^{*)}
Pensioenuitkeringen en afkopen [14]	-3.436	-4.488
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers [15]	32.750	-5.100
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fondsen [16]	4.356	5.604
Mutatie overige technische voorziening voor risico fondsen [17]	928	13
Herverzekering [18]		
Premies herverzekering	-855	-1.534
Uitkeringen kapitaal bij leven	11	3
Resultaatdeling	391	659
	-453	-872

^{*)} De vergelijkende cijfers over 2021 zijn voor vergelijkingsdoeleinden aangepast. Voor verdere informatie wordt verwezen naar de jaarrekening, "Grondslagen voor waardering van activa en passiva".

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2022	2021
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [19]	-3.479	-3.185
Overige baten en lasten [20]	-145	-37^{*)}
Saldo van baten en lasten	2.169	11.590
Bestemming van het saldo		
Algemene reserve	2.169	11.590
	2.169	11.590

^{*)} De vergelijkende cijfers over 2021 zijn voor vergelijkingsdoeleinden aangepast. Voor verdere informatie wordt verwezen naar de jaarrekening, "Grondslagen voor waardering van activa en passiva".

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2022	2021
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	62.194	53.512
Uitkeringen uit herverzekering	-187	2.775
Overgenomen pensioenverplichtingen	44.882	37.578
Overige	-1.228	464
	105.661	94.329
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen en afkopen	-3.438	-4.448
Overgedragen pensioenverplichtingen	-57.300	-105.225
Premies herverzekering	-855	-1.534
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-3.466	-3.424
	-65.059	-114.631
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	6.493	4.085
Verkopen en aflossingen beleggingen	87.641	187.249
	94.134	191.334
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-130.110	-170.953
Directe kosten van vermogensbeheer	-1.164	-1.121
Overige	0	71
	-131.274	-172.003
Mutatie liquide middelen	3.462	-971
Saldo liquide middelen 1 januari	772	1.743
Saldo liquide middelen 31 december	4.234	772

Algemene informatie

Juridische structuur

Naam en vestigingsplaats

Flexsecurity is gevestigd onder de statutaire naam Stichting Pensioenfonds Flexsecurity te Amsterdam. Het bezoekadres van het fonds is Diemermere 25, 1112 TC in Diemen. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 34111370.

Activiteiten

De activiteiten van Flexsecurity zijn gestart per 1 januari 1999 en zijn gericht op het verstrekken van uitkeringen aan deelnemers, gewezen deelnemers en hun nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden.

Flexsecurity voert drie pensioenregelingen op basis van beschikbare premie uit, te weten de Basispensioenregeling, de Pluspensioenregeling en de Payrollpensioenregeling. De eerste regeling is van toepassing op deelnemers die op basis van de Cao langer dan 8 weken, maar korter dan 60 weken werkzaam zijn, de tweede regeling is voor deelnemers die langer dan 60 weken werkzaam zijn. De Payrollpensioenregeling is de wettelijk verplichte pensioenregeling voor payrollwerkers.

Aard van de pensioenregelingen

Medewerkers van de bij het pensioenfonds aangesloten werkmaatschappijen van 21 jaar of ouder, die ten minste 8 weken hebben gewerkt op basis van een uitzendovereenkomst, nemen deel aan één van de pensioenregelingen. De pensioenregelingen zijn vastgelegd in de Cao voor Uitzendkrachten en zijn verplicht. De premies worden belegd in participaties in het gesepareerde beleggingsdepot van Flexsecurity. Ter bevordering van het inzicht is dit gesepareerde beleggingsdepot in de balans uitgesplitst naar de afzonderlijke componenten.

Op de pensioendatum wordt het opgebouwde kapitaal aangewend voor de aankoop van een ouderdomspensioen of een combinatie van ouderdoms- en nabestaandenpensioen bij een verzekeraar naar keuze. In geval van overlijden vóór de pensioendatum wordt 100% van het opgebouwde pensioenkapitaal uitgekeerd aan de nabestaanden. Voor dit bedrag dient een nabestaandenpensioen en/of een (half)wezenpensioen te worden aangekocht. De pensioenregelingen hebben een unit-linkedbasis waarbij de hoogte van de uitkeringen, zowel bij pensionering als bij vroegtijdig overlijden, gebaseerd is op de waarde van de door de deelnemer gehouden units op het moment van pensionering c.q. vroegtijdig overlijden.

De Basispensioenregeling wordt gefinancierd aan de hand van een premie op het brutoloon, geheel betaald door de werkgever. Voor de storting in het pensioenkapitaal geldt een vaste premie gebaseerd op een pensioengrondslag, zijnde het bruto loon na aftrek van een franchise. De premie voor de Pluspensioenregeling is gebaseerd op een pensioengrondslag, zijnde het bruto loon na aftrek van een franchise. De premie voor de Pluspensioen wordt voor 1/3 gedragen door de deelnemers en voor 2/3 door de werkgever. Er wordt een doorsneepremie gehanteerd, maar voor de storting in het pensioenkapitaal geldt een leeftijdsafhankelijke staffel. Tevens voorziet de Pluspensioenregeling in premievrije voortzetting in geval van arbeidsongeschiktheid en in een overlijdensverzekering. De premie voor de Payrollpensioenregeling wordt vrijwel volledig betaald door de werkgever. De deelnemer betaalt een eigen bijdrage van 1% van de pensioengrondslag, de werkgever betaalt de wettelijk voorgeschreven werkgeverspremie. Ook de Payrollpensioenregeling voorziet in premievrije voortzetting in geval van arbeidsongeschiktheid en een overlijdensverzekering.

Per 1 januari 2004 is de pensioenregeling van het bedrijfstakpensioenfonds StiPP door de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid verplicht gesteld. De gevolgen van deze verplichtstelling zijn voor de aangesloten ondernemingen van Flexsecurity maar beperkt relevant, aangezien Flexsecurity gebruik maakt van een door StiPP verleende vrijstelling. De Basispensioenregeling en de Pluspensioenregeling van Flexsecurity zijn gelijkwaardig aan de pensioenregelingen van StiPP. De Payrollpensioenregeling is niet verplicht gesteld maar kent enkele wettelijk voorgeschreven voorwaarden. De regeling van Flexsecurity voldoet aan deze voorwaarden.

Uitvoering van de pensioenregelingen

De pensioenregelingen worden geadmistreerd en uitgevoerd bij AZL in Heerlen en voorzien in zowel ouderdomspensioen als nabestaandenpensioen. Risicoverzekeringen betreffende nabestaandenpensioen en premievrije voortzetting bij arbeidsongeschiktheid (beide alleen van toepassing in de Pluspensioenregeling) waren tot en met 2017 herverzekerd bij Nationale-Nederlanden Levensverzekeringsmaatschappij. Vanaf 2018 is de nabestaandenpensioenverzekering ondergebracht bij ElipsLife; de premievrije voortzetting bij arbeidsongeschiktheid is niet langer herverzekerd, maar in eigen beheer van het fonds.

Voorts worden alle secretariaatshandelingen ten behoeve van het pensioenfonds uitgevoerd door AZL. Het vermogensbeheer is ondergebracht bij Van Lanschot Kempen Investment Management N.V. en de beleggingsadministratie en de waardebepaling worden uitgevoerd door AssetCare B.V..

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW – voor zover verplicht gesteld door de Pensioenwet – en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ), uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving en op basis van de continuïteitsveronderstelling. De (enkelvoudige) jaarrekening is opgesteld in euro's.

Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op reële waarde. De overige activa en passiva worden gewaardeerd op de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs. In de balans, de staat van baten en lasten en het kasstroomoverzicht zijn referenties opgenomen, waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

Vergelijking met voorgaand jaar

De toewijzing van de mutaties aan de oorzaken “overdracht uit” en “afkopen” is in 2022 verfijnd. Voor een beter inzicht is hierdoor voor vergelijkingsdoeleinden de presentatie van de vergelijkende cijfers op enkele plaatsen aangepast. Uit de toelichting bij de staat van baten en lasten blijkt bij welke posten dit van toepassing is. Dit heeft geen effect gehad op de waarde van het vermogen of op het resultaat van voorgaand boekjaar. Pensioenkapitalen die vrijvallen ten gunste van het fonds werden t/m 2021 apart zichtbaar gemaakt in de staat van baten en lasten. Dit gold voor correcties premiestortingen (premiebijdragen werkgever en werknemers), sterfteresultaat en vervallen hele kleine pensioenen (overige baten en lasten). Om dubbeltellingen te voorkomen werden vervolgens de betreffende bedragen gecorrigeerd in de post “overgedragen pensioenverplichtingen” omdat de vrijval tevens is verwerkt in de post “mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers”.

Schattingswijzigingen

In 2022 is overgestapt naar de nieuwe prognosetafel AG2022 (startjaar 2023). Dit betreft een schattingswijziging en had een effect van 0,0% op de dekkinggraad per 31-12-2022 en een verlaging van € 30 duizend op de technische voorziening voor risico fonds. In 2021 zijn er geen schattingswijzigingen geweest.

Schattingen en veronderstellingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt het bestuur van het pensioenfonds zich verschillende oordelen en maakt schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten.

Opname van actief, verplichting, baat of last

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post ‘Nog af te wikkelen transacties’. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Vreemde valuta

Functionele valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten. De functionele valuta van het fonds is de euro. De euro is ook de presentatievaluta in deze jaarrekening.

Beleggingen

Vastgoedbeleggingen

(Indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd op de per balansdatum geldende marktwaarde. Voor beursgenoteerde beleggingen in vastgoed geschiedt dit tegen de beurskoers per balansdatum. Voor niet-beursgenoteerde fondsbeleggingen in vastgoed geschiedt dit tegen de intrinsieke waarde ultimo boekjaar waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Aandelen

Aandelen en participaties in beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op marktwaarde per balansdatum. Voor beursgenoteerde aandelen en beleggingsinstellingen geschiedt dit tegen de per balansdatum geldende beurskoersen. Voor niet-beursgenoteerde fondsbeleggingen in aandelen geschiedt dit tegen de intrinsieke waarde ultimo boekjaar waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Vastrentende waarden

Vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in vastrentende waarden, zijn gewaardeerd op actuele waarde per balansdatum. Voor beursgenoteerde waarden en beleggingsinstellingen geschiedt dit tegen de per balansdatum geldende beurskoersen inclusief opgelopen interest. Indien vastrentende waarden niet-beursgenoteerd zijn, vindt waardebepaling plaats op basis van de geschatte toekomstige netto kasstromen (rente en aflossingen) die uit de beleggingen zullen voortvloeien, contant gemaakt tegen de geldende marktrente en rekening houdend met het risicoprofiel en de looptijd. Waardebepaling voor participaties in niet-beursgenoteerde fondsbeleggingen in vastrentende waarden vindt plaats op basis van de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd op marktwaarde. Indien geen marktwaarde beschikbaar is, wordt de waarde bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie. Vorderingen worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Als de ontvangst van de vordering is uitgesteld op grond van een verlengde overeengekomen betalingstermijn, dan wordt de reële waarde bepaald aan de hand van de contante waarde van de

verwachte ontvangsten en worden er op basis van de effectieve rente-rente-inkomsten ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht. Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering.

Vorderingen en overlopende activa worden onderscheiden van vorderingen in verband met beleggingstransacties. Vorderingen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit direct opvraagbare kas- en banktegoeden en deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden.

Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden.

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Reserves

De reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

Minimaal vereist eigen vermogen

Aangezien Flexsecurity pensioenverplichtingen voor risico fonds kent, moet het fonds hier ook rekening mee houden in het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV). Het MVEV bestaat uit een aantal componenten:

Het beleggingsrisico is van toepassing op het onderdeel premievrijstellingsrisico van de regeling en op het eigen vermogen van de stichting.

Het fonds berekent het beleggingsrisico over de volledige schadevoorziening. De voorziening voor risico deelnemers is niet voor risico van het fonds en wordt derhalve niet betrokken in de benodigde minimale buffer voor het beleggingsrisico. Het beleggingsrisico wordt vastgesteld als 4% procent van het bedrag van de bruto technische voorzieningen vermenigvuldigd met de verhouding tussen de bruto technische voorzieningen onder aftrek van de overdrachten uit hoofde van verzekering en de bruto technische voorzieningen aan het eind van het afgelopen boekjaar. Dit verhoudingsgetal is ten minste 85%.

De buffer voor beheerslasten is gelijk aan 25% van de uitvoeringskosten van het fonds in het verslagjaar.

De buffer voor overlijdensrisico wordt vastgesteld op basis van het overlijdensrisicokapitaal, vermenigvuldigd met 3%. Aangezien het fonds voor dit risico volledig verzekerd is, mag de buffer met 50% naar beneden bijgesteld worden. Voor de bepaling van het overlijdensrisicokapitaal wordt rekening gehouden met partnerfrequenties. Flexsecurity maakt hiervoor gebruik van de partnerfrequentie GM/V 85-90.

De buffer voor het arbeidsongeschiktheidsrisico is de laatste component van het MVEV. Hierbij is rekening gehouden met de situatie sinds ultimo 2017 waarin het gehele arbeidsongeschiktheidsrisico door Flexsecurity in eigen beheer gedragen wordt.

Vereist eigen vermogen

Het vereist eigen vermogen (VEV) van het fonds is berekend conform het standaardmodel van De Nederlandsche Bank en is alleen van toepassing op de beleggingen voor risico van het fonds.

De berekening van het VEV is gebaseerd op de beleggingen in het Belegd Eigen Vermogen en de voorziening arbeidsongeschiktheidsrisico van het fonds, zijnde de beleggingen voor risico fonds. Voor de berekeningen van het renterisico en het kredietrisico is gebruik gemaakt van de exacte methodiek, gebaseerd op de kasstromen en cashpositie van de beleggingsfondsen waarin belegd wordt.

Indien het vereist eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen, wordt het vereist eigen vermogen gelijkgesteld aan het minimaal vereist eigen vermogen.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen risico deelnemers

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten.

Wanneer verplichtingen naar verwachting door een derde zullen worden vergoed, wordt deze vergoeding als een actief in de balans opgenomen indien het waarschijnlijk is dat deze vergoeding zal worden ontvangen bij de afwikkeling van de verplichting.

Het betreft de verplichtingen uit hoofde van de beschikbare-premieregelingen voor deelnemers. Het beleggingsrisico ligt bij de deelnemers. De voorziening voor rekening en risico deelnemers is gewaardeerd volgens dezelfde grondslagen die gelden voor de waardering van de corresponderende beleggingen voor risico deelnemers.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

Flexsecurity heeft het gehele premievrijstellingsrisico in eigen beheer en houdt zodoende een voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds aan. Deze voorziening is opgebouwd uit twee componenten. Voor reeds arbeidsongeschikte deelnemers houdt het fonds een voorziening aan ter hoogte van de contante waarde van de vrijgestelde pensioenpremies, welke bestaat uit de vrijgestelde staffelpremies vermeerderd met de vrijgestelde overlijdensrisicopremies. Deze overlijdensrisicopremies zijn geraamd als een opslag van 11,53% op de vrijgestelde staffelpremies. Voor zieke deelnemers houdt het fonds een voorziening aan ter hoogte van twee jaar de risicopremie voor arbeidsongeschiktheid. Deze risicopremie is geschat op basis van de daadwerkelijke schadelast van het fonds in de afgelopen vijf jaar.

De contante waarde van de toekomstige premies is bepaald op basis van de actuariële grondslagen van het fonds. Het fonds houdt bij de vaststelling van de voorziening rekening met revalideringskansen. Deze zijn gebaseerd op de door het Verbond van Verzekeraars gepubliceerde kansen uit september 2006, aangepast op basis van de ervaringscijfers inzake revalidatie in de jaren 2015 tot en met 2021.

Overige technische voorziening voor risico fonds

Voorziening toekomstige uitvoeringskosten

Ten behoeve van toekomstige uitvoeringskosten is er een voorziening gevormd om mogelijke doorlopende uitvoeringskosten te financieren in geval Flexsecurity geen actieve pensioenregelingen meer kent en dientengevolge geen premies meer ontvangt. De omvang van deze voorziening bedraagt 2,5% van de som van technische voorzieningen pensioenverplichtingen voor risico deelnemers en voor risico fonds.

Kortlopende schulden en overlopende passiva

Kortlopende schulden en overlopende passiva worden bij eerste opname gewaardeerd op reële waarde. Na eerste opname worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Dekkingsgraad (RJ 610.239)

De (nominale) dekkingsgraad van het fonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans. Bij het berekenen van de reële dekkingsgraad van het fonds wordt ten behoeve van deze berekening de voorziening pensioenverplichtingen herrekend, rekening houdend met de verwachte

loon- en prijsinflatie (art. 133b PW). De beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds is de gemiddelde dekkingsgraad van de 12 maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling (art. 133a PW).

Grondslagen voor bepaling resultaat

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Beleggingsresultaten risico deelnemers en risico pensioenfonds

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten worden in dit verband rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten verstaan. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling. Directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden de gerealiseerde en ongerealiseerde waardewijzigingen en valutaresultaten verstaan. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Indirecte beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kosten vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer vallen de beheerkosten die de vermogensbeheerders, waaronder de fiduciaire vermogensbeheerder, bij Flexsecurity in rekening brengen, evenals de transactiekosten, bewaarloon en de overige administratieve kosten van beleggingen.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen en dergelijke.

Premiebijdragen van werkgever en deelnemers

Onder premiebijdragen wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van eventuele kortingen. Dit betreft de premiebijdragen van werkgevers en deelnemers als ook premies uit hoofde van premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben, zowel voor wat betreft die van de werkgever als die van de deelnemers.

Saldo van overdrachten van rechten

De post saldo overdracht van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen en worden in de staat van baten en lasten opgenomen op het moment van overdracht van de pensioenverplichtingen.

Pensioenuitkeringen en afkopen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers, dan wel aan verzekeraars, uitgekeerde bedragen en zijn toegerekend aan het verslagjaar waarin zij uitgekeerd zijn ten behoeve van de aankoop van levenslange uitkeringen.

[Dit betreft de uitbetaling van de pensioenkapitalen bij expiratie – door ouderdom of overlijden – direct aan de deelnemers of nabestaanden (in geval van kapitalen onder de afkoopgrenzen) of aan verzekeraars die naar keuze van de deelnemers of nabestaanden de pensioenuitkeringen gaan verzorgen (in geval van kapitalen boven de afkoopgrenzen).]

De post afkoopsommen bevat het saldo van bedragen uit hoofde van ineens uitgekeerde kleine pensioenkapitalen die in het kader van de wettelijke mogelijkheden hieromtrent in het verslagjaar uitgekeerd zijn aan gewezen deelnemers.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

De mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers betreft de wijziging in de waarde van de technische voorziening voor risico deelnemers.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

De mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds betreft de wijziging in de waarde van de technische voorziening voor risico fonds.

Mutatie overige technische voorziening voor risico fonds

Dit betreft de mutatie van de voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten. Het fonds houdt een voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten aan. Deze is gelijkgesteld aan 2,5% van de totale technische voorzieningen.

Herverzekering

Het overlijdensrisico is volledig verzekerd bij elipsLife. Bij ingang van een nabestaandenpensioen vindt de uitkering rechtstreeks vanuit elipsLife plaats aan de nabestaanden. De verzekeringsovereenkomst is verlengd per 1 januari 2021 met als einddatum 31 december 2023.

Herverzekeringspremies

Herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

Uitkering kapitaal bij leven

Pensioenkapitalen met een bedrag onder de afkoopgrens worden betaald aan het fonds (en vervolgens worden de afkoopsommen uitbetaald aan de nabestaanden).

Resultaatdeling

In geval er meer premie voor de overlijdensrisicoverzekering betaald is dan er schade is, deelt Flexsecurity in de winst, te weten 90% hiervan. De technische winstdeling wordt berekend over de contractperiode en definitief bepaald en uitgekeerd na afloop van het contract. De winstdeling wordt verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kasstroomoverzicht

Voor de opstelling van het kasstroomoverzicht is de directe methode gehanteerd. Hierbij worden alle ontvangsten en uitgaven als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en kasstromen uit beleggingsactiviteiten.

Actuele dekkingsgraad en beleidsdekkingsgraad

De actuele dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de bezittingen en de verplichtingen van het fonds. De beleidsdekkingsgraad is het twaalfmaands voortschrijdend gemiddelde van de actuele dekkingsgraden.

Reële dekkingsgraad

Ultimo 2022 kent Flexsecurity beschikbare premieregelingen en een schadevoorziening. Hoewel er geen toeslag kan plaatsvinden in deze regelingen, moet bij de bepaling van de reële dekkingsgraad van het fonds rekening gehouden worden met een toeslag op basis van een prijsindexcijfer. Conform wetgeving is zodoende voor de berekening van de contante waarde van de toekomstige indexatie ten behoeve van de reële dekkingsgraad een rekenrente van 5,6% gehanteerd. De reële dekkingsgraad is als volgt vastgesteld: $\text{beleidsdekkingsgraad} / \text{benodigde beleidsdekkingsgraad}$ bij volledige toeslagverlening.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfonds

Categorie	Stand ultimo 2021	Aankopen/ Verstrekk- ingen	Verkopen	Waarde- ontwik- keling	Stand ultimo 2022
Aandelen					
Aandelen beleggingsfondsen	11.481	0	-660	-1.710	9.111
Vastrentende waarden					
Vastrentende beleggingsfondsen	44.352	4.262	-4.594	-7.795	36.225
Overige beleggingen					
Liquiditeiten en participaties in geldmarktfondsen	7.250	14.458	-12.582	-8	9.118
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds	63.083	18.720	-17.836	-9.513	54.454

Er wordt niet direct belegd in aangesloten ondernemingen.

Methodiek bepaling marktwaarde

Om beter aan te sluiten bij de bepalingen van de RJ hanteert het pensioenfonds vanaf 2022 een level-indeling met 4 categorieën (de vergelijkende cijfers zijn hierop aangepast):

Level 1: De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen in een actieve markt.

Level 2: De actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van onafhankelijke taxaties.

Level 3: De waarde wordt direct of indirect vastgesteld met de netto contante waarde-berekening.

Level 4: Andere waarderingmethoden. Voor fondsbeleggingen wordt de waardering bepaald op basis van de laatst ontvangen fondsrappportages (intrinsieke waarde). Voor alle fondsen zijn de gecertificeerde jaarverslagen ontvangen.

	Level 1	Level 2	Level 3	Level 4	Stand ultimo 2022
Aandelen					
Aandelen beleggingsfondsen	0	0	0	9.111	9.111
Vastrentende waarden					
Vastrentende beleggingsfondsen	0	0	0	36.225	36.225
Overige beleggingen					
Liquiditeiten en participaties in geldmarktfondsen	161	0	0	8.957	9.118
Totaal belegd vermogen	161	0	0	54.293	54.454

	Level 1	Level 2	Level 3	Level 4	Stand ultimo 2021
Aandelen					
Aandelen beleggingsfondsen	0	0	0	11.481	11.481
Vastrentende waarden					
Vastrentende beleggingsfondsen	0	0	0	44.352	44.352
Overige beleggingen					
Liquiditeiten en participaties in geldmarktfondsen	160	0	0	7.090	7.250
Totaal belegd vermogen	160	0	0	62.923	63.083

[2] Beleggingen voor risico deelnemers

Categorie	Stand ultimo 2021	Aankopen/ Verstrekingen	Verkopen	Waarde- ontwik- keling	Stand ultimo 2022
Vastgoedbeleggingen					
Vastgoed beleggingsfondsen	57.496	804	-6.228	5.025	57.097
Aandelen					
Aandelen beleggingsfondsen	172.376	29.100	-15.457	-28.197	157.822
Vastrentende waarden					
Staatsobligaties	102.988	28.334	-14.353	-19.977	96.992
Vastrentende beleggingsfondsen	104.635	27.676	-15.717	-24.219	92.375
Hypothecaire leningen	41.064	711	-640	-7.339	33.796
	248.687	56.721	-30.710	-51.535	223.163
Overige beleggingen					
Liquiditeiten en participaties in geldmarktfondsen	11.661	24.711	-17.410	-11	18.951
Totaal beleggingen voor risico deelnemers	490.220	111.336	-69.805	-74.718	457.033

Er wordt niet direct belegd in aangesloten ondernemingen.

Het uitlenen van effecten geschiedt slechts in enkele beleggingsfondsen. Het risico dat het fonds hierbij loopt is, gezien de zekerheden die ten aanzien van het uitlenen van effecten gesteld worden, minimaal.

Het afdekken van het renterisico op de pensioenen vindt plaats met behulp van obligaties en LDI-beleggingsfondsen. Binnen de LDI-beleggingsfondsen wordt gebruikt gemaakt van rentederivaten. Deze staan niet op naam van het pensioenfonds, maar zijn onderdeel van de portefeuille van het beleggingsfonds waarin belegd wordt.

Accrued interest

Accrued interest is opgenomen in de waardering van de beleggingen en dus niet separaat als vordering. Het bedrag aan accrued interest is ultimo 2022 560 (2021 € 515) voor beleggingen voor risico deelnemers. Voor risico fonds wordt uitsluitend in beleggingsfondsen belegd en hierbij is dus geen sprake van accrued interest.

Methodiek bepaling marktwaarde

Om beter aan te sluiten bij de bepalingen van de RJ hanteert het pensioenfonds vanaf 2022 een level-indeling met 4 categorieën (de vergelijkende cijfers zijn hierop aangepast):

Level 1: De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen in een actieve markt.

Level 2: De actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van onafhankelijke taxaties.

Level 3: De waarde wordt direct of indirect vastgesteld met de netto contante waarde-berekening.

Level 4: Andere waarderingmethoden. Voor fondsbeleggingen wordt de waardering bepaald op basis van de laatst ontvangen fondsrapportages (intrinsieke waarde). Voor alle fondsen zijn de gecertificeerde jaarverslagen ontvangen.

	Level 1	Level 2	Level 3	Level 4	Stand ultimo 2022
Vastgoedbeleggingen					
Vastgoed beleggingsfondsen	0	0	0	57.097	57.097
Aandelen					
Aandelen beleggingsfondsen	0	0	0	157.822	157.822
Vastrentende waarden					
Staatsobligaties	96.992	0	0	0	96.992
Vastrentende beleggingsfondsen	0	0	0	92.375	92.375
Hypothecaire leningen	0	0	0	33.796	33.796
	96.992	0	0	126.171	223.163
Overige beleggingen					
Liquiditeiten en participaties in geldmarktfondsen	4.556	0	0	14.395	18.951
Totaal belegd vermogen voor risico deelnemers	101.548	0	0	355.485	457.033

	Level 1	Level 2	Level 3	Level 4	Stand ultimo 2021
Vastgoedbeleggingen					
Vastgoed beleggingsfondsen	0	0	0	57.496	57.496
Aandelen					
Aandelen beleggingsfondsen	0	0	0	172.376	172.376
Vastrentende waarden					
Staatsobligaties	102.988	0	0	0	102.988
Vastrentende beleggingsfondsen	0	0	0	104.635	104.635
Hypothecaire leningen	0	0	0	41.064	41.064
	102.988	0	0	145.699	248.687
Overige beleggingen					
Liquiditeiten en participaties in geldmarktfondsen	2.346	0	0	9.315	11.661
Totaal belegd vermogen voor risico deelnemers	105.334	0	0	384.886	490.220

	2022	2021
[3] Vorderingen en overlopende activa		
Nog te ontvangen premie van werkgever en deelnemers	5.036	3.759
Nog door te storten onttrekkingen	851	1.353
Vooruitbetaalde bedragen en nog te ontvangen bedragen	2.521	1.381
Te vorderen technische winstdeling op herverzekeraar	1.043	454
Totaal vorderingen en overlopende activa	9.451	6.947
De vordering met betrekking tot de te vorderen technische winstdeling heeft betrekking op de jaren 2021 en 2022. In geval er meer premie voor de overlijdensrisicoverzekering betaald is dan er schade is, deelt Flexsecurity in de winst, te weten 90% hiervan. Flexsecurity heeft hiervoor een vordering opgenomen van € 1.043 duizend. Het contract heeft een looptijd van drie jaar en eindigt per 31 december 2023. De technische winstdeling wordt definitief bepaald en uitgekeerd na afloop van het contract. De andere vorderingen en overlopende activa hebben een looptijd van korter dan één jaar.		
[4] Liquide middelen		
ING Bank N.V.	4.234	772
De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het fonds. Op de rekening van de ING Bank is een kredietfaciliteit afgegeven van € 2 miljoen. Hiervan wordt ultimo 2022 geen gebruik gemaakt.		

Passiva**2022****2021****[5] Reserves****Algemene reserve**

Stand per 1 januari

23.849

12.259

Saldobestemming boekjaar

2.169

11.590

Totaal eigen vermogen**26.018****23.849**

De algemene reserve is bedoeld als buffer om te voorzien in mogelijke financiële tekorten van het fonds.

Flexsecurity past de regelgeving van het Financieel Toetsingskader (FTK) toe. Bij bepaling van het zogeheten minimaal vereist eigen vermogen (MVEV) wordt rekening gehouden met de uitvoeringskosten van het fonds en met de overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico's die het fonds formeel loopt – en die Flexsecurity deels herverzekerd heeft. Het MVEV is gelijk aan € 7.012 (2021: € 9.321). Het berekende vereist eigen vermogen (VEV) is lager, maar dient conform het FTK minimaal op het niveau van het MVEV te liggen. Daarom is het VEV ook € 7.012.

Eigen vermogen

26.018

23.849

Minimaal vereist eigen vermogen (MVEV)

7.012

9.321

Vereist eigen vermogen (VEV)

7.012

9.321

Solvabiliteitsbuffer

19.006

14.528

De som van het vereist eigen vermogen en de solvabiliteitsbuffer is gelijk aan de omvang van de algemene reserves van het pensioenfonds per einde van genoemde jaren.

Dekkingsgraad

105,2%

104,4%

Beleidsdekkingsgraad

104,5%

104,5%

Reële dekkingsgraad

102,1%

102,8%

	2022	2021
Technische voorzieningen		
[6] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers		
Stand per 1 januari	496.523	491.423
Mutatie boekjaar:		
– Premie	52.277	43.290
– Premie arbeidsongeschikten	1.987	1.774
– Rendement	-69.683	31.706
– Overdracht in	792	109
– Overdracht in (automatisch i.v.m. klein pensioen)	43.587	37.542
– Overdracht uit bij pensioneren	-5.176	-4.652
– Overdracht uit	-6.637	-911
– Overdracht uit (automatisch i.v.m. klein pensioen)	-45.487	-96.978
– Afkopen	-3	-3
– Afkopen en uitkeringen bij pensionering	-3.084	-6.606
– Sterfte	-1.267	-604
– Vervallen hele kleine pensioenen	-81	-70
– Overige mutaties	25	503
Stand per 31 december	463.773 ¹⁾	496.523 ²⁾
[7] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds		
Stand per 1 januari	27.279	32.883
Mutatie boekjaar:		
Vaststelling schadevoorziening	-5.273	-6.158
Opname uitlooprisico	917	554
Stand per 31 december	22.923	27.279
[8] Overige technische voorziening voor risico fonds		
Dit betreft een voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten		
Stand per 1 januari	13.095	13.108
Herijking kostenvoorziening	-1.876	687
Vrijval voor kosten over uitkeringen/afkopen	-409	-1.782
Toevoeging aan kostenvoorziening vanuit premie	1.357	1.082
Stand per 31 december	12.167	13.095

1) De voorziening voor risico deelnemers is niet één op één gelijk met de waarde van beleggingen voor risico deelnemers. Het verschil zit in de onderdelen 'VPV risico deelnemers nog te beleggen' ad € 5.483, de 'VPV risico deelnemers overige verplichtingen' ad € 1.216 en het cashfonds bij Van Lanschot Kempen Investment Management N.V. ad € 41, die alle zijn opgenomen in de totale voorziening voor risico deelnemers.

2) De voorziening voor risico deelnemers is niet één op één gelijk met de waarde van beleggingen voor risico deelnemers. Het verschil zit in de onderdelen 'VPV risico deelnemers nog te beleggen' ad € 4.919, de 'VPV risico deelnemers overige verplichtingen' ad € 1.353 en het cashfonds bij Van Lanschot Kempen Investment Management N.V. ad € 31, die alle zijn opgenomen in de totale voorziening voor risico deelnemers.

[9] Kortlopende schulden en overlopende passiva

Schulden uit hoofde van uitvoerings- en administratiekosten

Vooruitontvangen bedragen

Alle kortlopende schulden en overlopende passiva hebben een looptijd van korter dan één jaar.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden en verantwoordingsorgaan

De voorzitter die in dienst is van de werkgever ontvangt vanuit het pensioenfonds geen beloning voor de door hem verrichte bestuurswerkzaamheden. Wel worden de kosten voor de inzet van de voorzitter door de werkgever doorbelast aan het pensioenfonds. Deze kosten bedroegen in 2022 € 84.840,- (2021: € 78.996,-). De overige bestuursleden ontvangen een vaste vergoeding die jaarlijks wordt geïndexeerd. In 2022 was deze vergoeding vastgesteld op € 28.280,- (2021: € 26.332,-) per jaar. De indexatie van de vergoeding bedroeg 7,4% (2021: 1,2%).

De leden namens de deelnemers van het verantwoordingsorgaan ontvangen vacatiegeld per vergadering. De leden namens de werkgever van het verantwoordingsorgaan ontvangen geen vacatiegelden. Over boekjaar 2022 is in totaal € 98.432,- aan bestuursvergoedingen en vacatiegelden uitgekeerd. In 2021 was dit € 90.272,-.

Betaalde vergoedingen bestuur en visitatiecommissie

	2022	2021
Bestuursvergoedingen	87	83
Vergoedingen verantwoordingsorgaan	11	7
Vergoedingen visitatiecommissie	20	19
Totaal	118	109

Personeel

Gedurende het boekjaar 2022 had Stichting Pensioenfonds Flexsecurity geen personeelsleden in dienst.

Het pensioenbureau van Randstad Groep Nederland B.V. verricht uitvoerende werkzaamheden ten behoeve van Flexsecurity. Tevens wordt de voorzitter van het fonds beschikbaar gesteld vanuit Randstad Groep Nederland B.V. Om die reden wordt een deel van de personeels- en huisvestingskosten van dit pensioenbureau doorbelast aan Flexsecurity.

Baten en lasten

[10] Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds

Directe beleggingsopbrengsten

Aandelen	273	75
Vastrentende waarden	124	133
Banken	-50	-56
Totaal directe beleggingsopbrengsten	347	152

Indirecte beleggingsopbrengsten

Aandelen	-1.710	2.722
Vastrentende waarden	-7.795	-890
Overige beleggingen	-8	-43
Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	-9.513	1.789

	2022	2021
Kosten van vermogensbeheer		
Fiduciair beheerder	-84	-78
Bewaarloon	-4	-3
Beleggingsadministratie	-21	-19
Totaal kosten vermogensbeheer	-109	-100
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen	-9.275	1.841
[11] Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers		
Directe beleggingsopbrengsten		
Vastgoedbeleggingen	1.131	1.298
Aandelen	2.716	830
Vastrentende waarden	2.309	1.838
Overige	-10	-33
Totaal directe beleggingsopbrengsten	6.146	3.933
Indirecte beleggingsopbrengsten		
Vastgoedbeleggingen	5.025	5.091
Aandelen	-28.197	32.341
Vastrentende waarden	-51.535	-8.254
Derivaten	0	-373
Overige beleggingen	-11	-71
Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	-74.718	28.734
Kosten van vermogensbeheer		
Fiduciair beheerder	-862	-793
Bewaarloon	-36	-74
Beleggingsadministratie	-157	-154
Totaal kosten vermogensbeheer	-1.055	-1.021
De kosten vermogensbeheer die hier gepresenteerd worden, wijken af van de vermogensbeheerkosten zoals verwerkt in het bestuursverslag, omdat in de jaarrekening uitsluitend de kosten worden verwerkt die hebben geleid tot directe betalingen aan de partijen die zich bezighouden met het vermogensbeheer. De overige vermogensbeheerkosten die verwerkt zijn in de beleggingsresultaten worden toegelicht in het bestuursverslag.		

De kosten vermogensbeheer zijn niet toegerekend aan de verschillende beleggingscategorieën, omdat het kosten betreft die op alle categorieën van toepassing zijn: fiduciair vermogensbeheerder VLK, beleggingsadministrateur AssetCare en custodian CACEIS verrichten diensten voor alle beleggingen van het fonds. De kosten die zij in rekening brengen bij Flexsecurity, zijn op basis van functionele werkzaamheden opgesteld en worden niet per beleggingscategorie berekend of verdeeld.

[12] Premiebijdragen van werkgever en deelnemers

20.082	12.085
40.509	36.144
2.880	4.449

63.471	52.678 ^{*)}
--------	----------------------

De feitelijke premie van Flexsecurity pensioen is gelijk aan de ingelegde premies: Flexsecurity voert enkel beschikbarepremieregelingen uit. De kostendekkende premie bestaat uit de in de pensioenkapitalen van deelnemers gestorte premies plus de kosten voor de aanvullende risicoverzekeringen, de uitvoeringskosten en een solvabiliteitstoeslag. De kostendekkende premie bedroeg in 2022 € 60.535 (2021: € 51.292). Er is sprake van een premieoverschot: de feitelijke premie is hoger dan de kostendekkende premie: € 63.471 vs. € 60.535, een overschot van € 2.936.

Stichting Pensioenfonds Flexsecurity Jaarverslag 2022

	2022	2021
De kostendeekkende premie is als volgt opgebouwd:		
– - Premiestortingen risico deelnemer	53.634	44.372
– - Herverzekeringspremies	3.101	3.450
– - Directe kosten	3.479	3.185
– - Solvabiliteitsopslag	321	285
	60.535	51.292
[13] Saldo van overdrachten en rechten		
Overgenomen pensioenverplichtingen regulier	792	109
Overgenomen pensioenverplichtingen kleine pensioenen	43.587	37.730
Overgedragen pensioenverplichtingen regulier	-12.096	-8.088 ^{*)}
Overgedragen pensioenverplichtingen kleine pensioenen	-45.204	-96.261
	-12.921	-66.510 ^{*)}
[14] Pensioenuitkeringen en afkopen		
Overlijdensuitkeringen	-349	-395
Afkoopsommen	-3.087	-4.093
	-3.436	-4.488
[15] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers		
Premie	-52.277	-43.290
Premie arbeidsongeschikten	-1.987	-1.774
Rendement	69.683	-31.706
Overdracht in	-792	-109 ^{*)}
Overdracht in (automatisch i.v.m. klein pensioen)	-43.587	-37.542 ^{*)}
Overdracht uit bij pensioneren	5.176	4.652 ^{*)}
Overdracht uit	6.637	911 ^{*)}
Overdracht uit (automatisch i.v.m. klein pensioen)	45.487	96.978 ^{*)}
Afkopen	3	3 ^{*)}
Afkopen en uitkeringen bij pensionering	3.084	6.606 ^{*)}
Sterfte	1.267	604
Vervallen hele kleine pensioenen	81	70
Overige mutaties	-25	-503
	32.750	-5.100

^{*)} De vergelijkende cijfers over 2021 zijn voor vergelijkingsdoeleinden aangepast. Voor verdere informatie wordt verwezen naar de jaarrekening, "Grondslagen voor waardering van activa en passiva".

De toewijzing van de mutaties aan de oorzaken uitgaande overdracht en afkoop is in 2022 verfijnd. Deze aanpassing is ook in de vergelijkende cijfers van 2021 doorgevoerd, waardoor de cijfers in de kolom 2021 in bovenstaande tabel niet overal overeenkomen met het jaarverslag 2021.

Vaststelling schadevoorziening
Opname uitlooprisico

5.273	6.158
-917	-554

Dit betreft de mutatie van de voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten

Herijking kostenvoorziening	1.876	-687
Vrijval voor kosten over uitkeringen/afkopen	409	1.782
Toevoeging aan kostenvoorziening vanuit premie	-1.357	-1.082

- Premies herverzekering
- Uitkering kapitaal bij leven
- Resultaatdeling

-855	-1.534
11	3
391	659

-453

-872

	2022	2021
[19] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratiekosten AZL	-2.788	-2.520
Accountant:		
– - Onafhankelijke accountant controle jaarrekening en DNB-jaarstaten	-63	-58
– - Onafhankelijke accountant fiscale advisering	0	0
– - Onafhankelijke accountant andere niet-controlediensten	0	-15
Actuaris	-51	-59
Doorbelaste kosten Randstad Groep Nederland B.V.	-149	-151
De Nederlandsche Bank	-24	-24
Autoriteit Financiële Markten	-35	-33
Bestuursvergoedingen	-87	-83
Vergoedingen verantwoordingsorgaan	-11	-7
Vergoedingen visitatiecommissie	-20	-19
Opleidingskosten	-14	-8
Sleutelfuncties	-57	-66
Overige algemene kosten	-180	-142
	-3.479	-3.185
Onder de overige algemene kosten zijn onder andere opgenomen de vergaderkosten, het Pensioenregister en het UWV plus de kosten van inhuur van adviseurs. Communicatiekosten, waaronder die van de website, maken onderdeel uit van de administratiekosten AZL.		
[20] Overige baten en lasten		
Sterfteresultaat	0	0 *)
Vervallen hele kleine pensioenen	0	0 *)
Overig	-145	-37 *)
	-145	-37 *)
Saldo van baten en lasten	2.169	11.590

*) De vergelijkende cijfers over 2021 zijn voor vergelijkingsdoeleinden aangepast. Voor verdere informatie wordt verwezen naar de jaarrekening, "Grondslagen voor waardering van activa en passiva".

Actuariële analyse van het saldo

	2022	2021
Beleggingsopbrengsten	-3.735	2.864
Premies	3.133	1.542
Kosten	409	1.782
Sterfte	1.082	512
Arbeidsongeschiktheid	-1.839	-3.474
Overige (incidentele) mutaties technische voorzieningen	3.110	8.184
Andere oorzaken	9	180
Totaal saldo van baten en lasten	2.169	11.590

Risicobeheer

Beleid

Voor de uitvoering van het risicobeheer heeft het bestuur de beschikking over de volgende beleidsinstrumenten:

- Beleggingsbeleid;
- Financieringsbeleid;
- Premiebeleid;
- Herverzekeringsbeleid;
- Risicobeleid ten aanzien van uitbesteding.

Welke beleidsinstrumenten het bestuur op welke manier zal hanteren, wordt bepaald op basis van analyses van de te verwachten toekomstige ontwikkelingen van de verplichtingen en de ontwikkelingen op de financiële markten. Op basis van de uitkomsten van deze analyses stelt het bestuur jaarlijks beleggingsrichtlijnen vast waarop het door het fonds uit te voeren beleggingsbeleid wordt gebaseerd. De beleggingsrichtlijnen zetten uiteen binnen welke grenzen en normen het beleggingsbeleid moet worden uitgevoerd, en richten zich op het beheersen van de belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid maakt de fiduciaire vermogensbeheerder Van Lanschot Kempen Investment Management gebruik van verschillende financiële instrumenten.

Het uitvoeren van transacties in financiële instrumenten kan ertoe leiden dat Flexsecurity risico's verkrijgt of overdraagt aan een andere partij. Hierbij moet vooral gedacht worden aan risico's die samenhangen met veranderingen in beurskoersen, rentetarieven, wisselkoersen, debiteurenkwaliteit en liquiditeit. In het kader van de beperking van deze risico's kunnen derivaten en andere instrumenten aangewend worden om deze risico's te beperken.

Risicobeheersing

Hieronder wordt nader ingegaan op de wijze waarop Flexsecurity de aan beleggingen en financiële instrumenten gerelateerde risico's beheerst. De in de tabellen opgenomen cijfers ter zake de beleggingen betreffen optellingen van de beleggingen voor risico pensioenfondsen en de beleggingen voor risico deelnemers op balansdatum.

Marktrisico

Marktrisico is het risico dat de waarde van een financieel instrument zal fluctueren als gevolg van veranderingen in marktprijzen. Flexsecurity tracht deze risico's te beperken door de beleggingsportefeuille te diversifiëren over verschillende categorieën.

Renterisico

Renterisico is het risico dat de waarden van beleggingen en financiële instrumenten zullen fluctueren als gevolg van veranderingen in de marktwaarde. Anders dan bij traditionele pensioenregelingen met een toegezegde aanspraak speelt de verhouding tussen de rentegevoeligheid van de bezittingen en de rentegevoeligheid van de verplichtingen van de stichting geen rol. Wel speelt de rente een rol als het gaat op de 'koopkracht' van het pensioenkapitaal van de deelnemers: staat de rente hoog op het moment van pensioeningang, dan kan de deelnemer een hogere periodieke pensioenuitkering aankopen dan in geval de rente laag staat. Dit is de reden waarom Flexsecurity in het beleggingsbeleid rekening houdt met renteontwikkelingen. De oudere leeftijdsgroepen hebben een groter aandeel van rentegerelateerde beleggingsinstrumenten (vastrentende waarden) in portefeuille waardoor er een directe koppeling is gemaakt met de koopkracht van het pensioenkapitaal.

Valutarisico

Valutarisico is het risico dat de waarde van een financieel instrument zal fluctueren als gevolg van veranderingen in valutawisselkoersen. Het valutarisico dat Flexsecurity pensioen loopt, houdt in hoofdzaak verband met beleggingen waarvan de koers niet in euro genoteerd is. Flexsecurity heeft de strategische keuze gemaakt om het valutarisico niet af te dekken, mede vanwege de kosten die dit met zich meebrengt. Als "door de beleggingsfondsen" waarin Flexsecurity belegt, "heen" gekeken wordt, kan de tabel

'Beleggingen verdeeld naar valuta's' worden opgesteld ten aanzien van de valuta waarin de beleggingen gedaan zijn. Bijna 70% van de beleggingen wordt gedaan in eurogenoteerde instrumenten en dragen dus geen valutarisico. De overige 30% is genoteerd in andere valuta en leiden dus wel tot een valutarisico. De relatief hoge bedragen die onder 'overige valuta' vermeld staan, zijn te verklaren door de beleggingen die in de opkomende landen geschieden - voornamelijk in aandelen en vastrentende waarden (hoogrentende leningen).

Beleggingen verdeeld naar valuta's x € 1.000	Vastgoed- beleg- gingen	Aandelen	Vastren- tende waarden	Overige beleg- gingen	Totaal
Euro	57.097	26.730	243.446	28.069	355.342
Britse Pond	0	12.007	219	0	12.226
Hongkong dollar	0	13.606	0	0	13.606
Japanse Yen	0	5.047	0	0	5.047
Amerikaanse dollar	0	55.342	6.139	0	61.481
Canadese dollar	0	2.561	0	0	2.561
Australische dollar	0	1.631	0	0	1.631
Overige valuta	0	50.009	9.584	0	59.593
Stand per 31-12-2022	57.097	166.933	259.388	28.069	511.487

Beleggingen verdeeld naar valuta's x € 1.000	Vastgoed- beleg- gingen	Aandelen	Vastren- tende waarden	Overige beleg- gingen	Totaal
Euro	51.825	30.930	272.760	18.912	374.427
Britse Pond	293	13.006	1	0	13.300
Hongkong dollar	244	13.957	0	0	14.201
Japanse Yen	548	4.323	0	0	4.871
Amerikaanse dollar	3.763	64.198	7.317	0	75.278
Canadese dollar	178	2.854	0	0	3.032
Australische dollar	220	1.150	0	0	1.370
Overige valuta	426	53.440	12.960	0	66.825
Stand per 31-12-2021	57.496	183.857	293.039	18.912	553.303

Kredietrisico

Kredietrisico is het risico dat voortvloeit uit het feit dat een specifieke tegenpartij tegenover Flexsecurity niet in staat is om aan zijn verplichtingen uit hoofde van contracten betreffende financiële instrumenten te voldoen. Door de beleggingen in risicovollere vastrentende waarden zoals bedrijfsleningen en staatsobligaties in opkomende landen (mede via deelname in beleggingsfondsen) te spreiden over een groot aantal debiteuren, wordt het kredietrisico aanzienlijk beperkt. Voorts geldt de eis van een minimale debiteurenkwaliteit voor Europese stataobligaties, hetgeen in casu betekent dat de debiteur in de regel minimaal een AA-rating dient te bezitten. Beleggingen in leningen met een lagere kredietwaardigheid zijn tot een percentage van 15% van de vastrentende waarden toegestaan. Op deze wijze worden risico's ten aanzien van de kredietwaardigheid beperkt.

Flexsecurity gaat ervan uit dat het fonds nauwelijks kredietrisico loopt over de staatsobligaties die gewaardeerd zijn met minimaal een AAA-rating. Op basis van deze aannames is het maximale kredietrisico 40% van de omvang van de portefeuille vastrentende waarden.

Kredietwaardigheid vastrentende waarden x € 1.000	vastrentende waarden
AAA	78.618
AA	94.782
A	23.117
BBB	31.116
BB	5.278
B	4.360
Geen rating of lager	22.117
Stand per 31-12-2022	259.388

Kredietwaardigheid vastrentende waarden x € 1.000	vastrentende waarden
AAA	94.397
AA	106.803
A	22.244
BBB	36.703
BB	6.182
B	2.728
Geen rating of lager	23.981
Stand per 31-12-2021	293.039

De tabel waarin de verdeling naar kredietwaardigheid van de tegenpartijen van de vastrentende waarden per einde 2022 is opgenomen, bevestigt deze aanname: 75,8% van de vastrentende waarden heeft een credit rating van A of hoger, 66,8% van AA of hoger.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat een fonds niet de mogelijkheid heeft om de financiële middelen te verkrijgen die benodigd zijn om aan de verplichtingen te kunnen voldoen. Het liquiditeitsrisico dat het pensioenfonds loopt is beperkt aangezien er geen beleggingen plaatsvinden in incurante effecten. De meeste beleggingen van het fonds vinden plaats in beleggingsfondsen waarvoor een dagelijkse waardebepaling wordt gedaan. Deze beleggingen kunnen, binnen zekere restricties, op dagbasis volledig te gelde worden gemaakt. Daarnaast zijn de pensioenverplichtingen van Flexsecurity over het algemeen voorspelbaar van aard en heeft het fonds geen directe verplichtingen uit hoofde van afwikkeling van rente- of valutaderivaten.

Een deel van de beleggingen vindt plaats in vastgoedfondsen van CBRE en Altera, en zijn er beleggingen in hypotheekfondsen van Aegon AM en ASR. Hoewel deze beleggingen niet op dagbasis verkocht kunnen worden, is het overgrote deel van de participaties in deze beleggingsfondsen goed verkoopbaar binnen een termijn van drie maanden tot een jaar. Gegeven de omvang van deze beleggingen zal het in de praktijk niet onoverkomelijk zijn kopers te vinden.

Kasstroomrisico

Kasstroomrisico is het risico dat toekomstige kasstromen verbonden aan een monetair instrument zullen fluctueren in omvang. Dit risico wordt beheerst door een zo nauwkeurig mogelijke afstemming van de feitelijke kasstromen aan de benodigde situatie. Vanwege de relatief hoge maandelijkse premieontvangsten ten opzichte van kasstromen kan in de praktijk gebruikelijk worden voorzien in de kasstromen door middel van de ontvangen.

Concentratierisico

Grote posten kunnen leiden tot concentratierisico. In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. Een portefeuille van leningen die sterk sectorgebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen. Indien aandelen in dezelfde sector worden aangehouden, is sprake van een cumulatief concentratierisico. Aangezien de beleggingen van Flexsecurity grotendeels plaatsvinden in passieve fondsen die een breed gespreide index volgen, is het concentratierisico minimaal. Het grootste concentratierisico doet zich voor binnen de vastrentende waarden, waarin de beleggingen in staatsobligaties plaatsvinden binnen een beperkt aantal 'kernlanden' met een hoge kredietwaardigheid.

Als wederom door alle beleggingsfondsen "heen" wordt "gekeken", dan is onderstaande tabel voor wat betreft de regiospreiding op te stellen. Een ruime meerderheid van de beleggingen is in de Europese Unie, al worden de cijfers ietwat vertekend door de waarden van de (valuta)derivaten.

Beleggingen verdeeld naar regio's x € 1.000	Vastgoed- beleg- gingen	Aandelen	Vastren- tende waarden	Overige beleg- gingen	Totaal
Azië	0	34.652	9.168	2.603	46.423
Centraal en Zuid-Amerika	0	5.365	8.653	0	14.018
Europese Unie	57.097	34.465	222.553	22.771	336.886
Europa non-EU	0	32.707	7.923	1.394	42.024
Noord-Amerika	0	55.325	8.270	877	64.472
Pacific	0	2.754	2.041	25	4.820
Overige/niet gedefinieerd	0	1.665	780	399	2.844
Stand per 31-12-2022	57.097	166.933	259.388	28.069	511.487

Beleggingen verdeeld naar regio's x € 1.000	Vastgoed- beleg- gingen	Aandelen	Vastren- tende waarden	Overige beleg- gingen	Totaal
Azië	920	33.143	10.570	1.111	45.744
Centraal en Zuid-Amerika	78	8.128	8.183	0	16.389
Europese Unie	51.975	54.322	271.821	14.765	392.883
Europa non-EU	80	20.433	166	2.036	22.715
Noord-Amerika	3.935	59.595	96	524	64.150
Pacific	237	5.870	0	475	6.582
Overige/niet gedefinieerd	271	2.366	2.203	0	4.840
Stand per 31-12-2021	57.496	183.857	293.039	18.911	553.303

Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door Flexsecurity beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op meerdere gebieden, zoals de administratieve organisatie, de interne controles, procedures en processen, en kwaliteit van de geautomatiseerde systemen. Een en ander wordt getoetst aan de hand van ISAE-3402-verklaringen. Alle uitbestedingspartijen die bij de uitvoering van Flexsecurity betrokken zijn, AZL, Asset Care en Van Lanschot Kempen Investment Management, beschikken over dergelijke verklaringen.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar. Een hoge mate van liquiditeit van de beleggingen en een breed gespreide portefeuille moeten de effecten van dit systeemrisico in een voorkomende situatie zoveel als mogelijk beperken.

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

Voor Flexsecurity zijn de uitbesteding van de pensioenadministratie en het vermogensbeheer de belangrijkste uitbestede diensten. Hiervoor heeft het fonds een contract afgesloten met AZL respectievelijk Van Lanschot Kempen Investment Management (KCM). Het contract met AZL is per 1-1-2023 verlengd voor de duur van drie jaren en eindigt van rechtswege op 31-12-2025. De fiduciaire vermogensbeheerovereenkomst met KCM is verlengd per 1-7-2019 en is aangegaan voor een periode van vijf jaren, eindigend op 30 juni 2024.

Het bestuur evalueert jaarlijks de prestaties van de uitbestedingspartijen en overweegt tijdig voor het bereiken van de einddata of een voortzetting van de uitbestedingsrelatie wenselijk is. De met deze contracten gemoeid zijnde bedragen zijn opgenomen in de jaarrekening en zullen naar verwachting het komende jaar in lijn liggen met de bedragen voor 2022.

Gebeurtenissen na balansdatum

Op 30 mei 2023 heeft de Eerste Kamer ingestemd met de Wet toekomst pensioenen, die in 2023 en de volgende jaren invloed zal hebben op de regelingen en karakteristieken van het pensioenfonds. Ter voorbereiding op deze ontwikkelingen heeft het bestuur een werkgroep ingesteld die de voorbereidingen voor de overgang naar de nieuwe wetgeving op zich neemt.

Ondertekening

Deze jaarrekening is vastgesteld op 2 juni 2023 en ondertekend te Diemen op 21 juni 2023.

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity,

Raimond Schikhof, voorzitter

Edmund Hammen, secretaris

Marianne Hamerslag, plaatsvervangend voorzitter

Suzanne van de Bor, plaatsvervangend secretaris

Overige gegevens

Resultaatbestemming

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN.

Het voorstel resultaatbestemming 2022 is opgenomen in de paragraaf van de staat van baten en lasten in de jaarrekening.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Flexsecurity te Amsterdam is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2022.

Onafhankelijkheid

Als waarmederkend actuaaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 4.000.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 200.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;
- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn, als geheel gezien, toereikende technische voorzieningen vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum hoger dan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening voldoende. Daarbij is in aanmerking genomen dat enigerlei intentie tot het verlenen van toeslagen ontbreekt.

Voor de volledigheid merk ik op dat, als op balansdatum in de rentetermijnstructuur rekening zou worden gehouden met de UFR-methodiek zoals deze door DNB in 2023 wordt toegepast, mijn oordeel over de vermogenspositie niet zou wijzigen.

Amstelveen, 21 juni 2023

drs. H. Zaghdoudi AAG
Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2022

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity per 31 december 2022 en van het saldo van baten en lasten over 2022, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we gecontroleerd hebben

Wij hebben de jaarrekening 2022 van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity ('de Stichting') te Amsterdam gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de balans per 31 december 2022;
- 2 de staat van baten en lasten over 2022;
- 3 het kasstroomoverzicht over 2022; en
- 4 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Stichting zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. De informatie en onze bevindingen ten aanzien van continuïteit, fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving en de kernpunten van onze controle moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Samenvatting

Materialiteit

- Materialiteit van EUR 4,0 miljoen
- Circa 0,8% van het pensioenvermogen

Risico's gerelateerd aan fraude & Noclar en continuïteit

- Risico's gerelateerd aan fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving (Noclar): verondersteld risico van doorbreken interne beheersing door het bestuur geïdentificeerd
- Risico's gerelateerd aan continuïteit: geen continuïteitsrisico's geïdentificeerd

Kernpunten

- Waardering van beleggingen voor risico pensioenfonds
- Waardering van beleggingen voor risico deelnemer
- Waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds en overige technische voorziening voor risico fonds

Oordeel

Goedkeurend

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 4,0 miljoen (2021: EUR 4,5 miljoen). Voor de bepaling van de materialiteit wordt uitgegaan van het pensioenvermogen per 31 december 2022 (circa 0,8%). Wij beschouwen het pensioenvermogen als de meest geschikte benchmark, omdat het pensioenvermogen een bepalende factor is in de berekening van de (beleids)dekkingsgraad die de financiële positie van de Stichting weergeeft. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij hebben met het bestuur afgesproken dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven EUR 200 duizend rapporteren aan het bestuur alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Uitbesteding van bedrijfsprocessen aan dienstverleners

De Stichting heeft de administratie van de beleggingen uitbesteed aan AssetCare B.V. en het beheer van de beleggingen aan Van Lanschot Kempen Investment Management N.V. De pensioenadministratie is uitbesteed aan AZL N.V.

De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beleggingen en beleggingsopbrengsten die is verstrekt door AssetCare B.V. en informatie over de voorziening pensioenverplichtingen, premiebijdragen, pensioenuitkeringen en afkopen, waardeoverdrachten en overige financiële posten die is verstrekt door AZL N.V.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de dienstverleners verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne beheersing van de Stichting. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountants inzake de voor de Stichting relevante interne beheersingsmaatregelen van AssetCare B.V. en AZL N.V., zoals weergegeven in de specifiek daarvoor opgestelde (Standaard 3402 type II-) rapportages.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen en (waar relevant) het bespreken van de beheersomgeving bij de dienstverlener met vertegenwoordigers van de dienstverlener. Op basis daarvan evalueren wij, en bespreken wij (waar relevant) met de andere onafhankelijke accountant, de in de Standaard 3402-rapportage beschreven interne beheersingsmaatregelen, de verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2022 en de uitkomsten daarvan. Ook beoordelen wij de evaluatie door het bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan AssetCare B.V. en AZL N.V.

Wij hebben eigen gegevensgerichte analyses ten aanzien van premiebijdragen uitgevoerd, waarbij wij de uitkomsten hebben getoetst op basis van verwachtingen die wij zelf hiervoor hebben ontwikkeld. Wij hebben door middel van deelwaarnemingen beleggingen, beleggingsstromen, mutaties in de pensioenadministratie, premiebijdragen, pensioenuitkeringen en afkopen en waardeoverdrachten aan de hand van brondocumentatie bij de dienstverlener onderzocht.

Door bovengenoemde werkzaamheden op de uitbestede bedrijfsprocessen en aanvullende eigen werkzaamheden hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen, beleggingsstromen en -opbrengsten, (mutaties in) deelnemergegevens die resulteren in (wijzigingen in) de voorziening pensioenverplichtingen, premiebijdragen, pensioenuitkeringen en afkopen en waardeoverdrachten verkregen.

Controleaanpak ten aanzien van risico's op fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving

In het hoofdstuk 'Risicobeheersing' en de paragraaf 'Compliance' (zoals opgenomen in het hoofdstuk 'Besturing van het fonds') van het bestuursverslag beschrijft het bestuur de procedures ten aanzien van de risico's op fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving.

In het kader van onze controle hebben wij inzicht verkregen in de Stichting en de bedrijfsomgeving, en hebben wij de opzet en de implementatie beoordeeld en, waar van

toepassing, de effectieve werking getoetst van het risicomanagement van de Stichting met betrekking tot fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving. Dit betreft tevens de interne beheersmaatregelen die aanwezig zijn bij de externe dienstverleners van de Stichting (zie paragraaf 'Reikwijdte van de controle').

Onze werkzaamheden omvatten onder andere het evalueren van de gedragscode, de klokkenluidersregeling, de incidentenregeling, de rapportage naleving gedragscode 2022, de periodieke SLA-rapportages van de pensioenuitvoerder en de procedures van de Stichting om aanwijzingen van mogelijke fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving te onderzoeken. Bovendien hebben wij inlichtingen ter zake ingewonnen bij het bestuur. Wij hebben onder meer de volgende controlewerkzaamheden uitgevoerd:

- inzicht verkrijgen in hoe de Stichting het gebruik van informatietechnologie (IT) beheerst en de invloed daarvan op de jaarrekening;
- evaluatie van nevenfuncties van bestuursleden, met speciale aandacht voor procedures en governance met betrekking tot mogelijke belangenconflicten;
- evaluatie van correspondentie met regelgevende en toezichthoudende instanties (inclusief DNB en AFM).

Daarnaast hebben wij werkzaamheden uitgevoerd om inzicht te verkrijgen in de wet- en regelgeving die op de Stichting van toepassing is. Wij hebben de volgende rechtsgebieden geïdentificeerd die de meest waarschijnlijke oorzaak zouden kunnen zijn voor een materieel effect op de jaarrekening:

- Pensioenwet;
- Besluit Financieel toetsingskader pensioenfondsen (Bftp);
- Algemene verordening gegevensbescherming (AVG);
- Sanctiewetgeving.

Wij hebben de risicofactoren voor fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving geëvalueerd om na te gaan of deze factoren duiden op een risico op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening.

Wij beoordelen het veronderstelde frauderisico met betrekking tot de opbrengstverantwoording (waaronder premieopbrengsten, directe beleggingsopbrengsten en indirecte beleggingsopbrengsten) als niet relevant gezien de aard van de opbrengsten, de aanwezige uitbestedingsrelaties en de beperkte mogelijkheden tot het materieel beïnvloeden van de opbrengstverantwoording.

In overeenstemming met het bovenstaande en met de controlestandaarden hebben wij het volgende risico geïdentificeerd ten aanzien van fraude dat relevant is voor onze controle, inclusief de relevante veronderstelde risico's vastgelegd in de controlestandaarden. Wij hebben hierop als volgt ingespeeld:

Doorbreken van interne beheersing door het bestuur (een verondersteld risico)

Risico:

- Het bestuur is in een unieke positie om fraude te plegen door de mogelijkheid het proces van financiële verslaggeving en resultaten te manipuleren door middel van het doorbreken van de interne beheersing die anderszins effectief lijkt te werken, zoals schattingen gerelateerd aan de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen en de waardering van de beleggingen.

Controleaanpak:

- Wij hebben de opzet en de implementatie geëvalueerd en, waar passend geacht, de werking getoetst van de interne beheersingsmaatregelen die het frauderisico dienen te mitigeren, inclusief de interne beheersingsmaatregelen die aanwezig zijn bij de dienstverleners waaraan de Stichting bedrijfsprocessen heeft uitbesteed.
- Wij hebben een analyse uitgevoerd om te identificeren of er sprake is van (administratieve) journaalposten met een hoger frauderisico. De uitkomst van deze evaluatie is dat wij geen (administratieve) journaalposten met een hoger frauderisico hebben geïdentificeerd.
- Wij hebben (significante) schattingen alsook oordeelsvormingen en veronderstellingen van het bestuur met betrekking tot de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen en de waardering van de beleggingen geëvalueerd. Voor een omschrijving van onze werkzaamheden hieromtrent, verwijzen wij naar de kernpunten met betrekking tot de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds en overige technische voorziening voor risico fonds, de waardering van beleggingen voor risico pensioenfonds en de waardering voor risico deelnemer.
- Wij hebben elementen van onvoorspelbaarheid in onze controleaanpak opgenomen, zoals het aansluiten van (willekeurig) geselecteerde afkopen van pensioenrechten op onderliggende brondocumenten.

Onze evaluatie van uitgevoerde procedures ten aanzien van fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving heeft niet geleid tot een extra kernpunt van de controle.

Wij hebben onze risico-inschatting en controleaanpak en resultaten gecommuniceerd aan het bestuur.

Onze controlewerkzaamheden leidden niet tot aanwijzingen en/of andere redelijke vermoedens van fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving die van materieel belang zijn voor onze controle.

Controleaanpak continuïteit

Het bestuur van de Stichting heeft zijn continuïteitsbeoordeling uitgevoerd en geen continuïteitsrisico's geïdentificeerd. Onze procedures om de continuïteitsbeoordeling van het bestuur te beoordelen omvatten onder andere:

- overwegen of de continuïteitsrisicoanalyse door het bestuur alle relevante informatie bevat waarvan wij als gevolg van de controle kennis hebben;
- overwegen of actuariële ontwikkelingen (inclusief de voorzienbare trend in overlevings-, en revalideringskansen) en de ontwikkelingen op financiële markten (inclusief ontwikkeling in de rentetermijnstructuur) aanleiding geven tot een significant continuïteitsrisico;
- analyse van de ontwikkeling van de financiële positie van de Stichting gedurende het boekjaar ten opzichte van wettelijke solvabiliteitseisen op indicatoren die kunnen duiden op continuïteitsrisico's en het evalueren van de toelichting in de jaarrekening hieromtrent.

De resultaten van onze risicobeoordelingsprocedures hebben geen aanleiding gegeven om additionele controlewerkzaamheden op de continuïteitsbeoordeling uit te voeren.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het belangrijkste waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze

controle hebben wij aan het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Waardering van beleggingen voor risico pensioenfonds

Omschrijving

De beleggingen voor risico pensioenfonds vormen een significante post op de balans van de Stichting. De beleggingen voor risico pensioenfonds bedragen circa 10% van het balanstotaal. De beleggingen voor risico pensioenfonds dienen conform de Pensioenwet te worden gewaardeerd op reële waarde (marktwaaarde). Uit noot 1 van de toelichting op de jaarrekening blijkt dat de waardering van de beleggingen voor risico pensioenfonds van de Stichting nagenoeg geheel gebaseerd is op de laatst ontvangen fondsrapportages (afgeleide marktnoteringen). De waardering van de beleggingen voor risico pensioenfonds is in belangrijke mate bepalend voor de financiële resultaten van het fonds.

Vanwege de omvang van de beleggingen voor risico pensioenfonds in relatie tot de jaarrekening als geheel beschouwen wij de waardering van de beleggingen voor risico pensioenfonds als een kernpunt van onze controle.

Onze aanpak

Wij hebben de waardering van de beleggingen voor risico pensioenfonds die in het overzicht 'Methodiek bepaling marktwaaarde' zijn opgenomen onder level 4 (andere waarderingsspecialist) onderzocht met gebruikmaking van een eigen waarderingsspecialist. Onze waarderingsspecialist heeft de gehanteerde waarderingen vergeleken met zelfstandig in de markt waarneembare prijzen. De liquiditeiten die in het overzicht zijn opgenomen onder level 1 (marktnoteringen) hebben wij gecontroleerd door middel van een aansluiting naar de opgave van de custodian.

Voorts hebben we de toereikendheid van de toelichting onder noot 1 van de toelichting geëvalueerd.

Onze observatie

Wij vinden de waardering van de beleggingen voor risico pensioenfonds in de jaarrekening acceptabel. De toelichting op de samenstelling en het verloop van de beleggingen voor risico pensioenfonds is toereikend.

Waardering van beleggingen voor risico deelnemer

Omschrijving

De beleggingen voor risico deelnemer vormen een significante post op de balans van de Stichting. De beleggingen voor risico deelnemer van de Stichting bedragen circa 87% van het balanstotaal. De beleggingen voor risico deelnemer dienen conform de Pensioenwet te worden gewaardeerd op reële waarde (marktwaaarde). Uit noot 2 van de toelichting op de jaarrekening blijkt dat voor circa EUR 102 miljoen (22%) van de beleggingen voor risico deelnemer van de Stichting de waardering gebaseerd is op marktnoteringen en dat voor circa EUR 355 miljoen (78%) van de beleggingen voor risico deelnemer van de Stichting de waardering gebaseerd is op de laatst ontvangen fondsrapportages (afgeleide marktnoteringen).

Vanwege de omvang van de beleggingen voor risico deelnemer in relatie tot de jaarrekening als geheel beschouwen wij de waardering van de beleggingen voor risico deelnemer als een kernpunt van onze controle.

Onze aanpak

Wij hebben de waardering van het grootste deel van de beleggingen voor risico deelnemer onderzocht met gebruikmaking van een eigen waarderingsspecialist. Onze waarderingsspecialist heeft de gehanteerde waarderingen vergeleken met zelfstandig in de markt waarneembare prijzen.

De waardering van de beleggingen voor risico deelnemer die niet door onze waarderingsspecialist zijn onderzocht hebben wij getoetst aan de hand van (door andere onafhankelijke accountants gecontroleerde) jaarrekeningen. Dit betreffen de beleggingen voor risico deelnemer die in het overzicht 'Methodiek bepaling marktwaarde' (noot 2) zijn opgenomen in de categorie 'Vastgoedbeleggingen' en een belegging voor risico deelnemer in is opgenomen onder de categorie 'Vastrentende waarden'. Wij hebben hierbij onder meer aandacht besteed aan consistentie met de waarderingsgrondslagen van de Stichting ten opzichte van die van het beleggingsfonds alsmede de strekking van de verklaring van de andere onafhankelijke accountant. Wanneer niet tijdig een jaarrekening die is voorzien van een goedkeurende controleverklaring beschikbaar is, hebben wij de betrouwbaarheid van de marktwaardering zoals door de fondsmanager afgegeven, vastgesteld door de inschatting van deze fondsmanagers uit voorgaande jaren te toetsen aan de hand van de later in het jaar beschikbaar gekomen gecontroleerde jaarrekeningen.

De liquiditeiten die in het overzicht zijn opgenomen onder level 1 (marktnoteringen) hebben wij gecontroleerd door middel van een aansluiting naar de opgave van de custodian.

Voorts hebben we de toereikendheid van de toelichting onder noot 2 van de toelichting geëvalueerd.

Onze observatie

Wij vinden de waardering van de beleggingen voor risico deelnemer in de jaarrekening acceptabel. De toelichting op de samenstelling en het verloop van de beleggingen voor risico deelnemer is toereikend.

Waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds en overige technische voorziening voor risico fonds

Omschrijving

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds (voorziening voor premievrijstelling) en de overige technische voorziening voor risico fonds (voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten) (hierna tezamen: 'de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds') is een significante post op de balans van de Stichting die wordt gewaardeerd op reële waarde (marktwaarde). De waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds komt tot stand door middel van een berekening waarin basisgegevens van (arbeidsongeschikte) deelnemers met behulp van belangrijke schattingen over revalidering en kostenniveaus worden vertaald naar verwachte toekomstige kasstromen (uitkeringen). De kasstromen worden contant gemaakt met gebruikmaking van de rentetermijnstructuur ultimo boekjaar zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank.

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming door het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van actuariële modellen en het bestuur zich laat adviseren door actuariële deskundigen. Gezien de complexiteit en de invloed hiervan op

de hoogte van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de (beleids)dekkingsgraad vormt de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds een kernpunt van onze controle.

Het bestuur heeft in de 'Grondslagen voor waardering van activa en passiva' de waarderingsgrondslagen en veronderstellingen voor de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds opgenomen. Uit deze toelichting blijkt dat schattingswijzigingen hebben plaatsgevonden.

Onze aanpak

Bij onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden van de certificerend actuaire die door de Stichting is aangesteld. Wij hebben bij aanvang van de controle en bij afronding ervan afstemming gehad met de certificerend actuaire over de te volgen aanpak, de attentiepunten en de uitkomsten.

Wij hebben de door het bestuur gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen geëvalueerd. Hierbij hebben wij de consistentie, prudentie en actualiteit van de schattingsmethode en veronderstellingen betrokken. Wij hebben de onderbouwing van de veronderstellingen door het bestuur geëvalueerd aan de hand van een toetsing van de historische betrouwbaarheid daarvan en algemeen geactualiseerde uitgangspunten zoals de gehanteerde revaliderings- en overlevingskansen. De gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen hebben wij besproken met de certificerend actuaire. Wij hebben de actuariële verklaring zoals opgenomen in de overige gegevens en de werkzaamheden van de certificerend actuaire geëvalueerd.

Onze werkzaamheden omvatten verder het evalueren van de uitkomst van de actuariële analyse van het saldo van baten en lasten in relatie tot eerder gemaakte schattingen en kasstroomprojecties. Tevens hebben wij de waarderingsgrondslagen en de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen in de jaarrekening geëvalueerd.

Onze observatie

Wij vinden dat de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds in de jaarrekening op aanvaardbare wijze is bepaald. De toelichting op de samenstelling en het verloop van de voorziening pensioenverplichtingen is toereikend.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben een mindere diepgang dan onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de informatie die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude. Daarbij is het bestuur verantwoordelijk voor het voorkomen en ontdekken van fraude en de niet- naleving van wet- en regelgeving en het nemen van maatregelen om de gevolgen, voor zover mogelijk, ongedaan te maken en herhaling te voorkomen.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de Stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van de genoemde verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de Stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze doelstelling is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om in onze controleverklaring aandacht te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een entiteit haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Utrecht, 21 juni 2023

KPMG Accountants N.V.

W. Kevelam RA

Bijlagen

Personalia Flexsecurity

Naar de stand van zaken per 16 juni 2023

Bestuur

<i>Naam</i>	<i>Functie</i>	<i>Geleding</i>	<i>Functie buiten bestuur</i>	<i>Organisatie</i>	<i>Leeftijd</i>
Raimond Schikhof	Voorzitter	Werkgever	Directeur Pensioenzaken	Randstad Groep Nederland	57
Edmund Hammen	Secretaris	Deelnemers	Manager Strategy & Corporate Affairs	Nationale-Nederlanden	43
Marianne Hamerslag	Plv. voorzitter	Werkgever	Executive Director Business Development	Aegon Asset Management	51
Suzanne van de Bor	Plv. secretaris	Deelnemers	Senior Investment Manager	De Nationale APF	33

Verantwoordingsorgaan

<i>Naam</i>	<i>Functie</i>	<i>Geleding</i>	<i>Functie buiten bestuur</i>	<i>Organisatie</i>	<i>Leeftijd</i>
Hans van Slooten	Voorzitter	Werkgever	Chief financial officer	Randstad Groep Belgium	56
Esther Gotink	secretaris a.i.	Deelnemers	Zelfstandig ondernemer in boardroom consultancy en training	Morpho Training & Assessment	50
Swen Laarveld	Lid	Werkgever	Principal Stafmanager Reward & IR	Randstad Groep Nederland	45
Bruce van Haasen	Lid	Deelnemers	Coördinator Arbo en Veiligheid	Tempo-Team Performance Management	60

Overzicht nevenfuncties (aspirant-)bestuursleden

Raimond Schikhof

1. Directeur Pensioenzaken Randstad Groep Nederland bv
2. Secretaris Stichting West Coast Challenge
3. Docent Stichting Pensioen Opleidingen
4. Lid belanghebbendenorgaan Pensioenkring Randstad Groep bij stichting Het nederlandse pensioenfonds
5. Bestuurslid Stichting Pensioenfonds F. van Lanschot

Edmund Hammen

1. Manager Strategy & Corporate Affairs Nationale-Nederlanden Levensverzekeringsmaatschappij N.V.

Marianne Hamerslag

1. Executive Director Business Development Aegon Asset Management B.V.

Suzanne van de Bor

1. Senior Investment Manager Stichting De Nationale APF

Overzicht nevenfuncties leden verantwoordingsorgaan

Hans van Slooten

1. Chief financial officer Randstad Groep Nederland bv

Swen Laarveld

1. Principal Stafmanager Reward & IR Randstad Groep Nederland bv
2. Lid raad van toezicht Omroep Flevoland

Esther Gotink

1. Eigenaar Morpho Training & Assessment
2. Associate Partner, Mens & Kennis
3. Eindredacteur, Investment Officer Institutioneel

Bruce van Haasen

1. Coördinator Arbo en veiligheid, Tempo-Team Performance Management B.V.

Bijlage IV

Model voor de periodieke informatieverschaffing voor de financiële producten als bedoeld in artikel 8, leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en artikel 6, lid 1, van Verordening (EU) 2020/852

Productbenaming: Stichting Pensioenfonds Flexsecurity
Identificatiecode voor juridische entiteiten (LEI): 724500JNFUCKIF073W43

Ecologische en/of sociale kenmerken

Heeft dit financiële product een duurzame beleggingsdoelstelling?

☒ ☐ Ja ☒ ☐ Nee	
☐ Er zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling gedaan: ☐ in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie ☐ in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie	☐ Het product promootte ecologische/sociale (E/S) kenmerken, en hoewel het geen duurzame beleggingen als doelstelling had, had het een minimaal deel duurzame beleggingen van ☐ met een milieudoelstelling in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie ☐ met een milieudoelstelling in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie ☐ met een sociale doelstelling
☐ Er zijn duurzame beleggingen met een sociale doelstelling gedaan: ☐ in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie ☐ in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie	☒ Het product promootte E/S-kenmerken, maar deed geen duurzame beleggingen ☐ met een milieudoelstelling in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie ☐ met een milieudoelstelling in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie ☐ met een sociale doelstelling

Duurzame belegging: een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een milieudoelstelling of een sociale doelstelling, mits deze belegging geen ernstige afbreuk doet aan milieu- of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De EU-taxonomie is een classificatiesysteem dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852, waarbij een lijst van ecologisch duurzame economische activiteiten is vastgesteld. In de verordening is geen lijst van sociaal duurzame economische activiteiten vastgesteld. Duurzame beleggingen met een milieudoelstelling kunnen al dan niet in overeenstemming zijn met de taxonomie.

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

Het pensioenfonds promoot ecologische en sociale kenmerken via het MVB-beleid, maar heeft zich niet gecommitteerd aan een duurzame beleggingsdoelstelling volgens Regulation (EU) 2019/2088 (SFDR). Het pensioenfonds heeft ervoor gekozen binnen de brede context van het MVB specifieke aandacht te geven aan het thema klimaat, diverse sociale aspecten en praktijken van goed bestuur.

Het pensioenfonds hanteert duurzaamheidsindicatoren per MVB-thema om te beoordelen of de ecologische en sociale kenmerken in lijn met het MVB-beleid zijn gerealiseerd. De indicatoren zijn weergegeven in de volgende sectie. Voor de realisatie van de ecologische kenmerken kijkt het pensioenfonds op dit moment naar de omzet behaald uit de extractie van en energieopwekking uit thermische kolen en extractie van overige fossiele brandstoffen. Voor de realisatie van de sociale kenmerken kijkt het pensioenfonds naar het aantal ondernemingen dat niet handelt naar onderschreven internationale standaarden zoals UNGC en OESO. In beide gevallen is er beperkte blootstelling en voldoet dit financiële product aan het promoten van ecologische en sociale kenmerken. Om de overige indicatoren te beoordelen is informatie over het voorgaande jaar gewenst. Dit is het geval vanaf de volgende periodieke rapportage (over 2023).

Duurzaamheids-indicatoren meten hoe wordt voldaan aan de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot.

Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?...en in vergelijking tot voorafgaande perioden?

Milieu-indicatoren	Parameter	2022	%Cov.
Beleggingen in ondernemingen zonder initiatieven voor koolstofemissiereductie	Aandeel beleggingen	0,16	39%
Scope 1-BKG-emissies	tCO ₂ e	26.513,14	37%
Scope 2-BKG-emissies	tCO ₂ e	6.832,28	37%
Scope 3-BKG-emissies	tCO ₂ e	175.913,75	37%
Totale BKG-emissies	tCO ₂ e	208.494,24	37%
Koolstofvoetafdruk	tCO ₂ e per miljoen EUR van belegging	411,35	37%
BKG-intensiteit ondernemingen waarin is belegd	Gewogen gemiddelde tCO ₂ e per miljoen EUR omzet	960,75	39%
Aandeel beleggingen in ondernemingen actief in de sector fossiele brandstoffen	Aandeel beleggingen	0,04	42%
Aandeel verbruik en opwekking niet-hernieuwbare energie	Aandeel beleggingen	75,07	36%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten NACE sectie code B	GWh per miljoen EUR omzet	1,85	35%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten NACE sectie code C	GWh per miljoen EUR omzet	1,17	35%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten NACE sectie code D	GWh per miljoen EUR omzet	4,97	35%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten NACE sectie code E	GWh per miljoen EUR omzet	1,46	35%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaateffecten NACE sectie code H	GWh per miljoen EUR omzet	1,43	35%
Sociale indicatoren	Parameter	2022	%Cov.
Aantal ernstige mensenrechtenproblemen en -schendingen die verband houden met de ondernemingen waarin is belegd	Aandeel beleggingen	0,02	41%
Schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)	Aandeel beleggingen	0,00	42%

Sociale indicatoren	Parameter	2022	%Cov.
Ontbreken van procedures en compliancemechanismen voor het monitoren van de naleving van de beginselen van het VN Global Compact en de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen	Aandeel beleggingen	0,20	41%
Genderdiversiteit raad van bestuur	Gemiddeld % vrouwelijke bestuursleden	31,04	39%

Betrokkenheid	Parameter	2022	%Cov.
Entertainment voor volwassenen	Aandeel beleggingen	-	-
Conventionele Olie & Gas	Aandeel beleggingen	0,02	-
Alcohol	Aandeel beleggingen	0,01	-
Controversiële wapens	Aandeel beleggingen	-	-
Conventionele wapens	Aandeel beleggingen	0,00	-
Gokken	Aandeel beleggingen	0,00	-
Stroomopwekking	Aandeel beleggingen	0,01	-
Thermische kolen	Aandeel beleggingen	0,00	-
Tabak	Aandeel beleggingen	0,00	-
Onconventionele Olie & Gas	Aandeel beleggingen	0,00	-

- Wat waren de doelstellingen van de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan en hoe droeg de duurzame belegging bij tot die doelstellingen?**

Niet van toepassing, het product heeft geen duurzame beleggingsdoelstelling.

- Hoe hebben de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan geen ernstige afbreuk gedaan aan ecologische of sociale duurzame beleggingsdoelstellingen**

Niet van toepassing, het product heeft geen duurzame beleggingsdoelstelling.

Waren duurzame beleggingen afgestemd op de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen en de leidende beginselen van de VN inzake bedrijfsleven en mensenrechten? Details:

OECD	UNGP
Nee	Nee

Hoe is in dit financiële product rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

- ☒ Ja
☐ Nee

Belangrijkste ongunstige effecten zijn de belangrijkste negatieve effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren die verband houden met ecologische en sociale thema's en arbeidsomstandigheden, eerbiediging van de mensenrechten en bestrijding corruptie en omkoping.

Het pensioenfonds heeft rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren. In het MVB-beleid zijn specifieke factoren, tolerantiegrenzen en beheersingsmaatregelen gedefinieerd. De belangrijkste ongunstige duurzaamheidsfactoren voor het pensioenfonds zijn opgenomen in de eerder besproken tabel met duurzaamheidsindicatoren.

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

Grootste emittenten	Sector	Land	Activa
Germany	Onbekend	Duitsland	5%
France	Onbekend	Frankrijk	4%
Netherlands	Onbekend	Nederland	4%
Austria	Onbekend	Oostenrijk	2%
Belgium	Onbekend	België	2%
Finland	Onbekend	Finland	2%
Direction Générale du Trésor	Onbekend	Frankrijk	2%
KfW	Onbekend	Duitsland	1%
Taiwan Semiconductor Manufacturing Company Limited	Informatie- technologie	Taiwan	1%
Microsoft Corporation	Informatie- technologie	Verenigde Staten	1%
Apple Inc.	Informatie- technologie	Verenigde Staten	1%
Tencent Holdings Limited	Communicatie- diensten	China	1%
Alphabet Inc.	Communicatie- diensten	Verenigde Staten	1%
Société du Grand Paris	Onbekend	Frankrijk	0%
Nordic Investment Bank	Onbekend	Finland	0%

De lijst bevat de beleggingen die **het grootste aandeel** van het financiële product vormen tijdens de referentie periode, te weten: 01 januari 2022 t/m 31 december 2022.

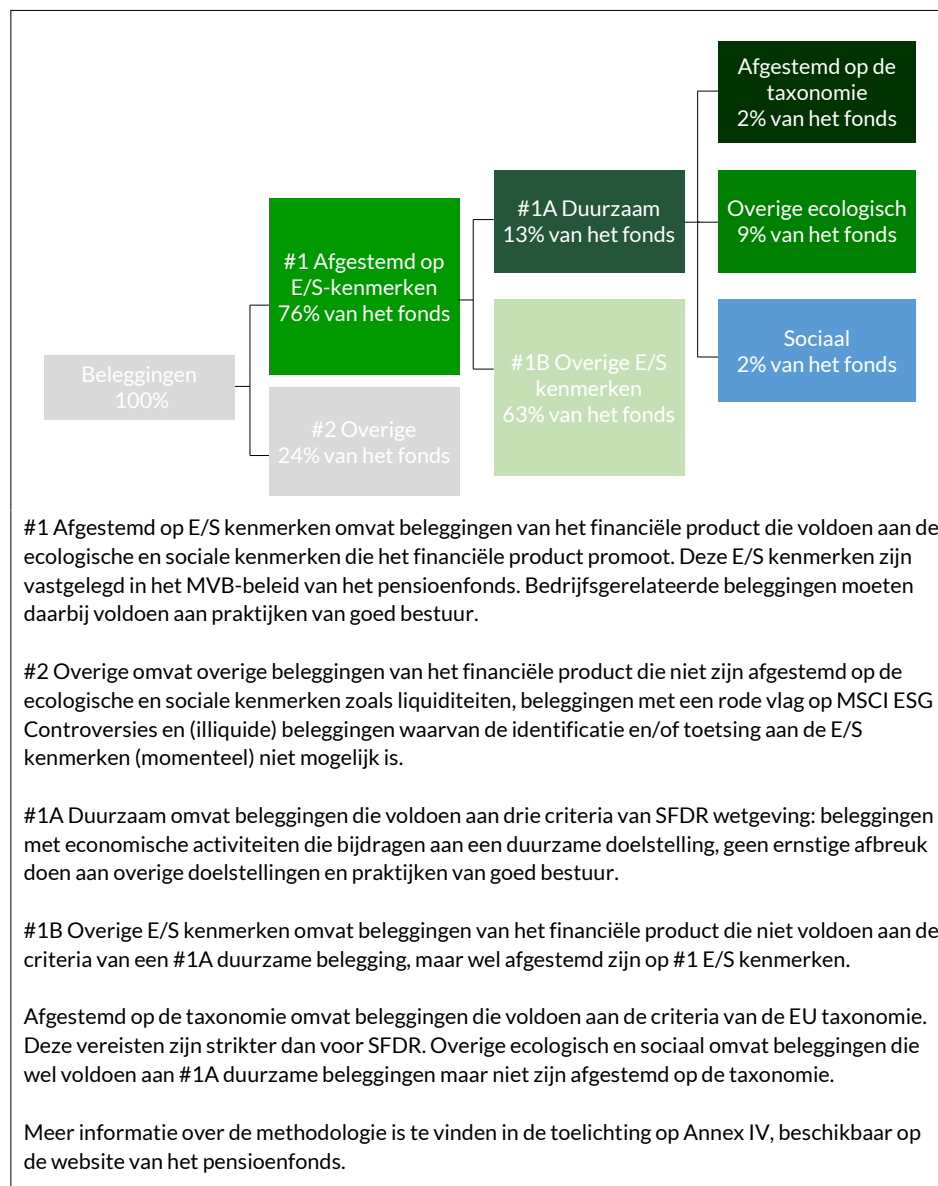
Wat was het aandeel duurzaamheidsgerelateerde beleggingen?

Hoe zag de activa-allocatie eruit?

De **activa-allocatie** beschrijft het aandeel beleggingen in bepaalde activa.

Op de taxonomie afgestemde activiteiten worden uitgedrukt als aandeel van:

- de omzet die aangeeft hoe "groen" de ondernemingen waarin is belegd vandaag zijn;
- de **kapitaaluitgaven** (CapEx) die laten zien welke groene beleggingen zijn gedaan door de ondernemingen waarin is belegd, die relevant zijn voor een transitie naar een groene economie;
- de **operationele uitgaven** (OpEx) die de groene operationele activiteiten van ondernemingen waarin is belegd weerspiegelen

In welke economische sectoren werd belegd?

Sector	Afgestemd op E/S-kenmerken	Duurzaam	Overige E/S kenmerken	Afgestemd op de taxonomie	Overige ecologisch	Sociaal	Overige
Alle	76 %	13 %	63 %	2 %	9 %	2 %	24 %
Communicatie-diensten	3 %	0 %	3 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Duurzame consumenten-goederen	4 %	0 %	3 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Niet-duurzame consumenten-goederen	3 %	1 %	2 %	0 %	1 %	0 %	0 %
Energie	2 %	0 %	2 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Financiële dienstverlening	9 %	0 %	9 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Gezondheidszorg	5 %	3 %	1 %	0 %	2 %	1 %	0 %
Industrie	3 %	0 %	3 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Informatie-technologie	6 %	1 %	4 %	0 %	1 %	0 %	0 %
Basisindustrie	2 %	0 %	2 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Vastgoed	1 %	1 %	1 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Onbekend	38 %	4 %	33 %	0 %	4 %	0 %	24 %
Nutsvoorzieningen	1 %	1 %	1 %	0 %	0 %	0 %	0 %

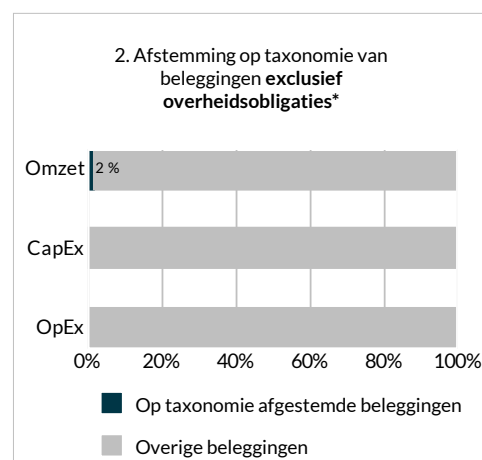
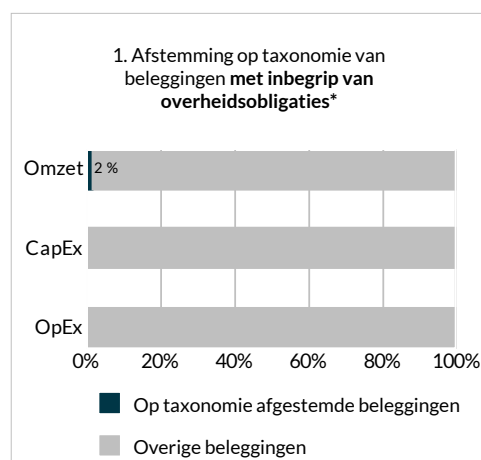
Faciliterende activiteiten maken het rechtstreeks mogelijk dat andere activiteiten een substantiële bijdrage leveren aan een milieudoelstelling.

Transitieactiviteiten zijn activiteiten waarvoor nog geen koolstofarme alternatieven beschikbaar zijn en die onder meer broeikasgasemissieniveaus hebben die overeenkomen met de beste prestaties.

In welke mate waren de duurzame beleggingen met een milieudoelstelling afgestemd op de EU-taxonomie?

De onderstaande grafieken tonen in groen het percentage beleggingen dat was afgestemd op de EU-taxonomie. Aangezien er geen geschikte methode is om te bepalen of overheidsobligaties zijn afgestemd op de taxonomie*, toont de eerste grafiek de afstemming op de taxonomie voor alle beleggingen van het financiële product, met inbegrip van overheidsobligaties, terwijl de tweede grafiek de afstemming op de taxonomie toont voor uitsluitend de beleggingen van het financiële product anders dan in overheidsobligaties.

*Voor deze grafieken omvatten "overheidsobligaties" alle blootstellingen aan overheidsschulden

Wat was het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten?

Informatie over het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten is op dit moment niet beschikbaar. We zijn in gesprek met onze dataleverancier over de kwaliteit en beschikbaarheid. De verwachting is dat de informatie beschikbaar is in de volgende periodieke rapportage (over 2023).

zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling die geen rekening houden met de criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten in het kader van de Verordening (EU) 2020/852.

Wat was het minimaal aandeel duurzame beleggingen met een milieudoelstelling die niet waren afgestemd op de EU-taxonomie?

Niet van toepassing.

Wat was het minimaal aandeel sociaal duurzame beleggingen?

Niet van toepassing.

Welke beleggingen zijn opgenomen in "overige"? Waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen

Het promoten van E/S kenmerken zoals vastgelegd in het MVB-beleid wordt gewaarborgd in het beleggingsproces. Dit is integraal onderdeel van het manager selectieproces, de monitoring en de verantwoording. Onder "Overige" vallen beleggingen met een rode vlag op MSCI ESG controversies, cash en (illiquide) beleggingen waarvan de identificatie en/of toetsing aan de E/S kenmerken (voorlopig) niet mogelijk is. Liquiditeiten lenen zich in principe niet om ecologische en sociale kenmerken te promoten. In het geval van liquiditeiten zijn wel ecologische en sociale minimumwaarborgen geïntegreerd door uitsluitingen. Alle beleggingen van het pensioenfonds moeten voldoen aan het MVB-beleid.

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om te voldoen aan de ecologische en/of sociale kenmerken?

De maatregelen om te voldoen aan de ecologische en sociale kenmerken komen voort uit het MVB-beleid. De toepassing in de afgelopen referentieperiode lichten wij kort toe:

- Screening: onderzoek naar de belangrijkste duurzaamheidsindicatoren in de portefeuille. Daarvoor baseerde het pensioenfonds zich op 'UN Global Compact' principes en andere controversiële activiteiten. Daarnaast zijn alle beursgenoteerde deelnemingen gescreend op de vereisten van goed bestuur.
- Uitsluiting: het pensioenfonds sloot bedrijven en landen uit die betrokken zijn bij ongewenste activiteiten zoals beschreven in het uitsluitingsbeleid. Dit waren onder andere bedrijven met een hoge CO₂-uitstoot uit of met betrokkenheid bij de productie of verkoop van controversiële wapens. In het overzicht van duurzaamheidsindicatoren is de betrokkenheid in bepaalde CO₂-intensieve sectoren weergegeven.
- ESG integratie: het pensioenfonds heeft via de fiduciair vermogensbeheerder beoordeeld hoe duurzaamheidsfactoren in het beleggingsproces van zijn externe vermogensbeheerders zijn geïntegreerd.
- Dialoog: het pensioenfonds voerde via de fiduciair vermogensbeheerder de dialoog met een aantal bedrijven over specifieke zaken zoals klimaatverandering of de schending van arbeids- en mensenrechten. Voor sommige dialogen werd via een collectieve initiatief met andere financiële instanties samengewerkt, bijvoorbeeld Climate Action 100+ en Platform Living Wage Financials. Via uitoefening van het stemrecht was het pensioenfonds betrokken als aandeelhouder en heeft het pensioenfonds invloed uitgeoefend.
- Best-in-class: met deze aanpak belegt het pensioenfonds alleen in bedrijven die goed presteren op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Het pensioenfonds heeft de best-in-class benadering voortgezet in 2022.
- Positieve selectie: het pensioenfonds draagt bij aan positieve oplossingen. In de beleggingsportefeuille zijn bedrijven geselecteerd die een positieve bijdrage leveren aan meerdere duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's). In 2022 heeft het pensioenfonds dit beleid voortgezet en streeft ernaar de thematische benadering uit te breiden naar andere beleggingscategorieën.